

Հաստատված է
ԼՂՀ կառավարության 2012 թվականի
սեպտեմբերի 20 -ի N 668 որոշմամբ

**ԼԵՇՆԱՅԻՆ ԴԱՐԱՔԱՂԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
2013-2015 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ
ՄԻՋՆԱԺԱՄԿԵՏ ԾԱԽՍԵՐԻ ԾՐԱԳԻՐ**

Բ ՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ	5
Նպատակը և խնդիրները.....	5
Պետական ծախսերի միջնաժամկետ ծրագրման մոտեցումները.....	6
ԼՂՀ 2013-2015 թթ ՄԺԾԾ-ի մշակման կազմակերպչական հիմքերը	7
Միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրավորման բարելավման ուղղված բարեփոխումները	7
ՍԱՍԱՀ. ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ	9
ԳԼՈՒԽ 1. ՈԱԶՍԱՎԱՐԱԿԱՆ ԵՎ ՄԻՋԱԾԱԺԱՍԿԵՏ ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ ՈՒ ԿՐԱՆՑ ԱՊԱՀՈՎՈՒՄԸ	10
ՈԱԶՍԱՎԱՐԱԿԱՆ ԵՎ ՄԻՋԱԾԱԺԱՍԿԵՏ ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ	10
ՄԻՋԱԾԱԺԱՍԿԵՏ ԾԱԽՍԵՐԻ ԾՐԱԳՐԻ ՆՊԱՏԱԿԸ	10
ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՄԿՋԲՈՒՆՔՆԵՐԸ ԵՎ ՑՈՒՑԱՆԻՇՆԵՐԸ	11
Երկարաժամկետ հարկաբյուջետային սկզբունքներ	11
Կարճաժամկետ և միջնաժամկետ հարկաբյուջետային ցուցանիշները	11
ԳԼՈՒԽ 2. ԼՂՀ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՆԻՇՆԵՐԻ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄ	12
ԳԼՈՒԽ 3. ԼՂՀ 2013-2015 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵՏՆԵՐԻ ԵԿԱՍՈՒՏՆԵՐԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵՏԻ ԴԵՖԻՑԻՏԸ	18
3.1 ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵՆԵՐԻ ԵԿԱՍՈՒՏՆԵՐԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԱռԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԼՂՀ 2013-2015 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻՆ	18
3.2 ԼՂՀ 2013-2015 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵՆԵՐԻ ԵԿԱՍՈՒՏՆԵՐԻ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄԸ	21
3.3 ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵՏԻ ԴԵՖԻՑԻՏԸ	24
ՍԱՍԱԲ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՈԱԶՍԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ	25
ԳԼՈՒԽ 4. ԼՂՀ 2013-2015 ԹԹ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵՆԵՐԻ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ	26
ԳԼՈՒԽ 5. ԼՂՀ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՀԱՍԱԿԱՐԳ	28
5.1. ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ	28
5.2. ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ, ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ ՄԺԾԾ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ	29
5.2.1. Գերակայությունները	29
5.2.2. Նպատակները	30
5.2.3. Ծախսերի մակարդակի վրա ազդող գործոնները	31
5.3. ԳՈՅՉՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ	31
ԳԼՈՒԽ 6. ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ	33
6.1 ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ	33
6.1.1 ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԻ ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ	33
6.1.2 ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ ՄԺԾԾ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ	39
6.1.3 ՄԺԾԾ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ ԻՐԱԿԱՆԱՑՎԵԼԻՔ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԸ	42
6.2 ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ	45

ԳԼՈՒԽ 7. ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅՈՒՆ	47
7.1 ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԻ ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԻՆԴԻՔՆԵՐԸ	47
7.2. ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ	50
7.2.1. ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ	50
7.2.2. ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԻ ԾՐԱԳՐԱՅԻՆ ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ 2013-2015ԹԹ. ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ	51
7.3. ԳՈՅՉՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ	52
ԳԼՈՒԽ 8. ԼՂՀ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ	59
8.1. ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ	59
8.2. ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ ՄԺԾՅ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ	66
8.2.1. Նպատակները	66
8.2.2 Գերակայությունները	68
8.3. ԳՈՅՉՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ	69
ԳԼՈՒԽ 9. ՀԱՆԳԻՄԸ, ՄՇԱԿՈՒՅԹ ԵՎ ԿՐՈՆ	79
9.1. ՄՇԱԿՈՒՅԹ	79
9.1.1. ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ	79
9.1.2. ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ ՄԺԾՅ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ	87
9.1.3. ՄԺԾՅ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ԻՐԱԿԱՆԱՑՎԵԼԻՔ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԸ	88
9.2. ՈԱԴԲՈ ԵՎ ՀԵՌՈՒՏԱՀԱՊՈՐԴՈՒՄՆԵՐԻ ՀԵՌԱՐՁԱԿՄԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՈԼՈՐՏ	90
9.2.1. ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ	90
9.2.2. ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ ՄԺԾՅ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ	91
9.2.3. ՄԺԾՅ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ԻՐԱԿԱՆԱՑՎԵԼԻՔ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԸ	92
9.2.4. ՈԼՈՐՏԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՏՎԱԾԻ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐԸ	93
9.3 ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏ	94
9.3.1. Երիտասարդության ոլորտի իրավիճակի նկարագրությունը և հիմնական խնդիրները	94
9.3.2. ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ՈՐԾՈՆՆԵՐԸ ՄԺԾՅ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ	95
9.3.3. ՄԺԾՅ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ԻՐԱԿԱՆԱՑՎԵԼԻՔ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԸ	96
9.4. ՀԱՆԳԻՄԸ ԵՎ ՄՊՈՐՏԻ ՈԼՈՐՏ	97
9.4.1. ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ	97
9.4.2. ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ ՄԺԾՅ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ	99
9.4.3. ՄԺԾՅ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ԻՐԱԿԱՆԱՑՎԵԼԻՔ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԸ	99
ԳԼՈՒԽ 10. ԳՅՈՒՂԱՏՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ	101

10.1. ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ.....	101
10.1.1. Գյուղատնտեսության զարգացման միտումները.....	101
10.1.2. Գյուղատնտեսության հիմնական խնդիրները	101
10.2. ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ ՄԺԾԾ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ.....	102
10.2.1 Նպատակները.....	102
10.2.2. Գերակայությունները	103
10.2.3. Ծախսերի մակարդակի վրա ազդող գործոնները.....	104
10.3. ՈԼՈՐՏԻ ԳՈՅՉՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ	104
ԳԼՈՒԽ 11. ԶՐԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ	111
11.1. ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ	111
11.2 ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ ՄԺԾԾ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ.....	112
11.2.1. Նպատակները	112
11.2.2. Գերակայությունները	112
11.3. ԳՈՅՉՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ.....	113
ԳԼՈՒԽ 12. 2013-2015 ԹԹ.ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՊԻՏԱԼ ԾԱԽՍԵՐԻ ԾՐԱԳԻՐ	114
12.1. 2007- 2012թթ. հիմնական զարգացումները.....	114
12.2. Կապիտալ ծախսերի ծրագրման սկզբունքները.....	114
12.3. 2013-2015թթ. պետական կապիտալ ծախսերի շրջանակը.....	115
ԳԼՈՒԽ 13. ԱՅԼ ճՅՈՒՂԵՐ	116
13.1 Փոքր ԵՎ ՄԻՋԻՆ ԶԵՐՆԱՐԿԱՏԻՐՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՅՈՒՄ.....	116
13.2 ՀԻՓՈԹԵՔԱՅԻՆ ՎԱՐԿԱՎՈՐՈՒՄ.....	119
13.3 ՏՆՏԵՍՈՒԿԱՆ ԶԱՐԳԱՅՄԱՆ ՈԼՈՐՏ.....	119
13.4 ԶԲՈՍԱԾՐՁՈՒԹՅՈՒՆ.....	128
13.5 ԷՆԵՐԳՈՀԱՍՏԱԿԱՐԳԻ ԶԱՐԳԱՅՈՒՄ.....	130
13.6. ԿԱՊԻ ԲՆԱԳԱՎԱՅՐ.....	131
13.7 ԱՆՇԱՐԺ ԳՈՒՅՔԻ ԿԱՊԱՍՏՐԻ ՈԼՈՐՏ	134
13.8. ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ	149

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Առաջիկա տարիներին կառավարությունը կշարունակի տնտեսական միջոցառումների իրականացումը՝ պետական միջամտությունն ուղղելով եկամուտների և ռեսուրսների վերաբաշխմանն ու տնտեսության կայունացմանը: Կառավարության այսպիսի ծավալուն սոցիալ-տնտեսական քաղաքականության արդյունավետության և ամբողջականության ապահովման գրավականը գերակա խնդիրների հստակեցումն ու դրանք միջնաժամկետ (նաև՝ երկարաժամկետ) ռազմավարական ծրագրերի հենքի վրա լուծելն է:

Այդ կապակցությամբ հարկ է նշել, որ ԼՂՀ պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրավորման գործընթացն օրենքով ճանաչվել է ընդիհանուր բյուջետային գործընթացի բաղկացուցիչ մաս և իրականացվում է օրենքով սահմանված ընթացակարգով: ԼՂՀ բյուջետային գործընթացում պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրի կազմման փուլի առանձնացումը պայմանավորված է այդ փաստաբերի քաղաքական կարևորությամբ: Համապարփակ պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագիրն այն ռազմավարական հենքն է, որի շրջանակներում մշակվում և իրականացվում է տնտեսական և սոցիալական քաղաքականությունը տարեկան կտրվածքով:

Նպատակը և խնդիրները

Եեռնային Դարարադի Հանրապետության բյուջետային գործընթացի պրակտիկայում պետական բյուջեի նախագիծը մշակվում է մեկ տարվա կտրվածքով: Պետական ծախսերի կառավարման առումով տարեկան կտրվածքով մշակվող և իրականացվող պետական բյուջեներն ունեն որոշակի սահմանափակումներ: Մասնավորապես, տարեկան ծրագրերի հիմքում դրվում են կարճաժամկետ մակրոտնտեսական կանխատեսումներ, իրականացվող քաղաքականությունների և տարեկան բյուջետային ծախսերի միջև կապը ժամանակային անհամապատասխանության պատճառով հստակ չէ: Այդ պատճառով, որպես կանոն, վերահսկման առարկա է հանդիսանում ծախսերի չափը և ոչ թե ակնկալվող արդյունքը (նաև մատուցվող ծառայության որակը): Պետական ծախսերի քաղաքականությունը որպետական առումով հստակ ձևակերպելու և իրականացնելու համար անհրաժեշտ է հաշվի առնել պետական ծախսերի ծրագրային պահանջները միջնաժամկետ (հնարավորության դեպքում՝ նաև երկարաժամկետ) հեռանկարում, որն իր հերթին ենթադրում է մակրոտնտեսական միջավայրի ակնկալվող գարգացումների և հասանելի բյուջետային միջոցների ծավալի կանխատեսելիություն:

Պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրի հիմնական նպատակը պետական ծախսերի կառավարման համակարգի արդյունավետության բարձրացումն է:

Ըստ էության, պետական ծախսերի կառավարման արդյունավետությունը զնահատվում է հետևյալ երեք հայտանիշների հիման վրա՝

I. Համընդհանուր հարկարյուջետային կարգապահություն. բյուջետային ռեսուրսների փաթեթը պետք է լինի հստակ և համապարփակ ձևակերպված, ձևավորվի նախքան ըստ առանձին ուղղությունների ծախսերի բաշխումը և հիմնավորված լինի միջնաժամկետ մակրոտնտեսական կանխատեսումներով: Ծախսերի բաշխումը հստակորեն պետք է իրականացվի վերը նշված բյուջետային ռեսուրսների շրջանակներում, իսկ դրանց հետագա կատարումը՝ սահմանված ծախսային

գերակայություններին համապատասխան ընտրված ծրագրերի գծով նախատեսված բյուջետային հատկացումների սահմանաքանակների շրջանակներում:

II. *Տեղարաշխման արդյունավետություն*. պետական ծախսերը պետք է համահունչ լինեն պետական քաղաքականության գերակայություններին, և համակարգը պետք է հնարավորություն ընձեռի իրականացնել միջոցների միջողորտային և ներոլորտային վերաբաշխում՝ նվազ գերակայություններից դեպի առավել կարևորները և ցածր արդյունավետություն ունեցող ծրագրերից դեպի քարձր արդյունավետություն ունեցող ծրագրերը:

III. *Տեխնիկական (արտադրական) արդյունավետություն*. ճյուղային նախարարությունները (գերատեսչությունները) պետք է ապահովեն արդյունավետության առավելագույն հասանելի մակարդակ, որը պետք է համադրելի լինի մասնավոր հատվածի համապատասխան ցուցանիշների հետ:

Պետական ծախսերի միջնաժամկետ ծրագրման համակարգի ներդրումը նպատակ է հետապնդում լուծել հետևյալ խնդիրները՝

- քարելավել մակրոտնտեսական հաշվեկշռվածությունը՝ ի հաշիվ ռեսուրսների իրատեսական և համապարփակ փաթեթի ձևավորման,
- նպաստել պետական ֆինանսական միջոցների հաշվին կատարվող բյուջետային հատկացումների միջողորտային և ներոլորտային արդյունավետ վերաբաշխմանը՝ ըստ գերակա ուղղությունների,
- հնարավորինս նվազեցնել քաղաքականությունների և դրանց ֆինանսավորման միջև առկա անորոշությունները՝ նպաստելով ծրագրերի մշակման որակի քարձրացմանը,
- ըստ ոլորտների սահմանել կոշտ բյուջետային սահմանափակումներ՝ ճյուղային նախարարությունների (գերատեսչությունների) համար պայմաններ և խթաններ ստեղծելով հասանելի միջոցների նպատակային և արդյունավետ օգտագործման համար,
- քարելավել բյուջետային ծրագրերի գնահատման համակարգը և քարձրացնել պետական ֆինանսների կառավարման թափանցիկության աստիճանը:

Պետական ծախսերի միջնաժամկետ ծրագրման նույնացումները

Պետական ծախսերի միջնաժամկետ ծրագրումը շարունակական գործընթաց է և, ըստ Էության, իրենից ներկայացնում է «քաղաքականությունների ձևակերպում - պլանավորում - բյուջետավորում» տրամաբանական ամբողջական շղթա: Այն հնարավորություն է ընձեռում մեղմել հասանելի բյուջետային ռեսուրսների և պահանջվող ծախսերի միջև հնարավոր անհամապատասխանությունը, ինչպես նաև պետական ծախսերում կատարել առանձին բնագավառներում իրականացվող պետական քաղաքականության փոփոխություններին համարժեք փոփոխություններ: Այս առումով արդարացված է, որ ԼՂՀ պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրի (այսուհետ՝ նաև ՄԺԾԾ) մշակումը (և/կամ վերանայումը) ժամանակի առումով նախորդում է տարեկան պետական բյուջեի նախագծի մշակմանը՝ դառնալով տարեկան պետական բյուջեների կազմնան ուղեցույց:

Պետական ծախսերի միջնաժամկետ ծրագրումը ենթադրում է՝

- մակրոտնտեսական կայուն միջավայրին համապատասխանող բյուջետային ռեսուրսների (մուտ-

թերի) համապարփակ և իրատեսական գնահատում,

- քաղաքականությունների իրականացման նպատակով կատարվող ծախսերի՝ վարից վեր մոտեցմամբ գնահատում,

• հասանելի բյուջետային ռեսուրսների և պահանջվող ծախսերի ներդաշնակության ապահովում համապատասխան մեխանիզմների օգնությամբ:

ԼՂՀ 2013-2015 թթ ՄԺԾԾ-ի մշակման կազմակերպչական հիմքերը

ԼՂՀ 2013-2015 թթ ՄԺԾԾ-ի մշակման գործընթացը կանոնակարգվել է «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության բյուջետային համակարգի մասին» ԼՂՀ օրենքով, ԼՂՀ վարչապետի 2012 թվականի ապրիլի 27-ի «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության 2013 թվականի բյուջետային գործընթացն սկսելու մասին» թիվ 122-Ա որոշմամբ և այդ որոշման հանձնարարականների հիման վրա ԼՂՀ ֆինանսների նախարարության կողմից մշակված մեթոդական ցուցումներով:

Ըստ էության, նման մոտեցումը խնդրին վկայում է այն մասին, որ ԼՂՀ կառավարությունը, պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրը որպես բյուջետային գործընթացի բաղկացուցիչ մաս դիտելով, կարևորում է նաև վերջինիս քաղաքական նշանակությունը:

Ընթացիկ տարում, ինչպես և նախորդ տարիներին, ԼՂՀ պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրի մշակման գործընթացը կառավարվել, վերահսկվել և համակարգվել է ԼՂՀ վարչապետի որոշմամբ ստեղծված ստորև նշված երկու մարմինների կողմից:

• ԼՂՀ պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրերի՝ մշտապես գործող բարձրագույն խորհուրդ (խորհրդի նախագահ՝ ԼՂՀ վարչապետ), որն ապահովել է ուազմավարական որոշումների կայացումը և մշակման գործընթացի վերահսկողությունը,

• ԼՂՀ պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրերի մշակման աշխատանքները համակարգող մշտապես գործող խումբ (խմբի ղեկավար՝ ԼՂՀ ֆինանսների նախարարի առաջին տեղակալ), որն ապահովել է պետական միջնաժամկետ ծրագրի մշակման աշխատանքների համակարգումը:

Նման մոտեցումն ընդգծում է բյուջետային գործընթացում ճյուղային նախարարությունների (գերատեսչությունների) մասնակցության դերը, որը նպաստել է ճյուղային մակարդակում բյուջետային ծրագրման բարեկամմանը և ուազմավարական հիմնավոր որոշումների կայացմանը՝ հնարավորինս ապահովելով նախանշված քաղաքականությունների և հասանելի ֆինանսական միջոցների համապատասխանությունը: Այս համատեքստում կարևորվում է ԼՂՀ ֆինանսների նախարարության ու ճյուղային նախարարությունների (գերատեսչությունների) գործողությունների փոխանակածայնեցումը, որից մեծապես կախված է ոչ միայն ԼՂՀ պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրի և պետական բյուջեի նախագծերի մշակման որակը, այլ նաև դրանց կատարումը:

Միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրավորման բարեկամման ուղղված բարեփոխումները

Ծրագրի նպատակների իրագործումն ապահովելու համար ԼՂՀ կառավարությունն իրականացնում է բարեփոխումներ նաև ծրագրային բյուջետավորումը հանրապետությունում ներդնելու ուղղությամբ: Ծրագրային բյուջետավորման բարեփոխման գերակա նպատակը պետական ծախսերի

տնտեսական արդյունավետության բարձրացումն է՝ ռեսուրսներն առաջնահերթ ծախսային ծրագրերին ուղղելու համար ԼՂՀ կառավարությանն աջակցելու միջոցով։ Ծրագրային բյուջետավորման շրջանակներում այդ աջակցությունն իրականացվում է ԼՂՀ կառավարությանը (և հանրությանը) պետական ֆինանսավորման դիմաց տրամադրվող ծառայությունների կամ անմիջական արդյունքների վերաբերյալ ավելի ճշգրիտ տեղեկատվություն տրամադրելու միջոցով։ Հետևաբար, ծրագրային բյուջետավորումը հանդիսանում է գործիք սոցիալ-տնտեսական քաղաքականության առանձին օդակները շաղկապելու համար, ինչը կօգնի հասկանալ ծախսերի վերաբերյալ կայացված որոշումների նպատակադրությունը և ծախսային քաղաքականությունն ամբողջությամբ ուղղել կառավարության լնիհանուր նպատակների իրագործմանը։

ՄԱՍ Ա.

ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

ԳԼՈՒԽ 1. ՈԱԶՄԱՎԱՐԱԿԱՆ ԵՎ ՄԻՋՆԱԺԱՍՏԿԵՏ ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ ՈՒ ԴՐԱՆՑ ԱՊԱՀՈՎՈՒՄԸ

ՈԱԶՄԱՎԱՐԱԿԱՆ ԵՎ ՄԻՋՆԱԺԱՍՏԿԵՏ ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության կառավարության հիմնական ռազմավարական գերակայությունները սահմանված են ԼՂՀ Նախագահի նախընտրական, ինչպես նաև 2010 թվականի հուլիսի 1-ին ԼՂՀ Ազգային ժողովի հավանությանն արժանացած ԼՂՀ կառավարության գործունեության ծրագրերով: Վերը նշված փաստաթղթերի համաձայն ԼՂՀ կառավարությունն առաջիկա տարիներին առավել կարևորում է պետական բյուջեի ծախսային հետևյալ գերակայությունները.

➤ պետական կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմինների գործունեության արդյունավետության, նպատակաուղղվածության և հասցեականության մակարդակի բարձրացում, օրենքի գերակայության ապահովում, դատաիրավական համակարգի կատարելագործում, տարածքային համաշափ զարգացման ապահովմանն ուղղված ծրագրերի իրականացում, բանակաշինության և պաշտպանության բարձր մակարդակի ապահովում,

➤ տնտեսության հետագա աճի կայուն տեմպերի ապահովում, տնտեսության դիվերսիֆիկացում և բարենպաստ գործարար միջավայրի ձևավորում, նոր աշխատատեղերի ստեղծում, տեղական արտադրողի գործունեության խթանում, ինչպես նաև գերակա ոլորտներում (մասնավորապես՝ Էներգետիկա, գյուղատնտեսություն, արդյունաբերություն, զբոսաշրջություն, տեղեկատվական տեխնոլոգիաներ) ենթակառուցվածքների վերականգնման և զարգացման ծրագրերի իրականացում՝ ժամանակակից էկոլոգիական պահանջների պահպանմամբ,

➤ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության քաղաքացիների սոցիալական պաշտպանվածության, սոցիալական ոլորտի առանձին ճյուղերի (գիտություն, կրթություն, առողջապահություն, մշակույթ և սպորտ) զարգացման նպատակով իրականացվող բարեփոխումների ֆինանսական ապահովում,

➤ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության միջազգային ճանաչում և աղբբեջանադարաբաղյան հակամարտության խաղաղ կարգավորում:

ՄԻՋՆԱԺԱՍՏԿԵՏ ԾԱԽՍԵՐԻ ԾՐԱԳՐԻ ՆՊԱՏԱԿԸ

Սիցնաժամկետ ծախսերի ծրագրը ԼՂՀ կառավարության նպատակների իրազործման հիմնական գործիքներից մեկն է: Հարկաբյուջետային քաղաքականությունը ներկայացնող այս փաստաթուղթը ոլորտների միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրերի հետ միասին կազմում է ԼՂՀ կառավարության պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրի հիմնական բովանդակությունը:

Սույն ծրագրի հարկաբյուջետային քաղաքականությունը շարադրող մասը ներկայացնում է ԼՂՀ կառավարության ընդհանուր երկարաժամկետ հարկաբյուջետային սկզբունքները, միջնաժամկետ և կարճաժամկետ հարկաբյուջետային ցուցանիշները և ռազմավարական ծախսային գերակայությունները: Դրանք տնտեսական և հարկաբյուջետային այն չափանիշներն են, որոնք դրվելու են ԼՂՀ 2013 թվականի պետական բյուջեի նախագծի մշակման հիմքում:

ՀԱՐԿԱԲՅՈՒԹԵՏԱՅԻՆ ՄԿՋԲՈՒՆՔՆԵՐԸ ԵՎ ՑՈՒՑԱՆԻԾՆԵՐԸ

Երկարաժամկետ հարկաբյութետային սկզբունքներ

Ընդունելով կայուն հարկաբյութետային քաղաքականության անհրաժեշտությունը՝ ԼՂՀ կառավարությունը 2013-2015 թվականների ՄԺԾԾ-ի մշակման ընթացքում առաջնորդվել է ԼՂՀ Նախագահի նախընտրական և ԼՂՀ կառավարության գործունեության ծրագրերում ամրագրված հարկաբյութետային սկզբունքներով։ Քանի որ բյութետային մուտքերի սղությունը և ելքերի վրա ազդող գործուները սահմանափակում են կարճաժամկետ հեռանկարում նշված սկզբունքների իրագործման հնարավորությունները, ԼՂՀ կառավարությունը մտադիր է կիրառել այդ սկզբունքները երկարաժամկետ հեռանկարում։ Դրանք հիմք կծառայեն ընթացիկ քաղաքականությունների և ԼՂՀ կառավարության երկարաժամկետ նպատակների համաձայնեցվածությունը գնահատելու համար։

Երկարաժամկետ հեռանկարում։

- կառավարությունը կշրունակի մակրոտնտեսական կայունությանը և տնտեսական աճի կայուն տեմպերի պահպանմանը նպաստող վերջին տարիներին վարվող հարկաբյութետային քաղաքականությունը։

- նախատեսվում է ապահովել պետական բյուջեի եկամուտների աճ, ինչը կիրագործվի ինչպես տնտեսության զարգացման, այնպես էլ հարկային վարչարության արդյունավետության բարձրացման հաշվին։

- պետական բյուջեի եկամուտների աճին զուգահեռ կավելանան պետական բյուջեի ծախսերը, որոնք կնպատակառուղիվեն ինչպես սոցիալական բնույթ ունեցող, այնպես էլ տնտեսության զարգացմանն ուղղված ծրագրերի իրականացմանը։

Կարճաժամկետ և միջնաժամկետ հարկաբյութետային ցուցանիշներ

ԼՂՀ կառավարությունն առկա ծախսային գերկայությունները համադրել է երկարաժամկետ հարկաբյութետային սկզբունքների հետ՝ հաջորդ 3 տարիների ընդհանուր ծախսային մակարդակը որոշելու համար։

Համախառն ներքին արդյունքի (այսուհետև՝ նաև ՀՆԱ-ի) նկատմամբ պետական բյուջեի եկամուտների հարաբերության ցուցանիշը 2013-2015 թվականներին կտատանվի 40.0-41.8 տոկոսի սահմաններում, իսկ ներքին ռեսուրսների հաշվին ծեավորվող (սեփական) եկամուտների դեպքում՝ 18.8-19.0 տոկոսի սահմաններում։

Հիմք ընդունելով պետական բյուջեի եկամուտների կանխատեսումային ծավալները՝ ԼՂՀ կառավարությունը ծրագրում է 2013-2015 թվականների ծախսերի տարեկան մակարդակը պահպանել ՀՆԱ-ի 42.5-42.6 տոկոսի սահմաններում։

ԳԼՈՒԽ 2. ԼՂՀ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՆԻՇՆԵՐԻ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄ

Վերջին տարիներին Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության տնտեսությունը բնութագրվել է տնտեսական աճի բարձր ցուցանիշներով, մասնավորապես 2007-2011 թվականներին միջինում գրանցվել է **համախառն ներքին արդյունքի (ՀՆԱ)** 10.1 % իրական աճ: Այդ տարիների տնտեսական աճին նպաստել են տնտեսության բոլոր ճյուղերը, առավելապես ծառայությունների մատուցման ոլորտը՝ միջինում 6.5 տոկոսային կետով: Հատկանշական է, որ այդ տարիների ընթացքում ՀՆԱ-ի ցուցանիշը գրեթե կրկնապատկվել է, բնակչության բարեկեցությունը բնութագրող՝ մեկ շնչին ընկնող ՀՆԱ-ի մեծությունն իրական արտահայտությամբ աճել է շուրջ 50.0 %-ի չափով, իսկ արտադրողականությունը բնութագրող մեկ աշխատողին ընկնող ՀՆԱ-ն՝ շուրջ 80.0 %-ի չափով:

2011 թվականի ՀՆԱ-ն իրական արտահայտությամբ նախորդ տարվա նկատմամբ աճել է 9.1 %-ով և կազմել 135.5 մլրդ դրամ: Ընդ որում, աճ է արձանագրվել տնտեսության բոլոր ճյուղերում, այսպես՝ ծառայությունների հաշվին ապահովվել է տնտեսական աճի 5.8 տոկոսային կետը (10.5 տոկոս իրական աճի պայմաններում), գյուղատնտեսության հաշվին՝ 3.0 տոկոսային կետը (27.0 տոկոս իրական աճի պայմաններում) և արդյունաբերության հաշվին՝ 0.7 տոկոսային կետը (3.9 տոկոս իրական աճի պայմաններում):

Ընթացիկ տարվա առաջին կիսամյակի արդյունքներով համախառն ներքին արդյունքն իրական արտահայտությամբ աճել է 10.1 %-ով:

Կառավարության կողմից վարվող տնտեսական քաղաքականությունը, նախորդ տարիների և 2012 թվականի առաջին ամիսների դրական զարգացումները հիմք են հանդիսացել տնտեսական աճի տեմպի կանխատեսման համար: Ընթացիկ տարվա և միջնաժամկետ հատվածի համար ծրագրվել է ՀՆԱ-ի 9.0 տոկոս տարեկան իրական աճ:

Միջնաժամկետ մակրոտնտեսական կանխատեսումների հիմնական սցենարը կառուցվել է ԼՂՀ Նախագահի նախընտրական ու ԼՂՀ կառավարության գործունեության ծրագրերի հենքի վրա և ենթադրում է դրանցով նախանշված քաղաքականությունների և միջոցառումների հետևողական և ամրողական իրագործում:

2013-2015թթ. հիմնական մակրոտնտեսական ցուցանիշների կանխատեսումները ներկայացված են ստորև բերված աղյուսակում:

Աղյուսակ 2.1. Հիմնական մակրոտնտեսական ցուցանիշները

Ցուցանիշներ	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	Փաստացի						սպաս-վող	կանխատեսում	
Անվանական ՀՆԱ (մլն դրամ)	70791.0	87148.1	102338.7	118187.2	135498.5	152100.0	170700.0	191600.0	215100.0
Տնտեսական աճ, %	8.8	14.3	13.1	5.5	9.1	9.0	9.0	9.0	9.0
ՀՆԱ դեֆլյատոր, %	5.1	7.8	3.9	9.5	5.1	3.0	3.0	3.0	3.0
Գնաճ, նախորդ տարվա նեկտեսքերի նկատմամբ, %	8.2	5.7	5.1	10.6	4.0	4.0	4.0+/-1.5	4.0+/-1.5	4.0+/-1.5

Իրական հատված

Ծրագրային ժամանակահատվածում տնտեսության հիմնական ճյուղերի իրական աճի ցուցանիշները ներկայացված են Աղյուսակ 2.2-ում:

Աղյուսակ 2.2. Տնտեսության հիմնական ճյուղերի իրական աճի ցուցանիշները (%)

Ցուցանիշներ	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	Վիաստացի						Ապաս-վլող	Կանխատեսում	
ՀՆԱ-ի իրական աճ	8.8	14.3	13.1	5.5	9.1	9.0	9.0	9.0	9.0
Արդյունաբերություն	6.7	11.6	15.6	5.3	0.8	1.0	8.0	8.5	9.0
Գյուղատնտեսություն	8.8	25.4	1.1	-11.3	20.1	17.0	9.0	9.5	10.0
Ծինարարություն *	18.2	24.2	33.5	24.0	1.4	1.5	3.0	3.5	3.5

**) անկանական արտահայտությամբ*

Աղյուսակ 2.2-ից կարելի է տեսնել, որ 2007-2011 թվականներին **արդյունաբերության** ճյուղում միջին հաշվով գրանցվել է 8.0 % իրական աճ: Արդյունաբերության ոլորտի աճին հիմնականում նպաստել է սննդի արդյունաբերությունը, որի զարգացումը կապված է հիմնականում տեղական գյուղատնտեսական մթերքների վերամշակման հետ: Սննդի արդյունաբերության արտադրանքի ծավալը, սկսած 2008 թվականից, անընդեղ աճել է՝ իրական արտահայտությամբ միջին տարեկան կտրվածքով ապահովելով 19.3 տոկոս աճ: Հիմնականում աճ է գրանցվել սննդի արտադրության այնպիսի ապրանքատնտեսակների արտադրությունում, ինչպիսիք են պահածոներ (միջին տարեկան աճ՝ 4.4 անգամ), մակարոնեղեն՝ (5.6 անգամ), պանիր՝ (3.8 անգամ), ալյուր՝ (2.4 անգամ), հաց և հացարովկեղեն (2.1 անգամ):

ԼՂՀ կառավարության կողմից էներգետիկ համակարգում վարվող քաղաքականության շնորհիվ՝ 2007-2011 թվականները հանդիսացել են «Էլեկտրաէներգիայի, գազի, ջրի արտադրություն և բաշխում» ճյուղի արագ զարգացման տարիներ՝ ապահովելով 12.0 տոկոս միջին տարեկան աճ: Տվյալ ոլորտի զարգացումն ապահովելու համար կշարունակվեն փոքր ՀԷԿ-երի կառուցման, այլընտրանքային էներգիայի աղբյուրների կիրառման ընդլայնման աշխատանքները:

Հանքագործական արդյունաբերությունը՝ 2007-2011 թվականների ընթացքում իրական արտահայտությամբ միջին տարեկան կտրվածքով աճել է 0.1 տոկոսով: Միջին աճի նման ցածր մակարդակը պայմանավորված է 2008, 2010 և 2011 թվականներին այդ ճյուղի արտադրության ծավալների նվազմամբ:

2012 թվականի առաջին կիսամյակում արդյունաբերական արտադրանքի թողարկման ծավալները նվազել են 1.9 տոկոսով, որի վրա էական ազդեցություն է բողել «Հանքագործական արդյունաբերություն» ճյուղի ծավալի նվազումը 31.7 տոկոսի շափով: Ակնկալվում է, որ մինչև տարեվերջ

արդյունաբերությունում կղթսնորվի արտադրության ծավալների աննշան աճ՝ ինչը հիմնականում պայմանավորված է հանրապետությունում հանքագործության ծավալների կրճատմամբ:

2013-2015 թվականների համար կանխատեսվում է արդյունաբերության իրական աճ՝ տարեկան միջին 8.5 տոկոսի չափով՝ պայմանավորված «Էլեկրաէներգիայի, գազի, ջրի արտադրության և բաշխման», «Հանքագործական արդյունաբերության» և «Մշակող արդյունաբերության» մի շարք ենթաճյուղերում արտադրության ծավալների աճով ինչպես արտահանման, այնպես էլ ներքին սպառման ծավալների ավելացման շնորհիվ:

Սիջնաժամկետ հատվածում ուշադրություն կդարձվի արդյունաբերության այն ճյուղերի և արտադրությունների զարգացմանը, որոնց բնորոշ է մրցունակ, ավելացված արժեքի մեծ բաղադրատարր պարունակող և արտահանմանը միտված ապրանքների արտադրությունը: Ընդ որում՝ առաջնային է համարվելու սննդի արդյունաբերության զարգացումը՝ առանձնապես տեղական գյուղատնտեսական մթերքների վերամշակման հիման վրա:

Հանրապետությունում առկա բնական պաշարների առավել նպատակային օգտագործման տեսանկյունից կշարունակվի կարևորվել հանքարդյունահանման և վերամշակման արդյունավետության բարձրացմանն ու ծավալների ավելացմանն ուղղված նոր հանքավայրերի արդյունավետ շահագործումն՝ արդյունաբերական արդի տեխնոլոգիաներով հազեցած ու ժամանակակից էկոլոգիական պահանջներին համապատասխանող ձեռնարկությունների կողմից:

Կառավարության ուշադրության կենտրոնում կմնա նաև ներքին աղբյուրների վրա հիմնված էներգետիկ համակարգի զարգացմանն ուղղված քաղաքականության իրականացումը:

2007-2011թթ. **գյուղատնտեսության ճյուղի** միջին տարեկան աճը կազմել է 8.8 տոկոս (ի տարբերություն դրանց նախորդող իինգ տարիների, երբ միջին տարեկան աճը կազմել է 5.8 տոկոս): Նշված ժամանակահատվածում իրական աճի տարեկան ցուցանիշները դրսերել են անկայուն վարքագիծ, որի հիմնական պատճառը բուսաբուծության արտադրանքի տատանումներն են (-19.7 տոկոսից մինչև 39.4 տոկոս): Անասնաբուծության արտադրանքի տարեկան ծավալները 2007-2011թթ. ընթացքում հիմնականում ապահովել են կայուն աճ, որը միջինում կազմել է 4.4 տոկոս:

2011 թվականին գյուղատնտեսությունը աճել է 20.1 տոկոսի չափով՝ պայմանավորված բուսաբուծության համախառն արտադրանքի ցուցանիշի 31.4 տոկոսի աճով, ընդ որում՝ բուսաբուծության նման բարձր աճն ապահովվել է հիմնականում ի հաշիվ հացահատիկի արտադրության աճի, որն ապահովել է բուսաբուծության աճի 14.9 տոկոսային կետը:

2012 թվականի առաջին կիսամյակում գյուղատնտեսական արտադրանքի ծավալն աճել է 26.1 տոկոսի չափով՝ պայմանավորված բուսաբուծության և անասնաբուծության ծավալների աճով (համապատասխանաբար՝ 50.3 և 12.5 տոկոսներով):

Հաշվի առնելով առաջին կիսամյակի զարգացումները՝ մինչև տարեվերջ ակնկալվում է գյուղատնտեսության իրական աճ շուրջ 17.0 տոկոսի չափով՝ հիմնականում բուսաբուծության հաշվին:

2013-2015 թվականներին ճյուղի միջին տարեկան աճը կանխատեսվում է 9.5 տոկոսի չափով, որի համար հիմք է հանդիսացել կառավարության կողմից նախատեսվող միջոցառումների իրականացումը:

Վերջին հինգ տարիների ընթացքում շինարարության ծավալը միջին տարեկան կտրվածքով աճել է 20.3 տոկոսով՝ արձանագրելով ամենաբարձր աճի տեսակը՝ 2009թ.՝ 33.5 տոկոս: 2007-2011թթ. շինարարության ծավալի զգալի մասը՝ 41.3%-ը, իրականացվել է պետական բյուջեի միջոցների հաշվին:

Շինարարական աշխատանքներն ըստ տնտեսության ճյուղերի հիմնականում իրականացվել են կոմունալ տնտեսության ոլորտում (18.7 տոկոս), տրամադրության և կապի ոլորտում (13.1 տոկոս) և բնակարանային տնտեսության ոլորտում (17.4 տոկոս):

2012 թվականի առաջին կիսամյակում շինարարության ծավալները նախորդ տարվա նույն ժամանակաշրջանի նկատմամբ աճել են 2.1 տոկոսով: Շինարարության ծավալների աճին նպաստել է ԼՂՀ պետական բյուջեի միջոցների հաշվին իրականացված շինարարության ծավալների աճը (նախորդ տարվա նույն ժամանակաշրջանի նկատմամբ աճը կազմել է 46.4 տոկոս), ֆինանսավորման այլ աղբյուրների հաշվին իրականացված շինարարության ծավալները կրճատվել են:

2012 թվականի համար ակնկալվում է կապիտալ շինարարության ծավալի աճ՝ շուրջ 1.5 %-ով: 2013-2015 թվականների համար կանխատեսվում է աճ՝ տարեկան միջինը 3.0-3.5 %-ով:

Արտաքին հատված

2007-2011 թվականների ընթացքում ԼՂՀ արտաքին ապրանքաշրջանառության աճը դոլարային արտահայտությամբ տարեկան կտրվածքով միջինում կազմել է 22.5 տոկոս, արտահանումն այդ տարիների ընթացքում ավելացել է տարեկան միջինը 15.4 տոկոսով, իսկ ներմուծումը՝ 25.6 տոկոսով:

ԼՂՀ արտաքին ապրանքաշրջանառությունը 2011 թվականին նախորդ տարվա համեմատ աճել է 12.8 տոկոսով, ընդ որում՝ արտահանումն աճել է 6.4 տոկոսով՝ կազմելով 79.6 մլն ԱՄՆ դոլար, իսկ ներմուծումը կազմել է 313.1 մլն ԱՄՆ դոլար՝ աճելով 14.5 տոկոսով: 2011 թվականի արդյունքներով ԼՂՀ-ն արտաքին առևտուր է իրականացրել ավելի քան 25 երկրների հետ: Այդ տարվա արտաքին ապրանքաշրջանառության 92.3 տոկոսը բաժին է ընկել Հայաստանի Հանրապետությանը, 2.7 տոկոսը՝ Միացյալ Թագավորությանը, 1.0 տոկոսը՝ Վիրջինյան կղզիներին և 4.0 տոկոսը՝ այլ երկրներին:

Արտահանման ծավալում մեծ տեսակարար կշիռ են կազմել «Հանրահումքային մթերքներ», «Պատրաստի սննդի արտադրանք» և «Թանկարժեք և կիսաթանկարժեք քարեր, թանկարժեք մետաղներ և դրանց իրեր» ապրանքախմբերը (2011 թվականի դրությամբ համապատասխանաբար 62.1, 8.3 և 7.4 տոկոս): Ներմուծվող ապրանքախմբերից կարելի է առանձնացնել «Հանրահումքային մթերքներ» և «Պատրաստի սննդի արտադրանք» ապրանքախմբերը, որոնց տեսակարար կշիռը համապատասխանաբար կազմել է 20.2 և 15.5 տոկոս:

2012թ. առաջին կիսամյակում ԼՂՀ արտաքին ապրանքաշրջանառությունը նախորդ տարվա համապատասխան ժամանակահատվածի համեմատ նվազել է 1.2 տոկոսով (ինչը պայմանավորված է «Հանրահումքային մթերքներ» ապրանքախմբի ապրանքաշրջանառության անկմամբ):

Նշված ժամանակաշրջանում արտահանման ծավալը կազմել է 28.3 մլն ԱՄՆ դոլար՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նվազելով 31.3 տոկոսով (առանց «Հանրահումքային մթերքներ» ապրանքախմբի աճել է 29.7 տոկոսով):

Ներմուծման ծավալը 2012թ. առաջին կիսամյակում աճել է 8.2 տոկոսով և կազմել 142.6 մլն ԱՄՆ դրամ: Ներմուծման ընդհանուր աճին նպաստել են՝ «Թանկարժեք քարեր և մետաղներ» (աճը կազմել է 3.4 անգ.) և «Պատրաստի սննդի արտադրանք» (աճը կազմել է 15.6%) ապրանքախմբերը, ինչպես նաև ներդրումային բնույթ ունեցող «Սարքեր և ապարատներ» (աճը կազմել է 3.1 անգ.) և «Մեքենաներ և սարքավորումներ» (աճը կազմել է 10.1%) ապրանքախմբերը:

2012 թվականին կանխատեսվում է արտահանման տարեկան ծավալների աճնշան աճ, ներմուծման ծավալները կամեն շուրջ 8.0 տոկոսով:

2013-2015 թվականներին արտաքին հատվածի տնտեսական քաղաքականությունն իրագործելիս շեշտը կորպի երկրի բացասական արտաքին հաշվեկշոի մեղմացմանը: Կառավարությունը հնարավորինս կաջակցի ներմուծմանը փոխարինող և արտահանման ներուժ ունեցող ճյուղերի ձևավորմանն ու զարգացմանը, արտահանման խթանմանը՝ աջակցելով համաշխարհային չափանիշներին համապատասխանող հայրենական ընկերությունների կայացմանը, ապրանքների և ծառայությունների արտահանման ծավալների, աշխարհագրության և անվանացանկի բազմազանության աճի խրախուսմանը:

2013-2015 թվականների համար կանխատեսվում է ԼՂՀ արտաքին ապրանքաշրջանառության ծավալների աճ՝ տարեկան 6.2 տոկոսով: Ընդ որում՝ միջնաժամկետ հատվածում տնտեսական աճին և կառավարության կողմից տնտեսության արտահանելի ոլորտում տարվող քաղաքականությանը համահունչ ակնկալվում է արտահանման ծավալների առաջանցիկ աճ (տարեկան աճը՝ 9.0 տոկոս) ներմուծման ծավալների նկատմամբ (տարեկան աճը՝ 5.6 տոկոս):

Աղյուսակ 2.3. Արտաքին առևտրաշրջանառության ցուցանիշների աճի տեմպերը (%)

Ցուցանիշներ	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	փաստացի					սպաս -վող	կանխատեսում		
Արտաքին առևտրաշրջանառություն	75.0	10.0	-3.6	18.5	12.8	4.6	6.2	6.2	6.2
Ապրանքների ներմուծում	81.0	22.0	-5.3	15.5	14.5	8.0	5.6	5.6	5.6
Ապրանքների արտահանում	60.0	-24.1	4.1	30.5	6.4	1.0	9.0	9.0	9.0

Սպառողական գներ

Տարեկան տատանումների տեսանկյունից գնաճի ցուցանիշները կարելի է բնութագրել որպես անկայուն: 2007-2011 թվականներին սպառողական գների ինդեքսը տատանվել է 4.0-10.6 տոկոսների միջակայքում, միջին տարեկան չափը կազմել է 6.7%: Այն հիմնականում պայմանավորված էր միջազգային գների ազդեցությամբ:

2011 թվականի երկրորդ կեսից գնաճը շարունակարար նվազեց և տարեվերջին պահպանվեց 4+-/-1.5 տոկոս նպատակային ցուցանիշի բույլատրելի միջակայքում՝ կազմելով 4.0 տոկոս: Վերջինիս նպաստեցին տարվա ընթացքում իրականացված գյուղատնտեսության ճյուղում առաջարկի ավելացումը և արտաքին աշխարհից փոխանցվող գնաճային ճնշումների թուլացումը:

2012 թվականին գնաճի նվազման միտումները շարունակվեցին: Այսպես 2012 թվականի

հունիսին նախորդ տարվա դեկտեմբերի նկատմամբ արձանագրվել է 0.8 տոկոս գնաճ, ընդ որում՝ պարենային ապրանքների (ներառյալ ոգելից խմիչք և ծխախոտ) գների անկումը կազմել է 1.0 %, ոչ պարենային ապրանքների գնաճը՝ 2.7%, ծառայությունների սակագներինը՝ 3.1%:

Նախորդ տարիների փաստացի վիճակագրական և 2012 թվականի սպասվող ցուցանիշները բույլ են տալիս գնաճի ցուցանիշը 2013-2015 թվականների համար կանխատեսել 4%-ի սահմաններում՝ +/-1.5 % տատանման թույլատրելի միջակայքով:

ԳԼՈՒԽ 3. ԼՂՀ 2013-2015 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵՆԵՐԻ ԵԿԱՍՈՒՏՆԵՐԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԿԱՆԿԱՏԵՍՈՒՄ, ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԴԵՖԻՑԻՏԸ

3.1. ՊԵՏԱԿԱՆ ԵԿԱՍՈՒՏՆԵՐԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԱՌԱՋՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ 2013-2015 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻՆ

ՄԺԾԾ առանցքային հարցերից են պետական եկամուտների քաղաքականության ուղղվածությունը և դրանց կանխատեսելիությունը միջնաժամկետ հեռանկարում: Հաշվի առնելով այն, որ պետական եկամուտների գերակշիռ մասը կազմում են հարկային եկամուտներն ու պետական տուրքերը՝ առավել ընդգծվում է հարկային քաղաքականության դերը:

2013-2015 թվականներին հարկաբյուջետային քաղաքականության գերակա ուղղություններից մեկը կլինի հարկային եկամուտների հավաքագրման մակարդակի բարձրացումը, հիմնականում ի հաշիվ հարկային վարչարարության բարելավման: Մասնավորապես:

- կկատարելագործվի հարկային օրենսդրությունը, որը կհանգեցնի հարկային վարչարարության արդյունավետության բարձրացմանը, հարկային օրենսդրության պահանջների համահավասար և անվերապահ կիրառմանը,
- կառավարությունը հարկային եկամուտների ավելացման իր հիմնական նպատակին կհասնի հատկապես տնտեսության ստվերային հատվածի կրճատման հաշվին,
- կիրականացվեն միջոցառումներ ապառքների մարման ուղղությամբ, ինչպես նաև կձեռնարկվեն միջոցառումներ ապառքների առաջացումը թույլ չտալու համար,
- հարկման հարաբերություններում կընդլայնվեն ինքնազմահատման համակարգի կիրառման մոտեցումներն՝ ի հաշիվ հարկ վճարողների շահերի պաշտպանության և նրանց սպասարկման որակի բարձրացման:

ԼՂՀ 2013-2015 թվականների պետական բյուջեների հարկային եկամուտների ապահովմանն ուղղված միջոցառումների ծրագիր

NN	Միջոցառում	Բովանդակություն
1.	Հարկային մարմնի կողմից իրականացվող հսկողության արդյունավետության բարձրացում	1.1 Հարկային մարմնում ստուգումների ստանդարտների և արդյունավետության մոնիթորինգի և գնահատման համակարգի ներդրում և կատարելագործում, ոխսկային չափանիշների հիման վրա ստուգման ենթակա հարկ վճարողների ընտրության համակարգի (ՈՉՍՀ) ներդրում, այդ թվում՝ ստուգումների պլանավորում և իրականացում՝ ոխսկային չափանիշների հիման վրա. 1.2 Հարկային մարմնի կողմից վերլուծական փաստաթղթային ստուգումների համակարգի կատարելագործում, այդ թվում՝ երրորդ անձանցից ստացվող տեղեկությունների հիման վրա. 1.3 Փոքր տնտեսվարող սուրյեկտների մոտ իրականացվող հարկային ստուգումների կրճատում:
2.	Հարկերի կամավոր վճարման (ինքնազմահատման) սկզբունքի գնահատում,	2.1 Հաշվետվությունները հարկային մարմին էլեկտրոնային տարբերակով ներկայացնան համակարգի մշակում և ներդրում. 2.2 Պարբերական մամլո հաղորդագրությունների տարածման,

NN	Սիցոցառում	Բովանդակություն
	արմատավորում, հարկ վճարողների սպասարկման որակի բարելավում	ասուլիսների կազմակերպման սովորույթի ներդրման նպատակով կանոնակարգի մշակում. 2.3 Հաճախ տրվող հարցերի ու պարզաբանումների հրապարակում հարկային մարմնի պաշտոնական կայք-էջում. 2.4 Հաճախ թույլ տրվող սխալների հրապարակում հարկային մարմնի պաշտոնական կայք-էջում:
3.	Հարկային մարմնի ներքին կառավարման արդյունավետ համակարգի կատարելագործում	3.1 Մարդկային ռեսուրսների կառավարման ժամանակակից համակարգի ստեղծում, պաշտոնական առաջիւաղացման համակարգի կատարելագործում՝ այն կապելով կատարողական համակարգի, արտադրողականության և այլ ֆունկցիոնալ ցուցանիշների հետ. 3.2 Հարկային ծառայողների վերապատրաստման ամբողջական համակարգի ձևավորում և կատարելագործում՝ նպատակ ունենալով բարձրացնել հարկային ծառայողների մասնագիտական և վերլուծական կարողությունները. 3.3 Հարկային մարմնի տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ենթակառուցվածքների կատարելագործում և տեղեկատվական հոսքերի որակի բարձրացում. 3.4 Էլեկտրոնային կառավարման համակարգի ներդրում:
4.	Հարկային ապառքների գանձման և հարկերի վճարումից խուսափելու դեպքերի բացահայտման մեխանիզմների սահմանում	4.1 Ընթացիկ հարկային և պարտադիր վճարների մասով պարտավորությունների աճի սահմանափակմանը, հարկերի և պարտադիր վճարների առկա ապառքների կրծատմանն ուղղված միջոցառումների իրականացում, այդ թվում - ապառքների դասակարգման չափանիշների և կառավարման ընթացակարգի մշակում ու ներդրում, - հարկ վճարողի գույքի և դրամական միջոցների արգելադրման աշխատանքների պարբերաբար մոնիթորինգի իրականացում, հարկ վճարողի գույքի արգելադրման աշխատանքների բարելավում և ընթացիկ ապառքների ավելացման կանխմանն ուղղված աշխատանքների իրականացում, - շկատարված հարկային պարտավորություններն անհուսալի համարելու և սահմանված ժամկետում հաշվառումից հանելու հետևողական աշխատանքների իրականացում, - ապառքատերերի հետ կատարվող աշխատանքների նոր մեխանիզմների սահմանում և կիրառում. 4.2 Զիմնավորված հարկային վնասների կուտակման բացառմանն ուղղված անհրաժեշտ ուսումնասիրությունների և վերլուծությունների իրականացում և համապատասխան միջոցառումների ձեռնարկում. 4.3 Հարկերի վճարումից խուսափելու ռիսկերի բացահայտման մեխանիզմների սահմանում, այդ թվում՝ համապատասխան մերողաբանության մշակում, հարկերի վճարումից խուսափելու սխեմաների դասակարգում և համապատասխան մոտեցումների ներդրում:
5.	ԼՂՀ տարածք ներմուծվող և արտահանվող ապրանքանյութական արժեքների նկատմամբ հսկողության ուժեղացում	5.1 ԼՂՀ տարածք ներմուծվող և արտահանվող ապրանքանյութական արժեքների հաշվառման օրենսդրության կարգավորում. 5.2 Հսկիչ կետերի տեխնիկական վերագինում. 5.3 Հսկիչ կետերի աշխատակիցների մասնագիտական կարողությունների անընդեղ բարձրացման նպատակով պարտադիր վերապատրաստման ընթացակարգի սահմանում:

NN	Սիցոցառում	Բովանդակություն
6.	Հարկային օրենսդրության դրույթների պարզեցում և հստակեցում	6.1 Առանձին հարկատեսակների մասին օրենքներում առկա բացերի ուսումնասիրություն և դրա հիման վրա համապատասխան օրենսդրական փոփոխությունների նախաձեռնում, այդ բվում՝ գործունեության առանձին տեսակների հարկանան մեխանիզմների կատարելագործում:
7.	Ապօրինի ձեռնարկատիրության, առանց փաստաթղթերի իրականացվող գործարքների դեմ ուղղված հետևողական աշխատավայրերի իրականացում	7.1 Ապօրինի ձեռնարկատիրական գործունեությամբ գրադարձելու դեպքերի բացահայտում, կանխում, գործող օրենսդրությամբ ընձեռված հնարավորությունների լիարժեք օգտագործում, մասնավորապես՝ - ՀՊԾ և իրավասու մյուս մարմինների միջև գործող օրենսդրության շրջանակներում համապատասխան միջոցառումների իրականացում և փոխհամագործակցության խորացում, ապօրինի ձեռնարկատիրական գործունեությամբ գրադարձելու դեպքերը կանխելու, իսկ բացահայտման դեպքում՝ պատժամիջոցներ կիրառելու և հասարակությանն իրազեկելու միջոցառումներ, - հետևողական աշխատանքների իրականացում անապրանք փաստաթղթերի դրասգրման, առանց երկկողմանի հաշվարկային փաստաթղթերի իրականացվող գործարքների բացահայտման, օրենսդրությամբ նախատեսված համապատասխան պատասխանատվության միջոցների կիրառման, նշված երևույթի հետագա բացառման ուղղությամբ:

3.2. ԼՂՀ 2013-2015 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵՆԵՐԻ ԵԿԱՍՈՒՏՆԵՐԻ ԿԱՆԽԱՏԵՍԵՍՈՒՄԸ

ԼՂՀ 2013-2015 թվականների պետական բյուջեների սեփական եկամուտները կանխատեսվել են համապատասխանաբար՝ 32.1 մլրդ դրամի, 36.3 մլրդ դրամի և 40.9 մլրդ դրամի չափով: Եկամուտների տարեկան ծրագրային ծավալները կապահովվեն հիմնականում ի հաշիվ հարկային եկամուտների և պետական տուրքերի:

Աղյուսակ 3.1. 2013-2015 թվականների համար ծրագրված բյուջետային եկամուտները (մլն դրամներով)

Եկամուտեսակը	2013թ.	2014թ.	2015թ.
Պետական բյուջեի եկամուտներ, ընդամենը	71,393.8	78,320.5	85,962.8
Պետական բյուջեի սեփական եկամուտներ, այդ թվում.	32,100.0	36,300.0	40,900.0
Հարկային եկամուտներ և պետական տուրք	21,800.0	25,000.0	28,400.0
Պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարներ	8,300.0	9,300.0	10,500.0
Պաշտոնական դրամաշնորհներ	300.0	300.0	300.0
Այլ եկամուտներ	1,700.0	1,700.0	1,700.0

ԼՂՀ 2013-2015 թվականների պետական բյուջեների եկամուտները ծրագրելիս օգտագործվել են այն մակրոտնտեսական ցուցանիշների կանխատեսումները, որոնք էական ազդեցություն ունեն առանձին եկամտատեսակների բազայի ձևավորման կամ հաշվարկման վրա:

Հարկային եկամուտների և պետական տուրքի գծով 2013-2015 թվականների բյուջետային մուտքերը ծրագրվել են՝ «հարկեր¹/ՀՆԱ» ցուցանիշի տարեկան աճը 0.2-0.4 տոկոսային կետով ապահովելու սկզբունքի հիման վրա:

Հաշվարկներում լրացուցիչ ենթադրվել է, որ հարկերի գծով 2012թ. համար ծրագրված «հարկեր/ՀՆԱ» ցուցանիշի ծրագրային մակարդակն իրատեսական է և առկա օրենսդրական նախադրյալները, կիրառվելիք վարչարարական միջոցառումները, ինչպես նաև մակրոտնտեսական զարգացումները բավարար հիմքեր կստեղծեն այն ապահովելու համար:

2013-2015 թվականների հարկերի հավաքագրման առաջարկվող մակարդակների իրատեսական լինելը գնահատելու համար հարկ է դիտարկել այն բնութագրող մի քանի ցուցանիշներ:

Աղյուսակ 3.2. ԼՂՀ 2012-2015 թթ. պետական բյուջեների հարկերի վերաբերյալ առանձին ցուցանիշներ

Ցուցանիշներ	2012թ.	2013թ.	2014թ.	2015թ.
	ծրագիր	կանխատեսում		
Հարկեր (մլն դրամ)	18,800.0	21,800.0	25,000.0	28,400.0
աճը նախորդ տարվա նկատմամբ (%-ով)	110.3	116.0	114.7	113.6
հարաբերությունը ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%-ով)	12.4	12.8	13.0	13.2

¹ Այստեղ և այսուհետ՝ հարկային եկամուտների կազմում ներառված է նաև պետական տուրքը:

Ինչպես արդեն նշված էր, հարկերի կանխատեսումային մակարդակն ապահովելու համար ծրագրային ժամանակահատվածում առաջնային է հարկային եկամուտների հավաքագրման աստիճանի բարձրացումը: Մյուս կողմից, 2013-2015 թվականների հարկերի ծրագրային մակարդակի ապահովման որոշակի ռեզերվներ է պարունակում տնտեսության զարգացման կանխատեսվող սցենարը: 2007-2015 թվականների մակրոտնտեսական ցուցանիշների փաստացի և կանխատեսումային մեծությունների համեմատությունից կարելի է եզրակացնել, որ միջնաժամկետ հեռանկարում կատարված կանխատեսումները ոփոկային չեն:

Աղյուսակ 3.3. Մակրոտնտեսական ցուցանիշների 2007-2015 թվականների վճարման և կանխատեսումային մեծությունները

Ցուցանիշը	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	Վիաստ					Կանխատեսում			
Անվանական ՀՆԱ (մլն դրամ)	70,791.0	87,148.1	102,338.7	118,187.2	135,495.5	152,100.0	170,700.0	191,600.0	215,100.0
Աճը նախորդ տարվա նկատմամբ (%)	14.4	23.1	17.4	15.5	114.6	112.3	112.2	112.2	112.3
ՀՆԱ-ի իրական աճ (%)	8.8	14.3	13.1	5.5	9.1	9.0	9.0	9.0	9.0

Պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարները 2013-2015 թվականների համար ծրագրվել են համապատասխանաբար 8.3 մլրդ դրամի, 9.3 մլրդ դրամի և 10.5 մլրդ դրամի չափով: Պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարների գծով 2013-2015 թվականների բյուջետային մուտքերը ծրագրվել են ՀՆԱ-ի նկատմամբ պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարների հարաբերության ցուցանիշը 4.9 %-ի չափով պահպանելու սկզբունքի կիրառմամբ:

Ինչպես և հարկային եկամուտների ու պետական տուրքի դեպքում, պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարների գծով 2013-2015 թվականների մուտքերի կանխատեսումներում լրացուցիչ ենթադրվել է, որ 2012 թվականի համար ծրագրված «պարտադիր սոցիալական ապահովության վճար/ՀՆԱ» ցուցանիշի ծրագրային մակարդակն իրատեսական է, և առկա օրենսդրական նախադրյալները, կիրառվելիք վարչարարական միջոցառումները, ինչպես նաև մակրոտնտեսական գարգացումները բավարար հիմքեր կատեղծեն այն ապահովելու համար:

Աղյուսակ 3.4. Պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարների գծով 2012-2015 թվականների կանխատեսումային ցուցանիշները

Ցուցանիշները	2012	2013	2014	2015
	ծրագիր	Կանխատեսում		
Պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարներ (մլն դրամ)	7,300.0	8,300.0	9,300.0	10,500.0
աճը նախորդ տարվա նկատմամբ (%)	109.4	113.7	112.0	112.9
հարաբերությունը ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)	4.8	4.9	4.9	4.9

Պաշտոնական դրամական նորի ներքին 2013, 2014 և 2015 թվականների համար ծրագրվել են տարեկան 300.0 մլն դրամի չափով՝ հաշվի առնելով կառավարության կողմից ձեռքբերված

նախնական համաձայնությունները:

Այլ եկամուտները ներառում են բանկերում և ֆինանսական հաստատություններում պետական բյուջեի ժամանակավոր ազատ միջոցների տեղաբաշխումից և դեպոզիտներից ստացվող տոկոսավճարները, իրավաբանական անձանց կապիտալում կատարված ներդրումներից ստացվող շահութաբաժինները, պետական հիմնարկների հաշվեկշիռներում հաշվառվող գույքի, համայնքների վարչական տարածքներից դուրս գտնվող պետական սեփականություն համարվող հողերի վարձակալության կամ կառուցապատման իրավունքի դիմաց գանձվող վարձավճարները, պետության կողմից տրված վարկերի օգտագործման դիմաց վճարները (տոկոսները), պետության սեփականություն համարվող, ինչպես նաև տիրագործկ, ժառանգության իրավունքով, ֆիզիկական և իրավաբանական անձանցից նվիրատվության կարգով պետությանը որպես սեփականություն անցած հիմնական միջոց կամ ոչ նյութական ակտիվ շիանդիսացող գույքի օտարումից եկամուտները, իրավախախտումների համար գործադիր և դատական մարմինների կողմից կիրառվող պատժամիջոցներից մուտքերը և այլ եկամուտները:

Այլ եկամուտները 2013-2015 թվականների համար ծրագրվել են տարեկան 1700.0 մլն դրամի չափով՝ հաշվի առնելով գանձման համար պատասխանատու պետական կառավարման մարմինների կողմից ԼՂՀ 2013 թվականի բյուջետային գործընթացի շրջանակում համապատասխան հայտերով ներկայացված կանխատեսումները, կատարված օրենսդրական փոփոխությունները, ինչպես նաև առանձին եկամտատեսակների գծով նախորդ տարիներին արձանագրված հավաքագրման միտումները:

Հարկ է նշել, որ հաշվարկներում կիրառվող տվյալների բազայի հետագա թարմացման հետ կապված՝ հնարավոր է 2013-2015 թվականների բյուջետային եկամուտների կանխատեսումների վերանայում (2013 թվականը՝ ԼՂՀ 2013 թվականի պետական բյուջեի նախագծի մշակման, 2014 և 2015 թվականները՝ ԼՂՀ 2014-2016 թվականների ՄԺԾԾ-ի մշակման փուլում):

2013-2015 թվականների բյուջետային եկամուտների կանխատեսումների հետագա ճշգրտումներում էական կլինի նաև հետևյալ լրացուցիչ տեղեկությունների օգտագործումը.

- հաշվարկներում կիրառված մակրոտեսական ցուցանիշների փոփոխության մասին տեղեկություն,
- բյուջետային եկամուտների գանձման համար պատասխանատու մարմիններից ստացվելիք լրացուցիչ տեղեկություններ,
- 2012 թվականի վիճակագրական այլ ցուցանիշներ:

3.3. ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԴԵՖԻՑԻՏԸ

Պետական բյուջեի ճնավորումը առաջիկա տարիներին շարունակելու է լնիտանալ բյուջետային եկամուտների նկատմամբ ծախսերի գերազանցմամբ: Ստորև ներկայացվում է ԼՂՀ 2013-2015 թվականների պետական բյուջեների դեֆիցիտի ցուցանիշը (տես Աղյուսակ 3.5):

Աղյուսակ 3.5. ԼՂՀ 2012-2015 թվականների պետական բյուջեների դեֆիցիտի ցուցանիշները (մլն դրամ)

Ցուցանիշներ	2012 թվականի պետական բյուջե	2013թ.	2014թ.	2015թ.
		ծրագիր		
Պետական բյուջեի եկամուտները, ընդամենը	65,103.6	71,393.8	78,320.5	85,962.8
Պետական բյուջեի ծախսերը, ընդամենը	70,320.0	72,544.2	81,615.3	91,498.1
Պետական բյուջեի դեֆիցիտը	5,216.4	1,150.4	3,294.8	5,535.4
<i>հարաբերությունը ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%-ով)</i>	<i>3.5</i>	<i>0.7</i>	<i>1.7</i>	<i>2.6</i>

Պետական բյուջեի դեֆիցիտի հարաբերակցությունը ՀՆԱ-ի նկատմամբ 2012 թվականի համար ծրագրված 3.5 %-ի դիմաց 2013-2015 թվականներին կնվազի մինչև ՀՆԱ-ի 0.7-2.6 %:

Կառավարությունը միջոցներ կձեռնարկի դեֆիցիտի ֆինանսավորման աղբյուրների հստակեցման ուղղությամբ, որոնք կներկայացվեն յուրաքանչյուր տարվա պետական բյուջեի նախագծում:

ՄԱՍ Բ

ԾԱԽՍԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

ԳԼՈՒԽ 4. ԼՂՀ 2013-2015 ԹԹ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵՆԵՐԻ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Ծախսային քաղաքականության ռազմավարությունը շարադրող փաստաթղթում ընդհանուր գծերով ներկայացվում են 2013-2015թ ժամանակահատվածում պետական բյուջեի ծախսերի ըստ ոլորտների քաղաքականության գերակայությունները: Այս գերակայությունները բխում են ԼՂՀ կառավարության ընդհանուր ռազմավարական գերակայությունների համատեքստից և պետք է ծառայեն որպես հիմք՝ ԼՂՀ 2013 թվականի պետական բյուջեի նախագծի մշակման համար:

Ինչպես արդեն վերը նշվել էր ԼՂՀ կառավարությունն առաջիկա տարիների համար առավել կարևորում է պետական բյուջեի հիմնական ծախսային հետևյալ գերակայությունները.

➤ պետական կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմինների գործունեության արդյունավետության, նպատակառուղղվածության և հասցեականության մակարդակի բարձրացում, օրենքի գերակայության ապահովում, դատաիրավական համակարգի կատարելագործում, տարածքային համաշափ զարգացման ապահովմանն ուղղված ծրագրերի իրականացում, բանակաշինության և պաշտպանության բարձր մակարդակի ապահովում,

➤ տնտեսության հետագա աճի կայուն տեմպերի ապահովում, տնտեսության դիվերսիֆիկացում և բարենպաստ գործարար միջավայրի ձևավորում, նոր աշխատատեղերի ստեղծում, տեղական արտադրողի գործունեության խթանում, ինչպես նաև գերակա ոլորտներում (մասնավորապես՝ Էներգետիկա, գյուղատնտեսություն, արդյունաբերություն, զբոսաշրջություն, տեղեկատվական տեխնոլոգիաներ) ենթակառուցվածքների վերականգնման և զարգացման ծրագրերի իրականացում՝ ժամանակակից էկոլոգիական պահանջների պահպանմամբ,

➤ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության քաղաքացիների սոցիալական պաշտպանվածության, սոցիալական ոլորտի առանձին ճյուղերի (գիտություն, կրթություն, առողջապահություն, մշակույթ և սպորտ) զարգացման նպատակով իրականացվող բարեփոխումների ֆինանսական ապահովում,

➤ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության միջազգային ճանաչում և աղբբեջանադրաբաղյան հակամարտության խաղաղ կարգավորում:

Ստորև ներկայացվում է 2013-2015 թթ. կանխատեսվող պետական ծախսերի ընդհանուր պատկերը՝ ըստ բյուջետային ծախսերի գործառական դասակարգման խմբերի:

Աղյուսակ 4.1. ԼՂՀ 2012-2015 թթ. պետական բյուջեների ծախսերը՝ ըստ գործառական դասակարգման բաժինների (մյա դրամ)

Գործառական դասակարգման բաժինների անվանումները	2012թ.	2013թ.	2014թ.	2015թ.
	պետական բյուջե	ծրագիր		
Ընդամենը ծախսնը	70,320.0	72,544.2	81,615.3	91,498.1
այդ թվում՝				
1 ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԲՆՈՒՅԹԻ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԾԱԽՍԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	7,656.0	7,753.3	8,444.6	9,444.9

Գործառական դասակարգման բաժինների անվանումները	2012թ.	2013թ.	2014թ.	2015թ.
	պետական բյուջե	ծրագիր		
3 ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԿԱՐԳ, ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԴԱՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆ	4,646.4	4,701.2	4,870.8	5,564.3
4 ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	6,778.7	6,367.9	6,510.3	6,688.5
5 ՇՐՋԱԿԱ ՍԻԶԱՎԱՅՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ	61.3	62.7	73.7	86.9
6 ԲՆԱԿԱՐԱՆԱՅԻՆ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԿՈՄՈՒՆԱԼ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	512.9	403.0	434.0	471.2
7 ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅՈՒՆ	4,128.1	4,129.7	4,144.0	4,705.9
8 ՀԱՆԳԻՄ, ՍՇԱԿՈՒՅԹ ԵՎ ԿՐՈՆ	2,332.5	2,331.1	2,425.7	2,651.0
9 ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ	10,735.8	10,799.7	11,059.7	12,957.7
10 ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ	18,338.7	18,335.6	21,292.5	23,567.7
11 ՀԻՄԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐԻՆ ՉԴԱՍՎՈՂ ԾԱԽՍԵՐ	15,129.6	17,660.0	22,360.0	25,360.0

Ինչպես երևում է աղյուսակից, քննարկվող ժամանակահատվածում, ինչպես և նախորդ տարիներին, պետական բյուջեից կատարվելիք ծախսերի ամենամեծ ծավալները բաժին են ընկնելու «Սոցիալական պաշտպանություն» և «Կրթություն» բաժիններն, իամապատասխանաբար՝ 25.7%-ը և 14.2%-ը:

Բյուջետային ծախսերի գործառական դասակարգման վերը նշված և մնացած մի շարք այլ բաժինների 2013-2015թթ. պետական ծախսերի քաղաքականությունը ներկայացվում է հաջորդ գլուխներում:

ԳԼՈՒԽ 5. ԼՂՀ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՀԱՍՏԱԿՐՁ

5.1.ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության կառավարությունը վերջին տարիներին իրականացնում է պետական կառավարման համակարգի բարեփոխումների լայնածավալ ծրագիր՝ համակարգի արդյունավետության, ծառայությունների որակի և մատչելիության, բարանցիկության և հաշվետվելիության, վերահսկելիության բարձրացման ուղղությունների ընդգրկմամբ, որն իրականացվում է հիմնականում պետական կառավարման համակարգի կառուցվածքային և գործառությային փոփոխությունների և քաղաքացիական ծառայության ներդրման ճանապարհով:

Պետական կառավարման համակարգի կառուցվածքային գործառությային բարեփոխումներ

Պետական կառավարման համակարգի բնագավառում իրականացվող բարեփոխումների շնորհիվ վերջին տարիներին ձեռք բերվեցին որոշակի արդյունքներ, որոնք ապահովեցին նշանակալից առաջընթաց, հատկապես պետական կառավարման առանձին մարմինների վերակազմակերպման գործընթացներում և քաղաքացիական (պետական, դատական) ծառայության ներդրման բնագավառում: Նշվածի համար իմք հանդիսացան «Պետական կառավարչական հիմնարկների մասին», «Պետական ոչ առևտրային կազմակերպությունների մասին» ԼՂՀ օրենքները և այլ իրավական ակտերը: Նախարարությունները ներկայում իրականացնում են իրենց բնագավառի քաղաքականության ձևակորման, մոնիթորինգի և համակարգման գործառույթները, իսկ ծառայությունների մատուցման, կանոնակարգման և վերահսկողական ու տեսչական գործառույթների իրականացման իրավասությունները հիմնականում փոխանցվեցին նախարարություններում առանձնացված ստորաբաժանման կարգավիճակով ստեղծված գործակալություններին և տեսչություններին: Նշված փոփոխությունները հանգեցրին կրկնվող գործառույթների որոշակի հատվածի վերացմանը:

Բացի այդ, առանձին մարմիններ վերակազմակերպվեցին պետական ոչ առևտրային կազմակերպությունների, որի հետևանքով կառավարչական գործառույթներ իրականացնող մարմինները տարածաշատվեցին պետական գործառույթներ իրականացնող մարմիններից:

Պետական կառավարման համակարգի բարեփոխումների արդյունքում հստակեցվել են նախարարությունների կանոնադրական խնդիրները և միասնականացվել նրանց աշխատակազմերի կառուցվածքները՝ ձևավորվեցին վարչություններ, քարտուղարություններ և բաժիններ:

ԼՂՀ Սահմանադրությամբ և օրենքներով Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության կառավարությանը վերապահված լիազորությունների լիարժեք իրականացման նպատակով ԼՂՀ Ազգային Ժողովի կողմից ընդունվեց «ԼՂՀ կառավարության կառուցվածքի մասին» ԼՂՀ օրենքը:

Պետական կառավարման համակարգի բարեփոխումներում կարևորվեց նաև դատաիրավական համակարգի բարեփոխումների իրականացումը: Դատական օրենսգրքի պահանջներին համապատասխան իրականացվեցին դատական համակարգի կառուցվածքային փոփոխություններ՝ ԼՂՀ առաջին ատյանի դատարանը վերանվանվեց ընդիանուր իրավասության դատարանի և ստեղծվեց ԼՂՀ Վերաբնիշ դատարանը, ինչպես նաև դատական համակարգի ամրապնդման, դատական գործավարության գործընթացների բարելավման, դատավորների ու արդարադատության

իրականացմանը մասնակցող անձանց մասնագիտական գիտելիքների և օրենսդրական դաշտի կատարելագործում:

Քաղաքացիական ծառայության ներդրում

«Քաղաքացիական ծառայության մասին» ԼՂՀ օրենքի և հարակից ենթաօրենսդրական իրավական ակտերի հիման վրա իրականացվեց քաղաքացիական ծառայության համակարգի ներդրման գործընթացը: Իրականացված բարեփոխումների շնորհիվ քաղաքացիական ծառայողները տարանջատվել են քաղաքական, հայեցողական, քաղաքացիական սլաշտոններ գրադեցնող անձանցից և տեխնիկական սպասարկում իրականացնող աշխատողներից, սահմանվել են քաղաքացիական ծառայության մուտքի և ծառայությունից ազատվելու հավասար պայմաններ, ապահովվել են մասնագիտական առաջխաղացման հնարավորություններ: Այդ ընթացքում հստակեցվել են քաղաքացիական ծառայության պաշտոնների յուրաքանչյուր խմբի ընդհանուր նկարագիրը, քաղաքացիական ծառայության պաշտոններ գրադեցնող անձանց պատասխանատվության սահմանները և քաղաքացիական ծառայողների վարձատրության համակարգը:

Հիմնական խնդիրներ

Պետական կառավարման համակարգի բնագավառում իրականացվող հիմնական խնդիրներն են՝
- պետական ծառայողների աշխատավարձերի բարձրացումը,
- պետական կառավարման մարմիններում աշխատանքի արդյունավետության բարձրացման նպատակով աշխատանքային ծրագրերի կազմումը և կատարողականների գնահատման կարգի կիրառումը,
- պետական կառավարման մարմինների տեխնիկական վերագինման և աշխատանքային պայմանների բարելավման նպատակով կարողությունների զարգացման և կապիտալ ակտիվների ձեռքբերման համար համապատասխան միջոցների նախատեսումը:

5.2. ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ, ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ ՄԺԾԾ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ

5.2.1. Գերակայությունները

ՄԺԾԾ ժամանակահատվածում պետական կառավարման հիմնական գերակայություններից են.
1) Պետական ծառայողների աշխատավարձերի բարձրացումը: Այդ առումով կարևորվում են՝
- պետական կառավարման համակարգի բարելավման նպատակով հանրային ծառայողների վարձատրության ռազմավարության մշակումը,
- հանրային ծառայությունների ոլորտում ընդգրկված աշխատողների աշխատանքի վարձատրության շափերի միջև ստեղծված հարաբերակցության անհամամանությունների կարգավորման նպատակով հանրային ծառայության միասնական վարձատրության համակարգի մշակումն ու համապատասխան օրենսդրական դաշտի ստեղծումը,
- պետական կառավարման մարմիններում աշխատանքային ծրագրերի կազմման և

կատարողականների գնահատման կարգի կիրառումը,

- պետական կառավարման մարմիններում էլեկտրոնային փաստաթղթաշրջանառության համակարգի ներդրումը և այդ համակարգով աշխատանքային ծրագրերի կազման ու աշխատողների կատարողականների գնահատման գործընթացի իրականացման ապահովումը,
- պետական կառավարման մարմինների աշխատողների կատարողականների հիման վրա պարզեատրման կարգի ներդրումը և այդ նպատակով նյութական խրախուսման ֆոնդի ստեղծումը:

2) Աշխատանքի արդյունավետության բարձրացման համար առաջնահերթ խնդիր է նաև կառավարման մարմինների և նրանցում յուրաքանչյուր աշխատատեղի վերագինումը ժամանակակից տեխնիկայի և կապի միջոցներով:

3) Պետական կառավարման բնագավառում շարունակվում են իրականացվել բարեփոխումները և համակարգի կատարելագործումը, որոնք պետք է հանգեցնեն միջազգային լավագույն փորձին համապատասխանող համակարգի ձևավորմանը: Պետական կառավարման համակարգի կադրային ներուժի հետևողական ամրապնդման նպատակով անհրաժեշտ է ավելացնել համակարգում աշխատելու գրավչությունը, աշխատանքի որակը և աշխատավարձի մակարդակը մրցունակ դարձնելով մասնավոր հատվածին՝ միջնաժամկետ հատվածում ձեռնպահ մնալով աշխատողների թվի ավելացումից:

4) Քաղաքացիական ծառայության համակարգում բարձր որակավորում ունեցող մասնագետների ներգրավմանն ու աշխատանքային առաջիսացման շարունակական ընթացակարգերի կիրառումն ապահովող համապատասխան համակարգի և կարողությունների գարգացումը:

ՄԺԾԾ ժամանակահատվածում կարևորվում է նաև պետական կառույցների աշխատողների մասնագիտական գիտելիքների ու հմտությունների շարունակական կատարելագործումը:

5.2.2. Նպատակները

ԼՂՀ պետական կառավարման համակարգին ուղղվող ծախսերի հիմնական նպատակը պետական ծառայողների կողմից հանրության համար առավել մատչելի, որակյալ և անաշառ ծառայությունների մատուցման համար անհրաժեշտ նախադրյալների ստեղծումն է: Այդ նպատակին հասնելու համար ամենից առաջ անհրաժեշտ է արմատավորել պետական ծառայողների ֆինանսական և իրավական պաշտպանվածությունն ապահովող հուսալի երաշխիքները, ինչպես նաև պետական ծառայողների տեսական և մասնագիտական գիտելիքների բարձրացումն ապահովելու համար կատարելագործել պարբերաբար անցկացվող պարտադիր վերապատրաստման և ատեսավորման ընթացակարգերը: Առաջնահերթ նպատակ ունի նաև պետական կառավարման մարմինների տեխնիկական վերագինումը:

5.2.3. Ծախսերի մակարդակի վրա ազդող գործոնները

Պետական կառավարման համակարգում 2013-2015 թթ. իրականացվելիք ծախսերի կառուցվածքի և ծավալների վրա ազդեցություն ունեն հիմնականում հետևյալ գործոնները.

1. «Քաղաքացիական ծառայողների վարձատրության մասին», «Դատական ծառայության մասին», «Հարկային ծառայության մասին» և «Դատական ակտերի հարկադիր կատարումն ապահովող ծառայության մասին» ԼՂՀ օրենքների պահանջների համապատասխան քաղաքացիական ծառայողների /պետական և դատական ծառայողների/, հարկային ծառայողների և հարկադիր կատարողների աշխատավարձի բնականոն աճի, ԼՂՀ դատական օրենսգրքի և «Դատախազության մասին» ԼՂՀ օրենքի դատավորների ու դատախազների պաշտոնային դրույքաշափերի նկատմամբ հաշվարկվող հավելավճարների աճի ապահովումն և այդ նպատակով անհրաժեշտ միջոցների նախատեսումը:

2. ԼՂՀ դատական օրենսգրքի, «Դատախազության մասին» և «Վերահսկիչ պալատի մասին» ԼՂՀ օրենքների պահանջներին համապատասխան ԼՂՀ դատարանների, ԼՂՀ դատախազության և ԼՂՀ վերահսկիչ պալատի բնականոն գործունեության ապահովման համար չկանխատեսված ծախսերի ֆինանսավորման նպատակով պահուստային ֆոնդերի նախատեսումը:

3. Պետական կառավարման մարմինների բնականոն գործունեության ապահովման համար անհրաժեշտ միջոցների նախատեսումը՝ հիմքում ունենալով բազային բյուջեով այդ նպատակի համար ծրագրավորված ծախսերը:

Առաջիկա տարիներին անհրաժեշտությունից ելնելով հնարավոր է նաև որոշակի միջոցառումների իրականացում, որն իր ազդեցությունը կունենա յուրաքանչյուր տարվա պետական բյուջեի ծախսերը ծրագրավորելիս, մասնավորապես՝ կապի և կոմունալ (էլեկտրաէներգիայի, գազի և ջրի) ծախսերի նորմաներին համապատասխան նախատեսված ծախսերի վերանայում՝ կապված ԼՂՀ հանրային ծառայությունները և տնտեսական մրցակցությունը կարգավորող պետական հանձնաժողովի կողմից սահմանված սակագների փոփոխության, ինչպես նաև սպառողների կողմից օգտագործվող ծավալների փոփոխության հետ:

Բացի այդ, 2013-2015 թվականների ընթացքում պետական կառավարման մարմինների պահպանման ծախսերի վրա ազդեցություն կարող են ունենալ նաև.

- ա) օրենսդրական փոփոխությունները,
- բ) պետական կառավարման համակարգի կառուցվածքային փոփոխությունները,
- գ) պետական կառավարման մարմինների աշխատողների թվաքանակի փոփոխությունը:

5.3. ԳՈՅՉՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Ծախսերը 2012 թվականի համեմատությամբ, 2013 թվականին կամեն 223.4 մլն դրամով, 2014 թվականին, 2013 թվականի համեմատությամբ՝ 938.7 մլն դրամով և 2015 թվականին, 2014 թվականի համեմատությամբ՝ 1622.5 մլն դրամով:

Ծախսերի (անվանական արտահայտությամբ) աճը կզուգակցվի նաև ՀՆԱ-ի նկատմամբ դրանց հարաբերակցության փոփոխությամբ: Այսպես, 2012 թվականի համար ծրագրված մակարդակի դիմաց

(ՀՆԱ-ի 6.36%) պետական կառավարման համակարգի համար պետական բյուջեով նախատեսված ծախսերը 2013-2015 թթ ՄԺԾԾ ժամանակահատվածի համար կկազմեն համապատասխանաբար՝ ՀՆԱ-ի 5.68, 5.06 և 4.95%-ը:

Նշված ծախսերի տեսակարար կշիռը պետական բյուջեի ծախսերի ամբողջ ծավալում կփոփոխվի հետևյալ կերպ՝ 2012 թվականի համար ծրագրավորված մակարդակի փոխարեն (13.48%) պետական կառավարման համակարգի ծախսերի տեսակարար կշիռը պետական բյուջեի ծախսերի ամբողջ ծավալում 2013 թվականին կկազմի 13.38%, 2014 թվականին՝ 11.89% և 2015 թվականին՝ 11.63%:

Պետական կառավարման մարմինների 2013 թվականի պահպանման ծախսերը 2012 թվականի մակարդակը գերազանցում են 223.4 մլն դրամով, որը հիմնականում պայմանավորված է.

- աշխատավարձի ֆոնդի աճով՝ շուրջ 197.9 մլն դրամ: Այն պայմանավորված է «Քաղաքացիական ծառայողների վարձատրության մասին» ԼՂՀ օրենքի պահանջներին համապատասխան քաղաքացիական /պետական, դատական/ ծառայողների աշխատավարձի բնականոն աճով, «Հարկային ծառայության մասին» և «Դատական ակտերի հարկադիր կատարումն ապահովող ծառայության մասին» ԼՂՀ օրենքների պահանջներին համապատասխան հարկային ծառայողների, հարկադիր կատարողների և դատական կարգադրիչների աշխատավարձի բնականոն աճով, ԼՂՀ դատական օրենսգրքի և «Դատախազության մասին» ԼՂՀ օրենքների պահանջներին համապատասխան դատավորների և դատախազների պաշտոնային դրույքաշափերի նկատմամբ հաշվարկվող հավելավճարների աճով, ինչպես նաև պետական կառավարման մարմինների աշխատողների աշխատավարձերի 20% աճով:

2014 թվականի պահպանման ծախսերը 2013 թվականի մակարդակը գերազանցում են 938.7 մլն դրամով, որը հիմնականում աշխատավարձի ֆոնդի աճն է՝ 923.6 մլն դրամ, պայմանավորված վերոնշյալ օրենքների պահանջներից բխող բնականոն աճով, դատավորների և դատախազների պաշտոնային դրույքաշափերի նկատմամբ հաշվարկվող հավելավճարների աճով, ինչպես նաև պետական կառավարման մարմինների աշխատողների աշխատավարձերի 20% աճով:

2015 թվականի պահպանման ծախսերը 2014 թվականի մակարդակը գերազանցում են 1622.5 մլն դրամով, որը հիմնականում աշխատավարձի ֆոնդի աճն է՝ 1443.1 մլն դրամ, պայմանավորված վերոնշյալ օրենքների պահանջներից բխող բնականոն աճով, դատավորների և դատախազների պաշտոնային դրույքաշափերի նկատմամբ հաշվարկվող հավելավճարների աճով, ինչպես նաև պետական կառավարման մարմինների աշխատողների աշխատավարձերի 20% աճով:

ԳԼՈՒԽ 6. ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

6.1 ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

6.1.1 ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԻ ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Կրթությունը պետական քաղաքականության հիմնական գերակայություններից մեկն է: Այն կարևորվում է որպես պետական ռազմավարական հիմնախնդիրների լուծման՝ ազգային անվտանգության, կայուն տնտեսական զարգացման, ժողովրդավարական հասարակության զարգացման, գիտելիքահենք տնտեսության կայացման առանցքային գործոններից մեկը:

Կրթության ոլորտում պետական քաղաքականության հիմնական նպատակը յուրաքանչյուր քաղաքացու՝ իր հակումներին և ընդունակություններին համապատասխան որակյալ կրթություն ստանալու ապահովումն է՝ հասարակության և հանրապետության տնտեսության արդի կարիքներին ու պահանջներին համապատասխան:

ՀԱՆՐԱԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

Հանրակրթության բնագավառում պետական միջամտությունն իրականացվում է ՀՂՀ պետական բյուջեի միջոցների հաշվին հիմնական հանրակրթական ծրագրերի շրջանակում կրթական և կրթաօժանդակ ծառայությունների մատուցման, ինչպես նաև հանրակրթության համակարգի զարգացման ծրագրերի իրականացման եղանակով:

2012 թվականին հանրապետությունում գործում են 215 պետական հանրակրթական ուսումնական հաստատություններ, որոնցում ընդգրկված են 21314 աշակերտ: Այդ թվում 288 սովորողներ ընդգրկված են ներառական կրթությամբ, 122-ը՝ տնային ուսուցմամբ:

2012 թվականին հանրակրթական ծրագրերի իրականացման գծով պետական բյուջեից կիատկացվի 8893.0 մլն դրամ, որը կազմում է ՀՆԱ-ի 6.0 %-ը կամ կրթության ընդհանուր պետական ծախսերի (առանց պետական կառավարման ապարատի պահպանման ծախսերի) 83.7 %-ը:

ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

2012 թվականի հունվարի 1-ի դրությամբ հանրապետությունում նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) ուսումնական ծրագրեր իրականացվում են 2 պետական ուսումնական հաստատություններում, որոնցում նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) ուսումնական ծրագրերով սովորում է 495 ուսանող (անվճար հիմունքներով) և աշխատում է 96 դասախոս և արտադրական ուսուցման վարպետ:

Միջին մասնագիտական կրթական ծրագրեր իրականացվում են 5 պետական ուսումնական հաստատություններում (1 ԲՈՒՀ, 4 ՄՍՈՒՀ): Միջին մասնագիտական կրթական ծրագրերով սովորում է 1163 ուսանող (որոնցից՝ 597-ը անվճար հիմունքներով) և աշխատում է 385 դասախոս:

Պետական բյուջեի միջոցների հաշվին նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) և միջին մասնագիտական կրթական ծառայություններ մատուցվում են միայն պետական ուսումնական հաստատություններում:

Նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) և միջին մասնագիտական կրթության ծրագրերի, ինչպես նաև դրանց իրականացմանն օժանդակող մի շաբթ ծրագրերի գծով 2012 թվականին պետական բյուջեից կհատկացվի 433.1 մլն դրամ:

Լեռնային Կարաբաղի Հանրապետությունում բարձրագույն և հետքուհական մասնագիտական կրթությունն իրականացվում է եռաստիճան համակարգով բակալավրի, մագիստրոսի և ասպիրանտի ծրագրերով: Ընդունելությունն իրականացվում է մրցութային հիմունքներով:

2012 թվականին բուհերում պետության կողմից նպաստների ծեռվ ուսման վարձի լրիվ փոխհատուցմանք (անվճար) կտվորեն 1003 ուսանողներ, որից 672-ը՝ բակալավրի, 273-ը՝ մագիստրոսի, 58-ը՝ ասպիրանտի ծրագրով:

Բարձրագույն և հետքուհական մասնագիտական կրթության ծրագրերի, ինչպես նաև դրանց իրականացմանն օժանդակող մի շաբթ ծրագրերի գծով 2012 թվականին պետական բյուջեից կհատկացվի 654.9 մլն դրամ:

Ընդհանուր առմամբ, 2012 թվականին մասնագիտական կրթական ծրագրերի իրականացման գծով պետական բյուջեից կհատկացվի 1103.0 մլն դրամ, որը կազմում է կրթության ընդհանուր պետական ծախսերի (առանց պետական կառավարման ապարատի պահպանման ծախսերի) 10.4 %-ը:

ԱՐՏՈՒՐՈՒՆԱԿԱՆ ԴԱՍԻԿՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Հանրապետությունում գործող 30 պետական և համայնքային հաստատություններում ընդգրկված են 8203 երեխաներ: Նշված թվաքանակում ներառված են նաև հանրապետության 14 երաժշտական և արվեստի դպրոցներում ազգային, փողային և լարային նվազարանների գծով ուսուցման մեջ ընդգրկված 2368 աշակերտները և 9 մարզադպրոցների 2808 աշակերտները:

Արտադպրոցական դաստիարակության, ինչպես նաև դրա իրականացմանն օժանդակող ծրագրերի գծով 2012 թվականին պետական բյուջեից կհատկացվի 540.0 մլն դրամ :

ՎԵՐՁԻՆ ՏԱՐԻՆԵՐԻ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԸ

Կրթության ոլորտին պետական բյուջեով նախատեսված ծախսերը (առանց պետական կառավարման ապարատի պահպանման ծախսերի) 2011 թվականին կազմել են ՀՆԱ-ի 7.2 %-ը՝ 2009 թվականի 8.6 %-ի դիմաց (Տես՝ աղյուսակ 6.1-ը):

Աղյուսակ 6.1. Հանրակրթական և մասնագիտական կրթական ծրագրերի 2009-2011 թվականների պետական ծախսերի տեսակարար կշիռը ՀՆԱ -ում

	2009թ.	2010թ.	2011թ.
Ընդամենը կրթություն	8.6	7.6	7.2
որից՝			
Հանրակրթական ծրագրեր	7.4	6.4	6.0
Մասնագիտական կրթական ծրագրեր	0.9	0.8	0.8

Ծանոթություն. Հանրակրթական ծրագրերը ներառում են տարրական, հիմնական և միջնակարգ ընդհանուր կրթությունը (հանրակրթական ուսուցում, ներառական կրթություն, հասուլ կրթություն և այլն), ինչպես նաև հանրակրթական ծրագրերի իրականացմանն օժանդակության շրջանակներում նախատեսված մի շարք ծրագրեր: Մասնագիտական կրթական ծրագրերը ներառում են նախնական մասնագիտական /արհեստագործական/, միջին մասնագիտական, բարձրագույն և հետրոհական մասնագիտական կրթության ծրագրերը, ինչպես նաև նշված ծրագրերի իրականացմանն օժանդակող մի շարք ծրագրեր:

Կրթության ոլորտին ուղղված պետական հատկացումների գերակշիռ մասը՝ շուրջ 83.4%-ը, 2011 թվականին ուղղվել է հանրակրթության ոլորտի ֆինանսավորմանը, իսկ 11.2%-ը՝ մասնագիտական կրթական ծրագրերի ֆինանսավորմանը՝ 2010 թվականի համապատասխանաբար 84.5 և 11.2 %-ի դիմաց (2009 թվականին նշված ցուցանիշները կազմել են, համապատասխանաբար՝ 85.7 և 10.5 %):

ՀԱՆՐԱԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

2011 թվականին հանրապետությունում գործել են 227 պետական հանրակրթական ուսումնական հաստատություններ, որոնցում սովորել են շուրջ 20104 աշակերտներ:

Վերջին տարիներին շարունակվել են ոլորտում իրականացվող լայնածավալ բարեփոխումները՝ ուղղված կրթության արդիականացմանը, որակի բարելավմանն ու մատչելիության մեծացմանը: Մասնավորապես՝

- Ավարտին է հասցել 12-ամյա կրթակարգի բովանդակային ապահովման գործընթացը: Ներդրվել են նոր առարկայական չափորոշիչներ ու ուսումնական ծրագրեր, վերանայվել է ուսումնական պլանը: Զեռք են բերվել հիմնական և ավագ դպրոցների բոլոր առարկաների (այդ թվում՝ ըստ հոսքերի) նոր չափորոշիչները և ծրագրերը, ինչպես նաև՝ մեթոդական ձեռնարկներ ուսուցիչների համար: Նշված ծառայություններն իրականացվել են ՀՂՀ պետական բյուջեից այդ նպատակով հատկացված միջոցների հաշվին, որը 2011թ. կազմել է 182.5 մլն դրամ, 2012թ.՝ 141.0 մլն դրամ:

- Սկսվել է «Չախմատ» առարկայի դասավանդումը հանրակրթական դպրոցների 2-րդ դասարաններում, որի համար ձեռք է բերվել համապատասխան դասագրքեր, մեթոդական ձեռնարկներ սեղանի և ցուցադրական շախմատներ, շախմատի ժամացույցներ:

- 2010-2012 թվականներին ուսուցիչների աշխատավարձերի մասով պահպանվել է 2009 թվականի մակարդակը, միաժամանակ, հաշվի առնելով նաև ավագ դպրոցներում մանկավարժական անձնակազմի աշխատավարձի 20% հավելումը, 2012 թվականին ուսուցիչների միջին ամսական հաշվարկային աշխատավարձը հասցել է 112.7 հազար դրամի: 2011 թվականից ուսուցիչների ատեսադրաման նոր կարգի ներդրումը հնարավորություն կտա իրականացնել տարրերակված ֆինանսավորում և ստեղծել խթաններ՝ մասնագիտական հետազա կատարելագործման համար: Նախատեսվում է առաջիկա 5 տարիների ընթացքում ատեսադրաման դպրոցների բոլոր ուսուցիչներին, իսկ որակավորում ստացած ուսուցիչներին կտրամադրվեն հավելավճարներ (2012 թվականին նշված նպատակով նախատեսվել է 10.0 մլն դրամ):

• 2010-2011 թվականներին առանձին գործող ավագ դպրոցների ցանցում ընդգրկվել են 3 դպրոցներ և որպես ավագ դպրոցի հոսքային ուսուցմամբ՝ 5 միջնակարգ դպրոցներ: Ավագ դպրոցներն ապահովվել են անհրաժեշտ դպրոցական գույքով, համակարգչային սարքավորումներով, ֆիզիկայի, քիմիայի, կենսաբանության լաբորատորիաներով: 2010-2011 թվականներին իրականացվել են ավագ դպրոցների ուսուցիչների առարկայական բուհական վերապատրաստումներ՝ ուղղված նրանց մասնագիտական գիտելիքների և հմտությունների կատարելագործմանը, գործնական հմտությունների ձեռքբերմանը:

• Կրթության բովանդակային և մեթոդական սպասարկման ու հանրապետության հանրակրթական դպրոցների ուսուցիչների վերապատրաստման գծով պետական բյուջեից 2009-2011 թվականներին հատկացվել է 27.5 մլն դրամ, 20.0 մլն դրամ էլ նախատեսվում է հատկացնել 2012 թվականին (նշված գումարի շրջանակներում 2012 թվականին վերապատրաստվել է 848 ուսուցիչ):

• Շարունակվել են աշխատանքները սովորողների գիտելիքների գնահատման նոր համակարգի ներդրման ուղղությամբ: Այն կարևոր քայլ է՝ միասնական ձևով գնահատելու և լիարժեքորեն բացահայտելու սովորողների գիտելիքները, կարողությունները ու հմտությունները: 2009 թվականից բոլոր առարկաների գծով անցկացվում են ավարտական և բուհի ընդունելության միասնական քննություններ:

• Բարեկավվել է դպրոցների համակարգչային հագեցվածությունը: 2011 թվականի դրությամբ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության դպրոցներում առկա են 1151 համակարգիչներ, իսկ 2009 թվականին այդ ցուցանիշը կազմել է 1053: Մեկ դպրոցին բաժին է ընկնում միջինը 5 համակարգիչ, 2009 թվականին այն կազմել է 4,6: Մեկ համակարգչին համապատասխանող աշակերտների միջին քանակը 2010 թվականին կազմել է 18՝ 2009-ի 19-ի դիմաց:

2011 թվականին 13 դպրոցներում և 2012 թվականին 3 դպրոցներում տեղադրվել են նոր համակարգչային կաբինետներ, յուրաքանչյուրում 10-ական համակարգիչ: 38 դպրոցներ ապահովված են համացանցով: 2012 թվականին շնորհիվ հանրապետությունում գործող օպտիկամալուխային կապի, սկսված է ուսումնական հաստատությունների կայուն և հզոր համացանցի տրամադրման գործընթացը, այն ավարտվել է Ստեփանակերտի և շրջկենտրոնների դպրոցների համար և կշարունակվի մյուս դպրոցների համար:

2012 թվականին նոր ուսումնական ռազմավարության ծրագրով Ստեփանակերտի և Շուշիի դպրոցների 1-4-րդ դասարանների սովորողներին տրամադրվել է անհատական համակարգիչներ, անլար ներքին ցանցի և համացանցի ստեղծման միջոցով ապահովվել է արդյունավետ ուսուցման գործընթացը:

• Շարունակվել են ուսումնական հաստատությունների աշակերտներին անվճար դասագրքերով և ուսումնական գրականությամբ ապահովման աշխատանքները: Նշված նախատակով պետական բյուջեից 2010 թվականին հատկացվել է 177.4 մլն դրամ, 2011 թվականին՝ 171.5 մլն դրամ, իսկ 2012 թվականին նախատեսվում է՝ 130 մլն դրամ:

Հանրակրթական և նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունների մանկավարժական կազմի մասնագիտական և մեթոդական պատրաստվածության մակարդակի բարձրացման նպատակով 2012 թվականին հատկացվել է 11.0 մլն դրամ՝ մասնագիտական և մեթոդական գրականության ձեռք բերման նպատակով:

- Անցկացվել են դպրոցականների հանրապետական օլիմպիադաներ հանրակրթական 12 առարկաներից, որին մասնակցել են 315 աշակերտ, իսկ Հայաստանի Հանրապետության օլիմպիադաներին նաև մասնակցել են 41 աշակերտներ:

Դպրոցականների օլիմպիադաների անցկացման գծով 2010 և 2011 թվականներին պետական բյուջեից հատկացվել է, համապատասխանաբար՝ 11.2 և 8.6 մլն դրամ, 7.0 մլն դրամ էլ հատկացվել է 2012 թվականին:

Դպրոցների ջեռուցման համակարգերի և շենքային բարենպատ պայմանների ապահովման նպատակով զգալի միջոցներ են նախատեսվել կրթական օբյեկտների հիմնանորոգման և կապիտալ շինարարության ուղղությամբ, ինչպես նաև վառելիքի և ջեռուցման գծով՝ կապված նոր կաթսայատների շահագործման հետ:

2010 թվականին սկսվել և 2011 թվականին շարունակվել է ուսումնական հաստատությունների ջեռուցման համակարգերի փոխարինումը վառելափայտով և բիովառելիքով կաթսաներով ջեռուցմամբ, ինչն առավել արդյունավետ է:

Նախադպրոցական կրթության ոլորտում, սկսած 2004 թվականից, նկատվում է երեխաների ընդգրկվածության որոշակի աճ, սակայն դա հիմնականում բնորոշ է խոշոր բնակավայրերին:

Նախադպրոցական կրթության ոլորտում գործող 40 նախադպրոցական ուսումնական հաստատություններից 27-ը պետական հաստատություններ են, որից 24-ը ստեղծվել են 2007-2011 թվականներին և ընդհանուր հաշվարկով ընդգրկված են 2500 երեխաներ, որը կազմում է նախադպրոցական տարիքի երեխաների մոտավորապես 30 տոկոսը: Դպրոցներին կից նախադպրոցական 36 խմբերում ընդգրկված են 625 երեխաներ:

ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

Երևային Ղարաբաղի Հանրապետությունում նախնական և միջին մասնագիտական կրթության զարգացումները պայմանավորված են «Նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) և միջին մասնագիտական կրթության մասին» ԼՂՀ օրենքի դրույթներով:

Երևային Ղարաբաղի Հանրապետությունում բարձրագույն մասնագիտական կրթության զարգացումները պայմանավորված են «Բարձրագույն և հետքուհական մասնագիտական կրթության մասին» ԼՂՀ օրենքի դրույթներով, ինչպես նաև Բոլոնիայի գործընթացին ինտեգրվելու պահանջների իրականացմամբ: «Կրթության մասին» և «Բարձրագույն և հետքուհական մասնագիտական կրթության մասին» ԼՂՀ օրենքներում կատարվել են փոփոխություններ, որոնք պայմանավորված են ԼՂՀ-ում պետական և ոչ պետական բուհերի մրցակցային դաշտի և միասնական քաղաքականության ստեղծմամբ, որը հնարավորություն կտա հավասար պայմաններ ստեղծել բոլոր դիմորդների և ուսանողների համար: 2012 թվականին ԼՂՀ կառավարության կողմից հաստատվել է պետական և ոչ

պետական բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների ընդունելության (ըստ բակալավրի կրթական ծրագրի) կարգը:

2011 թվականին հանրապետությունում գործել են 2 պետական և 3 ոչ պետական բուհեր: Պետական բուհերում բակալավրի կրթական ծրագրով առկա ուսուցման սովորողների թիվը կազմել է 1850 (որից 746՝ անվճար), ոչ պետականում՝ 1862: Մագիստրոսի կրթական ծրագրով առկա ուսուցման սովորողների թիվը կազմել է 254, որից 102՝ անվճար:

2010-2011 ուսումնական տարվանից Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության բարձրագույն և հետքուհական մասնագիտական կրթության ոլորտում ներդրվել է կրեդիտային համակարգ:

ԱՐՏԱՌՈՒՍՈՒԱԿԱՆ ԴԱՍԻԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ոլորտում իրականացված ծրագրերը միտված են եղել շնորհայի երեխաների և պատանիների սանդագրծական կարողությունների զարգացմանը և խթանմանը, մատաղ սերնդի առողջության պահպանմանն ու ամրապնդմանը, ընտրած մարզաձևերում մարզական հերթափոխի պատրաստմանը, պարապողների մարզական ունակությունների կատարելագործմանը, ԼՂՀ հավաքական թիմերի համալրմանը, Հայաստանի Հանրապետության և միջազգային ասպարեզում վերջիններիս արդունավետ մրցունակության ապահովմանը, ինչպես նաև ուսումնական հաստատություններին մերողական օգնության տրամադրմանը, ուսումնական նոր դասագրերի և ձեռնարկների մշակմանը:

Առաջնորդվելով «Կրթության մասին», «Երեխայի իրավունքների մասին» և «Մանկապատանեկան սպորտի մասին» ԼՂՀ օրենքներով՝ ֆիզիկական դաստիարակության իրականացման համար մանուկների ու պատանիների շրջանում կազմակերպվում են ուսումնամարզական միջոցառումներ, ապահովվում է նրանց մասնակցությունը տեղական, հանրապետական և միջազգային մրցաշարերին: Մարզադպրոցների ընդլայնված ու բարելավված պայմանները, մարզագույքով և մարզասարքերով մարզակառույցների կահավորումը հնարավորություն են տալիս ավելի արդյունավետ դարձնել մարզան գործընթացը:

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՆՇԱԲՐՆԵՐԸ

Կրթության ոլորտի ներկա փուլի առավել ընդգծված հիմնախնդիրներն են՝

1) փոքր է նախադպրոցական կրթական ծրագրերում երեխաների ընդգրկվածությունը, շատ համայնքներում չկան նախադպրոցական կրթական ծառայություններ,

2) քերի է դպրոցից դուրս մնացած երեխաների հաշվառման և նրանց կրթության մեջ ընդգրկման համակարգը,

3) հանրակրթական դպրոցները սահմանափակ կարողություններ ունեն ապահովելու բոլոր, այդ թվում՝ կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաների կրթությունը,

4) մասնագիտական, հատկապես բարձրագույն կրթությունը մատչելի չէ սոցիալապես խոցելի որոշ խմբերի համար,

5) ձևավորված չեն մասնագիտական կրթության որակի ներքին և արտաքին գնահատման համակարգերն ու մեխանիզմները,

6) դասավանդող անձնակազմը բավարար չի տիրապետում կրթության ժամանակակից մեթոդներին և տեխնոլոգիաներին, ցածր է մանկավարժական կաղըերի պատրաստման ու վերապատրաստման արդյունավետությունը, ներդրված չէ մանկավարժների մասնագիտական առաջխաղացման արդյունավետ համակարգ,

7) բույլ է կրթության տարբեր մակարդակների, ինչպես նաև կրթության և տնտեսության միջև երկխոսությունը, բավարար չեն սոցիալական գործընկերության մեխանիզմները,

8) դեռևս ապահովված չէ կրթական ծրագրերի ամբողջական համադրելիությունը միջազգային չափանիշներին, կրթության համակարգը չի կարողանում արագ և արդյունավետ արձագանքել հասարակության և տնտեսության արագընթաց զարգացումներին,

9) անբավարար է ժամանակակից տեղեկատվական և հեռահաղորդակցման տեխնոլոգիաների հասանելիությունը և կիրառումը ուսումնական գործընթացում, կա էլեկտրոնային ուսումնական նյութերի պակաս,

10) շատ ուսումնական հաստատությունների ուսումնանյութական բազան չի համապատասխանում ժամանակակից պահանջներին,

11) բարելավման կարիք ունեն կրթության ֆինանսավորման և դրանց արդյունավետ օգտագործման մեխանիզմները:

6.1.2 ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ ՄԺԾՅ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ

6.1.2.1 ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ

Կրթության ոլորտում պետական քաղաքականության հիմնական նպատակն է ապահովել, որպեսզի յուրաքանչյուր քաղաքացի իր հակումներին և ընդունակություններին համապատասխան ստանա որակյալ կրթություն և հանրապետության տնտեսությունը ապահովվի մրցունակ մասնագետներով:

Կրթության բնագավառում առաջիկա տարիներին ակնկալվող հիմնական արդյունքներն են.

• բոլոր մակարդակներում բարձրացնել կրթության մատչելիությունը, ստեղծել հավասար հնարավորություններ, որ յուրաքանչյուրն ստանա առավել որակյալ կրթություն՝ իր նախասիրություններին և ընդունակություններին համապատասխան,

• բարելավել կրթության որակը, այն համապատասխանեցնելով միջազգային ընդունված չափանիշներին, ապահովելով հասարակության և գործարար միջավայրի բավարարվածությունը մատուցվող կրթական ծառայություններից,

• ապահովել պետական բյուջեից կրթությանը հատկացվող միջոցների շարունակական աճ և դրանց արդյունավետ օգտագործման մեխանիզմներ:

Հանրակրթության ոլորտում պետական քաղաքականության հիմնական նպատակն է ապահովել հիմնական հանրակրթական ծրագրերի մատչելիությունը նախադպրոցահասակ և դպրոցահասակ

Երեխաների համար և բարելավել կրթության որակը: Մասնավորապես՝ միջնաժամկետ հատվածում նախատեսվում է.

- մեծացնել նախադպրոցական կրթության մեջ 5-6 տարեկան երեխաների ընդգրկվածությունը,
- բարելավել հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների կադրային, ուսումնամեթոդական և ուսումնանյութական ապահովածությունը,
- արդիականացնել կրթության բովանդակությունը՝ համապատասխանեցնելով այն հասարակության ժամանակակից պահանջներին,
- շարունակել սոցիալապես խոցելի խմբերի սովորողներին մատուցվող ծառայությունները:

Մասնագիտական կրթության բնագավառում պետական քաղաքականության հիմնական նպատակն է ապահովել աշխատաշուկայում մրցունակ մասնագետների պատրաստումը, կրթական ծրագրերի համապատասխանեցումը երկրի և տարածաշրջանների սոցիալ-տնտեսական զարգացման պահանջներին, կրթության բովանդակության միջազգային չափանիշներին համադրելիության և ուսումնական գործընթացի թափանցիկության, ինչպես նաև մատչելիության և հավասար հնարավորությունների ապահովումը: Մասնավորապես՝ միջնաժամկետ հատվածում նախատեսվում է.

- ապահովել մասնագիտական կրթության համակարգի բարեփոխումները թողնիայի գործընթացի սկզբունքներին համապատասխան,
- ներդնել մասնագիտական ուսումնական հաստատությունների որակի ապահովման ժամանակակից մեխանիզմներ,
- բարելավել մասնագիտական կրթության ֆինանսավորման մեխանիզմները,
- խթանել կրթության որակի բարելավման ուղղությամբ մրցակցությունը ուսումնական հաստատությունների միջև:

Արտառուսումնական դաստիարակության բնագավառի միջնաժամկետ նպատակներն են՝

• նպաստել սովորողների հետաքրքրությունների և նախահրությունների բավարարմանը, հոգևոր, մարդասիրական, գեղագիտական, ֆիզիկական, ստեղծագործական կարողությունների զարգացմանը, հայրենասիրական դաստիարակությանը, բնապահպանական, կիրառական և հումանիտար գիտելիքների կատարելագործմանը :

- նպաստել արտառուսումնական կրթական ոլորտի աստիճանական զարգացմանը, նորացմանն ու կատարելագործմանը, մշակել արտադպրոցական կրթական նոր ծրագրեր,
- օժտված և շնորհալի երեխաների բացահայտում,
- գեղարվեստական խմբակներում ընդգրկված սաների գեղարվեստական ստեղծագործության ունակությունների, հակումների, հետաքրքրությունների ոլորտի զարգացում:

6.1.2.2 ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Կրթության բնագավառը դիտվում է որպես տնտեսության առաջընթացի առաջնային գերակայություն, որով պայմանավորված՝ կապահպանվի կրթության ոլորտի գերակա վիճակը 2013-2015 թվականների միջնաժամկետ հատվածում:

ՀԱՆՐԱԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

Կրթության ոլորտի գերակայություն է համարվում հանրակրթությունը, որին ել առաջիկա տարիներին կուղղվի կրթության բնագավառին նախատեսվող պետական հատկացումների գերակշիռ մասը :

Ստորև ներկայացված են հանրակրթության ոլորտի գերակայություններն ըստ առաջնահերթության աստիճանի.

- կրթության բովանդակային բարեփոխումը և որակի վերահսկումը,
- առանձին գործող ավագ դպրոցների ցանցի կայացումը, 12-ամյա կրթության անցումն ապահովող նյութերի և նորմատիվային փաստաթղթերի մշակումն ու ներդրումը,
- տարրական դպրոցին երեխաների պատրաստվածության մակարդակի բարձրացումը և հավասար մեկնարկային հնարավորությունների ստեղծումը՝ նախադպրոցական կրթական ծրագրերում երեխաների ընդգրկվածության մեծացման միջոցով,
- կրթության մատչելիության ապահովումը հատկապես խոցելի խմբերի երեխաների համար,
- աշխատավարձերի բարձրացումը, մանկավարժական կազմերի ատեսավորման համակարգի գործարկման միջոցով նրանց մասնագիտական առաջընթացի հնարավորությունների ստեղծումը,
- ժամանակակից տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կիրառության ընդլայնումը հանրապետության դպրոցներում, ինտերնետի հասանելիության ապահովումը,
- կրթական հաստատությունների ուսումնական շենքերով ապահովածության, դրանց հիմնանորոգման, կարսայատների միջոցով ջեռուցման կազմակերպման աշխատանքների շարունակական իրականացումը :

ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

Մասնագիտական կրթության բնագավառի գերակայություն են համակարգի բարեփոխումները՝ Լիսաբոնի կոնվենցիայի պահանջներին, Բոլոնիայի գործընթացի սկզբունքներին և Եվրոպական ինտեգրման քաղաքականությանը համապատասխան:

Ստորև ներկայացված են մասնագիտական կրթության համակարգի գերակայություններն ըստ առաջնահերթության աստիճանի.

- որակավորումների եվրոպական համակարգին համադրելի ազգային համակարգի ներդրումը,
- կրթության որակի ապահովման ներքին և արտաքին գնահատման արդյունավետ մեխանիզմների ձևավորումը,
- նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) և միջին մասնագիտական կրթության ոլորտում ընդունելության անվճար տեղերի ավելացումը՝ ելնելով աշխատաշուկայի պահանջներից,
- կրթական ծրագրերի բովանդակային համապատասխանեցումն արդի պահանջներին,

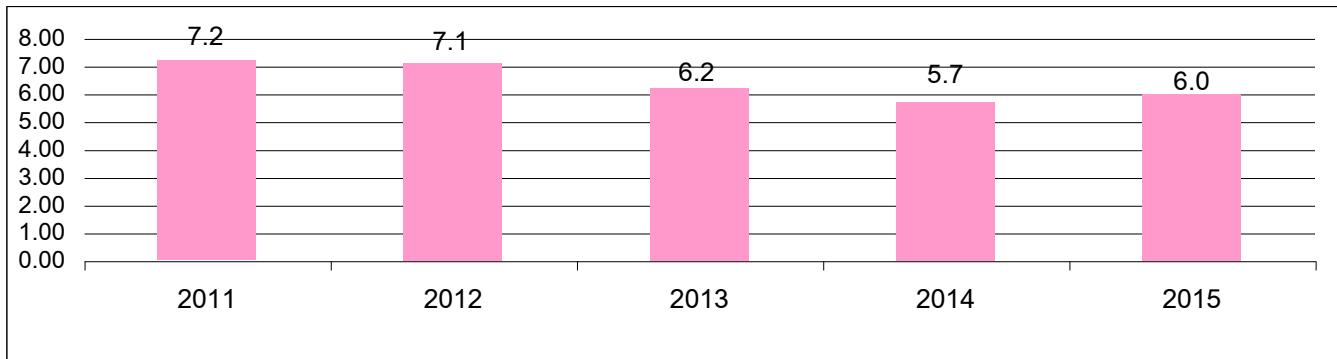
- Փինանսավորման համակարգի վերակառուցումը, որը կխթանի ուսումնական հաստատությունների զարգացման միտումները և կնպաստի կրթության մատչելիությանը,
- ԼՂՀ կրթական համակարգի վերաբերյալ տեղեկատվության մատչելիության ապահովումը բոլոր շահառուների համար:

6.1.3 ՄՃԾ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ ԻՐԱԿԱՆՑՎԵԼԻՔ ԾԱԽՍՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԸ

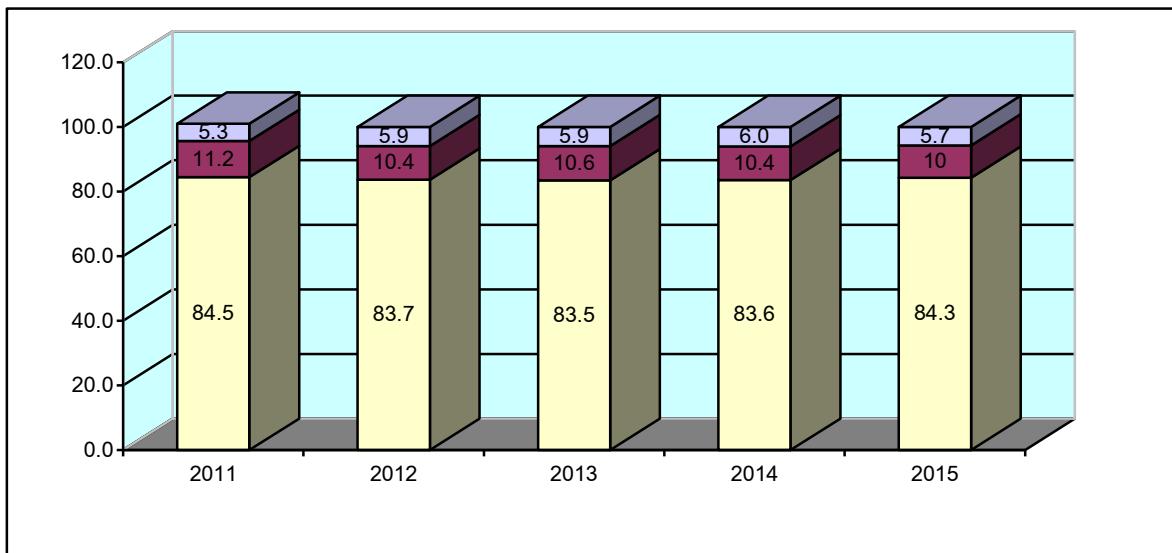
Կրթության բնագավառի պետական փինանսավորման ծավալների աճը և վիճակի բարելավումը դիտվելու է որպես առաջնահերթ խնդիր նաև ԼՂՀ 2013-2015 թվականների պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրի ողջ ժամանակահատվածում:

2013-2015 թվականների պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրով կրթության ոլորտի գծով (առանց պետական կառավարման ապարատի պահպանման ծախսերի) նախատեսվել են ծախսեր՝ 2013 թվականին 10685.7 մլն, 2014 թվականին՝ 10926.4 մլն և 2015 թվականին՝ 12801.3 մլն դրամի չափով (ԼՂՀ 2012-2014 թվականների պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրով 2013 թվականին նախատեսվել էին ծախսեր՝ 10874.1 մլն, 2014 թվականին՝ 11181.7 մլն դրամի չափով):

Գ-ծանկար 6. 1. Պետական բյուջեի ծախսերի ծրագրային ցուցանիշները կրթության բնագավառում 2011-2015 թվականներին (%-ը ՀՆԱ-ում)

Գ-ծանկար 6.2. Կրթության բնագավառում պետական ծախսերը 2011-2015թթ.՝ ըստ կրթական մակարդակների (%՝ բնագավառի ընդհանուր ծախսերի նկատմամբ)

█Հանրակրթական ծրագրեր █ Մասնագիտական կրթական ծրագրեր █ Այլ ծրագրեր

Ծանոթություն. Հանրակրթական ծրագրերը ներառում են տարրական, հիմնական և միջնակարգ ընդհանուր կրթությունը (հանրակրթական ուսուցում, ներառական կրթություն, հատուկ կրթություն և այլն), ինչպես նաև հանրակրթական ծրագրերի իրականացմանն օժանդակության շրջանակներում նախատեսված մի շարք ծրագրեր։ Մասնագիտական կրթական ծրագրերը ներառում են նախնական մասնագիտական /արհեստագործական/, միջին մասնագիտական, բարձրագույն և հետրուհական մասնագիտական կրթության ծրագրերը, ինչպես նաև նշված ծրագրերի իրականացմանն օժանդակող մի շարք ծրագրեր։

Աղյուսակ 6. 3. Կրթության ոլորտի պետական ծախսերը 2011-2015 թվականներին՝ ըստ ուղղությունների (մլն դրամ)

Խմբերի անվանումը	2011թ. պետական բյուջեն (փաստ)	2012թ. հաստատված պետական բյուջեն	ըստ 2013-2015 թթ. ՄԺԾԾ-ի		
			2013թ.	2014թ.	2015թ.
ԸՆԴՀԱՄԵՆԸ ԾԱԽՍԵՐ՝	9780.4	10623.5	10685.7	10926.4	12801.3
01,02 Նախադպրոցական, տարրական, հիմնական և միջնակարգ ընդհանուր կրթություն	7758.2	8616.2	8629.8	8854.0	10462.1
03. Նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) և միջին մասնագիտական կրթություն	410.8	433.1	432.4	438.5	506.0
04. Բարձրագույն կրթություն	455.1	469.8	488.2	488.2	565.5
05. Ըստ մակարդակների շղասակարգվող կրթություն	521.4	575.0	583.7	593.6	699.0
06. Կրթությանը տրամադրվող օժանդակ ծառայություններ	634.9	529.4	551.5	552.1	568.7

Համրակրթական ծրագրեր

2013-2015 թվականների միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրով նախատեսվող կրթության ոլորտի ծախսերի աճի հիմնական մասը կուղղվի հանրակրթության ոլորտին, որը հնարավորություն կտա ապահովելու համակարգի արդյունավետության բարձրացման ուղղությամբ ձեռնարկվող միջոցառումների շարունակումը։

2013 թվականին տարրական, հիմնական և միջնակարգ ընդհանուր կրթության, ինչպես նաև հանրակրթական ծրագրերի իրականացմանն օժանդակության շրջանակներում նախատեսված մի շարք ծրագրերի գծով ծախսերը 2012 թվականի նկատմամբ կաճեն 0.4 %-ով և կկազմեն 8924.6 մլն դրամ կամ կրթության ընդհանուր պետական ծախսերի 83.5 %-ը։ 2014 թվականին նշված ծրագրերի գծով ծախսերը 2013 թվականի նկատմամբ կաճեն 2.3 %-ով և կկազմեն 9128.6 մլն դրամ կամ կրթության ընդհանուր պետական ծախսերի 83.5 %-ը, իսկ 2015 թվականին՝ 2014 թվականի նկատմամբ ծախսերը կաճեն 18.1 % -ով՝ կազմելով 10781.7 մլն դրամ կամ կրթության ընդհանուր պետական ծախսերի 84.2 %-ը։

Հանրակրթության բնագավառում կշարումակվեն բարեփոխումները, որի գլխավոր ուղղություններից է կրթության բովանդակության արդիականացումը։ Մասնավորապես, 2013 թվականին պետական հանրակրթական դպրոցների տարրական դասարաններում կիրականացվի «Ծախմատ»

առարկայի դասավանդումը: Այն կրելու է շարունակական բնույթ և 2013-2015 թվականներին համապատասխան միջոցներ են նախատեսվել՝ ինչպես նշված առարկան դասավանդող ուսուցիչների աշխատավարձերի վճարման, այնպես էլ շախմատի դասավանդման դասագրքերի և խնդրագրքերի, ուսուցչի ձեռնարկների ձեռքբերման նպատակով:

Հանրակրության բնագավառում կրթության որակի բարձրացման համատեքստում կշարունակվի աշխատավարձերի բարձրացման քաղաքականությունը: Մասնավորապես, 2013-2015 թվականներին նախատեսվում է՝

- Ուսուցիչների միջին ամսական հաշվարկային աշխատավարձի գծով 2013-2014 թվականներին բարձրացում չի նախատեսվել (պահպանվել է 2012 թվականի մակարդակը), իսկ 2015 թվականին այն կրարձրացվի 20.0 տոկոսով, միաժամանակ, հաշվի առնելով ավագ դպրոցներում մանկավարժական անձնակազմի աշխատավարձի 20% հավելումը, ուսուցիչների միջին ամսական հաշվարկային աշխատավարձը կհասցվի 2013-2014 թվականներին՝ 112.7 հազ. դրամի, 2015 թվականին՝ 135.24 հազ.դրամի :

- Վարչական անձնակազմի միջին ամսական հաշվարկային աշխատավարձի բարձրացումը նույնապես կիրականացվի 2015 թվականին՝ 20.0 տոկոսով: 2013-2014 թվականներին վարչական անձնակազմի միջին ամսական հաշվարկային աշխատավարձը կպահպանվի 2012 թվականի մակարդակին, այն է՝ 108.7 հազ.դրամ, իսկ 2015 թվականին այն կհասցվի 130.44 հազ. դրամի:

- Ուսումնաօժանդակ և տնտեսական անձնակազմի գծով աշխատավարձերի բարձրացումը նախատեսվել է՝ հաշվի առնելով 2013 և 2014 թվականներին հանրապետությունում նվազագույն աշխատավարձի, համապատասխանաբար՝ 35.0 և 45.0 հազ. դրամի չափով սահմանումը, իսկ 2015 թվականին նշված անձնակազմի միջին ամսական հաշվարկային աշխատավարձը կրարձրացվի 20.0 տոկոսով:

- Կշարունակվի ամենամյա ատեստավորման նպատակով ուսուցիչների վերապատրաստման գործընթացը, կրթության բովանդակային և մեթոդական սպասարկումը, որի նպատակով պետական բյուջեից միջնաժամկետ հատվածում նախատեսվում է յուրաքանչյուր տարի հատկացնել 20.0 մլն դրամ (նշված գումարի շրջանակներում յուրաքանչյուր տարի կվերապատրաստվի շուրջ 930 ուսուցիչ):

2012 թվականին սկսվել է ուսուցիչների ատեստավորման գործընթացը: Ատեստավորման արդյունքներով որակավորման տարակարգ ստացած ուսուցիչներին նախատեսվում է աշխատավարձի հավելավճար և այդ նպատակով 2013-2015թթ. նախատեսված է 10.0 մլն-ական դրամ:

- Պետությունը շարունակելու է հանրակրթական դպրոցների աշակերտներին անվճար դասագրքերով ապահովելու քաղաքականությունը: Աշակերտներին դասագրքերով (ներառյալ շախմատի դասագրքերն ու խնդրագրքերը) ապահովելու նպատակով 2013-2015 թվականներին նախատեսվել է 130.0 մլն-ական դրամ :

- ԼՂՀ բնակավայրերի պետական հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների ուսուցիչների պակասը լրացնելու նպատակով կշարունակվեն մանկավարժական կադրերով համալրելու աշխատանքները:

Միջնաժամկետ հատվածում ներառական կրթություն կիրականացվի հանրապետության 7 հանրակրթական դպրոցներում, որոնցում ընդգրկված կլինեն կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող 400-500 երեխաներ:

Մասնագիտական կրթական ծրագրեր.

Մասնագիտական կրթական ծրագրերի (նախնական մասնագիտական /արհեստագործական/, միջին մասնագիտական, բարձրագույն և հետքուհական մասնագիտական կրթության ծրագրեր, ինչպես նաև նշված ծրագրերի իրականացմանն օժանդակող մի շարք ծրագրեր) գծով ծախսերը 2013 թվականին 2012 թվականի նկատմամբ աճել է 2.8 %-ով՝ կազմելով 1133.6 մլն դրամ կամ կրթության ընդհանուր պետական ծախսերի 10.6 %-ը : 2014 թվականին ծախսերը 2013 թվականի նկատմամբ կաճեն 0.5 %-ով՝ կազմելով 1139.7 մլն դրամ, կամ կրթության ընդհանուր պետական ծախսերի 10.4%-ը, իսկ 2015 թվականին ծախսերը 2014 թվականի նկատմամբ կաճեն 12.7 %-ով՝ կազմելով 1284.5 մլն դրամ, կամ կրթության ընդհանուր պետական ծախսերի 10.0 %-ը: 2013-2015 թվականներին նախատեսվում է՝

• նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) և միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում մանկավարժական և վարչական անձնակազմի միջին ամսական հաշվարկային աշխատավարձերի բարձրացումը կիրականացվի 2015 թվականին՝ 20.0 տոկոսով:

Ուսումնաօժանդակ և տնտեսական անձնակազմի գծով աշխատավարձերի բարձրացումը նախատեսվել է՝ հաշվի առնելով 2013 և 2014 թվականներին հանրապետությունում նվազագույն աշխատավարձի, համապատասխանաբար՝ 35.0 և 45.0 հազ. դրամի չափով սահմանումը, իսկ 2015 թվականին նշված անձնակազմի միջին ամսական հաշվարկային աշխատավարձը կրարձրացվի 20.0 տոկոսով:

• Բարձրագույն և հետքուհական կրթական հաստատություններում աշխատավարձերի բարձրացումը նախատեսվել է՝ հաշվի առնելով 2013 և 2014 թվականներին հանրապետությունում նվազագույն աշխատավարձի՝ համապատասխանաբար, 35.0 և 45.0 հազ. դրամի չափով սահմանումը, իսկ 2015 թվականին նախատեսվել է աշխատողների միջին ամսական հաշվարկային աշխատավարձերի 20 տոկոսով բարձրացում:

6.2 ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունում գիտությունը տնտեսության զարգացման, կրթության, մշակույթի և հասարակության առաջընթացի կարևորագույն գործոն է:

Գիտությունը գտնվում է կառավարության ուշադրության կենտրոնում և նպատակառության քայլեր են արվում նրա գիտական կառույցների ստեղծման ու հետագա զարգացման ուղղությամբ: Ներկա դրությամբ միակ գիտական կառույցը Արցախի գիտական կենտրոնն է, որի հիմնական գործունեությունն ուղղված է ՀՂՀ պետական բյուջեի միջոցների հաշվին իրականացվող գիտահետազոտական աշխատանքների ծրագրով նախատեսվող խնդիրների կազմակերպմանը:

Արցախի գիտական կենտրոնի կայացման ու հետագա զարգացման գործում կարևորվում է ՀՀ գիտության պետական կոմիտեի հետ կնքված համագործակցության ծրագրի շրջանակներում ՀՀ գիտական կառույցների հետ գիտական հետազոտությունների ծավալումը, ինչպես նաև ՀՀ Գիտությունների ազգային ակադեմիայի ու նրա ինստիտուտների սերտ համագործակցությամբ Արցախի գիտական կենտրոնի գիտական ուղղվածությունն ապահովող գիտական կաղըերի պատրաստման և նրա ուսումնալաբորատոր հիմքի ստեղծման և ԼՂՀ տնտեսության զարգացումն ապահովող գիտական հետազոտությունների շարունակական իրականացումը:

Ստեղծված լաբորատորիաներում պայմաններ են ստեղծված կենսաքիմիական և երկրաբանական հետազոտություններ ու գործնական աշխատանքներ իրականացման համար:

2011 թվականին գիտահետազոտական աշխատանքները հիմնականում ուղղված են եղել գյուղատնտեսության ոլորտում ցորենի բերքատվության բարձրացմանը, երաշտադիմացկուն սորտերի ստեղծմանը, խոշոր եղերավոր անասունների նոր ցեղերի աճի ու մթերատվության բարձրացմանը, շինարարության բնագավառում՝ տեղական հումքից, շինարարական աղբի ու թափոնի վերամշակումից նոր շինանյութեր ստանալու տեխնոլոգիաների մշակմանը, ինչպես նաև կշարունակվեն հետազոտությունները խորքային ջրերի առկայության, նրանց որակի գնահատման և օգտագործման հեռանկարների ուղղությամբ: Նշված գիտական թեմաների հիմնական մասի գիտահետազոտական աշխատանքները շարունակվում են նաև 2012 թվականին:

Հանրապետությունում կշարունակվեն բուհական գիտության զարգացման և գիտական ու գիտամանկավարժական կաղըերի պատրաստման աշխատանքները, լիարժեքորեն օգտագործելով պետական բուհերի և ՀՀ պետական բուհերում ԼՂՀ-ին հատկացվող նպատակային մագիստրական ու ասպիրանտական տեղերի ընդունելության հնարավորությունները:

Հանրապետությունում գիտության զարգացումն ապահովվում է պետական բյուջեի միջոցներով նախատեսված թեմատիկ ֆինանսավորման ծախսերով, որը 2010 թվականին կազմել է 14,6 մլն դրամ, իսկ 2011 թվականին՝ 21.4 մլն դրամ և համապատասխանաբար նշված միջոցներով իրականացվել են 2010 թվականին՝ 6 և 2011 թվականին՝ 7 գիտական թեմաներ:

2012 թվականին գիտական հետազոտությունները կշարունակվեն 20,5 մլն դրամ գումարի չափով՝ 8 գիտական թեմաների աշխատանքների գծով, ինչպես նաև ՀՀ համապատասխան գիտական կառույցների հետ համատեղ գիտական հետազոտությունների իրականացումը: 2012 թվականին ՀՀ գիտության պետական կոմիտեի կողմից համատեղ իրականացվող 4 գիտական թեմաների իրականացման համար նախատեսվել է 2,0 մլն դրամ: 2013-2015 թվականներին գիտությանը հատկացվելու է 22,5 մլն-ական դրամ:

ԳԼՈՒԽ 7. ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅՈՒՆ

Առողջապահության ոլորտը հանդիսանում է Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության պետական քաղաքականության գերակա ուղղություններից մեկը։ Առողջապահության ոլորտում պետական քաղաքականության հիմնական նպատակներն են՝ հիվանդությունների վաղ հայտնաբերումը, կանխարգելումը, ախտորոշումը և բուժումը, բուժօգնության մատչելիության բարձրացումը և որակի ապահովումը, Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության բնակչության առանձին խմբերի և առանձին հիվանդությունների համար երաշխավորված բուժօգնության մատուցումը, բուժօգնության ծախսերի անհրաժեշտությամբ պայմանավորված՝ անկանխատեսելի ֆինանսական ռիսկերից ապահովումը։ Նշված նպատակներին հասնելու համար առողջապահության ոլորտում իրականացվում է լայնածավալ պետական միջամտություն։

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության առողջապահության ոլորտի 2013-2015 թվականների ՄԺԾԾ-ի մշակման հիմքում դրվել են բուժօգնության և սպասարկման որակի, սոցիալական արդարության ապահովման սկզբունքները՝ նպատակ ունենալով բարձրացնել բուժօգնության մատչելիությունը, կատարելագործել ոլորտի կառուցվածքը, կառավարելիությունը և ֆինանսավորումը, բարձրացնել առաջնային բուժօգնության համակարգի դերը՝ հիմնական ուշադրությունը դարձնելով բնակչության սոցիալապես անապահով անձանց կարիքների բավարարմանը։ Բնակչության առողջության պահպանումը հանդիսանում է երկրի ազգային անվտանգության ապահովման կարևորագույն բաղադրամասը և հիմնական սոցիալական խնդիրներից մեկը։ Առողջապահության ոլորտի առջև խնդիր է դրված զարգացնել պետության կողմից երաշխավորված բնակչության համար անվճար բժշկական օգնությունը և առողջապահական ծառայությունների մատչելիության բարձրացումը։ Առանձնակի ուշադրության է արժանի առողջապահության ոլորտի պետական կայուն ֆինանսավորումը և պետական մասնակցության ծավալների ավելացումը։ Այդ առումով միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրը նպաստում է համակարգված ձևով խնդիրների պատկերացում կազմելու և սահմանափակ ռեսուրսներով արդյունավետ լուծումներ գտնելու համար։

7.1. ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԻ ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության բնակչության ժողովրդագրական վիճակի պատկերը վերջին տարիներին կրել է որոշակի փոփոխություններ, ինչն իր ազդեցությունն է ունեցել առողջապահության ոլորտի վրա։

Մոր և մանկան առողջության պահպանումը բնակչության առողջության պահպանման կարևորագույն նախադրյալներից է և ինչպես ցույց է տալիս միջազգային փորձը, սոցիալ-տնտեսական անկման պայմաններում առաջին հերթին տուժում են երեխաները՝ հասարակության առավել խոցելի այն խավը, որը ապագայի կրողն է և, որի պահպանումը, հետևաբար, ամենաառաջնահերթ խնդիրներից է։ Վերարտադրողական առողջության պահպանման և մայրության հովանավորության հարցերը ևս եղել և մնում են մեր պետության իշխանությունների ուշադրության կենտրոնում։

Վերջին տարիներին նկատելիորեն աճել է ծնելիությունը, այսպէս՝ 2006թ.՝ 2102 երեխա, 2007թ.՝ 2145 երեխա, 2008թ.՝ 2418 երեխա, 2009թ.՝ 2821 երեխա, 2010թ.՝ 2694 երեխա, 2011թ.՝ 2586 երեխա, սակայն 2011 թվականը համեմատելով 2010 թվականի հետ երեխաների թիվը նվազել է 108-ով: Ընդհանուր մահացությունը աճել է 8.5-ից (2003թ.) մինչև 9.0 (2011թ.) 1000 բնակչի հաշվով: Բնակչության բնական աճի ցուցանիշը աճել է համապատասխանաբար 5.7-ից (2003թ.) մինչև 9.0 (2011թ.): Մանկական մահացությունը մինչև 1 տարեկան 1000 բնակչի հաշվով 2006թ. 15.5-ից նվազել է 12.1 (2011թ.) 1000 կենդանածինների հաշվով /աղյուսակ N 7.1/:

Աղյուսակ 7.1 Ծնվածները, մահացածները և բնակչության հավելաճը

	2003թ.	2004թ.	2005թ.	2006թ.	2007թ.	2008թ.	2009թ.	2010թ.	2011թ.
1. Ծնվածներ՝									
բացարձակ թվով	2058	2095	2004	2102	2145	2418	2821	2694	2586
բատ 1000 բնակչի	14.1	14.4	13.7	15.3	15.5	17.5	20.4	18.8	14.9
2. Մահացածներ՝									
բացարձակ թվով	1232	1306	1260	1235	1227	1317	1266	1341	1297
բատ 1000 բնակչի	8.5	9.0	8.6	9.0	8.8	9.4	9.0	9.3	9.0
3. Բնական հավելաճ՝									
բացարձակ թվով	826	789	744	867	918	1101	1555	1353	1289
բատ 1000 բնակչի	5.7	5.4	5.1	6.3	6.6	7.9	11.2	9.4	9.0
4. Մանկական մահացություն մինչև 1տ.՝									
բացարձակ թվով	29	37	25	31	23	36	29	34	31
բատ 1000 կենդանածնի	14.1	17.7	12.5	15.5	10.4	15.4	11.0	15.3	12.1
5. Սայրական մահացություն									
բացարձակ թվով	-	-	1	2	-	1	-	-	1
բատ 1000 կենդանածնի	-	-	0.5	1.0	-	0.5	-	-	0.5

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության բնակչության առողջական վիճակի դիմամիկան վերջին տարիներին կրել է ոչ միանշանակ փոփոխություններ: Բնակչության առողջական վիճակը բնութագրող այնպիսի ցուցանիշներ, ինչպիսիք են զանազան հիվանդություններով հիվանդացությունը և մահացությունը, ենթարկվել են էական ներկառուցվածքային և տարաբնույթ փոփոխությունների :

ԼՂՀ առողջապահության ոլորտի բուժկազմակերպությունները, հատկապես արտահիվանդանոցային ծառայության օղակը գործություն մակարդակով չեն կազմակերպում առաջնային և երկրորդային կանխարգելման աշխատանքները, ակտիվ ձևով և ժամանակին չեն հայտնաբերում հիվանդությունները և իրականացնում բուժկանխարգելիք օգնությունը: Մյուս կողմից էլ ցածր են մնում բնակչության շրջանում առողջության պահպանման վերաբերյալ բժշկահիգիենիկ գիտելիքները, հիվանդները ժամանակին չեն դիմում բժիշկներին, զբաղվում են ինքնարուժությամբ կամ ընդհանրապես չեն բուժվում: Այդ բոլորի հետևանքով գրանցվում են հիվանդությունների բարդացած ձևերը, ավելանում են մահվան դեպքերի թվերը՝ հատկապես սոցիալական կախվածություն և հատուկ նշանակություն ունեցող հիվանդություններով տառապող հիվանդների մոտ:

Բնակչության համար ամենամատչելին և իր գործունեության հիմքում կանխարգելման

կարևորագույն գործառույթ իրականացնող առաջնային բուժօգնության ոլորտում իրականացված ծառայությունների որակը գոհացուցիչ մակարդակի վրա չի գտնվում: Բուժօգնության մակարդակն առաջնային օղակում զգալիորեն եւս է մնում միջազգային, իսկ նեղ մասնագիտական հատվածում՝ նաև մասնագիտացված բուժօգնության գործող ստանդարտներից:

Առկա խնդիր է դիտարկվում առողջապահության ոլորտին ուղղվող պետական ծախսերի շարունակական ավելացման պայմաններում առավել նպատակային և արդյունավետ ծախսային ուղղվածության ապահովումը, ինչպես նաև բուժօգնության ծառայությունների մատչելիության բարձրացումը: Առողջապահության ոլորտում պետական ծախսերի աճը հանդիսանում է ոլորտում իրավիճակի բարելավման առաջնահերթ ուղղություններից մեկը: Ծրագրային ամբողջ ժամանակահատվածի ընթացքում առողջապահության ոլորտի պետական ծախսերն ունենալու են աճի միտում:

Առողջապահության գերակայություններին հանապատասխան առողջապահության ֆինանսավորման բարելավման հիմնական մասը ուղղվել է արտահիվանդանոցային ծառայություններին: Հաշվի առնելով հիվանդանոցային բուժօգնության համեմատությամբ այս օղակի մատչելիության ավելի բարձր մակարդակը և բնակչությանը տարածքային առումով հասանելիության ավելի մեծ աստիճանը, վերջին տարիներին առողջապահության պետական ծախսերի ֆինանսական կառուցվածքում նախատեսվում են առաջնային բուժօգնության ֆինանսավորման աճի տեմպեր՝ նպատակ ունենալով նպաստել հիվանդությունների կանխարգելմանը, վաղ հայտնաբերմանը և բուժմանը, ինչը մեծապես նպաստում է ընդհանուր հիվանդացության իջեցմանը, բնակչության առողջության ամրապնդմանը:

Սկսած 2005 թվականից պետական բյուջեով անվճար բուժօգնություն է նախատեսվել ամբողջ քնակչության համար՝ առաջնային բուժօգնության (տեղամասային թերապևտներ, մանկաբույժներ), նեղ մասնագիտացված դիսպանսերների ու կարինետների միջոցով իրականացվող մասնագիտական բժշկական օգնության և լարորատոր-գործիքային ախտորոշիչ հետազոտությունների գծով, բոլոր կանանց համար, անկախ տարիքից և սոցիալական կարգավիճակից՝ մանկաբարձագիտեկոլոգիական օգնության գծով, իսկ երեխաների և սոցիալապես անապահով ու առանձին (հատուկ) խմբերում ընդգրկված անձանց համար՝ ստոմատոլոգիական բուժօգնության, ինչպես նաև ամբողջառ-պոլիկլինիկական բուժօգնության այլ ծրագրերի (գորակոչային և նախագորակոչային տարիքի անձանց փորձաքննություն, դպրոցներում երեխաների բուժօգնության ապահովում և այլն) գծով:

Արտահիվանդանոցային ծառայությունների գծով 2012 թվականին նախատեսվել է 1574.0 մլն դրամ՝ 2011 թվականի 1442.1 մլն դրամի դիմաց: Արտահիվանդանոցային ծառայությունների շրջանակներում նախատեսվել է ութ ծրագրերի իրականացում:

Հիվանդանոցային բուժօգնության գծով 2012թ. նախատեսվել է 1883.1 մլն դրամ՝ 2011 թվականի 1742.7 մլն դրամի դիմաց: Հիվանդանոցային բուժօգնություն իրականացնող բուժհաստատություններում մեկ հիվանդի մեկ օրվա բուժման միջինացված արժեքը նախատեսվել է 17107 դրամ՝ 2011 թվականի 16200 դրամի դիմաց, աճը հիմնականում ուղղվել է աշխատավարձի և սոցիալական ապահովության

վճարների՝ 323 դրամ, տնտեսական բնույթի ծախսերի՝ 291 դրամ, դեղորայքի ձեռք բերման ծախսերի՝ 275 դրամ:

Հիվանդանոցային բուժօգնության շրջանակներում 2012 թվականին նախատեսվել է տասներկու ծրագրերի իրականացում:

2011-2012թթ. հանրապետությունում համաձարակային իրավիճակը եղել է համեմատաբար հանգիստ: Չեն արձանագրվել այնպիսի վարակիչ հիվանդություններ, ինչպիսիք են մալարիան, դիֆտերիան, նորածնային փայտացումը, սուր պոլիոմիելիտը, խոլերան, բծավոր տիֆոն, սիրիոյան խոցը և այլն: Մալարիայի դեմ պայքարի ծրագրի շնորհիվ 2005թ. առ այսօր հանրապետությունում հիվանդության դեպք չի գրանցվել:

ԼՂՀ կառավարության համապատասխան որոշմամբ հաստատված հանրապետական խունիզացիոն ծրագրի իրականացման շնորհիվ հանրապետության տարածքում չեն արձանագրվել կառավարելի ինֆեկցիոն հիվանդությունների դեպքեր, ինչպիսիք են պոլիոմիելիտը և դիֆտերիան :

Հանրապետության առողջապահության ոլորտի առջև խնդիր է դրված բարձրացնել պետության կողմից երաշխավորված բնակչության համար անվճար բժշկական օգնության որակը և մատչելիությունը:

7.2. ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ ԵՎ ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

7.2.1. ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ

Առողջապահության ոլորտում պետության կողմից իրականացվող ծրագրերի նպատակներն են՝

1. Բնակչության հիգիենիկ-հակահամաճարակային անվտանգության ապահովումը, մասնավորապես՝ դիֆտերիայի առաջացման տեղական դեպքերի վերացումը, հեպատիտ «Բ» վիրուսակիրների թվի նվազեցումը, տուբերկուլյոզի հիվանդացության և մահացության նվազեցումը, դիարեայի ցածր մակարդակի պահպանումը և մահվան դեպքերի նվազեցումը, կարմրուկի վերացումը և հավաստագրման համար կարմրուկից ազատված գրտիի հռչակումը:

2. Բնակչության առողջության առաջնային պահպանման ապահովումը, բնակչության սոցիալապես անապահով և առանձին (հասուկ) խմբերում ընդորվելու անձանց բժշկական օգնության ապահովումը, մասնավորապես՝ սիրտ-անոթային հիվանդությունների հիվանդացության մակարդակի իջեցումը, միկրոանոթային և մակրոանոթային բարդություններով, շաքարային դիարետով հիվանդների հոսպիտալացման դեպքերի նվազեցումը, ուռուցքային հիվանդությունների վաղ ախտորոշման ցուցանիշի բարձրացումը, առաջնային բուժկանխարգելիչ միջոցառումների մեջ կանխարգելիչ միջոցառումների տեսակարար կշռի ավելացումը, ժամանակակից լաբորատոր-գործիքային ախտորոշչի սարքավորումներով և տեխնոլոգիաներով, դեղորայքային և բուժպարագաներով հագեցվածության բարձրացումը, իրականացվող բժշկական օգնության որակի բարձրացումը, բնակչության անվճարումակ հատվածի համար բուժօգնության մատչելիության մակարդակի բարձրացումը:

3. Մոր և մանկան առողջության պահպանման ապահովումը, մասնավորապես՝ հղի կանաց վաղաժամ կոնսուլտացիոն հսկողության ապահովումը, տնային պայմաններում ծննդաբերության

դեպքերի նվազեցումը՝ ապահովելով ծննդաբերության 100% ընդգրկվածությունը ստացիոնար պայմաններում, մանկական մինչև 1 տարեկան և մինչև 5 տարեկան մահացության մակարդակի նվազեցումը, երեխաների պատվաստումների ընդգրկվածության մեծացման ապահովումը, մինչև 6 ամսական երեխաների բացառապես կրծքով սնուցման մակարդակի բարձրացման ապահովումը:

4. Սոցիալական հասուկ նշանակություն ունեցող հիվանդություններից բուժվողների բուժօգնության ապահովումը:

7.2.2. ԱռողջաՊԱՀՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԻ ԾՐԱԳՐԱՅԻՆ ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ 2013-2015 ԹԹ. ԺԱՄԱՎԱՀԱՏՎԱՑՈՒՄ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության առողջապահության ոլորտի ծրագրային գերակայություններն են շարունակում համարվել՝ բնակչության հիգիենիկ և համաճարակային անվտանգության ապահովման, արտահիվանդանոցային ծառայությունների բուժօգնության դերի իրական բարձրացման, մոր և մանկան առողջության ապահովման, սոցիալական հասուկ նշանակություն ունեցող հիվանդությունների կանխարգելման և բնակչության սոցիալապես անապահով խավերի կարիքների բավարարման ծրագրերը:

Հիգիենիկ և համաճարակային անվտանգության ապահովում

Բնակչության հիգիենիկ և համաճարակային անվտանգության ապահովումը պետական կարևորագույն խնդիրներից է և երաշխավորվում է «Բնակչության սանիտարահամաճարակային անվտանգության ապահովման մասին» Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության օրենքով: Այս համակարգի անխափան գործունեության ապահովումը կենսական նշանակություն ունի երկրի սոցիալ-տնտեսական զարգացման և բնակչության առողջության պահպանման համար:

Պետական աջակցություն «Համաճարակաբանության և հիգիենայի կենտրոն» ՊՈԱԿ-ին ծրագիրը նախատեսում է երկրում ապահովել հիգիենիկ և հակահամաճարակային հսկողությունը, բնակչության առողջության պահպանմանն ուղղված միջոցառումների իրականացումը, ինֆեկցիոն և զանգվածային ոչ ինֆեկցիոն հիվանդությունների կանխարգելումը, հասարակական առողջապահության համակարգի զարգացումը:

Արտահիվանդանոցային ծառայություններ

2013-2015թթ. Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության առողջապահության համակարգի ֆինանսավորման միջնաժամկետ ծրագրի համատեքստում առողջապահության ոլորտի գերակա ուղղություն է շարունակում դիտվել առողջապահական ծառայությունների մատչելիության բարձրացումը:

Հաշվի առնելով առաջնային բուժօգնության մատչելիության ավելի բարձր մակարդակը և ազգաբնակչությանը տարածքային կտրվածքով հասանելիության ավելի մեծ աստիճանը՝ պետական բյուջեի կառուցվածքում ավելացվելու է առաջնային բուժօգնության բաժինը:

Մոր և մանկան առողջության պահպանում

Կանանց և երեխաների առողջության պահպանման, այդ թվում՝ վերաբերողական առողջության խնդիրներին համարժեք ուշադրության ցուցաբերումը սկզբունքային նշանակություն ունի առողջ սերունդ ունենալու և բնակչության առողջական վիճակի բարելավման առումով: Մոր և մանկան առողջության պահպանման ծրագրի շրջանակներում նախատեսվում է զգայիրեն ավելացնել ինչպես հիվանդանոցային, այնպես էլ առաջնային բուժօգնության հիմնարկների՝ մանկաբարձագինեկողդիական բժշկական օգնության գծով պետական ծախսերը: Երեխաների բուժօգնության ուղղությամբ հատուկ ուշադրություն է դարձվելու հիվանդությունների կանխարգելման միջոցառումներին՝ ներառյալ պատվաստումների իրականացմանը:

Սոցիալական հասուկ նշանակություն ունեցող հիվանդությունների կանխարգելման և բնակչության սոցիալապես անապահով և առանձին (հասուկ) խմբերում ընդգրկված անձանց բժշկական օգնության ապահովումն ապահովական պահպանում ուղղված ծրագրերը.

Սոցիալական կախվածություն և հատուկ նշանակություն ունեցող հիվանդությունների վաղ հայտնաբերումը, հիվանդների բուժօգնության կազմակերպումը և շարունակական հսկողությունը, բնակչության շրջանում առողջ ապրելակերպի և հիգիենայի վերաբերյալ գիտելիքների քարոզությունը սկզբունքային նշանակություն ունի բնակչության առողջության պահպանման հարցում:

Ծրագրի նպատակն է 2013-2015թթ. բնակչության սոցիալապես անապահով և առանձին (հատուկ) խմբերում ընդգրկված անձանց բժշկական օգնության և սպասարկման մատչելիության բարձրացումը և առավելագույնս ապահովումը: Ծրագիրը նախատեսում է 2013-2015 թթ. ընթացքում իրականացնել կանխարգելիչ, ախտորոշիչ և բժշկական օգնության ամենալայն ծավալ՝ հիվանդությունների բոլոր հիմնական խմբերի գծով, առողջապահության համակարգի բոլոր օղակներում՝ առանց մասնագետների ցանկի, հաճախումների, լաբորատոր-գործիքային ախտորոշիչ հետազոտությունների թվի սահմանափակման:

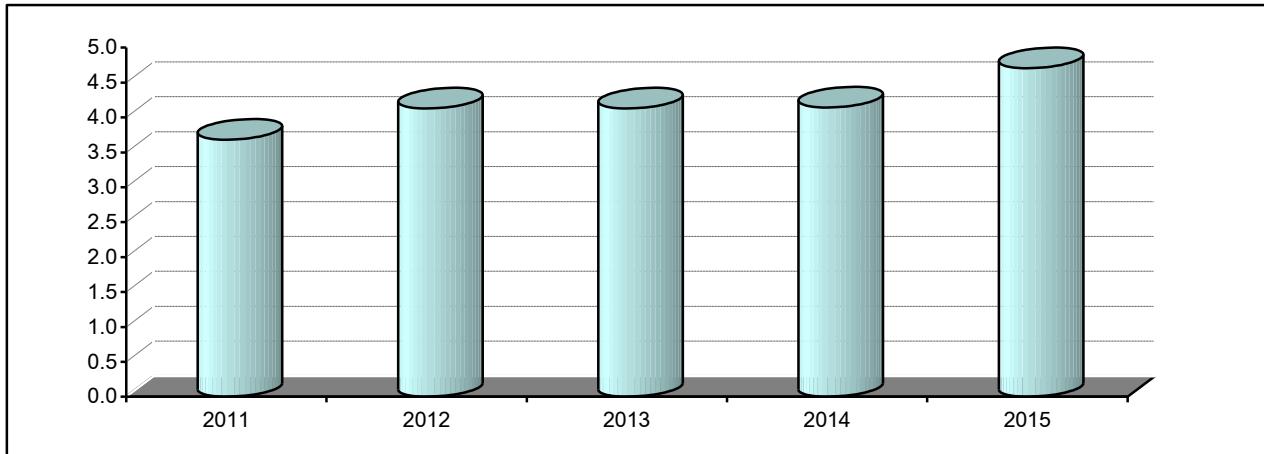
Տարափոխիկ հիվանդությունների և ՄԻԱՎ/ԶԻԱՀ-ի կանխարգելումը

Անհրաժեշտ է մեծացնել ինֆեկցիոն հիվանդությունների, այդ թվում՝ տուբերկուլյոզի, սեռավարակների և ԶԻԱՀ-ի կանխարգելման, վաղ հայտնաբերման և լիարժեք բուժման արդյունավետությունը:

7.3. ԳՈՅՉՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

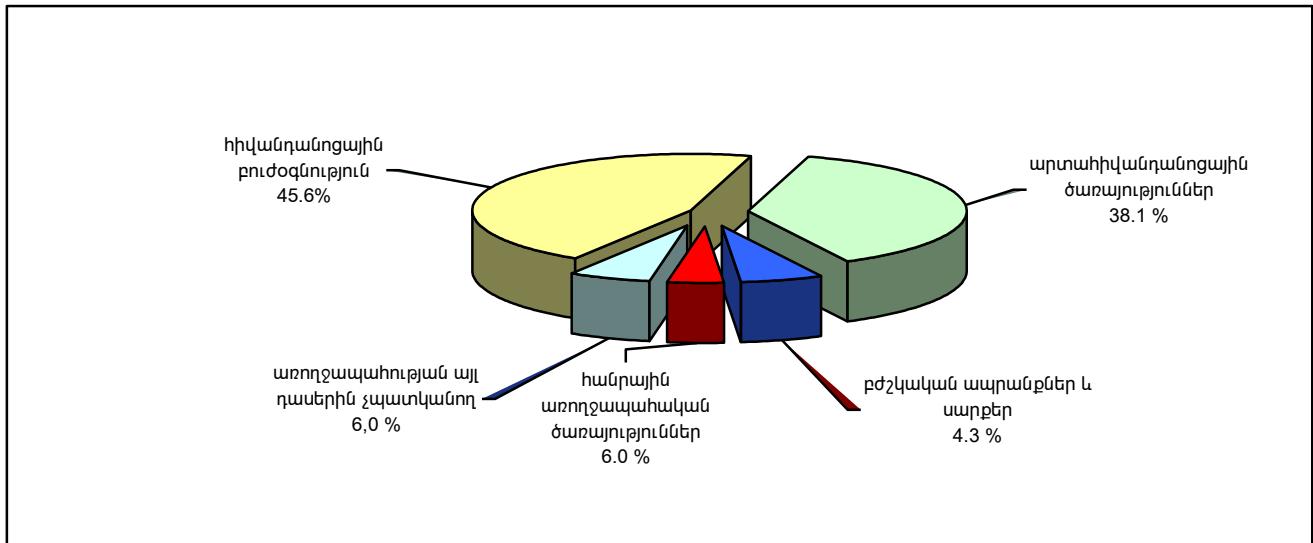
2013-2015թթ. Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության առողջապահության համակարգի ֆինանսավորման ծավալները միջնաժամկետ ծրագրով ևս կունենա ավելացման միտում՝ ըստ ստորև ներկայացված գծանկարի:

Գծանկար 7.1 Առողջապահության բնագավառին հատկացվող ֆինանսական ծավալները՝ 2011-2015 թթ. (մլրդ դրամ)

Սիցնաժամկետ ծախսերի ծրագրի հիմնարար դրույթ է հանդիսացել, առկա ֆինանսական ռեսուրսների պայմաններում բնակչության սոցիալապես առավել անպաշտպան խմբերի՝ բժշկական ծառայություններից օգտվելու մատչելիության աստիճանի բարձրացումը՝ առաջնահերթ ուշադրություն դարձնելով ազգաբնակչության բուժսպասարկման վիճակի բարելավմանը, առողջության առաջնային պահպանմանը: 2013-2015թթ. միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրով առողջապահության ոլորտին նախատեսվում է 2013 թվականին հատկացնել 4129.7 մլն դրամ, 2014 թվականին՝ 4144.0 մլն դրամ, 2015 թվականին՝ 4705,9 մլն դրամ:

Գծանկար 7.2 2013թ. առողջապահության ոլորտի ծախսերի կառուցվածքը՝ ըստ խմբերի (%)

Աղյուսակ 7.2 Առողջապահության բնագավառի աետական ծախսերը՝ ըստ գործառական դասակարգման տարրերի

Ենթախմբերի անվանումը	2012թ. բյուջե	2013թ. ծրագիր	2014թ. ծրագիր	2015թ. ծրագիր
Բժշկական ապրանքներ, սարքեր և սարքավորումներ	175.9	175.9	175.9	175.9
տեսակարար կշիռը բնագավառի ծախսերի նկատմամբ, %	4.3	4.3	4.2	3.7
Արտահիվանդանոցային ծառայություններ մլն դրամ	1574.0	1574.0	1574.0	1800.5
տեսակարար կշիռը բնագավառի ծախսերի նկատմամբ, %	38.1	38.1	38.0	38.3
Հիվանդանոցային ծառայություն, մլն դրամ	1883.1	1883.1	1883.1	2140.6
տեսակարար կշիռը բնագավառի ծախսերի նկատմամբ, %	45.6	45.6	45.4	45.5
Հանրային առողջապահական ծառայություններ, մլն դրամ	248.5	248.5	248.5	293.1
տեսակարար կշիռը բնագավառի ծախսերի նկատմամբ, %	6.0	6.0	6.0	6.2
Առողջապահություն, այլ դասերին չպատկանող, մլն դրամ	246.6	248.2	262.5	295.8
տեսակարար կշիռը բնագավառի ծախսերի նկատմամբ, %	6.0	6.0	6.3	6.3
Ընդամենը ծախսեր	4128.1	4129.7	4144.0	4705.9

Բժշկական ապրանքներ, սարքեր և սարքավորումներ

«Դեղագործական ապրանքներ»

Դասը ընդգրկում է «Կենտրոնացված կարգով դեղորայքի ձեռքբերում» ծրագիրը՝ 161.9 մլն դրամ գումար՝ որով տրամադրվում է դեղորայք ամբուլատոր-առլիկլինիկական, հիվանդանոցային բուժօգնություն ստացողներին և հատուկ խմբերում ընդգրկված ֆիզիկական անձանց: Նախատեսվում են կենտրոնացված միջոցներով դեղորայքի ձեռքբերման ծախսեր: Ծրագրի շրջանակներում ձեռք կրերվի հոգեկան խանգարումներով, չարորակ նորագոյացություններով հիվանդների, շաքարային և ոչ շաքարային դիաբետով հիվանդների, էպիլեպսիայով, պարբերական հիվանդությամբ հիվանդների և այլ հիվանդների համար դեղորայք:

«Բժշկական սարքեր և սարքավորումներ»

Դասը ընդգրկում է «Կենտրոնացված կարգով բժշկական սարքավորումների և տրանսպորտի ձեռքբերում» ծրագիրը, որի գծով նախատեսվում է 14.0 մլն դրամ: Ծրագրի շրջանակներում ձեռք կրելի նորագույն բժշկական սարքեր և սարքավորումներ:

Արտահիվանդանոցային ծառայություններ

Առողջապահության բնագավառում հիմնական գերակայություն է համարվում **առաջնային բուժօգնության ոլորտը**, որի նախատակներն են ամբողատոր-պոլիկլինիկական օղակի դերի բարձրացումը (ամբողատոր-պոլիկլինիկական անվճար բուժօգնության իրականացման սկզբունքի պահպաննամբ), կանխարգելիչ ուղղվածության ուժեղացումը, բժշկական օգնություն և ծառայություններ ստանալու մատչելիությունը արտահիվանդանոցային բուժօգնության տեսակների և դրանց տեսակարար կշռի մեծացման ապահովումը, ամբողատոր-պոլիկլինիկական ծառայության նյութատեխնիկական բազայի ամրապնդումը և այդ ամենի արդյունքում՝ հիվանդանոցային բուժօգնության բերի բերեացումը:

2013-2014 թթ.առողջության պահպաննամբ արտահիվանդանոցային ծառայությունների գծով պետական բյուջեից նախատեսվում է հատկացնել 1574.0 մլն-ական դրամ, իսկ 2015թ.՝ 1800.5 մլն դրամ:

2013 թվականին առաջնային (ամբողատոր-պոլիկլինիկական) համակարգում տեղամասային բժիշկների հաշվարկային միջին ամսական աշխատավարձը նախատեսվում է՝ քաղաք Ստեփանակերտում 149700 դրամ, շրջաններում՝ 156000 դրամ, իսկ բուժքույրերին՝ 76100 դրամ 2012 թվականի մակարդակի չափով: Նույն մակարդակը կապահպանվի 2014 թվականին:

2015 թվականին համակարգի աշխատողների ամսական աշխատավարձի 15 տոկոսով բարձրացման հետ կապված ծախսերի աճը կկազմի 169.9 մլն դրամ: Տեղամասային բժիշկների հաշվարկային միջին ամսական աշխատավարձը կկազմի՝ քաղաք Ստեփանակերտում 172150 դրամ, շրջաններում՝ 179400 դրամ, 2014 թվականի քաղաք Ստեփանակերտում 149700 դրամի, շրջաններում 156000 դրամի դիմաց, իսկ բուժքույրերին՝ 87500 դրամ՝ 76100 դրամի դիմաց:

2006 թվականից ամբողատոր-պոլիկլինիկական բուժօգնությունը ևս անվճար է հանրապետության ողջ բնակչության համար:

Աղյուսակ 7.3. Արտահիվանդանոցային ծառայությունների ֆինանսավորումը 2012-2015թ.՝ ըստ ծրագրերի (մլն դրամ)

Ֆինանսավորվող ծրագրեր	2012 թ.	2013 թ.	Ա-ի փոփոխության %-ը	Արդյունահանումը	2014 թ.	Ա-ի փոփոխության %-ը	Արդյունահանումը	2015 թ.	Ա-ի փոփոխության %-ը	Արդյունահանումը
Արտահիվանդանոցային ծառայություններ	1 574.0	1 574.0	-	-	1 574.0	-	-	1 800.5	226.5	14.4
Բնակչության առողջության առաջնային պահպաննաման ծառայություններ	834.2	834.2	-	-	834.2	-	-	955.3	121.1	14.5

Մասնագիտացված բուժօգնության ծառայություններ	276.8	276.8	-	-	276.8	-	-	318.2	41.4	15.0
Մանկաբարձագինեկոլոգիական բժշկական օգնության ծառայություններ	100.8	100.8	-	-	100.8	-	-	119.1	18.3	18.2
Ստոմատոլոգիական օգնության ծառայություններ	79.5	79.5	-	-	79.5	-	-	90.2	10.7	13.5
6 - 12տ. երեխաների բերանի խոռոչի հիգիենայի պահպանման ծրագիր	10,5	10,5	-	-	10,5	-	-	11.9	1.4	13.3
Ծուապ բժշկական օգնության ծառայություններ	154.0	154.0	-	-	154.0	-	-	178.9	24.9	16.2
Զորակոչային և նախազորակոչային տարիքի անձանց բժշկական օգնության և փորձաքննության ծառայություններ	30.2	30.2	-	-	30.2	-	-	36.0	5.8	19.2
Հեմոդիալիզի անցկացման ծառայություններ	88.0	88.0	-	-	88.0	-	-	90.9	2.9	3.2

Հիվանդանոցային ծառայություններ

Հիվանդանոցային բուժօգնության գծով 2013-2014թթ. նախատեսվում է հատկացնել 1883.1 մլն-ական դրամ, իսկ 2015թ.՝ 2140.6 մլն դրամ, աճը կազմում է 13.7 % կամ 257.5 մլն դրամ:

Հիվանդանոցային բուժօգնության շրջանակներում մեկ հիվանդի բուժման մեկ օրվա միջին արժեքը 2015թ. կկազմի 18833 դրամ՝ 2012թ. 17107 դիմաց:

Հիվանդանոցային համակարգում բժիշկների հաշվարկային միջին ամսական աշխատավարձը 2013 թվականին նախատեսվում է 150600 դրամ, իսկ բուժքույրերինը՝ 89500 դրամ 2012 թվականի մակարդակի չափով: Նույն մակարդակը կպահպանվի 2014 թվականին: 2015 թվականին համակարգի աշխատողների ամսական աշխատավարձի 15 տոկոսով բարձրացման հետ կապված ծախսերի աճը կկազմի 193.1 մլն դրամ: Բժիշկների հաշվարկային միջին ամսական աշխատավարձը կկազմի 173200 դրամ՝ 2014 թվականի 150600 դրամի դիմաց, իսկ բուժքույրերինը՝ 102900 դրամ՝ 89500 դրամի դիմաց:

Աղյուսակ 7.4. Հիվանդանոցային բուժօգնության ֆինանսավորումը 2012-2015 թթ՝ ըստ ծրագրերի (մլն դրամ)

Ֆինանսավորվող ծրագրեր	2012թ.	2013թ.	Աշխատավարձության դրագույնությունը (%)	Ապրոբացիոն	2014թ.	Աշխատավարձության դրագույնությունը (%)	Ապրոբացիոն	2015թ.	Աշխատավարձության դրագույնությունը (%)	
1	2	3	3/2	3-2	4	4/3	4-3	5	5/4	5-4
Հիվանդանոցային ծառայություններ	1883.1	1883.1	-	-	1883.1	-	-	2140.6	257.5	13.7

Ֆինանսավորվող ծրագրեր	2012թ.	2013թ.	Ն-ո% ՄԱԿԱՐԴԱԿԵՐՊԻ	ՄԱՐԴՈՒԹՅՈՒՆ	2014թ.	Ն-ո% ՄԱԿԱՐԴԱԿԵՐՊԻ	ՄԱՐԴՈՒԹՅՈՒՆ	2015թ.	Ն-ո% ՄԱԿԱՐԴԱԿԵՐՊԻ	Այստեղակնականություն
1	2	3	3/2	3-2	4	4/3	4-3	5	5/4	5-4
Ընդհանուր բնույթի հիմնադրամության ծառայություններ	790.7	790.7	-	-	790.7	-	-	896.3	105.6	13.3
Մասնագիտացված հիմնադրամության ծառայություններ	452.5	452.5	-	-	452.5	-	-	510.1	57.6	12.7
Բժշկական, մոր և մանկան կենտրոնների ծառայություններ	639.9	639.9	-	-	639.9	-	-	734.2	94.3	14.7

Հաճային առողջապահական ծառայություններ

Այս խմբում 2013-2014թթ. նախատեսվում է հատկացնել 248.5 մլն-ական դրամ, իսկ 2015թ.՝ 293.1 մլն դրամ: Խմբի շրջանակներում ընդգրկված են հետևյալ ծրագրերը:

Պետական աջակցություն «Համաճարակաբանության և հիգիենայի կենտրոն» պետական ոչ առևտուրային կազմակերպությանը

Հոմորական արյան հետազոտությունների անցկացման ծառայություններ

Այս խմբում ընդգրկված ծրագրերի շրջանակներում նախատեսվում է իրականացնել բնակչության սանիտարահամաճարակային անվտանգության ապահովում, հանրային առողջության պահպանման նպատակով փորձագիտական հետազոտությունների անցկացում, ուսումնասիրություններ, լաբորատոր և գործիքային հետազոտություններ: Հիգիենիկ և հակահամաճարակային ծառայությունը իրականացնում է հանրապետության տարածքում գործող ձեռնարկությունների, հիմնարկների, կազմակերպությունների (անկախ սեփականության ձևից) կողմից սանիտարահամաճարակաբանական անվտանգության ապահովմանն ուղղված միջոցառումների կազմակերպում, ինչպես նաև բնակչության առողջության վրա արտաքին աշխարհի վնասակար և վտանգավոր գործոնների ազդեցության կանխարգելում:

2013-2014 թթ. Պետական աջակցություն «Համաճարակաբանության և հիգիենայի կենտրոն» պետական ոչ առևտուրային կազմակերպության ծախսերում աճ չի նախատեսվում, պահպանելով 2012թ մակարդակը՝ 237.1 մլն դրամ, իսկ 2015թ. նախատեսվում է 279.6 մլն դրամ:

Նախատեսվում է համաճարակաբանական հետազոտություններ անցկացնել վարակային հիվանդությունների օջախներում, իրականացնել ազգաբնակչության իմունիզացիայի կատարման նկատմամբ հսկողություն, մանրէաբանական, սանիտարա-քիմիական հետազոտություններ, նախազգուշական սանիտարական հսկողություն, նախազգերի հիգիենիկ փորձաքննություն, կառուցվող և վերակառուցվող օբյեկտների շահագործման ընդունում, հատուկ վտանգավոր վարակների՝ աղիքային, կաթիլային վարակիչ հիվանդությունների, խոլերայի, բրուցելյոզի, կատաղության,

սիրիախատի և այլ հատուկ վտանգավոր ինֆեկցիաների օջախներում հակահամաճարակային համալիր միջոցառումների կազմակերպում, ՄԻԱՎ/ԶԻԱՀ կանխարգելման վերաբերյալ կազմ-լուսավորչական աշխատանքները, ոիսկի խմբի անձանց հսկողությունը և հետազոտությունների անցկացումը: Վերոնշյալ ծրագրերի իրականացումը հնարավորություն կտա ապահովել ԼՂՀ բնակչության համաճարակային անվտանգությունը, նվազեցնել բնակչության հիվանդացությունը տարավոխիկ հիվանդություններից:

2013-2014թթ. «Դոմորական արյան հետազոտությունների անցկացման ծառայություններ» ծրագրի ծախսերում աճ չի նախատեսվում, պահպանելով 2012թ մակարդակը՝ 11.3 մլն դրամ, իսկ 2015թ. նախատեսվում է 13.5 մլն դրամ:

Առողջապահության (այլ դասերիմ չպատկանող) ծրագրեր

Այս խմբի շրջանակներում իրականացվող ծրագրերին նախատեսվում է հատկացնել 2013թ.՝ 248.2 մլն դրամ, 2014թ.՝ 262.5 մլն դրամ, 2015թ.՝ 295.8 մլն դրամ, որոնցով կիրականացվեն հետևյալ ծրագրեր՝

- Պետական աջակցություն «Դատաքշկական փորձաքննության բյուրո» պետական ոչ առևտրային կազմակերպությանը
- ԼՂՀ առողջապահության նախարարության բժշկական պահեստ
- Հանրապետությունից դուրս բուժման ուղեգորված հիվանդների ծախսերի փոխհատուցում
- Դժվարամատչելի ախտորոշիչ հետազոտությունների անցկացման ծառայություններ
- Մարզիկների բժշկական հետազոտությունների անցկացման ծառայություններ
- Բարեգործական ծրագրերի օժանդակություն
- Հաշմանդամ երեխաների առողջության վերականգնման ծառայություններ
- Փորձի փոխանակման նպատակով հրավիրված և ուղեգորված բժիշկ-մասնագետներին տրամադրվող փոխհատուցում
- Գործադիր իշխանության, պետական կառավարման հանրապետական և տարածքային կառավարման մարմինների պահպանում

ԳԼՈՒԽ 8. ԼՂՀ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

8.1. ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Սույն փաստաթղթի հիմքում դրվել են ԼՂՀ կառավարության ծրագրով սահմանված գերակայությունները, ԼՂՀ սոցիալական պաշտպանության ոլորտին վերաբերող ԼՂՀ օրենքներով, ԼՂՀ կառավարության որոշումներով, ծրագրերով ամրագրված քաղաքականությունը:

Սոցիալական պաշտպանությունը պատմականորեն հանդիսացել և շարունակում է հանդես գալ որպես ԼՂՀ պետական քաղաքականության գերակա ուղղություններից մեկը: Սոցիալական պաշտպանության ոլորտում պետական քաղաքականության հիմնական նպատակներն են. հանրապետությունում ժողովրդագրական իրավիճակի բարելավումը, բնակչության կենսամակարդակի հետևողական բարձրացումը, սոցիալական անհավասարության կրճատումը և այլն:

Վերոհիշյալ նպատակներին հասնելու համար սոցիալական պաշտպանության ոլորտում իրականացվում է լայնածավալ պետական միջամտություն: Ստորև ներկայացված է ոլորտի առկա իրավիճակը և պետական միջամտության հիմնական ուղղություններն ըստ սոցիալական պաշտպանության առանձին բնագավառների:

Ժողովրդագրության բնագավառը հիմնականում կանոնակարգվում է ԼՂՀ կառավարության 2010թ. հունվարի 26-ի «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության պետական ժողովրդագրական քաղաքականության հայեցակարգը հաստատելու մասին» թիվ 21-Ն և ապրիլի 16-ի «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության պետական ժողովրդագրական քաղաքականության հայեցակարգի իրականացումն ապահովող 2010-2012թթ. միջոցառումների ծրագիրը հաստատելու մասին» թիվ 196-Ն որոշումներով:

Ժողովրդագրական իրավիճակի բարելավման բնագավառում պետական միջամտությունը հիմնականում իրականացվում է ԼՂՀ պետական բյուջեի միջոցների հաշվին նոր ամուսնացած զույգերին ամուսնության միանվագ նպաստի, երեխայի ծննդյան միանվագ նպաստների տրամադրման, ընտանիքում ծնված 3-րդ և յուրաքանչյոր հաջորդ երեխաների անվանք նպատակային ժամկետային ավանդների բացման, չաշխատող կանանց հղիության և ծննդաբերության նպաստների տրամադրման և 6 և ավելի անշափահաս երեխա ունեցող ընտանիքների համար նոր բնակելի տների կառուցման եղանակով:

Նշված ծառայությունների գծով շահառու են համարվում նորաստեղծ ընտանիքները, նորածին երեխայի ծննդները, չաշխատող հղի կանայք ու 6 և ավելի անշափահաս երեխա ունեցող ընտանիքները:

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունում ամուսնությունները խրախուսելու և նորաստեղծ ընտանիքներին պետական աջակցություն ցուցաբերելու նպատակով, ԼՂՀ կառավարության 2007թ. դեկտեմբերի 25-ի N724 որոշման համաձայն, 2008թ. հունվարի 1-ից նորաստեղծ ընտանիքներին ԼՂՀ պետական բյուջեի միջոցների հաշվին հատկացվում է ամուսնության միանվագ նպաստ՝ 300.0 հազ. դրամի չափով: 2009 թվականից ծրագրից օգտվելու հնարավորություն է տրվել նաև ԼՂՀ պաշտպանության բանակում ծառայություն անցնող ՀՀ այն քաղաքացիներին, ովքեր ամուսնացել են

ԼՂՀ քաղաքացիների հետ:

Շնորհիվ իրականացվող ծրագրի, 2010թ. ամուսնությունների թիվը հանրապետությունում կազմել է 1200, իսկ 2011թ.՝ 939:

2011թ. ծրագրից օգտվել է 900 նորաստեղծ ընտանիք, այդ թվում՝ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության պաշտպանության բանակում ծառայող Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիություն ունեցող պայմանագրային զինծառայողների նորաստեղծ 22 ընտանիքներ: Ծրագրի ընդհանուր ծախսը կազմել է 270.0 մլն դրամ (2010թ.՝ 1098 ընտանիք, 329.4 մլն դրամ):

ԼՂՀ-ում բնակչության թվաքանակի աճին նպաստելու, աճող սերնդի նյութական ապահովությունն ու դաստիարակությունը բարելավելու և բազմազավակ ընտանիքների բարեկեցությունը բարձրացնելու նպատակով սկսած 2000թ. հունվարի 1-ից իրականացվում է ծննդյան և բազմազավակության խթանման ծրագիր: 2008թ. վերանայվել են գործող ծրագրի սկզբունքները՝ երեխայի ծննդյան միանվագ նպաստի չափը պայմանավորվել է ընտանիքում ծնված երեխայի հաջորդականությամբ և ընտանիքներում 3-րդ, 4-րդ և հաջորդ երեխայի ծննդյան դեպքում բացվել են ժամկետային ավանդներ՝ 3-րդ երեխայի անվամբ 500.0 հազ. դրամի, 4-րդ և հաջորդ երեխայի անվամբ՝ 700.0 հազ. դրամի չափով:

Ներկայումս երեխայի ծննդյան միանվագ նպաստի չափը կազմում է.

1-ին երեխայի ծննդյան դեպքում՝ 100.0 հազ. դրամ,

2-րդ երեխայի ծննդյան դեպքում՝ 200.0 հազ. դրամ,

3-րդ երեխայի ծննդյան դեպքում՝ 500.0 հազ. դրամ,

4-րդ և յուրաքանչյուր հաջորդ երեխայի դեպքում՝ 700.0 հազ. դրամ:

2011թ. Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունում ծնվել է 2586 կամ 1000 բնակչի հաշվով 17.9 երեխա (2010թ.՝ 2694 կամ 18.8 պրոմիլ; 2009թ. 2821 կամ 20.0 պրոմիլ): 2011 թվականի ընդհանուր ծնունդների 28.5%-ը ընտանիքում ծնված երրորդ և հաջորդ երեխաներն են (2010թ.՝ 32.4%; 2009թ.՝ 31.4%):

2652 երեխայի ծննդյան կապակցությամբ հատկացվել է 698.1 մլն դրամի չափով ծննդյան միանվագ նպաստ, ինչպես նաև 418.4 մլն դրամի չափով բացվել են 733 ժամկետային ավանդներ: Ծրագրի ընդհանուր ծախսը կազմել է 1 116.5 մլն դրամ (2010թ.՝ 1355.4 մլն դրամ):

Հանրապետությունում ծնելիության աճի խթանման և չաշխատող կանաց սոցիալական վիճակի բարելավման նպատակով, ԼՂՀ կառավարության 2007թ. դեկտեմբերի 25-ի N722 որոշման համաձայն, հղության և ծննդաբերության նպաստների համակարգում ընդգրկվել են նաև չաշխատող կանայք:

2011թ. 1724 չաշխատող կանաց տրամադրվել է հղության և ծննդաբերության նպաստ (2010թ.՝ 1806): 2011 թվականի հունվարի 1-ից նպաստի չափը պայմանավորված նվազագույն ամսական աշխատավարձի բարձրացմամբ կազմում է 149500 դրամ նախկին 138000 դրամի փոխարեն: Ծրագրի ընդհանուր ծախսը կազմել է 138.5 մլն դրամ (2010թ.՝ 247.9 մլն դրամ):

6 և ավելի անշափահաս երեխաներ ունեցող ընտանիքներին հատկացվում է բնակելի տուն, որի շինարարական աշխատանքներն իրականացվում են կապիտալ ներդրումների ծրագրով:

Հանրապետության ժողովրդագրական վիճակի բարելավմանը միտված է նաև **միջազգիոն քաղաքականությունը**:

2011թ. ԼՂՀ տեղափոխվել է 169 ընտանիք՝ 39 ընտանիքով ավելի, քան 2010 թվականին: Ընդհանուր առմամբ վերաբնակիչների և փախստականների սոցիալական խնդիրների լուծման ծրագրով 2011թ. ծախսվել է 1.7 անգամ ավելի, քան 2010 թվականին (2011թ.՝ 62.9 մլն դրամ; 2010թ.՝ 36.5 մլն դրամ):

Կենսաբոշակային ապահովության բնագավառում պետական միջամտությունը հիմնականում իրականացվում է ԼՂՀ պետական բյուջեի միջոցների հաշվին կենսաբոշակային տարիքի անձանց աշխատանքային և սոցիալական կենսաբոշակների, ԼՂՀ օրենքներով և ԼՂՀ կառավարության որոշումներով նշանակված կենսաբոշակների, սպայական անձնակազմին և շարքային զինծառայողներին ու նրանց ընտանիքների անդամներին կենսաբոշակների տրամադրման եղանակով:

Կենսաբոշակային ապահովության համակարգի շրջանակներում հանրությանը մատուցվող ծառայություններն են՝

Աշխատանքային և սոցիալական կենսաբոշակների տրամադրում՝ պետական բյուջեի միջոցների հաշվին երաշխավորում է քաղաքացիների կենսաբոշակային ապահովության իրավունքի իրականացումը՝ քաղաքացիներին տրամադրելով տարիքային, ծերության, հաշմանդամության, կերակրողին կորցնելու դեպքում տրվող, երկարամյա ծառայության, մասնակի կենսաբոշակներ: Զինվորական կենսաբոշակների տրամադրում՝ պետական բյուջեի միջոցների հաշվին երաշխավորում է զինծառայողների և նրանց ընտանիքների անդամների կենսաբոշակային ապահովության իրականացումը՝ նրանց տրամադրելով երկարամյա ծառայության, հաշմանդամության և կերակրողին կորցնելու դեպքում տրվող կենսաբոշակներ: Կենսաբոշակի իրավունք տվող պայմանները և շահառուների շրջանակը սահմանված են «Պետական կենսաբոշակների մասին» ԼՂՀ օրենքով:

Սոցիալական ապահովագրության բնագավառում պետական միջամտությունը հիմնականում իրականացվում է ԼՂՀ պետական բյուջեի միջոցների հաշվին ժամանակավոր անշխատունակության և հղիության ու ծննդաբերության նպաստների տրամադրման եղանակով:

Սոցիալական ապահովագրության համակարգի շրջանակներում հանրությանը մատուցվող ծառայություններն են՝ հիվանդության, հղիության և ծննդաբերության, ընտանիքի հիվանդ անդամի խնամքի, ինչպես նաև օրենքով սահմանված այլ դեպքերում առաջացած ժամանակավոր անաշխատունակության դեպքում սոցիալական ապահովագրության ենթակա անձանց (վարձու աշխատողներ և ինքնուրույնաբար իրենց աշխատանքով ապահոված անձինք) ժամանակավոր անաշխատունակության նպաստներով ապահովում: Ժամանակավոր անաշխատունակության նպաստի իրավունքը և շահառուները սահմանված են «Ժամանակավոր անաշխատունակության նպաստների մասին» ԼՂՀ օրենքով:

ԼՂՀ կառավարության համապատասխան որոշմամբ հղիության և ծննդաբերության նպաստ է սահմանված նաև շահխատող կանանց համար՝ նվազագույն հաշվարկներով:

Ընտանիքի և երեխաների հիմնահարցերի բնագավառում պետական քաղաքականությունը իրականացվում է «Երեխայի իրավունքների պաշտպանության մասին» և «Առանց ծնողական խնամքի

մնացած երեխաների սոցիալական պաշտպանության մասին» ԼՂՀ օրենքների հանաձայն: Պետական միջամտությունը ոլորտում իրականացվում է գիշերօթիկ հաստատություններում և ընտանիքներում խնամվող առանց ծնողական խնամքի մնացած, կյանքի դժվարին իրավիճակներում հայտնված, խնամքի և դաստիարակության անբարենպաստ պայմաններում գտնվող երեխաներին սոցիալ-հոգեբանական, բժշկական, իրավական, խնամքի և դաստիարակության ծառայությունների մատուցման եղանակով:

Գիշերօթիկ հաստատությունների գործունեության առարկան ու նպատակն առանց ծնողական խնամքի մնացած, ինչպես նաև սոցիալապես անապահով ընտանիքի՝ մինչև 18 տարեկան երեխաների խնամքի և դաստիարակության ապահովումը, սոցիալ-հոգեբանական վերականգնման աշխատանքների իրականացումը, նրանց իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանությանն աջակցելը, նրանց սննդով, հագուստով և կենցաղային իրերով ապահովումը, հանրակրթական ուսումնական հաստատություններում ուսուցման կազմակերպումը, բժշկական օգնության կազմակերպումն է:

Կյանքի դժվարին իրավիճակում գտնվող երեխաների աջակցության հիմնահարցերին ուղղված քաղաքականությունն ուղղված է երեխաների խնամքի և պաշտպանության համակարգի հզորացմանը, երեխայի խնամք և պաշտպանություն իրականացնող հաստատություններում երեխաների թվի նվազեցմանը, հաստատություններում երեխաների հոսքի կանխարգելմանը, երեխաների խնամքի և պաշտպանության հաստատությունների բարելավմանը, խնամքող երեխաների հասարակությունում իմտեզրմանը, երեխաների խնամքի այլընտրանքային ծառայությունների ստեղծմանը:

ԼՂՀ սոցիալական ապահովության նախարարության համակարգում գործող երեխաների խնամքի և պաշտպանության թիվ 1 և թիվ 2 գիշերօթիկ հաստատություններում 2011թ. ընթացքում խնամք են ստացել առանց ծնողական խնամքի մնացած, ինչպես նաև սոցիալապես անապահով ընտանիքների 5 տասնյակից ավելի երեխա (2012թ. հուլիսի 1-ի դրությամբ՝ 59 երեխա): Վերջին տարիների ընթացքում բարելավվել են գիշերօթիկ հաստատությունների շենքային պայմանները, ձեռք են բերվել նոր գույք ու սարքավորումներ:

ԼՂՀ սոցապահովության նախարարի 2010թ. նոյեմբերի 9-ի թիվ 48-Ն հրամանով հաստատվել է «Երեխաների խնամք և պաշտպանություն իրականացնող գիշերօթիկ հաստատություններում խնամվող սովորող երեխաներին անձնական մանր ծախսերի համար նախատեսված գումարի տրամադրման կարգը», համաձայն որի 2011 թվականին գիշերօթիկ հաստատություններում խնամքող սովորող 44 երեխաներին հատկացվել են ըստ 7-12 և 13-18 տարիքային խմբերի համապատասխանարար 2000 և 3000 դրամի չափով գրպանի մանր ծախսեր: Ծրագրի ընդհանուր ծախսը կազմել է 1248.0 հազ. դրամ:

Առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաների սոցիալական պաշտպանության և հասարակությանը նրանց ինտեգրման նպատակով շարունակվել են նրանց նկատմամբ ուղղված նպատակային ծրագրերը և ապահովվել է «Առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաների սոցիալական պաշտպանության մասին» ԼՂՀ օրենքով սահմանված երաշխիքների տրամադրումը, մասնավորապես չափահաս դարձած երեխաներն ապահովվել են կահավորված բնակելի տարածքով:

Հանրապետությունում հաշվառված են 44, իսկ բնակարանային հերթի համար՝ 26 առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաներ:

2011թ. առանց ծնողական խնամքի մնացած 10 երեխաների հատկացվել են կահավորված 1 սենյականց բնակարաններ: 2011թ. սեպտեմբերի 1-ից յուրաքանչյուր բնակարանի կահավորման ծախսը կազմում է 2.5 մլն դրամ, նախկին 2.0 մլն դրամի փոխարեն:

Պետական նպաստներ

ԼՂՀ-ում պետական նպաստների համակարգը սոցիալական ոլորտում իրականացվող միջոցառումներից է, որն ընդգրկում է անապահով և պետական հոգածության կարիք ունեցող սոցիալական խավերին: Վերջին տարիների ընթացքում համակարգում տեղի ունեցած փոփոխությունները, նպաստառումների թվի շարժը խոսում է ծրագրի հասցեականության մեծացման մասին, որի նպատակը սոցիալապես անապահով ընտանիքների կենսամակարդակի բարձրացումն ու ԼՂՀ ժողովրդագրական իրավիճակի բարելավումն է:

Պահպանելով 2009 թվականի հունվարի 1-ից գործող պետական նպաստի բազային չափը (6000 դրամ), 2011 թվականին ըստ առանձին կատեգորիաների հավասարեցվել են պետնապաստների բազային չափի գործակիցները ԼՂՀ ամբողջ տարածքում, ինչպես նաև բարձրացվել են 2-րդ խմբի հաշմանդամների երեխաներին և մինչև 2 տարեկան երեխա խնամող անձանց տրվող նպաստների գործակիցները: Արդյունքում մեկ երեխայի հաշվով.

- ալիսենտ ստացող և 4 անշափահաս երեխաներ ունեցող ընտանիքների երեխաներին տրամադրվող նպաստներն աճելով 30.0%-ով կազմել են մեկ երեխայի հաշվով 7800 դրամ, նախկին 6000 դրամի փոխարեն,

- 2-րդ խմբի հաշմանդամների երեխաներին տրամադրվող նպաստն աճելով 50.0%-ով կազմել է 9000 դրամ, նախկին 6000 դրամի փոխարեն,

- մինչև 2 տարեկան երեխա խնամող անձանց տրվող նպաստն աճելով 25.0%-ով կազմել է 15000 դրամ, նախկին 12000 դրամի փոխարեն:

2011թ. պետական նպաստների տրամադրման համար պետական բյուջեից ծախսվել է 2651.7 մլն դրամ, ինչը գերազանցում է 2010 թվականի ծախսերը 376.9 մլն դրամով:

Զքաղվածության բնագավառում պետական քաղաքականությունը նպաստականության աշխատանքի խթանմանը, տնտեսության մեջ ընթացող զարգացումներին համապատասխան աշխատումի մրցունակության բարձրացմանը, ինչպես նաև սոցիալապես խոցելի խմբերին զքաղվածության ոլորտ ներգրավելուն: Զքաղվածության բնագավառը կանոնակարգվում է «Բնակչության զքաղվածության և գործազրկության դեպքում սոցիալական պաշտպանության մասին» ԼՂՀ օրենքով և դրա կիրարկումն ապահովող ԼՂՀ կառավարության որոշումներով և ԼՂՀ սոցիալական ապահովության նախարարի հրամաններով: ԼՂՀ պետական բյուջեի միջոցների հաշվին զքաղվածության բնագավառում մատուցվող հիմնական ծառայություններն են՝ գործազրկության դեպքում սոցիալական պաշտպանության մասին» և «Հանրապետության պահպանության և պատրիոտիզմի ապահովության համար պահպանական պատրիոտիզմի ապահովության մասին» ՀՀ օրենքում և դրա կիրարկումն ապահովող ԼՂՀ կառավարության որոշումներով և ԼՂՀ սոցիալական ապահովության նախարարի հրամաններով:

Ժամանակավոր զբաղվածության ապահովումը, գործատուին անհրաժեշտ մասնագիտություն և որակավորում ունեցող աշխատուժով ապահովումը:

ԼՂՀ պետական բյուջեի միջոցների հաշվին բնակչությանը տրամադրվող հիմնական տրամաֆերտներն են գործազրկության նպաստները, ձեռնարկատիրական գործունեությամբ զբաղվելու նպատակով պետական գրանցման համար գործազրկմերին և աշխատանք փնտրող չգրադադ հաշմանդամներին տրամադրվող ֆինանսական աջակցությունը, աշխատաշուկայում անմրցունակ անձանց աշխատանքի ընդունելիս աշխատավարձի մասնակի փոխհատուցում գործատուին և այլն:

Նշված ծառայությունների գծով շահառուներ են համարվում զբաղվածության տարածքային մարմիններում հաշվառված գործազրկմերը, աշխատանք փնտրող և աշխատաշուկայում անմրցունակ անձինք:

2011թ. հանրապետությունում գործազրկության մակարդակը կազմել է 5.2%, նախորդ տարվա 5.6%-ի փոխարեն:

Աշխատանք փնտրող անձանց թվաքանակը 2012թ. հունվարի 1-ի դրությամբ կազմել է 3503 մարդ, որից 3307-ը կանայք են: Նախորդ տարվա համեմատ այդ ցուցանիշը նվազել է 3.5%-ով:

Աշխատանք փնտրողների շուրջ 95.0%-ը կամ 3313 մարդ ստացել է գործազրկի կարգավիճակ: Գործազրկությունը բիլը 2011թ. համեմատ նվազել է 3.8%-ով:

Գործազրկության նպաստ է ստանում 369 գործազրկ: Գործազրկության նպաստ՝ պայմանավորված նվազագույն ամսական աշխատավարձով, կազմել է 19500 դրամ, 2010թ. 18000 դրամի փոխարեն:

Սոցիալական ծառայություններ տրամադրող տարածքային պետական մարմին դիմած քաղաքացիներից 2011թ. աշխատանքի է տեղավորվել 137 մարդ (2010թ.՝ 135), այդ թվում 108 գործազրկ:

Գործազրկների թվի մեջ մեծ է քաղաքային բնակչության տեսակարար կշիռ՝ շուրջ 94.5%:

Աշխատանքի պետական կարգավորման բնագավառում պետական միջամտությունը հիմնականում իրականացվում է աշխատանքային հարաբերությունների կարգավորման և աշխատանքային օրենսդրության կիրարկման նկատմամբ վերահսկողության ծառայությունների, ինչպես նաև աշխատողների աշխատանքային պարտականությունների կատարման հետ կապված խեղման, մասնագիտական հիվանդության և առողջության այլ վնասման հետևանքով պատճառված վնասի փոխհատուցման եղանակով:

2011թ. ԼՂՀ-ում նվազագույն աշխատավարձը՝ աճելով 2010թ. համեմատ 8.3%-ով, կազմել է 32500դրամ:

Աշխատողների միջին ամսական անվանական աշխատավարձի չափը (որը աշխատանքի վարձատրության և դրան հավասարեցված այլ վճարումների միջին գումարն է մեկ աշխատողի հաշվով) 2011թ. հանրապետությունում կազմել է 98453 դրամ, որը 2010 թվականի նկատմամբ աճել է 6.2%-ով:

Արդյունքում, 2011թ. նվազագույն ամսական աշխատավարձը կազմել է միջին ամսական աշխատավարձի 33.0% (2010թ.՝ 31.1%):

Քաղաքացիական ծառայողների բազային աշխատավարձը 2008 թվականի հունվարի 1-ից դրանել է 40000 դրամ՝ աճելով 2007թ. նկատմամբ 12.7%-ով: 2009-2012 թվականներին պահպանվել է 2008 թվականի ցուցանիշը:

Աշխատանքային պարտականությունների կատարման հետ կապված խեղման, մասնագիտական հիվանդության կամ առողջության այլ վնասման հետևանքով պատճառված վնասի հատուցում ստացող անձանց թիվը 2011թ. նվազել է 6.7%-ով (2010թ.՝ 60 անձ)՝ նվազագույն ամսական աշխատավարձի 2.5 հազ. դրամի աճի պայմաններում:

Հաշմանդամների հիմնահարցերի բնագավառում պետական միջամտությունը հիմնականում իրականացվում է ԼՂՀ պետական բյուջեի միջոցների հաշվին հաշմանդամ համարվող անձանց առանձին խմբերին տարբեր ծառայությունների մատուցման եղանակով:

Հաշմանդամներին ԼՂՀ պետական բյուջեի միջոցների հաշվին մատուցվող հիմնական ծառայություններն են հաշմանդամների և սոցիալապես անապահով անձանց պրոբեզավորումը, վերականգնողական պարագաներով ապահովումը և դրանց վերանորոգումը, այդ թվում նաև աչքի պրոբեզավորում, հաշմանդամներին սայլակներով ապահովում, հաշմանդամներին, մինչև 18 տարեկան երեսաններին ու տարիքային կենսաթոշակառուներին լսողական սարքերով ապահովում, հաշմանդամների առողջարանային բուժումը և բժշկասոցիալական վերականգնումը, տեսողությունից հաշմանդամ անձանց «Արև» համակարգով ուսուցանելու և համակարգչային տեխնիկայով ապահովումը: Նշված ծառայությունների գծով շահառուներ են համարվում ԼՂՀ քաղաքացի հաշմանդամները:

Հաշմանդամների հիմնահարցերի բնագավառում պետական միջամտությունն իրականացվում է հիմնականում «Ստեփանակերտի պրոբեզաօրբութեղիկ կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի միջոցով:

Սիցնաժամկետ ժամանակահատվածում ակնկալվում է, որ կպահպանվեն բնագավառում նախորդ տարիների միտումները, մասնավորապես կաճեն բնագավառում մատուցվող ծառայությունների որակի բարձրացման միտումները:

Տարեցների հիմնահարցերի բնագավառում պետական միջամտությունն իրականացվում է ԼՂՀ պետական բյուջեի միջոցների հաշվին տարեցներին շուրջօրյա խնամք, սոցիալական սպասարկման ծառայությունների, տնային պայմաններում կենսաթոշակառուներին կենցաղային սպասարկման, սոցիալ-հոգեբանական, բժշկական օգնության և իրավաբանական խորհրդատվության ծառայությունների տրամադրման եղանակով:

Այս բնագավառի շահառուներ են համարվում միայնակ և խնամքի կարիք ունեցող տարեց ու հաշմանդամ անձինք, ինչպես նաև սոցիալական պատճառներով անօրեան դարձած անձինք:

Տարեցների սոցիալական սպասարկման և խնամքի ծառայությունների տրամադրումն ուղղված է տարեցների սոցիալական պաշտպանության ապահովմանը: Միայնակ տարեցների և հաշմանդամների սոցիալական սպասարկումն իրականացվում է շուրջօրյա խնամքի հաստատություն՝ ԼՂՀ սոցիալական ապահովության նախարարության ենթակայության «Ստեփանակերտի տուն-ինտերնատ»

ՊՈԱԿ-ում: 2011թ. ընթացքում Ստեփանակերտի տուն-ինտերնատ է ընդունվել 20, իսկ սպասարկվել են 75 միայնակ ծեր և հաշմանդամ անձինք:

Անօթևան մնացած անձանց համար «Ստեփանակերտի տուն-ինտերնատ» ՊՈԱԿ-ում ստեղծվել են ցերեկային և ժամանակավոր կացարաններ:

Տնային պայմաններում միայնակ տարեցներին խնամքի և սոցիալական սպասարկման ծառայությունների տրամադրումն իրականացվում է «Ստեփանակերտի տուն-ինտերնատ» ՊՈԱԿ-ի միջոցով: 2011թ. տնային պայմաններում սպասարկվել է շուրջ 150 միայնակ կենսաբոշչակառու:

8.2. ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ ՄԺԾՇ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑԱՏՎԱԾՈՒՄ

8.2.1.Նպատակները

Սոցիալական պաշտպանության ոլորտում պետական քաղաքականության հիմնական նպատակն է հանրապետությունում ժողովրդագրական իրավիճակի բարելավումը, բնակչության կենսամակարդակի հետևողական բարձրացումը, սոցիալական անհավասարության լրճատումը և այլն:

2013-2015թ. ժամանակահատվածում սոցիալական պաշտպանության ոլորտում որպես հիմնական խնդիր է դիտարկվում ոլորտում պետական միջամտությամբ իրականացվող հիմնական ծառայությունների և տրանսֆերտների մակարդակի պահպանումը և դրանց շարունակականության ապահովումը:

Հստ առանձին բնագավառների սոցիալական պաշտպանության ոլորտի հիմնական նպատակները հետևյալն են.

Ժողովրդագրության բնագավառում պետական քաղաքականության հիմնական նպատակներն են՝ ծնունդների խրախուսումը, կյանքի սպասվող միջին տևողության մեծացումը, միզրացիոն ներհոսքի խրանումը, բնակչության ծերացման հետևանքների հաղթահարումը, բնակչության առողջության բարելավումը, բնակչության տարածքային բաշխվածության անհամամանության կանխարգելումը:

Միզրացիոն քաղաքականության նպատակը միզրացիոն ներհոսքի խրանումն է: Իրականացվող աշխատանքների շնորհիվ բարվոք պայմաններ կստեղծվեն գյուղական վայրերում վերաբնակվող ընտանիքների սոցիալ-կենցաղային ու բնակարանային խնդիրների լուծման համար: Պայմաններ կստեղծվեն հայրենադարձների ինտեգրման խնդիրների լուծման համար, միջոցներ կձեռնարկվեն նրանց աշխատանքային գործունեությունը կանոնակարգելու ուղղությամբ:

Կենսաբոշչակային ապահովության բնագավառի հիմնական նպատակներն են՝ կենսաբոշչակառուների սոցիալական վիճակի բարելավումը, տարիքի պատճառով առաջացած անաշխատունակության հետևանքով եկամտի կորատյան ռիսկի և աշխատող բնակչության ու կենսաբոշչակառուների կենսամակարդակների տարբերության մեղմումը, ինչպես նաև կենսաբոշչակների վճարման գործընթացի որակի բարձրացումը:

Ժամանակավոր անաշխատունակության նպաստների բնագավառի նպատակն է փոխհատուցել հիվանդության, հղության և ծննդաբերության և օրենքով սահմանված այլ դեպքերում առաջացած

Ժամանակավոր անաշխատունակության հետևանքով կորցրած այն աշխատավարձը (եկամուտը), որն անձը ստանում էր, կամ կարող էր ստանալ:

Ընտաճիքի և երեխաների հիմնահարցերի բնագավառի նպատակն է՝ ընտաճիքի և երեխաների իրավունքների և շահերի պաշտպանությունը, սոցիալական պաշտպանվածության ապահովումը, այդ բվում՝

- մինչև 18 տարեկան առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաների խնամքի, դաստիարակության, ուսման, ֆիզիկական և մտավոր զարգացման համար նպաստավոր պայմանների ապահովումը, երեխաների իրավունքների և շահերի պաշտպանությունը, նյութական ու կենցաղային պահանջմունքների բավարարումը, սոցիալ-հոգեբանական և բժշկական վերականգնման աշխատանքների իրականացումը,
- գիշերօրիկ հաստատություններում խնամվող մինչև 18 տարեկան երեխաների վերադարձը կենսաբանական ընտաճիքներ, աշխատանք՝ հաստատություններ տեղափորման վտանգի ենթակա երեխաների ընտաճիքների հետ,
- գիշերօրիկ հաստատություններում շրջանավարտների սոցիալական պաշտպանություն և նրանց սոցիալապես անապահովության կանխարգելումը, գիշերօրիկ հաստատությունների շրջանավարտների համար հետագա կյանքի ինքնուրույն կազմակերպման և հասարակությանը նրանց ինտեգրելու համար բավարար պայմանների ստեղծումը,
- 6-18 տարեկան առանց ծնողական խնամքի մնացած, ծնողների խնամքից գրկվելու վտանգի տակ գտնվող, ինչպես նաև ամի և զարգացման համար անբարենպաստ և վտանգավոր կենսապայմաններում գտնվող երեխաների հիմնախնդիրների սոցիալական ախտորոշումը, երեխաների հիմնախնդիրներով զբաղվող կազմակերպությունների հետ համատեղ սոցիալ-հոգեբանական և մանկավարժական գործնական աջակցությունը դժվար իրավիճակներում հայտնված երեխաներին և նրանց ընտաճիքներին,
- 18-23 տարեկան առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաներին բնակարանի տրամադրումը:

Պետական նպաստների տրամադրման բնագավառի նպատակն է՝ ընտաճիքների կենսամակարդակի բարձրացմանն աջակցելը, ընտաճիքների կողմից կատարվող լրացուցիչ ծախսերի մասնակի հատուցումը, ինչպես նաև ԼՂՀ ժողովրդագրական վիճակի բարելավումը:

Զքաղվածության բնագավառում պետական քաղաքականության հիմնական նպատակը բնակչության լրիվ և արդյունավետ զքաղվածության ապահովման համար պայմանների ստեղծումն է: Այն ուղղված է աշխատաշուկայի լարվածությունը մեղմելուն, աշխատանք փնտրողների մրցունակությունը բարձրացնելուն, գործող աշխատատեղերը պահպանելուն, գործատուների կողմից նոր աշխատատեղերի ստեղծմանը խթանելուն և դրանք որակյալ մասնագետներով համալրելուն:

Աշխատանքի և աշխատավարձի կարգավորման բնագավառում պետական քաղաքականության հիմնական նպատակն է աշխատանքի վարձատրության պետական երաշխիքների ապահովումը,

աշխատողների իրավունքների օրենսդրական պաշտպանվածության ամրապնդումը և աշխատանքային պայմանների բարելավումը:

Հաշմանդամներին հիմնահարցերի բնագավառում պետական քաղաքականության հիմնական նպատակը հաշմանդամների սոցիալական վիճակի բարելավումը, հասարակությանը նրանց ինտեգրումը, հավասար (մատչելի) պայմանների ապահովումը, բժշկական, սոցիալական և հոգեբանական վերականգնումն է:

Տարեցների հիմնահարցերի բնագավառում պետական քաղաքականության հիմնական նպատակը միայնակ և խնամքի կարիք ունեցող տարեց, անօթևան մարդկանց կյանքի որակի բարձրացումն է:

Բնագավառի նպատակներից է նաև Հայրենական մեծ պատերազմի վետերանների, հաշմանդամ դարձած զինծառայողների, ինչպես նաև զոհված (մահացած) զինծառայողների ընտանիքների սոցիալական պաշտպանության բարելավումը, նրանց տրամադրվող դրմական օգնությունների չափերի պարբերաբար բարձրացումը:

8.2.2 Գերակայությունները

2013-2015թթ. միջնաժամկետ ծախսային ծրագրերից առաջնահերթությունը տրվում է հետևյալ ծախսային ուղղություններին՝ ժողովրդագրական իրավիճակի բարելավում (ծննիւթյան և բազմազավակության խթանման ծրագրի իրագործում, երիտասարդ նորաստեղծ ընտանիքներին պետական աջակցության ցուցաբերում), սոցիալական և ապահովագրական կենսաբոշակներ, պետական նպաստներ, տուն-ինտերնատի պահպանում, տնային պայմաններում միայնակ տարեցների սոցիալական սպասարկում, հաշմանդամներին պրոբեգազորբությունիկ պարագաներով ապահովում, զբաղվածության պետական նպատակային ծրագրերի իրագործում:

Գերակա ծրագրերն ուղղված են բնակչությանը պետական նպաստներով և կենսաբոշակներով ապահովմանը, տարեցներին ծառայությունների մատուցմանը, հաշմանդամների ինտեգրմանը հասարակությանը, բնակչության զբաղվածության ապահովմանը, որոնք բխում են «Պետական կենսաբոշակների մասին», «Երեխաների իրավունքների մասին», «Առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաների սոցիալական պաշտպանության մասին», «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունում հաշմանդամների սոցիալական պաշտպանության մասին», «Բնակչության զբաղվածության և գործազրկության դեպքում սոցիալական պաշտպանության մասին» ԼՂՀ օրենքներից և ԼՂՀ կառավարության առանձին որոշումներից:

Աղյուսակ 8.1 2012թ. պետական բյուջեի և 2013-2015թթ. ՄԺԾԾ ծախսերի համեմատական (հազար դրամ)

Ծրագրերի անվանումը	2011թ. փաստացի	2012թ. հաստատված բյուջե	2013թ.	2014թ.	2015թ.
Սոցիալական պաշտպանություն, այդ թվում	16013217.0	18338724.7	18335640.4	21292473.9	23567706.5

Վատառողջություն և անաշխատունակություն	103452.9	106569.8	124537.8	130435.4	138244.5
Ծերություն	8856043.7	9606237.8	9600630.4	12139542.5	13941340.8
Հարազատին կորցրած անձինք	117.0	260234.0	260234.0	260292.5	260351.0
Ընտանիքի անդամներ և զավակներ	4634251.4	5138447.7	5071346.2	5117219.4	5208132.1
Գործազրկություն	115404.3	158565.6	148409.1	150738.5	152017.5
Սոցիալական հատուկ արտոնություններ (այլ դասերին չպատկանող)	1099627.5	1223110.0	1190837.0	1192700.0	1195019.0
Սոցիալական պաշտպանություն (այլ դասերին չպատկանող)	1204320.2	1845559.8	1939645.9	2301545.6	2672601.6

8.3. ԳՈՅՉՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Վատառողջություն

1. «Աշխատողների աշխատանքային պարտականությունների կատարման հետ կապված խեղման, նասնագիտական հիվանդության կամ առողջության այլ վճարման հետևանքով պատճառված վնասի հատուցում» ծրագրով նախատեսվում են հետևյալ ծախսերը՝

2013թ.՝ 17808.0 հազ. դրամ (2012թ.՝ 15366.0 հազ. դրամ),

2014թ.՝ 22932.0 հազ. դրամ,

2015թ.՝ 28056.0 հազ. դրամ:

Ծախսերի աճը պայմանավորված է շահառուների թվի փոփոխությամբ (2012թ.՝ 65, 2013-2015թ.՝ 70) և 2013-2015թթ. նվազագույն ամսական աշխատավարձի չափի կանխատեսվող բարձրացումներով (2013թ.՝ 35.0 հազ. դրամ, 2014թ.՝ 45.0 հազ. դրամ, 2015թ.՝ 55.0 հազ. դրամ):

Անաշխատունակություն

1. «Հաշմանդամներին պրոթեզաօրթոպեդիկ պարագաներով ապահովում և աջրի պրոթեզավորում» ծրագրով 2013-2015թթ. նախատեսվում է տարեկան 46.1 մլն դրամի չափով ծախս: Ծախսերը 2012թ. համեմատ աճում են 0.5 մլն դրամով, որը պայմանավորված է պրոթեզաօրթոպեդիկ պարագաների գների փոփոխությամբ:

2. «Պետական աջակցություն «Ստեփանակերտի պրոթեզաօրթոպեդիկ կենտրոն» պետական ոչ առևտրային կազմակերպությանը» ծրագրի ծախսերը 2013թ. կկազմեն 15629.8 հազ. դրամ (2012թ.՝ 15633.8 հազ. դրամ), 2014թ.՝ 16403.4 հազ. դրամ, 2015թ.՝ 19088.5 հազ. դրամ: Ծախսերի աճը պայմանավորված է նվազագույն ամսական աշխատավարձի չափի կանխատեսվող բարձրացմամբ (2013թ.՝ 35.0 հազ. դրամ, 2014թ.՝ 45.0 հազ. դրամ, 2015թ.՝ 55.0 հազ. դրամ):

3. «Ամենամյա օժանդակություն՝ տնային պայմաններում սպասարկվող միայնակ տարեցներին, հաշմանդամներին և սոցիալապես անապահով ընտանիքների անդամներին» ծրագրով 2013-2015թթ. նախատեսվում է 45.0 մլն դրամի չափով ծախս: 2012թ. համեմատ ծախսերի աճը 15.0 մլն դրամի չափով պայմանավորված է շահառուների թվի և տրամադրվող օժանդակության չափի ավելացմամբ:

Ծերություն

1. «Սպայական անձնակազմի և նրանց ընտանիքների անդամների կենսաբռշակներ»

ԼՂՀ 2012թ. պետական բյուջեով ծրագրի համար նախատեսվել է 496700.0 հազ. դրամ:

2013-2015թթ. միջնաժամկետ ծախսային ծրագրով 2013թ. համար նախատեսվում է 545232.0 հազ. դրամ, 2014թ. համար՝ 816960.0 հազ. դրամ, 2015թ. համար՝ 1073280.0 հազ. դրամ:

Անհրաժեշտ միջոցները հաշվարկելիս հաշվի են առնվել կենսաբռշակառուների թվի աճի միտումները և կենսաբռշակի չափի աճի կանխատեսումները:

Արդյունքում՝ կենսաբռշակի միջին ամասկան չափը 2013թ. կկազմի 61.4 հազ. դրամ, 2014թ.՝ 85.1 հազ. դրամ, 2015թ.՝ 104.0 հազ. դրամ (2012թ. հաստատված բյուջեով՝ 57.0 հազ. դրամ):

2. «Չարքային զինծառայողների և նրանց ընտանիքների անդամների կենսաբռշակներ»

ԼՂՀ 2012թ. պետական բյուջեով ծրագրի համար նախատեսվել է 48000.0 հազ. դրամ:

2013-2015թթ. ՄԺԾ ծրագրով 2013թ. համար նախատեսվում է 72864.0 հազ. դրամ, 2014թ. համար՝ 79380.0 հազ. դրամ, 2015թ. համար՝ 80256.0 հազ. դրամ:

Անհրաժեշտ միջոցները հաշվարկելիս հաշվի են առնվել կենսաբռշակառուների թվի փոփոխման միտումներն ու հիմնական կենսաբռշակի չափի փոփոխություններն ըստ տարիների. 2013թ.՝ 13.0 հազ. դրամ, 2014թ.՝ 15.5 հազ. դրամ, 2015թ.՝ 17.3 հազ. դրամ (2012թ. հաստատված բյուջեով՝ 13.0 հազ. դրամ):

Արդյունքում՝ միջին կենսաբռշակի չափը 2013թ. կկազմի 26.4 հազ. դրամ, 2014թ.՝ 31.5 հազ. դրամ, 2015թ.՝ 35.2 հազ. դրամ (2012թ. հաստատված բյուջեով՝ 20.7 հազ. դրամ):

3. «Սոցիալական կենսաբռշակներ»

ԼՂՀ 2012թ. պետական բյուջեով ծրագրի համար նախատեսվել է 503100.0 հազ. դրամ:

2013-2015թթ. ՄԺԾ ծրագրով 2013թ. համար նախատեսվում է 498888.0 հազ. դրամ, 2014թ. համար՝ 578592.0 հազ. դրամ, 2015թ. համար՝ 634680.0 հազ. դրամ:

Անհրաժեշտ միջոցները հաշվարկելիս հաշվի են առնվել կենսաբռշակառուների կանխատեսվող թվաքանակը և հիմնական կենսաբռշակի չափի փոփոխություններն ըստ տարիների. 2013թ.՝ 13.0 հազ. դրամ, 2014թ.՝ 15.5 հազ. դրամ, 2015թ.՝ 17.3 հազ. դրամ (2012թ. հաստատված բյուջեով՝ 13.0 հազ. դրամ):

Արդյունքում, միջին սոցիալական կենսաբռշակի չափը 2013թ. կմնա 2012թ. բյուջեով հաստատված մակարդակին (16.9 հազ. դրամ), 2014թ. կկազմի 19.6 հազ. դրամ, 2015թ.՝ 21.5 հազ. դրամ:

4. «ԼՂՀ օրենքներով և ԼՂՀ Նախագահի հրամանագրերով սահմանված կենսաբռշակներ, հավելավճարներ և դրամական պարզևատրումներ»

Այս ծրագրի շրջանակներում.

1) հասուկ կենսաբռշակ է վճարվում ԼՂՀ նախկին նախագահին՝ «ԼՂՀ նախագահի վարձատրության, սպասարկման և անվտանգության ապահովման մասին» ԼՂՀ օրենքի համաձայն,

2) նախկին դատավորների կենսաբռշակների նկատմամբ հաշվարկվում և վճարվում է հավելավճար՝ «ԼՂՀ դատական օրենսգիրքն ուժի մեջ մտնելու մասին» ԼՂՀ օրենքի համաձայն,

3) ամենամսյա դրամական պարզևատրում է վճարվում ԼՂՀ Նախագահի 2005թ. հոկտեմբերի 6-ի «Հայրենիքին ակնառու ծառայություններ մատուցած անձանց համար դրամական պարզևատրում սահմանելու մասին» ՆՀ-238 հրամանագրի և համապատասխան կարգադրությունների համաձայն:

ԼՂՀ 2012թ. պետքուջենվ ծրագրի համար նախատեսվել է 32950.0 հազ. դրամ:

2013-2015թթ. ՄԺԾ ծրագրով նախատեսվում է. 2013թ.՝ 32114.4 հազ. դրամ, 2014թ.՝ 32920.8 հազ. դրամ, 2015թ.՝ 36640.8 հազ. դրամ:

Անհրաժեշտ միջոցները հաշվարկելիս հաշվի են առնվել.

1) դրամական պարզապորում ստացողների թվի նվազումը՝ դրամական պարզապորում չափի (20.0 հազ. դրամ) անփոփոխ մնալու պայմաններում,

2) նախկին դատավորներին վճարվող հավելավճարների չափերի փոփոխությունները՝ պայմանավորված պետական կենսաբոշակների և գործող դատավորների աշխատավարձերի չափերի աճով:

5. «Ստեփանակերտի տուն-ինտերնատ» պետական ոչ առևտրային կազմակերպության ծառայությունների գննան գծով պետական պատվեր» ծրագրով 2013-2014թթ. նախատեսվում է տարեկան 105.5 մլն դրամի չափով ծախս՝ պահպանելով 2012թ. մակարդակը: 2015թ. ծախսերը կկազմեն 115.4 մլն դրամ, որը պայմանավորված է նվազագույն ամսական աշխատավարձի չափի կանխատեսվող բարձրացմանը (2013թ.՝ 35.0 հազ. դրամ, 2014թ.՝ 45.0 հազ. դրամ, 2015թ.՝ 55.0 հազ. դրամ):

6. «Աշխատանքային կենսաբոշակներ»

ԼՂՀ 2012թ. պետական բյուջենվ ծրագրի համար նախատեսված է 8420000.0 հազ. դրամ:

2013-2015թթ. ՄԺԾ ծրագրով 2013թ. համար նախատեսվում է 8346044.2 հազ. դրամ, 2014թ. համար՝ 10526201.9 հազ. դրամ, 2015թ. համար՝ 12001110.3 հազ. դրամ:

Անհրաժեշտ միջոցները հաշվարկելիս հաշվի են առնվել.

1) հիմնական կենսաբոշակի և աշխատանքային ստաժի մեկ տարվա արժեքի հետևյալ ցուցանիշներ՝

- հիմնական կենսաբոշակ. 2013թ.՝ 13.0 հազ. դրամ, 2014թ.՝ 15.5 հազ. դրամ, 2015թ.՝ 17.3 հազ. դրամ (2012թ. հաստատված բյուջենվ՝ 13.0 հազ. դրամ),
- աշխատանքային ստաժի մեկ տարվա արժեք. 2013թ.՝ 450 դրամ, 2014թ.՝ 600 դրամ, 2015թ.՝ 700 դրամ (2012թ. հաստատված բյուջենվ՝ 450 դրամ),

2) կենսաբոշակառուների թվի նվազման միտումները:

Արդյունքում, միջին աշխատանքային կենսաբոշակի չափը 2013թ. կմնա 2012թ. բյուջենվ հաստատված մակարդակին (32.6 հազ. դրամ), 2014թ. կկազմի 41.5 հազ. դրամ, 2015թ.՝ 47.6 հազ. դրամ:

Հարազատին կորցրած անձինք

1. «Թաղման նպաստի վճարում առնվազն մեկ տարվա սոցիալական վճարներ կատարած կամ առնվազն մեկ տարվա ստաժ ունեցող գործազուրկի մահվան դեպքում» ծրագրի ծախսերը 2013թ. կկազմեն 234.0 հազ. դրամ՝ պահպանելով 2012թ. մակարդակը: 2014թ. ծախսերը կկազմեն 292.5 հազ. դրամ, 2015թ.՝ 351.0 հազ. դրամ: Ծախսերի աճը պայմանավորված է շահառուների թվի աճով, մեկ շահառուի հաշվով ծախսերի անփոփոխ մնալու պայմաններում:

2. «Կենսաբոշակառուի մահվան դեպքում տրվող բաղման նպաստ»

2013-2015թթ. ՄԺԾ ծրագրով յուրաքանչյուր տարվա համար նախատեսվում է 260000.0 դրամ՝ պահպանելով ԼՂՀ 2012թ. պետական բյուջեով ծրագրի իրականացման համար նախատեսած գումարը:

Անփոփոխ են բողնվել թաղման նպաստի չափը (200.0 հազ. դրամ) և մահացող կենսարոշակառուների կանխատեսվող թվաքանակը (1300 հոգի):

Հնտանիքի անդամներ և զավակներ

1. «Սիանվագ պարտադիր պետական ապահովագրական վճարներ ԼՂՀ պաշտպանության և փրկարարական ծառայության ժամանակ հաշմանդամ դարձած գինծառայողներին և զոհված (մահացած) գինծառայողների ու փրկարար ծառայողների ընտանիքներին» ծրագրի ծախսերն ըստ տարիների կկազմեն. 2013թ.՝ 18.7 մլն դրամ, 2014թ.՝ 22.2 մլն դրամ, 2015թ.՝ 24.8 մլն դրամ: Ծախսերի աճը պայմանավորված է հիմնական կենսարոշակի չափի բարձրացմամբ:

2. «Պետական նպաստներ» ծրագրով 2013-2015թթ. նախատեսվում է ծախսերի աճ, որը պայմանավորված է նպաստառուների թվաքանակի ավելացմամբ: Ըստ տարիների ծախսերը կկազմեն. 2013թ.՝ 2778.8 մլն դրամ (2012թ.՝ 2739.7 մլն դրամ), 2014թ.՝ 2825.6 մլն դրամ, 2015թ.՝ 2873.3 մլն դրամ:

3. «Հումանիտար օգնության միջոցառումներ» ծրագրի ծախսերը 2013-2015թթ. նախատեսվում են ըստ տարիների՝ 14.3 մլն դրամ, 15.2 մլն դրամ և 16.6 մլն դրամ (2012թ.՝ 14.3 մլն դրամ): Ծախսերի աճը պայմանավորված է նվազագույն ամսական աշխատավարձի չափի կանխատեսվող բարձրացմանը:

4. «Պետական աջակցություն առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաներին» ծրագրի շրջանակներում 2013թ. նախատեսվում է բնակարաններ տրամադրել 5 շահառուի, իսկ 2014-2015թթ.՝ տարեկան 3 շահառուի: Հատկացվելիք բնակարանների կահավորման ծախսը 2013թ. կկազմի 12.5 մլն դրամ, 2014-2015թթ.՝ տարեկան 7.5 մլն դրամ (2012թ.՝ 25.0 մլն. դրամ՝ 10 շահառուի համար): Մեկ բնակարանի կահավորման ծախսը կկազմի 2.5 մլն դրամ:

5. «Դրամական (նյութական) օգնություն սոցիալապես անապահով քաղաքացիներին և ընտանիքներին» ծրագրով 2013-2015թթ. նախատեսվում է տարեկան 80.0 մլն դրամի չափով ծախս՝ պահպանելով 2012թ. մակարդակը:

6. «ԼՂՀ-ում ծննդիլության խթանում» ծրագրով 2013-2015թթ. նախատեսվում է տարեկան 1345.0 մլն դրամ՝ պահպանելով 2012թ. մակարդակը: Երեխայի ծննդյան միանվագ նպաստի տրամադրման համար նախատեսվում է 815.0 մլն-ական դրամ, իսկ նպատակային ժամկետային ավանդների բացման համար՝ 530.0 մլն-ական դրամ:

7. «Վարժական հավաքների, գինծառայության և փրկարարական ծառայության ընթացքում մահացած (զոհված) գինծառայողների ու փրկարար ծառայողների հուղարկավորության, գերեզմանների բարեկարգման, տապանաքարերի պատրաստման և տեղադրման հետ կապված ծախսերի փոխհատուցում» ծրագրով 2013-2015թթ. նախատեսվում է տարեկան 59.5 մլն դրամի չափով ծախս՝ պահպանելով 2012թ. մակարդակը:

8-9. «Երեխաների խնամքի և պաշտպանության N1 գիշերօրիկ հաստատություն» պետական ոչ առևտրային կազմակերպության ծախսերը 2013-2015թթ. կկազմեն ըստ տարիների՝ 50.4 մլն դրամ, 50.9 մլն դրամ և 56.2 մլն դրամ (2012թ.՝ 52.1 մլն դրամ)` միջին տարեկան խնամվող 36 երեխայի հաշվով:

«Երեխաների խնամքի և պաշտպանության N2 գիշերօրիկ հաստատություն» պետական ոչ առևտրային կազմակերպության ծախսերը 2013-2015թթ. կկազմեն ըստ տարիների՝ 42.7 մլն դրամ, 43.2 մլն դրամ և 48.0 մլն դրամ (2012թ.՝ 42.5 մլն դրամ)` միջին տարեկան խնամվող 26 երեխայի հաշվով:

2013թ. ծախսերի նվազումը 2012թ. համեմատ պայմանավորված է ԼՂՀ կառավարության 2011թ. դեկտեմբերի 28-ի որոշմամբ ԼՂՀ կառավարության 2008թ. ապրիլի 15-ի թիվ 286 որոշման մեջ կատարված փոփոխությամբ, համաձայն որի, հանվել է գիշերօրիկ հաստատությունում դաստիարակների գիշերային հերթապահությունը: Իսկ 2014-2015թթ. ծախսերի աճը պայմանավորված է նվազագույն ամսական աշխատավարձի չափի կանխատեսվող բարձրացմամբ (2013թ.՝ 35.0 հազ. դրամ, 2014թ.՝ 45.0 հազ. դրամ, 2015թ.՝ 55.0 հազ. դրամ):

10. «Դրամական աջակցության տրամադրում երեխաների խնամքի և պաշտպանության գիշերօրիկ հաստատություններում խնամվող երեխաներին» ծրագրով 2013-2014թթ. ծախսերը յուրաքանչյուր տարվա համար նախատեսվում է 1.7 մլն դրամ (2012թ.՝ 1.5 մլն դրամ)` դպրոց հաճախող երեխաներին անձնական մանր ծախսեր կատարելու համար (7-12 տարեկան երեխաներին ամսական 2.0 հազ. դրամ և 13-18 տարեկաններին՝ 3.0 հազ. դրամ), գիշերօրիկ հաստատության շրջանավարտներին՝ (առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաների մասով) միանվագ 50.0 հազ. դրամ դրամական աջակցություն ցուցաբերելու համար: Ծախսերի աճը պայմանավորված է դպրոց հաճախող երեխաների թվաքանակի ավելացմամբ: 2015թ. համար նախատեսվում է 1.6 մլն դրամ, ծախսերի նվազումը պայմանավորված է շրջանավարտների բացակայությամբ:

11. «Չոփկած (մահացած) գինծառայողների նպաստառու երեխաներին միանվագ դրամական օգնության տրամադրում» ծրագրի ծախսերն 2013-2015թթ. ըստ տարիների կկազմեն՝ 7.5 մլն դրամ, 6.6 մլն դրամ և 6.0 մլն դրամ (2012թ.՝ 8.4 մլն դրամ): Ծախսերի նվազումը պայմանավորված է երեխաների թվաքանակի նվազմամբ՝ պայմանավորված նպաստառուի համար սահմանված տարիքի լրացմամբ:

12. «Նորաստեղծ ընտանիքներին ամուսնության միանվագ նպաստի տրամադրում» ծրագրի գծով յուրաքանչյուր տարվա համար նախատեսվում է 300.0 մլն դրամ: Ծախսերը 2012թ. (285.0 մլն դրամ) համեմատ աճում են 15.0 մլն դրամով, որը պայմանավորված է կանխատեսվող ամուսնությունների թվաքանակի ավելացմամբ:

13. «ԼՂՀ հիշարժան օրերի կապակցությամբ միանվագ դրամական օգնության վճարում» ծրագրի գծով նախատեսվում է ծախսերի փոփոխություն.

- 2013թ. ծախսերը կկազմեն 223.9 մլն դրամ՝ 2012թ. 329.9 մլն դրամի դիմաց: 106.0 մլն դրամի չափով ծախսերի նվազումը հիմնականում պայմանավորված է Շուշիի ազատագրման 20-ամյակի կապակցությամբ 2012թ. լրացուցիչ 100.0 մլն դրամի նախատեսմամբ, ինչպես նաև շահառուների թվի նվազմամբ:

- 2014թ. ծախսերը 2013թ. համեմատ նվազելով 1.2 մլն դրամով, կկազմեն 222.7 մլն դրամ, որը պայմանավորված է շահառուների թվի նվազմամբ:

- 2015թ. ծախսերը 2014թ. համեմատ աճելով 28.3 մլն դրամով, կկազմեն 251.0 մլն դրամ: Ծախսերի աճը պայմանավորված է ՀՍՊ հաղթանակի 70-ամյակի կապակցությամբ լրացուցիչ գումարի նախատեսմամբ:

14. «Առաջին դասարան ընդունվող երեխաներին միանվագ դրամական օգնության տրամադրում» ծրագրի ծախսերը 2013թ. կկազմեն 47.0 մլն դրամ՝ պահպանելով 2012թ. մակարդակը: 2014-2015թթ. ծախսերը կկազմեն համապատասխանաբար 48.0 և 50.0 մլն դրամ: Ծախսերի աճը պայմանավորված է երեխաների թվաքանակի կանխատեսվող ավելացմամբ:

15. «Դրամական օժանդակություն ԼՂՀ պաշտպանության ժամանակ երկու և ավելի զոհ տված ընտանիքներին» ծրագրով նախատեսվում է երկու և ավելի զոհ տված ընտանիքներին տրամադրել ամենամյա օժանդակություն՝ 15.0 հազ. դրամի չափով յուրաքանչյուր զոհված ազատանարդիկի համար: 2013-2015թթ. ծախսերն ըստ տարիների կկազմեն. 2013թ.՝ 39.2 մլն դրամ, 2014թ.՝ 38.9 մլն դրամ, 2015թ.՝ 38.5 մլն դրամ: ԼՂՀ 2012թ. պետքութեով ծրագրի համար հատկացվել է 39.9 մլն դրամ: Ծախսերի նվազումը պայմանավորված է շահառու ընտանիքների թվի նվազմամբ:

Գործազրկություն

1. «Զեւնարկատիրական գործունեությամբ գրադարձություն նպատակով պետական գրանցման համար գործազրկություն և աշխատանք փնտրող չգրադարձ հաշմանդամներին ֆինանսական աջակցության տրամադրում» ծրագրով 2013-2015թթ. նախատեսվում է տարեկան 137.5 հազ. դրամի չափով ծախս՝ պահպանելով 2012թ. մակարդակը:

2. «Աշխատաշուկայում անմրցունակ անձանց աշխատանքի ընդունելիս աշխատավարձի մասնակի փոխհատուցում գործառություն» ծրագրի ծախսերն ըստ տարիների կկազմեն. 2013թ.՝ 4.2 մլն դրամ (2012թ.՝ 3.9 մլն դրամ), 2014թ.՝ 5.4 մլն դրամ, 2015թ.՝ 6.6 մլն դրամ: Ծախսերի աճը պայմանավորված է նվազագույն ամսական աշխատավարձի չափի կանխատեսվող բարձրացմամբ (2013թ.՝ 35.0 հազ. դրամ, 2014թ.՝ 45.0 հազ. դրամ, 2015թ.՝ 55.0 հազ. դրամ), շահառուների թվի անփոփոխ մնալու պայմաններում:

3. «Աշխատանք փնտրող չգրադարձ հաշմանդամների մասնագիտական ուսուցում, աշխատանքային ունակությունների վերականգնում» ծրագրի ծախսերն ըստ տարիների կկազմեն. 2013թ.՝ 2.7 մլն դրամ (2012թ.՝ 1.7 մլն դրամ), 2014թ.՝ 2.9 մլն դրամ, 2015թ.՝ 3.0 մլն դրամ: Ծախսերի աճը պայմանավորված է մեկ շահառուի հաշվով ծախսերի աճով, շահառուների թվի անփոփոխ մնալու պայմաններում:

4. «Գործազրկության նպաստի վճարում» ծրագրի ծախսերը 2012թ. (128.7 մլն դրամ) համեմատ նվազելով 11.7 մլն դրամով, կկազմեն 117.0 մլն դրամ: 2014-2015թթ. ծրագրի ծախսերը կկազմեն համապատասխանաբար 114.7 մլն դրամ և 112.3 մլն դրամ: Ծախսերի նվազումը պայմանավորված է գործազրկության նպաստ ստացողների թվաքանակի կանխատեսվող կրճատմամբ, գործազրկության նպաստի չափի անփոփոխ մնալու պայմաններում (19.5 հազ. դրամ):

5. «Գործազրկմերի և գյուղատնտեսական նշանակության հողի սեփականատեր հանդիսացող աշխատանք փնտրող անձանց մասնագիտական ուսուցում» ծրագրի ծախսերն ըստ տարիների կկազմեն. 2013թ.՝ 18.8 մլն դրամ (2012թ.՝ 18.7 մլն դրամ), 2014թ.՝ 19.8 մլն դրամ, 2015թ.՝ 20.8 մլն դրամ: Ծախսերի աճը պայմանավորված է մեկ շահառուի հաշվով ծախսերի աճով, շահառուների թվի անփոփոխ մնալու պայմաններում:

6. «Այլ վայր աշխատանքի գործուղման կապակցությամբ գործազրկմերի և աշխատանք փնտրող չգրադադար հաշմանդամների նյութական ծախսերի հատուցում» ծրագրի գծով նախատեսվում է ծախսերի փոփոխություն: 2012թ. համեմատ ծրագրի 2013թ. ծախսերի աճը պայմանավորված է մեկ շահառուի հաշվով ծախսերի աճով, շահառուների թվի անփոփոխ մնալու պայմաններում: 2014-2015թթ. ծախսերի աճը պայմանավորված է շահառուների թվի և մեկ շահառուի հաշվով ծախսերի աճով: Ըստ տարիների ծրագրի ծախսերը կկազմեն. 2013թ.՝ 1740.6 հազ. դրամ (2012թ.՝ 1628.1 հազ. դրամ), 2014թ.՝ 3651.0 հազ. դրամ, 2015թ.՝ 4401.0 հազ. դրամ:

7. «Երկարամյա ծառայության, արտոնյալ պայմաններով և մասնակի կենսաքոշակ ստացող աշխատանք փնտրող չգրադադար անձանց վերամասնագիտացում» ծրագրի ծախսերն ըստ տարիների կկազմեն. 2013թ.՝ 855.0 հազ. դրամ (2012թ.՝ 850.0 հազ. դրամ), 2014թ.՝ 900.0 հազ. դրամ, 2015թ.՝ 945.0 հազ. դրամ: Ծախսերի աճը պայմանավորված է մեկ շահառուի հաշվով ծախսերի աճով, շահառուների թվի անփոփոխ մնալու պայմաններում:

8. «Մասնագիտություն ունեցող, սակայն աշխատանքային փորձ չունեցող գործազրկմերի և աշխատանք փնտրող չգրադադար հաշմանդամների աշխատանքային պրակտիկայի կազմակերպում գործառուի մոտ» ծրագրի գծով նախատեսվում է ծախսերի փոփոխություն: Ծախսերի աճը պայմանավորված է մեկ շահառուի հաշվով ծախսերի աճով, շահառուների թվի անփոփոխ մնալու պայմաններում: Ըստ տարիների ծրագրի ծախսերը կկազմեն. 2013թ.՝ 1930.0 հազ. դրամ (2012թ.՝ 1950.0 հազ. դրամ), 2014թ.՝ 2310.0 հազ. դրամ, 2015թ.՝ 2800.0 հազ. դրամ:

9. «Աշխատանք փնտրող չգրադադար հաշմանդամների համար աշխատատեղերի հարմարեցումը գործառուի մոտ» ծրագրով 2013-2015թթ. նախատեսվում է տարեկան 1.0 մլն դրամի շափով ծախս՝ պահպաններով 2012թ. մակարդակը:

Սոցիալական հասուն արտոնություններ (այլ դասերին չպատկանող)

1. «Վերաբնակիչների և փախատականների սոցիալական խնդիրների լուծման միջոցառումներ» ծրագրի ծախսերն ըստ տարիների կազմում են. 2013թ.՝ 115.9 մլն դրամ, 2014թ.՝ 120.4 մլն դրամ, 2015թ.՝ 124.9 մլն դրամ (2012թ.՝ 136.3 մլն դրամ):

2. «ԼՂՀ Շահումյանի և Զաշարադի շրջաններում բնակիչների կողմից օգտագործված ենեկտրաէներգիայի կամ վառելափայտի դիմաց տրվող դրամական օգնություն» ծրագրի ծախսերը 2013թ. կկազմեն 157.9 մլն դրամ՝ պահպաններով 2012թ. մակարդակը: 2014-2015թթ. ծախսերը կկազմեն համապատասխանաբար 159.2 և 161.1 մլն դրամ: Կապված նշված շրջաններում վերաբնակեցման ծրագրի իրականացման հետ՝ ծախսերի աճը պայմանավորված է շահառուների թվի ավելացմամբ՝ 2012-2013թթ.՝ 11 000 բնակիչ, 2014-2015թթ. համապատասխանաբար 11 100 և 11 230 բնակիչ:

1 բնակչի հաշվով օգտագործված էլեկտրաէներգիայի դիմաց ամսական դրամական օգնության չափը կազմում է 1.2 հազ. դրամ և վառելափայտի դիմաց՝ ամսական 1.1 հազ. դրամ:

3. «Հայրենական մեծ պատերազմի վետերանների պատվովճարներ»

ԼՂՀ 2012թ. պետական բյուջեով ծրագրի համար նախատեսվել է 60000.0 հազ. դրամ:

2013-2015թթ. ՄԺԾ ծրագրով 2013թ. համար նախատեսվում է 57000.0 հազ. դրամ, 2014թ. համար՝ 55500.0 հազ. դրամ, 2015թ. համար՝ 54000.0 հազ. դրամ:

Անհրաժեշտ միջոցները հաշվարկելիս հաշվի են առնվել շահառուների թվի նվազման միտումները և պատվովճարի՝ ներկայում վճարվող ամսական չափի (25.0 հազ. դրամ) պահպանումը:

4. «Ամենամյա դրամական օգնություններ»

ԼՂՀ 2012թ. պետական բյուջեով ծրագրի համար նախատեսվել է 863000.0 հազ. դրամ:

2013-2015թթ. ՄԺԾ ծրագրով ըստ տարիների նախատեսվում է. 2013թ.՝ 858552.0 հազ. դրամ, 2014թ.՝ 856560.0 հազ. դրամ, 2015թ.՝ 854568.0 հազ. դրամ:

Անհրաժեշտ միջոցները հաշվարկելիս հաշվի են առնվել շահառուների թվի նվազման միտումները և դրամական օգնությունների՝ ներկայում վճարվող ամսական չափերի պահպանումը:

Ինչպես 2012թ. պետական բյուջեում՝ 2013-2015թթ. ՄԺԾ ծրագրով նույնպես չեն նախատեսվել շարքային կազմից գրիված զինծառայողների ընտանիքների անդամներին զինվորական կենսաքոչակի փոխարքեն սահմանված երկրորդ դրամական օգնության համար անհրաժեշտ գումարները, որոնք, համաձայն ԼՂՀ օրենսդրության, պետք է վճարվեն ԼՂՀ պաշտպանության նախարարության կողմից, իսկ ՀՀ օրենսդրության համաձայն՝ սոցապահովության նախարարության կողմից:

5. «Առանձին խմբերի քաղաքացիներին նատուցվող ծառայությունների փոխհատուցում»

ԼՂՀ 2012թ. պետական բյուջեով ծրագրի համար նախատեսվել է 6000,0 հազ. դրամ:

2013-2015թթ. ՄԺԾ ծրագրով համապատասխանաբար նախատեսվում է 1575.0, 1050.0 և 525.0 հազ. դրամի ծախս:

Անհրաժեշտ միջոցների նվազումը պայմանավորված է շահառուների թվի նվազմամբ:

Սոցիալական պաշտպանություն (այլ դասերին չպատկանող)

1. «Զնարդերի, համակարգչային ծրագրերի ձեռքբերում, տեղադրում, շահագործում և սպասարկում» ծրագրով 2013-2015թթ. նախատեսվում է տարեկան 19.1 մլն դրամի չափով ծախս՝ պահպաններով 2012թ. մակարդակը:

2. «Ժամանակավոր անաշխատունակության, հղության և ծննդաբերության ու քաղման նպաստների վճարում»

Այս ծրագրի շրջանակներում վճարվում է.

1) ժամանակավոր անաշխատունակության, հղության և ծննդաբերության նպաստներ վարձու աշխատողներին՝ «Ժամանակավոր անաշխատունակության նպաստների մասին» ԼՂՀ օրենքի համաձայն,

2) հղության և ծննդաբերության նպաստ չաշխատող կանանց՝ ԼՂՀ կառավարության 25.12.2007թ. N 722 որոշման համաձայն,

3) Վարձու աշխատողի մահվան դեպքում թաղման նպաստ՝ ԼՂՀ կառավարության 23.12.2008թ. N 922 որոշման համաձայն:

ԼՂՀ 2012թ. պետքութեավ ծրագրի իրականացման համար նախատեսվել է 872491.2 հազ. դրամ:

Այս ծրագրի ծախսերը 2013-2015թթ. կկազմեն համապատասխանաբար 939542.4, 1207935.0 և 1476089.8 հազ.դրամ:

Անհրաժեշտ միջոցները հաշվարկելիս հաշվի է առնվել քնակչության աշխատանքային եկամուտների կանխատեսվող աճը՝ նվազագույն ամսական աշխատավարձի աճին համապատասխան։ Ծնունդների և վարձու աշխատողների մահվան դեպքերի թիվը, ինչպես նաև ժամանակավոր անաշխատունակության օրերը պահպանվել են 2012թ. պետական բյուջեի նախագծման ժամանակ կանխատեսված մակարդակների վրա։

Զաշխատող կանանց վճարվող հղիության և ծննդաբերության նպաստի չափը 2013-2015թթ. համապատասխանաբար կկազմի 161.0 հազ. դրամ, 207.0 հազ. դրամ և 253.0 հազ. դրամ (2012թ.՝ 149.5 հազ. դրամ), ինչը պայմանավորված է նվազագույն ամսական աշխատավարձի չափի կանխատեսվող բարձրացմանք։

3. «Առողջարանային բուժման և հանգստյան տների ուղեգործերի ձեռքբերում» ծրագրի ծախսերն 2012թ. համեմատ աճելով 5.0 մլն դրամով 2013-2015թթ. կկազմեն 100.0 մլն դրամ։

4. «Աջակցություն մասնագետներին» ծրագրով 2013-2015թթ. նախատեսվում է տարեկան 50.0 մլն դրամի չափով ծախս՝ պահպանելով 2012թ. մակարդակը։

5. «Սոցիալական ապահովության առանձին ծրագրերի վճարման հետ կապված ծառայություններ» 2013-2015թթ. ըստ տարիների նախատեսվում է համապատասխանաբար 31.7, 32.1 և 32.8 մլն դրամի ծախս։ Ծրագիրը ներառում է «Պետական նպաստներ», «Չոհված (մահացած) զինծառայողների նպաստառու երեխաներին միանվագ դրամական օգնության տրամադրում», «ԼՂՀ հիշարժան օրերի կապակցությամբ միանվագ դրամական օգնության վճարում», «Դրամական օժանդակություն՝ ԼՂՀ պաշտպանության ժամանակ երկու և ավելի զոհ տված ընտանիքներին» և «Գործազրկության նպաստի վճարում» ծրագրերով վճարվող գումարների վճարման հետ կապված ծառայությունների ձեռքբերման ծախսերը։

6. « Կենսաբոշակների, ապատվովճարների, կենսաբոշակին տրվող հավելավճարների, աշխատանքային խեղման հետևանքով պատճառված վնասի փոխառուցման, ամենամսյա դրամական օգնությունների և պարզաբանության վճարման հետ կապված ծառայություններ»

ԼՂՀ 2012թ. պետական բյուջեով ծրագրի համար նախատեսվել է 110674.8 հազ. դրամ։

2013-2015թթ. ՄԺԾ ծրագրով նախատեսվում է. 2013թ. համար՝ 104313.8 հազ. դրամ, 2014թ. համար՝ 129728.9 հազ. դրամ, 2015թ. համար՝ 147673.9 հազ. դրամ։

Անհրաժեշտ միջոցները հաշվարկելիս հաշվի են առնվել ըստ տարիների կենսաբոշակների, պատվովճարների, կենսաբոշակին տրվող հավելավճարների, աշխատանքային խեղման հետևանքով պատճառված վնասի փոխառուցման, ամենամսյա դրամական օգնությունների համար միջնաժամկետ ծրագրով նախատեսվող գումարները։

7. «Սոցիալական հետազոտությունների անցկացում» ծրագրով 2013-2015թթ. նախատեսվում է տարեկան 1.0 մլն դրամի չափով ծախս՝ պահպանելով 2012թ. մակարդակը:

8. «Ժողովրդական» պատվավոր կոչման արժանացած անձանց ամենամյա պատվովճարներ»

ԼՂՀ 2012թ. պետական բյուջեով ծրագրի համար նախատեսվել է 3360.0 հազ. դրամ:

2013-2015թթ. ժամանակահատվածում ըստ տարիների նախատեսվում է համապատասխանաբար 2880.0, 3840.0 և 4800.0 հազ. դրամի չափով ծախս:

Հաշվարկները կատարելիս հաշվի են առնվել շահառուների թվի կանխատեսվող փոփոխությունները՝ պատվովճարի ամսական չափի (40.0 հազ. դրամ) պահպանման պայմաններում:

ԳԼՈՒԽ 9. ՀԱՆԳԻՄ, ՄՇԱԿՈՒՅԹ ԵՎ ԿՐՈՆ

9.1. ՄՇԱԿՈՒՅԹ

9.1.1. ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Ոլորտի ընդհանուր նկարագիրը և վերջին տարիների զարգացման միտումները

Մշակույթի ոլորտում ընդգրկված պետական կառավարման մարմինները և կազմակերպությունները ԼՂՀ կառավարության վարած մշակութային քաղաքականությանը համապատասխան իրականացնում են մշակութային ժառանգության պահպանության, պաշտպանության, ուսումնասիրության, արվեստի ստեղծագործությունների տարածման ու զարգացման, մշակութային միջոցառումների ծրագրավորման ու իրականացման, հանրության ստեղծագործական ներուժի վերաբերադրման պայմանների ապահովման և այլ ծառայություններ:

ԼՂՀ կառավարության մշակութային քաղաքականությունը մշակվում է ոլորտի պետական լիազոր (գլխադասային) մարմնի՝ ԼՂՀ մշակույթի և երիտասարդության հարցերի նախարարության կողմից և իրականացվում է 37 պետական ոչ առևտրային կազմակերպությունների, 6 գերատեսչությունների և 7 շրջկարչակազմների կողմից:

Պետական մշակութային քաղաքականության ուղղություններն են՝

♦ մշակութային ժառանգության պահպանությունը

մշակութային արժեքների և ոչ նյութական մշակութային ժառանգության ուսումնասիրման, պահպանման և օգտագործման համալիր ծրագրերի մշակում և իրականացում, դրանց նպատակային օգտագործում և հանրահոչակում.

♦ ժամանակակից արվեստի զարգացումը և տարածումը

աջակցություն պետական կազմակերպություններին՝ ստեղծագործական ծրագրերի իրականացման նպատակով, անհատների ստեղծագործական գործունեության խթանում, երիտասարդ ստեղծագործական ներուժի բացահայտում, մշակութային ենթակառուցվածքների զարգացում՝ նյութատեխնիկական և մասնագիտական բազայի արդիականացմամբ.

♦ մշակույթի համաշափ զարգացումը

մշակույթի ապակենտրոնացման (դեպի ԼՂՀ շրջաններ) քաղաքականության շարունակության ապահովում, շրջաններում մշակութային կյանքի աշխուժացում, միջազգային կապերի ամրապնդում, մշակութային ծառայություններից օգտվելու և մշակութային գործունեության իրականացման ապահովում.

♦ միջազգային համագործակցության ընդլայնումը

արտերկրի հետ մշակութային երկխոսության և բազմակողմանի հարաբերությունների ընդլայնման ու խորացման միջոցով մշակութային ժառանգության պահպանություն և ժամանակակից արվեստի մատչելիության ապահովում, արտերկրում հայկական մշակույթի հանրահոչակում, մշակութային արժեքների ստեղծման գործընթացում ժողովրդի ներգրավվածության ընդլայնում.

- ♦ արվեստի և մշակութային ժամանակակից ենթակառույցների զարգացումը և մշակութային գործընթացների խրանումը.

ստեղծագործական գործունեության ազատության ապահովում՝ դեբյուտային գործընթացների խրախուսում, մշակութային կազմակերպությունների ստեղծագործական գործունեությանը աջակցում, այդ թվում՝ ստեղծագործական պատվերների իրականացում, նյութատեխնիկական բազայի արդիականացման ապահովում.

♦ **տեղեկատվական քաղաքականության իրականացումը.**

հասարակության համար հաղորդակցվելու մատչելիության ապահովման և քարոզական ծրագրերի իրականացման միջոցով մշակույթի դերի բարձրացում, քաղաքացիական հասարակության և հասարակական բարքերի ու բարոյահոգեբանական կերտվածքի ձևավորմանը նպաստում:

Մշակութային շարժական ժառանգության պահպանություն.

Ծանօթականների ոլորտում պետության հիմնական գործառույթներն են՝ առկա մշակութային արժեքների և հավաքածուների հաշվառումը, գիտական ուսումնասիրությունը, համալրումը, պահպանությունը և պաշտպանությունը:

Արցախի պետական պատմաերկրագիտական թանգարանում 2009թ. իրականացվում է թանգարանային առարկաների ու հավաքածուների ֆոնդերի վերահաշվառման գործընթացը /առ այսօր արդեն վերահաշվառվել է ընդհանուր թվով 20897 մշակութային արժեք/:

Վերջին տարիներին հատուկ ուշադրություն է դարձվում թանգարանային ֆոնդերի գիտական ուսումնասիրություններին, որոնց արդյունքում իրականացվում է եղած մշտական ցուցադրությունների ընդլայնումը և ցուցահանդեսների կազմակերպումը: Թանգարանի կողմից կազմակերպվող ցուցադրությունների միջոցով հանրության է ներկայացվել շուրջ 3500 ցուցանմուշ, իսկ ժամանակավոր ցուցահանդեսների միջոցով՝ ավելի քան 420 ցուցանմուշ: Մշակութային ժառանգության հանրահոչական ուղղված այս ծրագիրը շարունակական է և ենթադրում է դիմամիկ աճ:

Մշակութային ժառանգության պահպանության կարևոր երաշխիքներից է մշակութային արժեքների ձեռքբերմամբ թանգարանային ֆոնդերի համալրումը, ինչն իրականացվում է տարբեր եղանակներով՝ գնման, նվիրատվության, ինչպես նաև հնագիտական պեղումներից ձեռքբերված գտածոների թանգարաններին հանձնման միջոցով: Չեղք բերված մշակութային արժեքները ենթարկվում են փորձաքննության, գիտական նկարագրության և մեկնաբանման: Դրանց համար կազմվում են գիտական վավերագրեր:

Մշակութային արժեքների պահպանությանը և հանրությանը ներկայացնելուն մեծապես նպաստում է թանգարանների շենքային պայմանների և ցուցադրությունների արդիականացումը:

Թանգարանների գործունեության զարգացման կարևոր ցուցանիշներից է այցելուների թվաքանակը, որը տարեցտարի ավելանում է:

Թանգարանային ոլորտին պետական բյուջեից 2010-2011թթ. հատկացվել է համապատասխանաբար՝ 48049.0, 54880.4 հազ. դրամ, իսկ 2012թ՝ 63886.6 հազ. դրամ:

Գրադարաններում առկա գրադարանային հավաքածուների, ազգային մատենագիտության տվյալների պահպանություն ու համալրում, հրատարակությունների վերաբերյալ տվյալների կազմում ու հրապարակում:

Պետքութեից հատկացումներով գրադարանային հավաքածուների համալրման ցուցանիշներում արձանագրվել է թվաքանակի նվազում՝ պայմանավորված տպագիր արտադրանքի գների աճով և համալրման ֆինանսական միջոցների նվազմամբ: Միևնույն ժամանակ, վերջին տարիներին ավելացել է Արցախի գրադարաններին տրվող նվիրատվությունների թիվը:

Ընդհանուր առմանք, գրադարաններին պետական բյուջեից 2010-2012 թվականներին հատկացվել է համապատասխանաբար՝ 52226.7 հազ. դրամ, 62031.8 հազ. դրամ և 62461.8 հազ. դրամ: 2012 թվականին ծախսերի ավելացումը 2010 թվականի համեմատությամբ կազմում է մոտ 19.6%:

Կարևորելով ընթերցողական պահանջմունքի բավարարմանն ուղղված խնդիրը, գրադարանային հավաքածուների համալրմանն ուղղված ֆինանսական միջոցները վերջին տարիներին հիմնականում նվատակառողով են հավաքածուների արդիականացմանը՝ ժամանակակից տպագիր գրականությամբ համալրմանը:

Գրադարանների գործունեության արդիականացման նպատակով, Հայաստանի ազգային գրադարանի հետ համատեղ, արցախից գրադարանավարների համար կազմակերպվել են սեմինար-խորհրդակցություններ և որակավորման դասընթացներ:

Գրահրատարակումների նպատակներով հատկացումները ԼՂՀ մշակույթի և երիտասարդության հարցերի նախարարությանը՝ 2011 թվականին կազմել է 7 979 640 դրամ, որից 4 979 640-ը՝ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության 2011 թվականի պետական բյուջեով նախատեսված Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության կառավարության պահուստային ֆոնդից:

Հրատարակել է 6 անուն գիրք, այդ թվում 2-ը՝ ԼՂՀ 2011թ. պետական բյուջեով նախատեսված ԼՂՀ կառավարության պահուստային ֆոնդից:

Ոչ նյութական (հոգևոր) մշակութային ժառանգություն պահպանությունը մշակութային քաղաքականության վերջին տարիներին ձևավորված հիմնական ուղղություններից է, միևնույն ժամանակ՝ ազգային դիմագծի, ինքնության պահպանման կարևոր բաղկացուցիչը: Ոլորտի համար նախատեսված հատկացումներն ուղղվում են ժառանգության պահպանության, պաշտպանության, հանրահոչակնան խնդիրների լուծմանը:

Ոչ նյութական մշակութային ժառանգության պահպանության ուղղությամբ իրականացվող քաղաքականության միտումներն են՝ առկա բանահյուսական նյութերի հավաքման և հրատարակման աշխատանքները, ոչ նյութական մշակութային նոր արժեքների ստեղծումը:

Հուշարձանների պահպանության բնագավառում իրականացվող գործընթացները նվատակառողում են պատմամշակութային հուշարձանների հաշվառման ուսումնասիրման, պահպանության, վերականգնման և օգտագործման գործում առկա հիմնախնդիրների բացահայտմանն ու դրանց լուծմանը:

Առայժմ պետական ցուցակներում գրանցված շուրջ 4000 հուշարձանների պահպանությունն իրականացվում է լիազոր մարմնի կողմից: Միևնույն ժամանակ ամեն տարի համալրվում է նորահայտ և նորամուտ հուշարձանների ցանկը՝ 2009թ.՝ 800 միավորով, 2010թ.՝ 650 միավորով, 2011թ.՝ 290 միավորով:

Վերջին տարիներին կազմակերպվում են հուշարձանների պահպանական գոտիների պատրաստման և բողարկման աշխատանքներ, ընդ որում 2009թ. կազմվել են 200, 2010թ.՝ 150, 2011թ.՝ 116 հուշարձանների պահպանական գոտիներ:

Իրականացվում է նաև հուշարձանների վկայագրերի կազման աշխատանքները, ինչը համապատասխանաբար 2009թ. կազմվել է 870, 2010թ.՝ 650, իսկ 2011թ.՝ 290:

Հուշարձանների վերականգնման և մաքրման համար 2009թ. իրականացվել են 9 նախագծային, 12 վերականգնման /որից 3-ը՝ ավարտական/ և 6 մաքրման, 2010թ. համապատասխանաբար՝ 8 նախագծային, 7 վերականգնման /որից 2-ը՝ ավարտական/ և 7 մաքրման, իսկ 2011թ. համապատասխանաբար՝ 3 նախագծային, 6 վերականգնման և 6 մաքրման աշխատանքներ:

Միևնույն ժամանակ, որպես նոր ծրագրային ուղղություն, 2009թ. լրացնիչ հատկացումներ են նախատեսվել վերականգնման ենթակա հուշարձանների նախնական պեղման, իսկ 2010-2011թթ. լրացքում՝ արտակարգ իրավիճակներում հայտնված հուշարձանների հրատապ մասնակի վերականգնումների համար:

Հուշարձանների պահպանության և վերականգնման ոլորտին 2009-2011թթ. հատկացվել է համապատասխանաբար 269.8, 221.9 և 245.2 մլն դրամ:

Ժամանակակից արվեստի (թատերարվեստ, երաժշտարվեստ, պարարվեստ, կինոարվեստ, կերպարվեստ) զարգացում

Ժամանակակից արվեստի ոլորտում պետական բյուջեի միջոցները առաջին հերթին ուղղվում են ստեղծագործական պետական ոչ առևտրային կազմակերպություններին սուբսիդիաների տրամադրմանը, մշակութային արտադրանքի ձևավորմանը և դրա ձեռքբերմանը, մրցակցային դաշտի ձևավորմանը, միջազգային ասպարեզում ներկայացմանը, միջշրջանային համագործակցության զարգացմանը, մշակութային ազգային նկարագրով անհատների և երևույթների արժնորմանը և հանրայնացմանը:

Ժամանակակից արվեստի զարգացման գործում ներկա փուլում առաջնահերթ է երիտասարդ ստեղծագործական ներուժի և սփյուռքահայ, ինչպես նաև աշխարհում ճանաչում ունեցող բարձրակարգ արվեստագետների ներգրավումը Արցախի մշակութային դաշտ:

Արվեստի տարբեր ոլորտներում աջակցություն է ցուցաբերվել երիտասարդական ծրագրերին, շնորհաշատ երեխաներին, մասնավորապես՝ ապահովվել է վերջիններիս մասնակցությունը ՀՀ-ում և արտերկրում կայացած մրցույթ-փառատոններին: Պետական աջակցություն է ցուցաբերվել ՀՀ-ում և արտերկրում կայացած մրցույթ-փառատոններին Արցախի թվով 6 մշակութային կողեկտիվների և 9 անհատ կատարողների մասնակցության ապահովմանը:

Արվեստի ոլորտին պետական բյուջեից 2010-2012 թվականներին հատկացվել է համապատասխանաբար 333575,4 հազ. դրամ, 558101,8 հազ. դրամ և 421579,0 հազ. դրամ: Աճը 2010թ.-ի նկատմամբ կազմել է 26,4 %:

Թատերարվեստի ոլորտում 2011թ. իրականացվել է մեկ տասնյակից ավելի միջոցառումներ. ապահովվել է արցախյան կոլեկտիվների մասնակցությունը Հայաստանում իրականացված մի շարք թատերական փառատոնների, Արցախում կազմակերպվել է Հայաստանից և արտերկրից ժամանած թատերական կոլեկտիվների հյուրախաղերը:

Իրականացվել է թատերական ինքնազործ խմբերի ստուգատես:

Երաժշտարվեստի ոլորտում վերջին տարիներին ԼՂՀ մշակույթի և երիտասարդության նախարարության քաղաքականությունն ուղղված է եղել հատկապես երաժշտարվեստի դասական, ազգագրական-ֆոլկլորային և էստրադային ուղղությունների զարգացմանը, երիտասարդ ներուժի բացահայտմանը և զարգացմանը: Կազմակերպվել են վարպետության դասեր՝ արտերկրի բարձրակարգ մասնագետների ներգրավմամբ: 2011-2012թթ. կազմակերպվել են արտասահմանյան արվեստագետների ճանաչողական այցեր, համերգներ, ցուցահանդեսներ, շնորհանդեսներ, հանդիպումներ և այլ միջոցառումներ:

Պարարվեստի ոլորտում 2010 թվականին պետական աջակցությունը հիմնականում ուղղվել է նախարարության կողմից հրավիրված պարային կոլեկտիվների հյուրախաղերին, պարային համույթների և պարարվեստի քոլեջի պահպանմանը:

Կինոարվեստի տարածման, մասնավորապես՝ հանրապետության շրջանների բնակչությանը կինոարվեստին հաղորդակից դարձնելու նպատակով 2011թ. կազմակերպվել են կինոփառատոնների ֆիլմերի ցուցադրություններ, Արցախի մասին 2 ֆիլմերի ստեղծման նպատակով մասնակի աջակցություն է ցուցաբերվել ՀՀ-ից և Ուկրաինայից ժամանած ստեղծագործական խմբերին:

Կերպարվեստի ոլորտում 2011-2012թթ. շարունակվել են Շուշիում կերպարվեստի թանգարանի ստեղծման նպատակով գեղանկարների հավաքագրման աշխատանքները, կազմակերպվել են արցախցի և հրավիրված նկարիչների ցուցահանդեսներ, քանդակի միջազգային սիմպոզիումներ, ուսանողների համար դասընթացներ՝ հրավիրված բարձրակարգ մասնագետների մասնակցությամբ, մրցույթներ պատասի քանդակագործների միջև:

Մշակույթի համաշախ զարգացում

Իրականացվող ծրագրերը նպատակառուղյուղեր են շրջաններում մշակույթի զարգացման իրականացմանը, միջջրջանային մշակութային համագործակցության խթանմանը, մշակույթի ապակենտրոնացման քաղաքականության շարունակականության ապահովմանը, ստեղծագործական թափի հաղորդմանը համայնքային ակումբների գործունեությանը և համայնքներում ինքնազործ խմբերի ստեղծմանը:

ԼՂՀ շրջաններում մշակութային կյանքի զարգացման, մշակութային արժեքների և ծառայությունների մատչելիության ապահովման նպատակով ԼՂՀ շրջաններում պետական միջոցներով կազմակերպվում են համույթների հյուրախաղեր, ինչպես նաև թատերական

ներկայացումներ, համերգներ, հայկական ֆիլմերի ցուցադրություններ, վարպետաց դասեր՝ քատրոնների, համերգային կազմակերպությունների, արվեստի գործիչների, արտիստների, երաժիշտ-կատարողների մասնակցությամբ:

Իրականացված միջացառումները հմարավորություն են տալիս շրջաններում բնակվող շնորհաշատ երեխաներին ակտիվ մասնակցություն ունենալ մշակութային կյանքին:

Միջազգային մշակութային համագործակցության ընդլայնման նպատակով 2011թ.
կազմակերպվել է ՀՀ-ից և արտերկրից ժամանած /կամ հրավիրված/ շուրջ 11 համերգային, քատերական կողեկտիվների, անհատ-կատարողների հյուրախաղերը Արցախում, ապահովվել է ԼՂՀ քվով 6 մշակութային կողեկտիվների և 9 անհատ կատարողների մասնակցությունն արտերկրում և ՀՀ-ում կազմակերպված մրցույթներին ու փառատոններին, կազմակերպվել է դասական երաժշտության միջազգային փառատոն, Զանդակի միջազգային սիմպոզիում, հայ-նորվեգական փառատոն, Արմանն քատերական փառատոն:

Հիմնական խնդիրները

Մշակութային ժառանգության պահպանություն

Թանգարաններ.

Թանգարանային ոլորտի հիմնական խնդիրներն են՝

- թանգարաններում պահվող մշակութային ժառանգության պահպանությունը՝ դրանց վերականգնման ու ամրակայման միջոցով և հանրայնացումը՝ ժամանակակից տեխնոլոգիաների կիրառմամբ,
- թանգարանների պայմանագումը՝ ֆոնդապահոցներում կայուն ջերմախոնավային մթնոլորտի, թանգարանային առարկաների անվտանգության ապահովման միջոցով,
- հավաքածուների թվայնացումը՝ արդի միջազգային փորձի կիրառմամբ,
- մշտական ցուցադրությունների նորացումը՝ ցուցանմուշների պարբերական թարմացման /փոխարինման/ միջոցով,
- թանգարանային առարկաների համալրումը՝ նպատակային գնման միջոցով,
- ոլորտի աշխատակիցների մասնագիտական գիտելիքների կատարելագործումը՝ թանգարանային գործունեության արդի պահանջներին համապնդ:

Գրադարաններ.

գրադարանների հավաքածուների մատչելիության ապահովումը՝ հավաքածուների թվայնացված տարբերակի ստեղծմամբ, ապասարկող միավորների ծավալների ավելացմամբ,

- գրադարանային հավաքածուների պահպանումը և օգտագործումը՝ դրանց վերականգնմամբ, նպատակային համալրմամբ, դիտանցումների իրականացման, հնատիպ գործերի, ին մամուլի և եզակի գրանուլների թվայնացմամբ,

- գրադարանների գործունեության համար բարենպաստ պայմանների ապահովումը՝ շենքերի հիմնանորոգման ու վերանորոգման, անվտանգության, ջերմախոնավային համակարգերի ձեռքբերման ու տեղակայման, ժամանակակից տեխնիկական միջոցներով վերազինման ճանապարհով,

- մատուցվող ծառայությունների որակի բարձրացումը՝ աշխատակիցների մասնագիտական գիտելիքների կատարելագործմամբ:

Պատմոթյան և մշակույթի անշարժ հուշարձաններ

Պատմամշակութային և մշակութային արժեքների պահպանության ոլորտի հիմնական խնդիրներն առնչվում են անհատի և հասարակության ստեղծագործական ներուժի խթանման, մշակույթի ոլորտում պետական աջակցության ցուցաբերման, իրավական հիմքերի մշակման, պատմամշակութային ժառանգության պահպանման, խրախուսման, արտերկրում հայկական մշակույթն արժանավայել ներկայացնելուն ուղղված ծրագրերին:

Տարիներ շարունակ համապատասխան ֆինանսավորման բացակայության պատճառով բազմաթիվ պատմամշակութային հուշարձաններ մնացել են անխնամ և քայլայվել են: Իր հետքն է բողել նաև բնակլիմայական /պատերազմ, երկրաշարժ, տեղումներ, ջերմաստիճանի փոփոխություններ, հողմահարություններ և այլն/ և անբրոպոգեն գործոնների բացասական ազդեցությունը:

Բնագավառի գերակա խնդիրները լուծելու նպատակով պատմամշակութային բացառիկ արժեքներ հանդիսացող հուշարձանների վերականգնման և ամրակայման համար պետական բյուջեում նախատեսված միջոցների շնորհիվ հնարավոր կինի կանխարգելել հուշարձանների փլուզումը, ապահովել վրարկած հատվածների պահպանությունը, ինչպես նաև՝ զբոսաշրջության երթուղիներում դրանց ընդգրկումը:

Անհրաժեշտ է նաև առավել արժեքավոր և խիստ վտանգված ու վերականգնման կարիք ունեցող հուշարձանների տեխնիկական վիճակի մոնիթորինգի կազմակերպումը, որը հնարավորություն կտա տևական ժամանակահատվածում ուսումնասիրել հուշարձանների տեխնիկական վիճակի փոփոխությունները և ներդրումային ծրագրերը դարձնել առավել նպատակային:

Բազմաթիվ հուշարձաններ հաշվառված չեն, չունեն հաշվառման փաստաթղթեր, հետևաբար դուրս են պետական անմիջական հոգածությունից, որոնք կարող են սեփականաշնորհվել և դատապարտվել կործանման: Հաշվառման-վկայագրման աշխատանքների ընդլայնումը կնպաստի պատմամշակութային ժառանգության պահպանության պետական քաղաքացմանը, ինչը հետագայում կբերի նոր աշխատատեղերի բացում:

Այսօր առաջնահերթ է ոչ միայն հուշարձանների հաշվառման-վկայագրման և նորոգման-վերականգնման աշխատանքների ծավալումը, այլև օրենսդրությամբ սահմանված մյուս գործառույթների իրականացումը, որոնք հույժ կարենու նշանակություն ունեն պատմամշակութային արժեքների պահպանության համար:

Արդի պայմաններում, եթե մեծ հեռանկարներ են բացվում զբոսաշրջության խթանման համար, մեծ նշանակություն է ստանում նաև պատմամշակութային ու բնապատմական արգելոցների ստեղծումը՝ բնակավայրերի, դրանց հատվածների, բնական ու պատմականորեն ձևավորված լանդշաֆտի, պատմամշակութային համալիրների և դրանց պատմական միջավայրերի պահպանության նպատակով: Պատմամշակութային հուշարձանների պահպանության բարելավմանը մեծապես նպաստեց

«Պատմական միջավայրի պահպանության պետական ծառայություն» ՊՈԱԿ-ի ստեղծումը, որի նյութատեխնիկական բազայի ընդլայնումը բնագավառի կարևոր խնդիրներից է:

Ոչ նյութական մշակութային ժառանգություն

- ոչ նյութական մշակութային ժառանգության պահպանության, պաշտպանության և օգտագործման գործընթացների ապահովում՝ ոչ նյութական մշակութային արժեքների փաստաթղթավորման, նույնականացման, հետազոտման, կիրառման, տարրեր ուղղությունների վերակենդանացման, այդ արժեքների նկատմամբ սեփականության իրավունքի պաշտպանության միջոցով,
- ոչ նյութական մշակութային արժեքներին հաղորդակցվելու և համապատասխան ծառայություններից օգտվելու մատչելիության ապահովում՝ ոչ նյութական մշակութային արժեքների ստեղծման գործում անհատների մասնակցությանն աջակցության ցուցաբերմամբ,
- ոչ նյութական մշակութային ժառանգության հանրահոչակումը՝ ոչ նյութական ժառանգության բնագավառում միջազգային փոխանակումների ապահովմամբ, արտերկրում՝ պահպանությամբ և պաշտպանությամբ,
- ոչ նյութական մշակութային ժառանգության զարգացում՝ արհեստագործական կենտրոնների ստեղծմամբ, ժողովրդական արհեստագործներին պետական աջակցության տրամադրմամբ, դրամաշնորհային ծրագրերի իրականացմամբ:

Ժամանակակից արվեստի զարգացում

- մշակութային կազմակերպությունների բնականու գործունեության ապահովում՝ շենքերի և շինությունների վերանորոգմամբ, սեփական տարածքներ չունեցող և անբավարար պայմաններում գործող թատերահամերգային կազմակերպություններին և կրթական հաստատություններին անհրաժեշտ տարածքների տրամադրմամբ, ինչպես նաև արդիական նյութատեխնիկական միջոցների համալրմամբ (այդ թվում՝ երաժշտական գործիքների, համակարգչային տեխնիկայի, լուսաձայնային տեխնիկայի և այլ նոր սարքավորումների ձեռքբերում),
- մասուցվող ծառայությունների որակի ապահովումը՝ պետական պատվերների և ստեղծագործությունների գննան համակարգի զարգացմամբ, երգացանկերի՝ նոր ստեղծագործություններով համալրմամբ, նոր բեմադրությունների, փառատոնների ու մրցույթների իրականացմամբ, երիտասարդ ստեղծագործական ներուժի բացահայտմամբ, ստեղծագործական խմբերի գործունեությունը խթանող ծրագրերի իրականացմամբ,
- երաժշտարվեստի կայուն զարգացման ապահովումը՝ ոլորտում բարձր որակավորում ունեցող մասնագետների ներգրավմամբ, երաժշտական ուղղությունների բազմազանության ապահովմամբ:

ՀՂՀ շրջաններում մշակութի համաշախ զարգացում

- ՀՂՀ շրջաններում և համայնքներում մշակութային կյանքի աշխուժացման ու զարգացման համար նպաստավոր պայմանների ստեղծումը՝ մշակութային կազմակերպությունների շենքային և տեխնիկական պայմանների բարելավմամբ, ինքնազործունեության խթանման ծրագրերի

իրականացմամբ, թատերահամերգային հյուրախաղերի ակտիվացմամբ, հանրապետական միջոցառումների՝ ԼՂՀ շրջաններ տեղափոխմամբ,

- ԼՂՀ շրջաններում բնակչության գեղագիտական զարգացումը՝ հենակետային դպրոցների ստեղծմամբ ու կրթական ծրագրերի ներդրմամբ,
- ԼՂՀ շրջաններում և համայնքներում մշակութային զրուաշրջության զարգացման նպատակով ժողովրդական արհեստների և կիրառական արվեստների վարպետների խրախուսումը՝ պետական աջակցության տրամադրմամբ:

Միջազգային մշակութային համագործակցություն

- համագործակցության շրջանակների զարգացումն ու լոնդայնումը,
- հայ մշակույթի հանրահոչակումն արտերկրում և արտերկրների մշակույթների ներկայացումը Արցախում:

9.1.2. ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ ՄԺԾԾ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՎԱԾՈՒՄ

9.1.2.1. Նպատակները

✓ **մշակութային ժառանգության պահպանություն՝** մշակութային ժառանգության (նյութական և ոչ նյութական) անխաթար պահպանումը, հանրության համար դրանց մատչելիության ապահովումը, մշակութային զրուաշրջության խթանումը և դրան հետևող տնտեսական զարգացումը:

✓ **ժամանակակից արկեստի զարգացում՝** երիտասարդ ստեղծագործական ներուժի բացահայտումը, դրա զարգացման համար պայմանների ստեղծումը և ներգրավումը ժամանակակից ստեղծագործական գործընթացներում, խաղացանկերի և երկացանկերի ժանրային ու ոճական բազմազանության և որակի ապահովումը, մշակութային արտադրանքի մրցունակության ապահովումը միջազգային ասպարեզում:

✓ **մշակույթի համաշախ զարգացում՝** մշակութային ենթակառուցվածքների համաշախ բաշխվածության, շրջաններում գործող մշակութային կազմակերպությունների բնականու գործունեության, միասնական մշակութային քաղաքականության իրականացման ապահովումը, մշակութային արժեքներից՝ մշակութային-կրթական և տեղեկատվական ծառայություններից օգտվելու, մշակութային գործունեություն իրականացնելու մատչելիության ապահովումը:

9.1.2.2. Գերակայությունները

Մշակույթի ոլորտի զարգացման հիմնական գերակա ուղղություններն են.

• Առավել վտանգված մշակութային ժառանգության միավորների վիճակի ուսումնասիրությանը, պահպանությանն ուղղված ծրագրերի կազմում:

• Մշակույթի բոլոր ոլորտներում կադրերի պատրաստման, վերապատրաստման, որակավորման, վերավորակավորման նպատակային ծրագրերի իրականացում:

• Մշակույթի ոլորտի աշխատողների սոցիալական վիճակի բարելավում՝ միջին ամսական աշխատավարձի բարձրացման պայմանների ապահովմամբ:

- Ծրաններում մշակութային ծառայություններից օգտվելու մատչելիության ապահովում:
- Ժամանակակից մշակութային մրցունակ արտադրանքի ստեղծում:
- Ժամանակակից արվեստի զարգացման համար ենթակառուցվածքների նյութատեխնիկական արդիականացում:

9.1.2.3. Ծախսերի մակարդակի վրա ազդող գործողները

ՄԺԾԾ ժամանակահատվածում ոլորտում իրականացվող ծրագրերի գծով ծախսերի մակարդակի վրա ազդող հիմնական գործոն է հանդիսանում 2014-2015 թվականներին նվազագույն աշխատավարձի շեմի բարձրացման (2014թ.՝ 45.0 հազ. դրամ, 2015թ.-55.0հազ. դրամ) և 2015 թվականին մշակույթի ոլորտի աշխատողների աշխատավարձի 20 %-ով բարձրացման հետ կապված լրացուցիչ գումարների նախատեսումը:

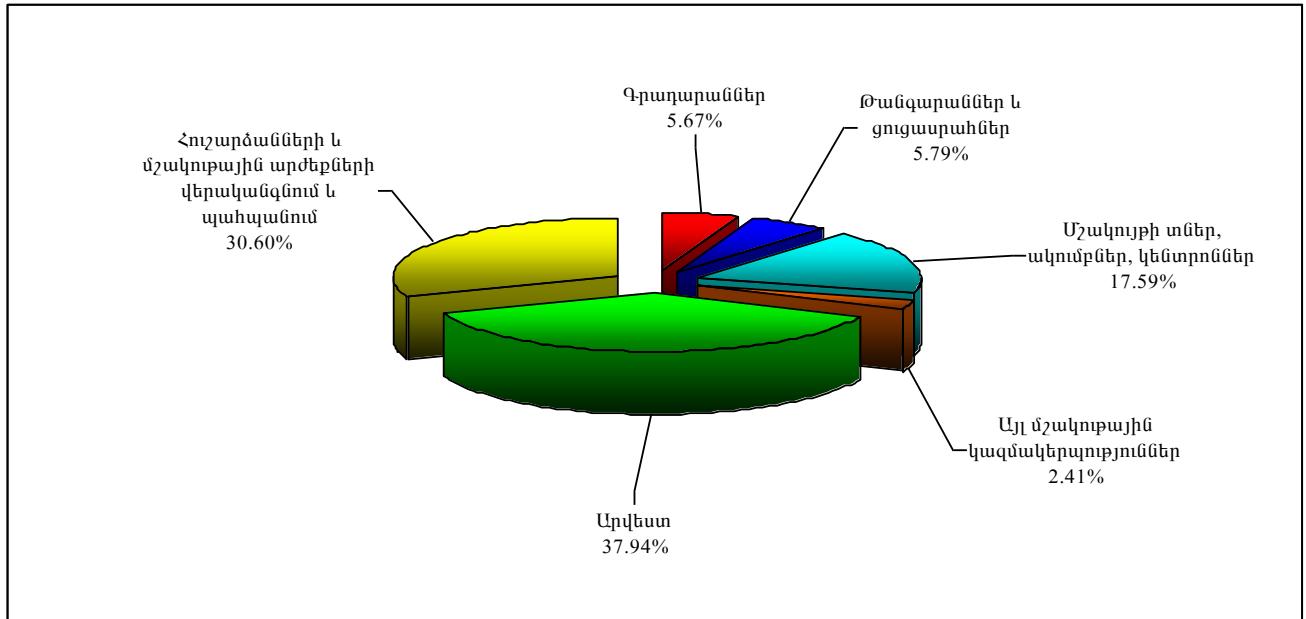
9.1.3. ՄԺԾԾ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՎԱԾՈՒՄ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ԻՐԱԿԱՆԱՑՎԵԼԻՔ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԸ

2013-2015 թվականների միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրով մշակույթի ոլորտին պետական բյուջեից նախատեսվում է ուղղել՝ 2013 թվականին՝ 1102,5 մլն. դրամ, 2014 թվականին՝ 1136,5 մլն. դրամ և 2015 թվականին՝ 1269,4 մլն. դրամ (ծախսերի աճը՝ 2014 թվականին 2013 թվականի նկատմամբ՝ 3,1%, 2015 թվականին 2014 թվականի նկատմամբ՝ 11,7%):

Աղյուսակ. 9.1.1 Մշակույթի ոլորտի պետական ծախսերը 2011-2015 թվականներին՝ ըստ ուղղությունների (հազ. դրամ)

Բաժին, խումբ, դաս	Խմբերի անվանումը	Փաստացի 2011թ.	Հաստատված բյուջե	2013-2015թթ. ՄԺԾԾ		
				2012թ.	2013թ.	2014թ.
	Ընդամենը, այդ թվում	1147033,0	1105749,3	1102455,9	1136494,2	1269355,3
08.02.01.	Գրադարաններ	62031,8	62461,8	62461,8	64282,0	75511,0
08.02.02.	Թանգարաններ և ցուցարաններ	54880,4	63886,6	63886,6	66194,0	77085,0
08.02.03.	Մշակույթի տներ, ակումբներ, կենտրոններ	172768,9	193892,3	193892,3	201914,6	233333,3
08.02.04.	Այլ մշակութային կազմակերպություններ	26573,5	26541,0	26541,0	30023,0	34726,0
08.02.05.	Արվեստ	558101,8	421579,0	418285,6	435708,6	503917,0
08.02.07.	Հուշարձանների և մշակութային արժեքների վերականգնում և պահպանում	272676,7	337388,6	337388,6	338372,0	344783,0

Գծանկար 9.1. 2013 թվականին մշակույթի ոլորտի կառուցվածքը՝ ըստ ուղղությունների (%)

9.1.4. ՈԼՈՐՏԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՏՎԱԾԻ ԵԿԱՍՈՒՏՆԵՐԸ

Մշակույթի ոլորտում, պետական բյուջեից ստացված հատկացումների հետ մեկտեղ, ծախսերի իրականացմանն են ուղղվում նաև սեփական և հոգանակորներից ստացված եկամուտները :

Սեփական եկամուտները գոյանում են հիմնականում տոմսերի վաճառքից, դահլիճների և տարածքների վարձավճարից :

9.2. ՈՎՐԻՌ ԵՎ ՀԵՌՈՒՏԱՀԱՂՈՐԴՈՒՄՆԵՐԻ ՀԵՌԱՐՉԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՈԼՈՐՏ

9.2.1. ԻՐԱՎԻՇԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Հանրային հեռուստառադիոլնկերությունը, որը գործունեություն է իրականացնում հեռուստահաղորդումների պատրաստման և հեռարձակման բնագավառում, 2011թ. պատրաստել և հեռարձակել է օրական 3 ժամ հեռուստահաղորդումներ ԼՂՀ տարածքում:

Պետության կողմից ֆինանսավորվող 3 ժամ հաղորդումների հետ միասին, Հանրային հեռուստառադիոլնկերությունը հեռարձակել է նաև օրական 0.3 ժամ տևողությամբ առևտրային և վճարովի քաղաքական գովազդ:

2012 թվականից օրական հեռարձակվում է չորս ժամ հեռուստահաղորդում, որը կշարումակվի 2013-2015 թվականներին:

2012 թվականին Հանրային հեռուստառադիոլնկերությունը շարունակել է հեռուստառադիոլնկերության տեխնիկական վերագինման գործընթացը: 2011թ. ընկերության տեխնիկական վերագինման է ուղղվել 2.279 մլն դրամ: Նշված միջոցները ուղղվել են ժամանակակից թվային հեռուստատեխնիկայի ձեռքբերմանը, իսկ 1.8 մլն. դրամը՝ նոր «Բաց դռներ» տաղավարի ձևավորմանը, անհրաժեշտ արտադրատնտեսական գույքի ձեռքբերմանը: 2011 թվականին անվարձահատույց տրամադրվել է 20415.0 հազ. դրամի հիմնական միջոց(սարքավորումներ և տեխնիկա): Տեխնիկական վերագինման արդյունքում հնարավորություն է ստեղծվել հեռուստառադիոլնկերության եթերում ապահովել հաղորդումների ժամանակակից որակ, ավելացնել սեփական արտադրության հաղորդումների քանակը, կրճատել տեխնիկական միջոցների շահագործման ծախսերը և խնայված միջոցների հաշվին բարելավել աշխատակիցների սոցիալական վիճակը:

2011 թվականին նկարահանվել է տեսաֆիլմ՝ «ԼՂՀ հոչակման 20-րդ տարեդարձ», որի համար ծախսվել է 1423.8 հազ. դրամ:

Հանրային հեռուստառադիոլնկերությունը, որը գործունեություն է իրականացնում նաև ռադիոհաղորդումների պատրաստման և հեռարձակման բնագավառում, 2011թ. պատրաստել և հեռարձակել է օրական 4 ժամ ռադիոհաղորդումներ ԼՂՀ տարածքում, 2012թ. նույնպես շարունակում է հեռարձակումը օրական 4 ժամ:

2011 թվականից հեռուստահաղորդումները տեղադրվում են Արցախ TV կայրէջում:

2011-2012թթ. հեռուստահաղորդումների ընդհանուր ժամերի մեջ քեմատիկ ուղղությունների տեսակարար կշիռը

հ/հ	Հեռուստահաղորդումների թեմատիկ ուղղությունները	Տեսակարար կշիռը ընդհանուր ժամերի մեջ (%)	
		2011թ. փաստացի	2012թ. նախատեսված
1	Լրատվական վերլուծական	49	49
2	Հասարակական-քաղաքական	10	10
3	Անցիալ-տնտեսական	15	15

4	Աշակութային	5	5
5	Հոգևոր	3	3
6	Երաժշտական	10	10
7	Առողջապահական	2	2
8	Զվարճայի	2	2
9	Մանկական	2	2
10	Գյուղատնտեսական	2	2

2011-2012թթ. ռադիոհաղորդումների լճիանուր ժամերի մեջ թեմատիկ ուղղությունների տեսակարար կշիռը

հ/հ	Ռադիոհաղորդումների թեմատիկ ուղղությունները	Տեսակարար կշիռը բնիանուր ժամերի մեջ (%)	
		2011թ. փաստացի	2012թ. նախատեսված
1	Լրատվական վելյուծական	75	75
2	Սոցիալ-տնտեսական, հասարակական-քաղաքական	9	9
3	Աշակութային	9	9
4	Հոգևոր	3	3
5	Երաժշտական	4	4

2011թ. բացի հեռուստահաղորդումների և ռադիոհաղորդումների պատրաստումից և հեռարձակումից, ոլորտում իրականացվել են նաև հեռուստահաղորդումների և ռադիոհաղորդումների արխիվացման և պահպանման, հեռուստաֆիլմերի արտադրության, ռադիոհեռուստատեսության պահուստային բազայի պահպանման, հասարակական կարծիքի ուսումնասիրման աշխատանքներ:

Հեռարձակման աշխատանքները կատարվում են «Արցախսկապ» ՓԲԸ-ի միջոցով:

9.2.2. ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՄԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ ՄԺԾ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ

9.2.2.1. Նպատակները

Հանրային հեռուստառադիտուններությունն իր 2013-2015 թվականների գործունեության լճացրում առաջնորդվելու է հետևյալ նպատակների իրականացմանը.

- Ապահովել քաղաքական, տնտեսական, կրթական, մշակութային, մանկապատանեկան, գիտալուսավորչական, հայոց լեզվի և պատմության, մարզական, զվարճայի և հանրության համար կարևոր ու նշանակալից այլ տեղեկատվությունը ազատորեն ստանալու ԼՂՀ քաղաքացիների սահմանադրական իրավունքը:

- Հեռուստադիտողներին և ռադիոռունկնիրներին մատուցել այնպիսի հաղորդաշարեր և հաղորդումներ, որոնցում հաշվի են առնվում հանրապետության տարբեր շրջանների, հասարակական տարբեր շերտերի ու սոցիալական խմբերի շահերը:

- Ապահովել բնակչության լայն խավերին հուզող և նրանց կողմից պարզաբնում պահանջող խնդիրների վերաբերյալ հաղորդումներ և լրատվություն:

- Ապահովել բնակչության անկողմնակալ, հավաստի և օպերատիվ տեղեկատվությամբ:
- Բնակչության լայն խավերի շրջանում հեռուստատեսության և ռադիոյի դերը և նշանակությունը խրախուսող գործունեության իրականացում, հեռուստատեսության և ռադիոյի կողմից տրամադրվող տեղեկատվության նկատմամբ ունկնդրի վատահության ավելացում:

9.2.2.2. ԳԵՐԱԼՎԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Հանրային հեռուստառադիոընկերության խորհրդի 2013-2015 թվականների միջնաժամկետ ծախսային ծրագրերի քաղաքականության հիմքում դրված է «Հեռուստատեսության և ռադիոյի մասին» ԼՂՀ օրենքով խորհրդին ամրագրված գործունեության ծավալման համար անհրաժեշտ ծրագրերի իրականացումը:

Հանրային հեռուստառադիոընկերությունն իր 2013-2015 թվականների գործունեության ընթացքում առաջնորդվելու է հետևյալ խնդիրների իրականացմամբ.

- Ապահովել «Հեռուստատեսության և ռադիոյի մասին» ԼՂՀ օրենքով պահանջվող հեռուստատեսային օրական 4 ժամ և ռադիոյի օրական 4 ժամ հաղորդումների պատրաստման և հեռարձակման ծավալները,
- Ապահովել Հանրային հեռուստառադիոընկերության կողմից պատրաստվող և հեռարձակվող հաղորդումների բազմազանությունը,
- Ապահովել Հանրային հեռուստառադիոընկերության հաղորդումների սփոռումը հանրապետության ամբողջ տարածքում:

2013-2015 թվականներին Հանրային հեռուստառադիոընկերության զարգացման հիմնական ուղղություններն են.

• Հեռարձակվող հեռուստահաղորդումների և ռադիոհաղորդումների ընդհանուր ծավալում բնակչության լայն խավերին մատչելի, սեփական և հայրենական արտադրության հաղորդումների քանակի ավելացումը,

• Տեխնիկական վերազինման միջոցով Հանրային հեռուստառադիոընկերության արտադրական ծախսերի կրճատումը և աշխատակիցների սոցիալական վիճակի բարելավումը,

9.2.3. ՄԺԾԾ ԺԱՍՏԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ԻՐԱԿԱՆԱՑՎԵԼԻՔ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԸ

2013-2015 թվականների միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրով հեռուստատեսության և ռադիոյի ոլորտին նախատեսվում է 2013-2015 թվականներին ուղղել 348.0-ական մլն դրամ:

2013-2015 թվականներին «ԼՂՀ հանրային հեռուստառադիոընկերություն» ՓԲԸ ծրագրերով նախատեսվող բյուջետային հատկացումների բաշխումը ներկայացված է ստորև.

	(մլն դրամ)				
	2011 փաստ.	2012 բյուջե	2013 ծրագիր	2014 ծրագիր	2015 ծրագիր
Հեռուստառադիոհաղորդումները ընդամենը,	285.46	348.0	348.0	348.0	348.0
Հեռուստառադիոհաղորդումները	219.492	280.68	280.68	280.68	280.68
Դադիոհաղորդումները	65.968	67.32	67.32	67.32	67.32

Հիմք ընդունելով Հանրային հեռուստառադիոընկերության հիմնական գերակայությունները և նպատակները՝ 2013-2015 թվականներին առաջնահերթությունը կտրվի շարունակական աշխատանքների հետևյալ ուղղություններին.

1. Հանրային հեռուստառադիոընկերության հաղորդումների՝ հեռուստատեսության գծով, պատրաստում և հեռարձակում (օրական 4 ժամ՝ 10 քեմատիկ ուղղություններով):
2. Հանրային հեռուստառադիոընկերության հաղորդումների՝ ռադիոյի գծով, պատրաստում և հեռարձակում ԼՂՀ տարածքում (օրական 4 ժամ):
3. Հանրային հեռուստառադիոընկերության մշակութային և պատմական արժեք ներկայացնող հաղորդումների արխիվացում:
4. ԼՂՀ հեռուստառադիոընկերության պահուստային բազայի պահպանում:
5. Հանրային հեռուստառադիոընկերության հաղորդումների վերաբերյալ հասարակական կարծիքի ուսումնաժողովություն:

9.2.4. ՈԼՈՐՏԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՏՎԱԾԻ ԵԿԱՍՈՒՏՆԵՐԸ

Բացի պետական բյուջեից ստացվող միջոցների հաշվին իրականացվող հեռուստառադիոհաղորդումների պատրաստման և հեռարձակման աշխատանքներից, իրականացվում են նաև հովանավորչական հաղորդումների պատրաստման և հեռարձակման, առևտրային գովազդի հեռարձակման և վերահեռարձակման ծառայություններ:

2013-2015թթ. կշարունակվեն իրականացվել վերոնշյալ գործունեության տեսակները և միաժամանակ աշխատանքներ կտարվեն դրանցից ստացվող եկամուտների ծավալների ավելացման ուղղությամբ:

Վճարովի ծառայություններից ստացված եկամուտներն ուղղվում են ընկերության տեխնիկական վերագինմանը, ինչպես նաև աշխատակիցների վարձատրմանը:

9.3 ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏ

9.3.1. Երիտասարդության ոլորտի իրավիճակի նկարագրությունը և հիմնական խնդիրները

1.1. Ոլորտում ընդգրկված են Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության մշակույթի և երիտասարդության հարցերի նախարարության համակարգի, ԼՂՀ շրջվարչակազմերի, ինչպես նաև Ստեփանակերտի քաղաքապետարանի երիտասարդության հարցերին վերաբերող միջոցառումներում ներառված բոլոր այն ծրագրերը, որոնց համար Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության մշակույթի և երիտասարդության հարցերի նախարարությունը գլխադասային է: Ոլորտում ընդգրկված պետական կառավարման մարմինները և կազմակերպությունները ԼՂՀ կառավարության երիտասարդական քաղաքականությանը համապատասխան իրագործում են:

- ա/ երիտասարդական միջոցառումներ,
- բ) երիտասարդական ծրագրեր,
- գ/ համահայկական ծրագրեր,
- դ/ պետական աջակցություն են ցուցաբերում երիտասարդական գործունեություն իրականացնող իրավաբանական անձան :

1.2. 2010-2011թթ. ԼՂՀ մշակույթի և երիտասարդության հարցերի նախարարությունը պետական կառավարման այլ մարմինների, տեղական ինքնակառավարման մարմինների, մասնավոր և հասարակական կառույցների համագործակցությամբ իրականացրել է ավելի քան մեկուկես տասնյակ երիտասարդական միջոցառում, երիտասարդական հավաքներ, համաժողով, ինչպես նաև ֆինանսավորել երիտասարդական գործունեություն իրականացնող տարբեր կազմակերպությունների ներկայացրած ծրագրեր, ապահովել երիտասարդների մասնակցությունը ԼՂՀ տարածքում և արտերկրում կայացած տարարնույթ երիտասարդական միջոցառումների: Այսպես ԼՂՀ մշակույթի և երիտասարդության հարցերի նախարարության, ինչպես նաև ԼՂՀ և ՀՀ տարբեր պետական, հասարակական և մասնավոր կառույցների հետ համագործակցելով՝ Արցախը ներկայացնող երիտասարդները մասնակցել են երիտասարդական համաժողովների և այլ միջոցառումների:

1.3. Ոլորտի հիմնական խնդիրներն առնչվում են երիտասարդ մարդու սոցիալական կայացմանը, նրա գիտական ներուժն ի բարօրություն հասարակության օգտագործելու համար, սոցիալ-տնտեսական, իրավաբանական, հոգևոր-մշակութային, կազմակերպչական պայմանների ու երաշխիքների, ինչպես նաև օրենսդրական դաշտի ստեղծմանը: Միևնույն ժամանակ դրանք առնչվում են՝

- երիտասարդական դաշտի զարգացման համար նոր ծրագրերի ներդրմանը,
- ԼՂՀ շրջաններում երիտասարդության կյանքի աշխուժացմանը, համատեղ ծրագրերի անցկացմանը,
- միջազգային երիտասարդական ծրագրերին մասնակցությանը,
- երիտասարդության ուժերով և պետական աջակցությամբ Արցախի մասին օբյեկտիվ տեղեկատվության հավաքմանը և տարածմանը,
- ոչ ֆորմալ կրթությանը պետականորեն աջակցությանը, տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտում երիտասարդների ընդգրկվածությանն ու նրանց ակտիվացմանը,

- բանակ-հասարակություն կապերի ամրապնդմանը,
- երիտասարդական կանավորական շարժման խթանմանը:

9.3.2. ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ ՄԺԾԾ ԺԱՄԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ

9.3.2.1 Նպատակները

Քաղաքականություն, պլանավորում, աջակցություն և համակարգում երիտասարդության ոլորտում

- պետական երիտասարդական քաղաքականության նպատակների և առաջնային ոլորտունների սահմանում և իրականացում,

- երիտասարդության հարցերի բնագավառում քաղաքականության վերլուծություն, միտումների և օրինաչփությունների ուսումնասիրում, նպատակային ծրագրերի մշակում և իրականացում,

- երիտասարդական գործունեություն իրականացնող իրավաբանական անձանց գործունեությանը պետական աջակցություն ցուցաբերելու նպատակով նրանց ներկայացրած ծրագրերի քննարկում և ըստ առաջնահերթության ֆինանսավորում,

- համահայկական երիտասարդական հավաքներ կազմակերպելու միջոցով արտերկրի և արցախցի երիտասարդների համախմբում,

- տաղանդավոր երիտասարդների հայտնաբերում և խրախուսում,

- երիտասարդության հարցերի բնագավառում միջազգային երիտասարդական համագործակցության և փոխանակումների զարգացում,

- սոցիալ-տնտեսական, իրավաբանաբական, հոգևոր-մշակութային, կազմակերպական պայմանների ու երաշխիքների ստեղծում՝ երիտասարդների սոցիալական կայացման, նրանց ստեղծագործ ներուժն ի շահ հասարակության առավել լիարժեք օգտագործելու համար:

Զնավորել երիտասարդներին առնչվող գործողությունների լայն ասպարեզ, ըստ որի, կառավարությունը առաջիկա տարիների համար ոլորտին բնորոշ գերակայություններ է սահմանում.

- ծառայությունների և տեղեկատվության մատչելիության բարելավում,
- հասարակական-քաղաքական կյանքին մասնակցության ակտիվացում,
- երիտասարդների գրադարանության մակարդակի բարձրացում,
- երիտասարդների շրջանում առողջ ապրելակերպի և ընտանեկան արժեքների քարոզություն,
- երիտասարդների մարդկային և ինստիտուցիոնալ հնարավորությունների ընդլայնում և երիտասարդների մասին իրազեկվածության աստիճանի բարձրացում,
- ոչ ֆորմալ կրթության խթանում,
- բանակ-երիտասարդություն կապերի ամրապնդում,
- հոգևոր անվտանգության առումով միջոցառումների մշակում և իրականացում,
- շրջանային երիտասարդական կյանքի աշխուժացմանն ուղղված ծրագրերի մշակում և իրականացում :

9.3.2.2. Գերակայությունները.

- ծառայությունների և տեղեկատվության մատչելիության բարելավում՝ երիտասարդների գրադադարության մակարդակի բարձրացում՝ տեղեկատվական տեխնոլոգիաների զարգացման, ոչ ֆորմալ կրթության պետականորեն աջակցման, սոցիալական հարմարվողականության և երիտասարդական հիմնախնդիրների վերհանման ու լուծման ուղիների մշակմանն ուղղված ծրագրերի միջոցով,
- հասարակական-քաղաքական զարգացումներին երիտասարդական մասնակցության ակտիվացում, ազատ ժամանցի ակտիվ և նպատակային կազմակերպման, ուսումնական հարմարվողական դաստիարակությանն ուղղված տարատեսակ ծրագրերի, իրենց վերաբերվող որոշումների կայացմանը և իրազործմանը մասնակցության մակարդակի բարձրացման միջոցով,
- երիտասարդների մտավոր հնարավորությունների լնդայնում և երիտասարդների մասին իրազեկվածության աստիճանի բարձրացում տեղեկատվական ծրագրերի և դասընթացների, քաղաքացիական դաստիարակությանն ուղղված միջոցառումների, հոգևոր-մշակութային ծրագրերի միջոցով:

9.3.3. ՄԺԾԾ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ԻՐԱԿԱՆԱՑՎԵԼԻՔ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԸ

2013-2015 թվականների միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրով երիտասարդության ոլորտին նախատեսվում է ուղղել 2013թ.՝ 21917.0 հազ. դրամ, 2014թ.՝ 24109.0 հազ. դրամ, 2015թ.՝ 26520,0 հազ. դրամ:

Ծախսերը 2013 թվականին՝ չեն աճել 2012 թվականի հաստատվածի նկատմամբ, 2014 թվականին՝ 10 %-ով 2013 թվականի նկատմամբ:

9.4. ՀԱՆԳԱՄԻ ԵՎ ՍՊՈՐՏԻ ՈԼՈՐՏ

9.4.1. ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԻՄԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի ոլորտի զարգացման ծրագրերը կազմվում են՝ առաջնորդվելով «Ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի մասին» և «Մանկապատաճեկան սպորտի մասին» Հեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության օրենքներով, ՀՂՀ Նախագահի հրամանագրերով և ՀՂՀ կառավարության որոշումներով:

Ոլորտի ծրագրերը իրականացնելու համար կազմակերպվում են տարբեր միջոցառումներ՝ մրցումներ, առաջնություններ, մարզական փառատոններ, ընկերական հանդիպումներ, ստուգատեսմրցույթներ, ուսումնամարզական հավաքներ, գավաթի խաղարկություններ, ուսումնամարզական պարագունքներ, տոնական օրերին նվիրված զանգվածային մարզական միջոցառումներ, հուշամրցաշարեր և այլն:

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունում գործում են 10 մանկապատաճեկան մարզադպրոց, որոնց 242 մարզական խմբերում մարզվում են 3 137 պատանիներ և աղջիկներ: Նշված մարզադպրոցներում աշխատում են 180 մարզիչ-մանկավարժներ: ՀՂՀ հավաքական թիմերը հիմնականում համալրվում են մարզադպրոցների մարզիկներից:

Վերջին երկու տարիներին ակնհայտ են ոլորտի զարգացման միտումները, որոնք հիմնավորում և հաստատում են այն ցուցանիշների աճը, որը բնորոշում է կազմակերպված և անցկացված միջոցառումների արդյունքները և մարզադպրոցների գործունեության գնահատման չափանիշները:

2010թ. մարզաձևերի զարգացման նպատակով մարզական միջոցառումների անցկացման համար պետական բյուջեից հատկացվել է 58.6 մլն դրամ, կենտրոնացված կարգով գույքի ձեռք բերման համար՝ 12.8 մլն դրամ, մարզական ֆեդերացիաներին օգնության համար՝ 140.6 մլն դրամ, որից՝ ՀՂՀ-ում ֆուտբոլի զարգացման նպատակով՝ 102.6 մլն դրամ: Հատկացված միջոցներով անց են կացվել 20 ՀՂՀ առաջնություններ, որոնց մասնակցել են 979 մարզիկներ: ՀՂՀ հավաքական թիմերը մասնակցել են 47 ՀՀ առաջնությունների՝ մասնակցությամբ 465 մարզիկների, 19 Եվրոպայի, աշխարհի և միջազգային մրցաշարերի՝ 89 մարզիկների մասնակցությամբ: Կենտրոնացված կարգով ստացված մարզագույքը բաշխվել է մանկապատաճեկան մարզադպրոցներին և հանրակրթական ուսումնական հաստատություններին:

2011թ. մարզաձևերի զարգացման նպատակով պետական բյուջեից մարզական միջոցառումների անցկացման համար հատկացվել է 122.5 մլն դրամ, կենտրոնացված կարգով գույքի ձեռք բերման համար՝ 7.0 մլն դրամ, մարզական ֆեդերացիաներին օգնության համար՝ 131.8 մլն դրամ, որից՝ ՀՂՀ-ում ֆուտբոլի զարգացման նպատակով՝ 70.0 մլն դրամ: Նշված ժամանակահատվածում անցկացվել են 22 ՀՂՀ առաջնություններ, որոնց մասնակցել են 1117 մարզիկներ: ՀՂՀ հավաքական թիմերը մասնակցել են 47 ՀՀ առաջնությունների՝ մասնակցությամբ 559 մարզիկների, 32 Եվրոպայի, աշխարհի և միջազգային մրցաշարերի՝ մասնակցությամբ 115 մարզիկների: ՀՂՀ մարզիկներից 5-ը դարձել են Եվրոպայի և աշխարհի առաջնությունների հաղթողներ և մրցանակակիրներ:

2012թ. պետական բյուջեով մարզական միջոցառումների անցկացման համար նախատեսվել է 94.9 մլն դրամ, կենտրոնացված կարգով գույքի ձեռք բերման համար՝ 10.0 մլն դրամ, մարզական ֆեղերացիաներին օգնության համար՝ 113.0 մլն դրամ, որից՝ ԼՂՀ-ում ֆուտբոլի զարգացման նպատակով՝ 70.0 մլն դրամ:

Մարզական միջոցառումների անցկացման համար հատկացված գումարները նպաստել են մարզիկների մարզական վարպետության բարձրացմանը ի հաշիվ ԼՂՀ և ՀՀ առաջնությունների, ուսումնամարզական հավաքների, Եվրոպայի, աշխարհի և միջազգային մրցաշարերի մասնակցության քանակի ավելացմանը և մարզական արդյունքների բարձրացմանը:

Պետական բյուջեի միջոցներով մանկապատանեկան մարզադպրոցներին մարզագույքով և մարզահանդերձանքով ապահովումը, մարզական պարապմունքների որակի բարելավումը, սպորտի պետական կոմիտեի կողմից վերահսկողության խստացումը իր դրական ազդեցությունն է ունեցել նաև մարզադպրոցների գործունեության արդյունավետության բարձրացման վրա:

Սպորտի ոլորտում իրականացվող քաղաքականության առաջնահերթ խնդիրը և ուղղությունն են համարվում մարզական հերթափոխի պատրաստման համակարգի պահպանումն ու զարգացումը, մատուցվող ծառայությունների բարելավումը, նրանց որակի և արդյունավետության բարձրացումը, ինչն իր հերթին կնպաստի երեխաների և պատաճների շրջանում ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի մասսայականացման հետագա զարգացմանը:

Սպորտի ոլորտի կարևորագույն խնդիրներից են՝

- սպորտի զարգացման նպատակային ծրագրերի մշակումն ու իրագործումը.
 - ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի բնագավառում բարեփոխումների իրականացումը.
 - մարզաձերի զարգացման համար անհրաժեշտ նյութատեխնիկական բազայի ստեղծումը և զարգացումը.
 - մանկապատանեկան մարզադպրոցների և մարզական հասարակական կազմակերպությունների /ֆեղերացիաների/ գործունեության բարելավումը.
 - մարզիչ-մանկավարժների վերապատրաստման աշխատանքների կազմակերպումը.
 - զանգվածային ֆիզկուլտուրա-առողջարարական, շրջանային, հանրապետական միջոցառումների անցկացումը.
 - ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի ու առողջ ապրելակերպի արմատավորման քարոզությանն ուղղված համալիր միջոցառումների և ծրագրերի իրականացումը.
 - բնակչության, մասնավորապես ուսումնական հաստատություններում, ֆիզիկական դաստիարակության անընդհատությանը, հայրենիքի պաշտպանությանը պատրաստերասարդությանը նպաստող միջոցառումների անցկացումը.
 - միջազգային, այդ թվում սփյուռքի հետ կապերի ամրապնդումը.
 - ոլորտը կարգավորող իրավական ակտերի մշակումը:
- Կարևորվում է ակտիվացնել տարածքային կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմինների մարզական ոլորտի աշխատանքները, վերանորոգել մարզադաշներն ու մարզիների մարզական ոլորտի աշխատանքները, վերանորոգել մարզադաշներն ու

մարզակառույցները, օգտագործել մարզական ակտիվի ներուժը, մարզական միջոցառումներում ներգրավել գյուղական երիտասարդությանը, սպորտով գրաղվելու նպատակով ստեղծել համապատասխան պայմաններ հասարակության հաշմանդամ անդամների և մարզիկների համար, առողջ ապրելակերպը կենցաղ ներմուծելու նպատակով հնարավորինս ներգրավել ԶԼՄ-ներին:

9.4.2. ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ ՄԺԾԾ ԺԱՍՏԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ

9.4.2.1. Նպատակները

Սպորտի ոլորտի հիմնական նպատակներն են.

- ✓ բարձրակարգ մարզիկների պատրաստումը, աշխարհի և Եվրոպայի առաջնություններում և այլ միջազգային մրցասպարեզներում երկրի վարկանիշի բարձրացման նպատակով ԼՂՀ հավաքական թիմերի և մարզիկների մասնակցության ապահովումը.
- ✓ բնակչության առողջության ամրապնդումը, անհատի ներդաշնակ զարգացումը, աշխատունակության բարձրացումն ու երկարակեցության ապահովումը.
- ✓ տարիքային և սոցիալական տարբեր խմբերի անձանց համար ֆիզիկական դաստիարակության անընդհատությունը ու ֆիզիկական կուլտուրայով և սպորտով գրաղվելու մատչելիությունը.
- ✓ հայրենիքի պաշտպանությանը պատրաստ երիտասարդությանը ֆիզիկական պատրաստականության ապահովումը:

Նշված նպատակները բխում են ԼՂՀ կառավարության գործունեության ծրագրից :

9.4.2.2. Գերակայությունները

Սպորտի ոլորտի հիմնական գերակայություններն են.

- ✓ օլիմպիական հերթափոխի և բարձրակարգ մարզիկների պատրաստումը.
- ✓ հաշմանդամային սպորտին, մարզական հասարակական կազմակերպություններին /ֆեդերացիաներին/ պետական աջակցությունը.
- ✓ բնակչության ֆիզիկական դաստիարակության ապահովումը.

9.4.3. ՄԺԾԾ ԺԱՍՏԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ԻՐԱԿԱՆԱՑՎԵԼԻՔ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԸ

ԼՂՀ կառավարության կողմից իրականացվող ծրագրերը նպաստում են ոլորտի հետևյալ նպատակների և գերակայությունների իրականացմանը.

- տարբեր մարզաձևերից մրցումների անցկացումը նպաստում է ԼՂՀ-ում մարզաձևերի զարգացմանը.
- պատանիների միջև տարբեր մարզաձևերից մրցումների անցկացումը նպաստում է ԼՂՀ-ում պատանեկան սպորտի զարգացմանը.
- հաշմանդամների միջև մրցումների կազմակերպումը նպաստում է ԼՂՀ-ում հաշմանդամային սպորտի զարգացմանը.

- «Լավագույն մարզական ընտանիք», «Առողջ ապրելակերպ» փառատոների, կոլեկտիվների միջև մրցումների անցկացումը նպաստում է սպորտի մասայականացմանը, բնակչության առողջության ամրապնդմանը և առողջ ապրելակերպի քարոզությանը.
 - ուսումնամարզական հավաքների անցկացումը և ԼՂՀ-ից դուրս հավաքներին մասնակցությունը նպաստում է ԼՂՀ մարզիկների մարզական վարպետության բարձրացմանը.
 - ՀՀ և միջազգային մրցումներին ԼՂՀ մարզիկների մասնակցությունը նպաստում է բարձր մարզական ցուցանիշների ապահովմանը, երկրի վարկանիշի բարձրացմանը և ԼՂՀ միջազգային ճանաշման գործընթացին.
 - ՀՀ և միջազգային մրցումներում մրցանակային տեղեր գրաված մարզիկների և նրանց մարզիչների խրախուսումը խթանում է նրանց մարզական վարպետության և արդյունքների բարձրացմանը .
 - շրջանային միջոցառումների կազմակերպումը նպաստում է շրջկենտրոններում և գյուղերում մարզական կյանքի աշխուժացմանը.
 - մարզական ֆեդերացիաներին օգնությունը նպաստում է ԼՂՀ-ում գործող մարզական ֆեդերացիաների գործունեության արդյունավետության բարձրացմանը.
 - մարզագույքի և մարզահանդերձանքի ձեռք բերումը նպաստում է մարզադպրոցներին, մարզական ֆեդերացիաներին և ուսումնական հաստատություններին մարզագույքով ապահովմանը:
- ԼՂՀ 2013-2015թթ միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրով ապրուի ոլորտին /առանց կառավարման ապարատի ծախսերի/ նախատեսվում է ուղղել՝ 2013թ. 240,200.5 հազ.դրամ, 2014թ՝ 261,327.0 հազ.դրամ, 2015թ՝ 288,592.0 հազ.դրամ: 2013թ. ծախսերի աճ չի նախատեսվում, 2014թ. ծախսերի աճը կազմում է 8.8 % 2013թ. նկատմամբ, 2015թ՝ 10.4 % 2014թ. նկատմամբ:

ԳԼՈՒԽ 10. ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

10.1. ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ետոնային Ղարաբաղի Հանրապետության տնտեսության կարևորագույն ոլորտներից մեկը՝ գյուղատնտեսությունը 2011 թվականին ապահովել է երկրի համախառն ներքին արդյունքի 12.6 %-ը: Գյուղատնտեսության համախառն ներքին արդյունքը 2011թ. կազմել է 17044.6 մլն դրամ, 2010թ. համեմատ (13045.9 մլն դրամ) ապահովել է 27.4 տոկոս իրական հավելած: Ներկայումս ազրոպարենային ոլորտում ձևավորվել է շուկայական հարաբերություններով կարգավորվող ազատական տնտեսական համակարգ, որը ներառում է գյուղացիական տնտեսություններ, գյուղատնտեսության սպասարկման, գյուղմթերքների իրացման ու վերամշակման ընկերություններ:

Գյուղատնտեսության համախառն արտադրանքը 2011թ. փաստացի գներով կազմել է 39920.1 մլն դրամ, ինչը 2010թ. համեմատությամբ համարելի գներով աճել է 20.1 տոկոսով, ընդ որում բուսաբուծության համախառն արտադրանքն աճել է 31.4 տոկոսով, անասնաբուծությանը՝ 3.6 տոկոսով:

2011թ. գյուղատնտեսության համախառն արտադրանքի կառուցվածքում 62.8 տոկոսը կազմել է բուսաբուծության համախառն արտադրանքը, իսկ 37.2 տոկոսը՝ անասնաբուծության համախառն արտադրանքը:

Գյուղատնտեսությունում 2011թ. իրականացված քաղաքականությունը նպատակառությունը է ճյուղի և նրան սպասարկող ոլորտների գործունեության արդյունավետության բարձրացմանը և դրա հիման վրա գյուղատնտեսության հետագա զարգացման և ընդլայնված վերարտադրության համար պայմանների ստեղծմանը, գյուղացիական տնտեսությունների իրական եկամուտների ավելացմանը, հանրապետության պարենային անվտանգության մակարդակի բարձրացմանը:

10.1.1. Գյուղատնտեսության զարգացման միտումները

Ելնելով ոլորտի առանձնահատկությունների և երկրի պարենային անվտանգության խնդիրներից 2011թ. շարունակվել է գյուղատնտեսության պետական աջակցության քաղաքականությունն՝ ուղղված ազրարային ոլորտում իրավական հիմքի ձևավորմանը, գյուղատնտեսությունում տնտեսավարողների համար գործունեության և ներդրումների բարենպաստ պայմանների ապահովմանը, ենթակառուցվածքների զարգացմանը:

Վերջին տարիներին ծրագրավորված աջակցություն է ցուցաբերվել տնտեսվարող սուբյեկտներին բարձրորակ սերմերի (հացահատիկ, կարտոֆիլ, եղիպտացորեն և այլն), տնկիների հանքային պարարտանյութերի, բույսերի պաշտպանության միջոցների մատակարարման և համապատասխան աշխատանքների կազմակերպման և ազրոտեխնիկայի բարելավման ուղղությամբ:

10.1.2. Գյուղատնտեսության հիմնական խնդիրները

Գյուղատնտեսության առջև ծառացած են հետևյալ հիմնական խնդիրները.

- հանրապետությունում բարձր վերարտադրության սերմացուների պակասի լրացումը,
- գյուղատնտեսական նշանակության հողատեսքերում վնասակար օրգանիզմներով վարակվածության աստիճանի բարձր մակարդակի նվազեցումը, առողջ և բարձր բերքի ստացումը,

- գյուղատնտեսական մշակաբույսերի բերքատվության և կենդանիների մթերատվության բարձրացումը,
 - ԼՂՀ տարածքում վարակիչ հիվանդությունների տարածման կանխարգելումը, դրանց օջախների վերացումը, կայուն համաճարակային վիճակի ապահովումը, ԼՂՀ տարածքը կենդանիների վարակիչ հիվանդությունների ներքափանցումից պաշտպանումը և կենդանական ծագման հումքի ու սննդամթերքի արտադրության, վերամշակման, պահպանման, իրացման, ինչպես նաև ներմուծվող և արտահանվող բեռների անվտանգության ապահովումը,
 - գյուղատնտեսական նշանակության հողատեսքերում բուսասանիտարական մոնիթորինգի իրականացումը, կարանտին և առավել վնասակար օրգանիզմների տարածման արեալների ճշտումը, փորձանմուշների փորձաքննությունների միջոցով թաքնված ու նոր օջախների հայտնաբերումը, բունանյութերի լարորատոր փորձաքննությունների կատարումը,
 - ագրարային բարեփոխումների խորացումը, շուկայական ենթակառուցվածքների գարգացումը և տնտեսավարման ձևերի կատարելագործումը,
 - պարենամթերքի ֆիզիկական և տնտեսական մատչելիության մակարդակի բարձրացումը, սննդի անվտանգության և հիմնական պարենային մթերքների ինքնաբավորթյան նվազագույն մակարդակի ապահովումը,
 - բուսաբուծության ճյուղում ազրոտեխնիկայի առաջադիմական համակարգի ներդրմանը նվաստելը, սերմնաբուծության, սելեկցիայի, բույսերի պաշտպանության միջոցառումների արդյունավետ իրականացման ապահովումը,
 - անասնաբուծության ոլորտում տոհմային գործի զարգացմանը և անասնաբուծության համակարգի բարելավմանն աջակցությունը,
 - գյուղատնտեսական հումքի վերամշակման, գյուղատնտեսության սպասարկող և գյուղի սոցիալական ենթակառուցվածքների զարգացմանը նվաստելը:
- Վերը նշված խնդիրների լուծումը կնպաստի գյուղատնտեսությունում տնտեսվարողների համար բարենպաստ պայմանների ստեղծմանը, արտադրության արդյունավետության բարձրացմանը, գյուղացիական տնտեսությունների եկամուտների ավելացմանը, նոր աշխատատեղերի ստեղծմանը:
- ## 10.2. ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԿՆԵՐԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ ՄԺԾԾ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ
- ### 10.2.1 Նպատակները
- Գյուղատնտեսության ոլորտի նպատակները բխում են ԼՂՀ կառավարության տնտեսական քաղաքականության ննդիանուր նպատակներից, որոնք ամրագրված են ԼՂՀ կառավարության 20.01.2010թ. «ԼՂՀ գյուղատնտեսության կայուն զարգացման ռազմավարության ծրագիրը հաստատելու մասին» թիվ 11-Ն որոշմամբ հաստատված ռազմավարական փաստաթղթերով:
- Գյուղատնտեսությունում 2013-2015 թվականներին վարվող տնտեսական քաղաքականությունը կմսպատակառողը ճյուղի և նրան սպասարկող ոլորտների գործունեության արդյունավետության բարձրացմանը, որի արդյունքում պայմաններ կստեղծվեն գյուղատնտեսության հետագա զարգացման

և ընդլայնված վերարտադրության կազմակերպման, գյուղացիական տնտեսությունների իրական եկամուտների ավելացման, հանրապետության պարենային ապահովության և պարենային անվտանգության մակարդակի բարձրացման համար:

Գյուղատնտեսության ոլորտում 2013-2015 թթ. միջնաժամկետ ծրագիրը կապահովի հետևյալ կոնկրետ նպատակների իրականացումը.

- օրենսդրական և ենթաօրենսդրական դաշտի բարեփոխումներ և կառավարման բարելավում,
- հողերի բերրիության պահպանում և բարձրացում, հողերի արմատական բարելավում,
- գյուղատնտեսական մշակաբույսերի բարձրորակ բերքի անկորուստ ստացում, բույսերի վնասակար օրգանիզմների բազմացման, զարգացման ու տարածման հետազոտությունների և պայքարի աշխատանքների կազմակերպման միջոցով դրանց տարածման շրջանակների նվազեցում և հետագա կանխարգելում,
- ներմուծվող և արտադրվող անվտանգ բուսական և կենդանական ծագումով մթերքներով բնակչության ապահովում, կարանտին անվտանգության ապահովում կարանտին օրգանիզմների և կենդանական ծագում ունեցող մթերքի, հումքի և կենդանիների միջոցով հանրապետության տարածք վարակիչ հիվանդությունների ներթափանցման կանխարգելում,
- կենդանիների և մարդու համար ընդհանուր վարակիչ հիվանդություններից բնակչության պահպանություն, գյուղատնտեսական կենդանիների մթերատվության բարձրացում, կենդանիների վարակիչ հիվանդությունների կանխարգելիչ պատվաստումների և տոհմասելեկցիոն աշխատանքների կազմակերպում,
- գյուղացիական տնտեսություններին բարձրորակ սերմերով ապահովում, բույսերի սելեկցիոն նոր սորտերի պաշտպանություն, բարձր վերարտադրության սերմերի որակի գնահատում,
- ագրոտեխնիկական կանոններին և նոր տեխնոլոգիաներին համապատասխան գյուղատնտեսության վարում, գյուղացիական տնտեսություններին համապատասխան խորհրդատվական ծառայությունների մատուցման ապահովում,
- գյուղատնտեսության բնագավառում հողօգտագործողներին պետական աջակցության տրամադրման համակարգի ներդրում և արմատավորում,
- սննդամթերքի լաբորատոր փորձաքննությունների իրականացում,
- կենդանիների և կարանտին օրգանիզմներով վարակված բույսերի վտանգավոր հիվանդությունների հարուցիչների ԼՇ տարածք ներթափանցման կանխարգելում:

10.2.2. Գերակայությունները

Գյուղատնտեսությունում 2013-2015 թվականներին վարվող քաղաքականությունը կնպատակառուղղվի ճյուղի և նրան սպասարկող ոլորտների գործունեության արդյունավետության բարձրացմանը և դրա հիման վրա պայմաններ կատեղծվեն գյուղատնտեսության հետագա զարգացման և ընդլայնված վերարտադրության կազմակերպման, գյուղացիական տնտեսությունների իրական եկամուտների ավելացման, հանրապետության պարենային ապահովության և պարենային

անվտանգության մակարդակի բարձրացման և բնակչության աղքատության մակարդակի լրճատման համար:

Նախատեսվում է 2013-2015 թվականների ընթացքում շարունակել բարեփոխումները, նպատակ ունենալով զյուղատնտեսության զարգացումն առաջնահերթ ոլորտներում՝ առաջնային սերմնաբուժության, բույսերի առավել վտանգավոր հիվանդությունների դեմ կենտրոնացված պայքարի իրականացման, տոհմային գործի, անասնաբուժության միջոցառումների իրականացման ուղղությամբ:

Նշված քաղաքականության իրականացման համար նախատեսվում է 2013-2015 թվականներին պետական բյուջեով նախատեսվող ծախսերը նպատակաուղղել հետևյալ գերակայություն ունեցող ներդրումային ծրագրերին.

- առաջնային սերմնաբուժության, տոհմային գործի կազմակերպման, արհեստական սերմնավորման միջոցառումների իրականացում,
- բույսերի առավել վտանգավոր և կարանտին հիվանդությունների դեմ կենտրոնացված պայքարի միջոցառումներին աջակցության ցուցաբերում,
- անասնաբուժական և հակահամաճարակային միջոցառումների իրականացում,
- զիտակրթական, տեղեկատվական և խորհրդատվական ոլորտի ամրապնդում ու զարգացում,
- զյուղատնտեսական արտադրությամբ զբաղվող հողօգտագործողներին պետական աջակցության իրականացում:

Դրա հետ մեկտեղ զյուղատնտեսության զարգացման 2013-2015 թվականների քաղաքականության մեջ, որպես զիսավոր նպատակ, կմնա երկրի պարենային անվտանգության ապահովման մակարդակի բարձրացումը:

10.2.3. Ծախսերի մակարդակի վրա ազդող գործուները

ՄԺԾԾ ժամանակահատվածում ոլորտում իրականացվող ծրագրերի գծով ծախսերի մակարդակի վրա ազդող հիմնական գործոն է հանդիսանում 2014-2015 թվականներին նվազագույն աշխատավարձի շեմի բարձրացման (2014թ.-45.0 հազ. դրամ, 2015թ.-55.0հազ. դրամ) հետ կապված լրացուցիչ գումարների նախատեսումը:

10.3. ՈԼՈՐՏԻ ԳՈՅՉՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Գյուղատնտեսության ոլորտում 2013-2015 թվականներին միջնաժամկետ ծրագիրը կապահովի հետևյալ ծրագրերի իրականացումը.

Բույսերի պաշտպանություն

- Ծրագրի շրջանակներում նախատեսվում է իրականացնել հետևյալ աշխատանքները.
- զյուղատնտեսական մշակաբույսերի բուսասանիտարական վիճակի մոնիթորինգ,
 - վնասատումների ու հիվանդությունների զարգացման կանխատեսում, ախտորոշում, վնասավածության տարածվածության արեալի ճշգրտում, ահազանգում պետական և տեղական

ինքնակառավարման մարմիններին, իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց իրազեկում վնասակար օրգանիզմների դեմ պայքարի միջոցառումների կիրառման մասին,

• իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց հողային, արտադրական, առևտրային ու պահեստային տարածքներում բույսերի պաշտպանության միջոցառումների իրականացման գործում աջակցություն և մասնագիտական խորհրդատվություն,

• բույսերի պաշտպանության կենտրոնացված պայքարի միջոցառումների ծրագրերի մշակում և դրանց իրականացման նկատմամբ վերահսկողություն,

- բունանյութերի և ագրոքիմիկատների մեջ ազդող նյութի չափերի որոշում,
- հողերի ագրոքիմիական անալիզ (մատչելի սննդատարրերով ապահովածության որոշում) :

Վերոհիշյալ արդյունքներին հասնելու համար նախատեսվում է ՄԺԾԾ ժամանակահատվածի յուրաքանչյուր տարում ավելի շատ ցանքատարածքներում ուսումնասիրություններ կատարել, իսկ բունանյութերի ազդող նյութի որոշման նպատակով լաբորատոր փորձաքննության ենթարկել հանրապետության տարածքում իրացվող և օգտագործվող բունանյութերի նմուշները:

Ծրագիրը կիրականացվի «Բույսերի պաշտպանության ծառայություն» ՊՈԱԿ-ի միջոցով:

ՄԺԾԾ նախատեսվում է 2013թ. – 28368.6 հազար դրամ, 2014թ.- 28686.0 հազար դրամ և 2015թ. 29376.0 հազար դրամ:

Բույսերի պաշտպանության միջոցառումներ.

Ծրագրի նպատակն է հանրապետությունում իրականացնել գյուղատնտեսական մշակաբույսերի առավել զանգվածային տարածված և վտանգավոր օրգանիզմների դեմ բույսերի պաշտպանության միջոցառումներ:

Ծրագիրը նախատեսվում է իրականացնել 2 բաղադրիչով.

1. **Պայքար մկնանման կրծողների դեմ:** Այս բաղադրիչով նախատեսվում է կենտրոնացված կարգով բունանյութերը ձեռքբերել և տրամադրել գյուղական համայնքներին, իսկ բույսերի պաշտպանության աշխատանքներն իրականացնել գյուղացիական տնտեսությունների միջոցով, որի համար գյուղացիական տնտեսություններին կտրամադրվի անհրաժեշտ խորհրդատվություն և կիրականացվի հանրապետասխան վերահսկողություն:

2. **Պայքար մորեխանմանների դեմ:** Միջնաժամկետ ժամանակահատվածի յուրաքանչյուր տարում նախատեսվում է իրականացնել պայքար ինչպես կենտրոնացված կարգով, այնպես էլ գյուղացիական տնտեսությունների միջոցով՝ նրանց անհատույց հատկացնելով համապատասխան բույսերի պաշտպանության միջոցներ: Նշված ծառայությունը կիրականացվի ինչպես գյուղատնտեսական մշակաբույսերի ցանքատարածություններում, այնպես էլ խոտհարքներում, արոտներում և այլ հողատեսքերում: ՄԺԾԾ ժամանակահատվածում նախատեսվում է բույսերի պաշտպանության միջոցառումներում ընդգրկել՝ 2013 - 2015թթ. յուրաքանչյուր տարում 7500-8000 հեկտար հողատարածքներ :

Բույսերի պաշտպանության միջոցառումների մեջ ընդգրկվող տարածությունների ընտրության հիմքում ընկած են հետևյալ սկզբունքները.

1. Բույսերի առավել վնասակար օրգանիզմներով վարակված տարածաշրջանները,

2. Հիմնական հացահատիկային մշակաբույսերով գրաղեցված տարածաշրջանները:

Ծրագրով նախատեսված միջոցառումների շնորհիվ հնարավոր կինի կանխել վնասատու օրգանիզմների գործունեությունը և նվազագույնի հասցնել դրանց տարածման արեալը, որը նախապայման կիանդիսանա անկորուստ բերքի ստացման համար, զգալիորեն կրաքելավվի գյուղատնտեսական նշանակության հողատեսքերի բուսասանիտարական վիճակը և զգալիորեն կնվազի վնասակար օրգանիզմների պատճառած վնասը:

Ծրագրի իրականացումը կապահովվի լրացուցիչ բերքի ստացում, որը կրաքրացնի գյուղացիների (հողօգտագործողների) իրական եկամուտները :

ՄԺԾԾ նախատեսվում է 2013թ. – 58048.0 հազար դրամ, 2014թ.- 63853.0 հազար դրամ և 2015թ. 70238.0 հազար դրամ:

Գյուղատնտեսական մշակաբույսերի բերքատվության բարձրացման և աշխատանքների կազմակերպման բնագավառում պետության կողմից համայնքի ղեկավարին պատվիրակված լիազորությունների իրականացման ֆինանսավորում.

Ծրագրով բույսերի ազրոտեխնիկայի, սերմնաբուծության, ցանքաշրջանառության և պարարտանյութերի ճիշտ օգտագործման կազմակերպումը պետությունը կպատվիրակի համայնքների ղեկավարներին և համայնքների ու գյուղատնտեսների հետ կկնքվեն համապատասխան պայմանագրեր :

Ծրագրով նախատեսվում է ՄԺԾԾ-ի յուրաքանչյուր տարում հատկացնել 12285.3 հազարական դրամ :

Սերմերի որակի սոսուզման և սորտավորմարկման միջոցառումների իրականացում.

Բուսաբուծության կայուն զարգացման տեսակետից կարևորագույն միջոցառումներից մեկը բույսերի նոր սորտերի փորձարկումների և դրանց արդյունքների հիման վրա արտադրության մեջ լավագույն սորտերի ներդրման կազմակերպումն է : Այդ աշխատանքներն ունեն շարունակական բնույթ և համապետական մասշտաբով ապահովում են հայրենական և արտերկրների սելեկցիոն կենտրոնների կողմից բուծված արդյունավետ սորտերի օգտագործման և այդ նվաճումների իրավական պաշտպանության խնդիրների լուծումը :

Այս ծրագրի իրագործումը հնարավորություն է ընձեռում կանխել գյուղատնտեսական մշակաբույսերի ցանքային ցածր որակ ունեցող սերմերի և տնկանյութի օգտագործումը և ապահովել կոնդիցիոն սերմերի վերարտադրություն :

Նախատեսվող միջոցառումներն են՝

- սերմերի խմբաքանակներից նմուշների ընտրություն
- սերմնմուշների լաբորատոր փորձարկումների կազմակերպում
- գյուղատնտեսական մշակաբույսերի պետական սորտավորմարկում
- սերմերի ծլունակության և մաքրության լաբորատոր անալիզ
- սերմերի հավաստագրման կանոնակարգում և փաստաթղթավորում

- սելեկցիոն նվաճումների (բույսերի սորտեր) վերաբերյալ պաշտոնական տեղեկատվության հրապարակում :

Ծրագիրը կիրականացվի «Սերմնաբուծության և սելեկցիոն նվաճումների պահպանության կենտրոն» ՓԲԸ-ի միջոցով :

ՄԺԾԾ նախատեսվում է 2013թ. – 19613.0 հազար դրամ, 2014թ.- 19813.0 հազար դրամ և 2015թ. 20227.0 հազար դրամ:

«Համրապետական անասնաբուժական լաբորատորիա» պետական ոչ առևտրային կազմակերպության կողմից իրականացվող գյուղատնտեսական կենդանիների հիվանդությունների լաբորատոր ախտորոշման և կենդանական ծագում ունեցող հումքի և նյութի փորձաքննության միջոցառումներ.

Ծրագրի իրականացման նպատակն է կենդանիների վարակիչ հիվանդությունների համաճարակային վիճակի բարելավումը, մարդու և կենդանիների համար ընդհանուր հիվանդություններից բնակչության պահպանումը :

Նշված արդյունքներին հասնելու համար նախատեսվում է իրականացնել հետևյալ միջոցառումները.

- վերցված նմուշների մանրէաբանական, քիմիաբունաբանական, ախտանատոմիական, շնաբանական և այլ լաբորատոր փորձաքննությունների իրականացում,

- գյուղատնտեսական կենդանիների հիվանդությունների ախտորոշում :

ՄԺԾԾ նախատեսվում է 2013թ. – 20239.0 հազար դրամ, 2014թ.- 20611.6 հազար դրամ և 2015թ.՝ 21439.6 հազար դրամ:

Հրանային և Ստեղծանակերտի քաղաքային «Անասնաբուժական սպասարկման կայան» պետական ոչ առևտրային կազմակերպությունների կողմից իրականացվող գյուղատնտեսական կենդանիների և քոչունների հիվանդությունների ախտորոշման ու հակահամաճարակային միջոցառումներ.

Հանրապետությունում կայուն անասնահամաճարակային իրավիճակ ապահովելու, ինչպես նաև կենդանիների և մարդկանց համար ընդհանուր վարակիչ հիվանդությունները կանխելու նպատակով իրականացվում են ամենամյա հակահամաճարակային կանխարգելիչ պարտադիր միջոցառումներ :

Միջնաժամկետ ժամանակահատվածում գյուղատնտեսական կենդանիների վարակիչ հիվանդությունների դեմ պայքարի հակահամաճարակային կանխարգելիչ միջոցառումների (ախտորոշում, պատվաստում, ախտահանություն և այլն) մեջ նախատեսվում է ընդգրկել կենդանիների և մարդկանց համար առավել վտանգավոր 14 հիվանդություններ:

Ծրագրի իրականացումը կնպաստի հանրապետության տարածքում կենդանիների վարակիչ հիվանդությունների նկատմամբ կայուն հակահամաճարակային վիճակի ստեղծմանը, անասնաբուժասանիտարական տեսակետից բարորակ անասնապահական մթերքի և հումքի արտադրության ապահովմանը, կենդանիների և մարդու համար ընդհանուր վարակիչ

հիվանդություններից բնակչության պաշտպանությանը, ինչպես նաև կայուն միջակետական տնտեսական կապերի հաստատմանը :

ՄԺԾԾ նախատեսվում է 2013թ. – 253823.0 հազար դրամ, 2014թ.- 267796.4 հազար դրամ և 2015թ.՝ 272212.4 հազար դրամ:

Պատվաստուկներ և այլ հակահամաճարակային միջոցառումների համար անհրաժեշտ պարագաների ձեռքբերում.

Հանրապետությունում անսանարուժական հակահամաճարակային կայուն իրավիճակ ապահովելու, ինչպես նաև մարդկանց և կենդանիների վարակիչ հիվանդությունները կանխելու նպատակով իրականացվում են ամենամյա հակահամաճարակային պարտադիր միջոցառումներ :

Միջնաժամկետ ժամանակահատվածում գյուղատնտեսական կենդանիների վարակիչ հիվանդությունների դեմ հակահամաճարակային միջոցառումների մեջ նախատեսվում է ընդգրկել կենդանիների և մարդկանց համար առավել վտանգավոր հետևյալ 14 հիվանդություններ՝

1. Բրուցելյող - խոշոր եղջերավոր անասուններ, մանր եղջերավոր անասուններ, խոզեր, միասմբակավորներ, խոզեր

2. Տուբերկուլյող - խոշոր եղջերավոր անասուններ

3. Սիրիրախտ - խոշոր եղջերավոր անասուններ, մանր եղջերավոր անասուններ, խոզեր, միասմբակավորներ

4. Դարադ - խոշոր եղջերավոր անասուններ, մանր եղջերավոր անասուններ

5. Բրադու - մանր եղջերավոր անասուններ

6. Սալմոնելյող - խոշոր եղջերավոր անասուններ, խոզեր

7. Կարմրախտ - խոզեր

8. Առեսկի - խոզեր

9. Կատաղություն - շներ

10. Դեղնախտ - խոշոր եղջերավոր անասուններ

11. Էմկար - խոշոր եղջերավոր անասուններ

12. Պաստերելյող - խոշոր եղջերավոր անասուններ, մանր եղջերավոր անասուններ, խոզեր

13. Ժանտախտ - խոզեր, բռչուններ

14. Լեպտոսալիրող - խոշոր եղջերավոր անասուններ :

Ծրագրի իրականացման արդյունքում հակահամաճարակային միջոցառումների մեջ ՄԺԾԾ ժամանակահատվածի յուրաքանչյուր տարում ամբողջությամբ կընդգրկվեն խ.ե.ա, մ.ե.ա ու խոզերը, ինչպես նաև բռչունները :

Պատվաստուկների և հակահամաճարակային այլ միջոցառումների համար անհրաժեշտ պարագաների ձեռքբերում ծրագրով նախատեսվում է հատկացնել 2013թ. – 32997.4 հազար դրամ, 2014թ.- 36297.0 հազար դրամ և 2015թ. 39927.0 հազար դրամ:

Արհեստական սերմնավորում.

Հաշվի առնելով տոհմարուծության զարգացման գործընթացում արհեստական սերմնավորման միջոցառումների կարևորությունը, ծրագրի շրջանակներում նախատեսվում է պահպանել տափարի և

ոչխարի տարբեր ցեղերի բարձրարժեք արտադրողներից ստացված և խորը սառեցված սերմնահեղուկի բանկը:

Ծրագրի իրականացումը հնարավորություն կտա, օգտագործելով բարձր մթերատու ցեղերի գենետիկական ներուժը, բարելավել հանրապետությունում բուծվող գյուղատնտեսական կենդանիների տոհմային հատկանիշները և բարձրացնել կովերի կաթնատվությունը, ոչխարների պտղատվությունը:

Ծրագրի իրականացումը միաժամանակ հնարավորություն կտա սերմնավորվող կենդանիների մոտ կրծատել բնական զուգավորման ժամանակ փոխանցվող մի շարք վարակիչ հիվանդությունների տարածումը և նվազեցնել ստերջությունը:

ՄԺԾԾ նախատեսվում է 2013թ. – 10812.4 հազար դրամ, 2014թ.- 11894.0 հազար դրամ և 2015թ.՝ 14110.0 հազար դրամ:

Խորհրդատվական և տպագրական ծառայություններ ու մոմիրորինզի կազմակերպում : Ծրագրով նախատեսվում է իրականացնել

- հանրապետության գյուղատնտեսական արտադրությամբ զբաղվող սուբյեկտների, այդ թվում գյուղացիական ու ֆերմերային տնտեսությունների մասնագիտական և մարքեթինգային աջակցության կարիքների բացահայտում:

- ագրարային արտադրության արդյունավետության և շահութաբերության բարձրացման նպատակով ուսուցողական ծրագրերի և նոր տեխնոլոգիաների փորձացուցադրական միջոցառումների մշակում ու անցկացում:

- ոլորտի՝ համապատասխան մասնագետների ներգրավմամբ, խորհրդատվական աշխատանքների կազմակերպում, համակարգում, սեմինարների անցկացում:

ՄԺԾԾ նախատեսվում է 2013թ. – 19176.0 հազար դրամ, 2014թ.- 21094.0 հազար դրամ և 2015թ.՝ 22176.0 հազար դրամ:

Գյուղատնտեսական տեխնիկայի համարանիշերի և հատուկ փաստարդերի պատվիրում.

Ծրագրով կիրականացվի ԼՂՀ գյուղատնտեսության նախարարության կողմից, որի նպատակն է գյուղատնտեսական տեխնիկայի ամենամյա գրանցման, հաշվառման և պետհամարանիշերի տրման աշխատանքների իրականացումը:

Ծրագրով նախատեսվում է. այդ աշխատանքների կատարման համար ձեռքբերել անհրաժեշտ հաշվառման քարտեր, վկայականներ, տեխնանձնագրեր և պետհամարանիշեր:

ՄԺԾԾ նախատեսվում է 2013թ. – 567.5 հազար դրամ, 2014թ.- 624.0 հազար դրամ և 2015թ. 686.0 հազար դրամ:

Աջակցություն գյուղի և գյուղատնտեսության աջակցության հիմնադրամին

Ծրագրով նախատեսվում է գյուղի և գյուղատնտեսության աջակցության հիմնադրամի միջոցով գյուղատնտեսությամբ զբաղվող սուբյեկտներին՝

- փոխառությունների տրամադրում,
- առևտրային բանկերի կողմից տրամադրվող վարկերի տոկոսադրույթների մասնակի սուբյեկտավորում,

- արժեքի մասնակի սուբսիդավորում :

Ծրագրի իրականացման նպատակով ՄԺԾԾ նախատեսվում է 2013 - 2015 թթ. – 820000.0 հազարական դրամ:

Գյուղատնտեսական միջոցառումների իրականացման ծրագրեր

Այս ծրագրի շրջանակներում իրականացվող միջոցառումներին նախատեսվում է հատկացնել 2013- 2015թթ. 1535.4 մլն-ական դրամ, որոնցով կիրականացվեն հետևյալ միջոցառումները՝

- Պարարտանյութերի և սերմերի սուբսիդավորում,
- Եզրափակումների արտադրության սուբսիդավորում,
- Ենթաշրջանային ծրագրերի իրականացում,
- Սև ցեղ կատարողներին աջակցություն,
- Երինջների ձեռքբերում,
- «Տնհմային կայան» ՓԲԸ-ի համար անասնապահական համալիրի և հողամասի ձեռքբերում,
- «Տնհմային կայան» ՓԲԸ-ի համար սարքավորումների ձեռքբերում,
- Բազմամյա խոտարույսերի մշակության սուբսիդավորում,
- Սեքնա-տրիակտորային կայանների վերազինում,
- Անասնաբուժական սպասարկման կայաններ, Բույսերի պաշտպանության ծառայություն ՊՈԱԿ-ների կառուցում, վերանորոգում,
- Սերմնաարտադրություն :

ԳԼՈՒԽ 11. ԶՐԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

11.1. ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԼՂՀ ջրային համակարգերի բնագավառի հիմնական խնդիրներն են կառավարման և անվտանգ օգտագործման կազմակերպումը, ջրային համակարգերի ներդրումային քաղաքականության մշակումն ու իրականացումը, դրանց վրա ազդող օբյեկտների շինարարական և վերակառուցման աշխատանքների նախագծերի նախնական փորձաքննությունը, խմելու և ոռոգման ջուր մատակարարող, ջրահեռացում իրականացնող առևտրային կազմակերպություններում պետական բաժնեմասերի կառավարումը և մատակարարված ջրի դիմաց հավաքարման իրականացումը:

ԼՂՀ պետական բյուջեի և տարրեր հիմնադրամների միջոցների հաշվին բնակավայրերի խմելու ջրի համակարգերում ներդրումները ընդհանուր իրավիճակի մեջ էական փոփոխություն են մտցրել: Ավարտված են Բերդաշենի, Սոսի, Քարահունջ, Խնձապատ, Խնդրիստան, Զրակուս, Խնուշինակ, Բերքաձորի, Հարավ, Նոր Մարաղա, Ղազարահող, Թալիշի պոմպակայան, Հարթաշեն, Նորաշեն, Մեծ Թաղեր, Ազոխ, Դրախտիկ, Չարեքտար բնակավայրերի ջրամատակարարման համակարգերը և Արաքսի մեծ ջրանցքի շինարարությունները: «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի միջոցներով ավարտված են Ասկերան քաղաքի Նորագյուղ և Ավետարանց գյուղերի ջրամատակարարման աշխատանքները:

«Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի 2012թ. ծրագրով ջրամատակարարման ուղղությամբ շինարարական աշխատանքներ են ընթանում Մարտունի քաղաքի և շրջանի Կարմիր շուկա, Սարգսաշեն, Մարտակերտի շրջանի՝ Վանք, Գետավան և Վարճկաբաղ, Հաղբութ քաղաքի և շրջանի Տող գյուղի, Ասկերանի շրջանի Մաղարաշեն համայնքի, Շահումյանի շրջանի Քարվաճառ քաղաքի և Աղնաբերդ համայնքի ջրամատակարարումն ապահովվելու համար: Մեծածավալ աշխատանքներ են ընթանում Ստեփանակերտ և Շուշի քաղաքների ջրամատակարարման համակարգերի վերակառուցման, շուրջօրյա ջրամատակարարման ռեժիմին հասցնելու համար:

Ոլորսի հիմնական խնդիրները

• Ջրային համակարգերի շինարարական աշխատանքների որակի հսկողությունը, նախկինում կառուցված օբյեկտների վերականգնումը, բնագավառում առկա և նոր գործարկվող հզրությունների պատշաճ շահագործման ու պահպանման խնդիրները,

• Ջրամատակարարման և ջրահեռացման բնագավառում անավարտ համակարգերի ավարտումը և նորերի կառուցումը, գյուղական ենթակառուցվածքների զարգացումը, մատակարարվող ջրի որակի և հաշվառման համակարգերի բարելավումը, սակագնային քաղաքականության մշակումը,

• Օրենսդրական դաշտի և նորմատիվային բազայի բարելավման շարունակումը,

• Ապահովել և վերահսկել համակարգերի կազմակերպությունների արդյունավետ գործունեությունը: Կատարելագործել հաշվառման համակարգերը և գործուն մեխանիզմներ ստեղծել մատուցած ծառայությունների դիմաց վճարումների գանձման համար,

- Իրականացնել վերահսկողություն ջրամատակարարման և ջրահեռացման ոլորտներում ապօրինությունների կանխարգելման ուղղությամբ: Խրախուսել ջրի և էլեկտրաէներգիայի խնայողությունը:

2013-2015թ. ընթացքում անհրաժեշտ է վարել խմելու ջրի և ոռոգման համակարգերը շահագործող ընկերությունների սուրսիդավորման քաղաքականություն: Միաժամանակ աստիճանաբար անցում կկատարվի նշված ընկերությունների գործունեության առևտրային սկզբունքներին՝ սուրսիդավորման ժամանակ կիրառելով տարբերակված և հասցեական մոտեցում առաջին հերթին սոցիալական խնդիրներ լուծելու նպատակով:

Ընդհանուր առմամբ նախատեսվում է իրականացնել խմելու ջրի և ոռոգման համակարգերի բարեփոխումների երկարաժամկետ ծրագրեր՝ հիմնականում նպատակ դնելով բարձրացնել դրանց շահագործման հուսալիությունը, համակարգի կազմակերպությունների գործունեության արդյունավետությունը, ինչպես նաև կրճատել ջրակորուստները և բարելավել ջրամատակարարման և ջրահեռացման որակը:

11.2 ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ ՄՃԾ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ

11.2.1. Նպատակները

Ջրային տնտեսության ոլորտի հիմնական նպատակներն են՝

- պետական սեփականություն հանդիսացող ջրային համակարգերի կառավարման ու անվտանգ օգտագործման ապահովումը,
- ջրային համակարգերի օգտագործման նկատմամբ վերահսկողության իրականացումը,
- ջրամատակարարման և ջրահեռացման բնակավառում կառավարման ենթակա ջրային համակարգերի կառուցման և վերականգնման միջոցով շրջկենտրոններում շուրջօրյա և շրջանների բնակավայրերում ամենօրյա որակյալ և կայուն ջրամատակարարման ապահովումը,
- համակարգի կազմակերպությունների կառավարման համակարգի բարելավում՝ ի հաշիվ շահագործման և պահպանման ծախսերի կրճատման, կորուստների նվազեցման և վարձավճարների հավաքագրման մակարդակի բարձրացման, նրանց գործունեության առևտրային սկզբունքների վրա աստիճանաբար անցումը:

11.2.2. Գերակայությունները

Ջրային տնտեսության ոլորտի հիմնախնդիրների լուծումներն ապահովելու համար պահանջված ֆինանսական միջոցները առաջնահերթ կուղղվեն՝

- ԼՂՀ բնակավայրերում ջրամատակարարման համակարգերի կառուցմանը և հաշվիչների տեղադրմանը,
- պոմպակայանների կառուցմանը, ջրհորների վերականգնմանը ու քյահիրզների մաքրմանը,
- համակարգի կազմակերպությունների տեխնիկական պարկի վերագինմանը և կայացմանը,

- գործող ջրատնտեսական օբյեկտների վարակառուցմանը և նոր ջրատնտեսական օբյեկտների կառուցմանը:

11.3. ԳՈՅՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

ԼՂՀ կառավարության կողմից կիրականացվեն ոռոգման համակարգերի զարգացման ծրագրեր, որոնք հնարավորություն կստեղծեն լուծելու ոռոգման ջրի հիմնախնդիրը և ոռոգման ջրի արդյունավետ կառավարումը:

Սիաժամանակ կարևորվում է ԼՂՀ բնակավայրերի խմելու ջրով ապահովման հիմնախնդրի լուծումը, քաղաքային և գյուղական համայնքների ու հատկապես Ստեփանակերտ քաղաքի ջրամատակարարման համակարգի արդիականացման միջոցով:

Հաշվի առնելով ոլորտի հիմնական գերակայությունները և նպատակները՝ 2013-2015 թվականների ՄԺԾԾ-ով նախատեսվում են համապատասխան գումարներ:

ԳԼՈՒԽ 12. 2013-2015 ԹԹ. ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՊԻՏԱԼ ԾԱԽՍԵՐԻ ԾՐԱԳԻՐ

12.1. 2007- 2012թ. հիմնական զարգացումները

2007-2012 թթ. ԼՂՀ պետական բյուջեից ֆինանսավորված կապիտալ ծախսերը տատանվել են ՀՆԱ նկատմամբ 9.0-14.7 %-ի շրջանակներում: Սիևնույն ժամանակ, պետական բյուջեի ընդամենը ծախսերի կառուցվածքում կապիտալ ծախսերի մասնաբաժինը տատանվել է 17.8-27.5 %-ի շրջանակներում:

Աղյուսակ 12.1.1 ԼՂՀ պետական բյուջեի կապիտալ ծախսերը 2007- 2012թ.

	2007թ.	2008թ.	2009թ.	2010թ.	2011թ.	2012թ.
	Քիաստացի					բյուջե
Ընդամենը կապիտալ ներդրումներ մլն. դրամ	7602.4	12790.4	12593.7	17126.5	18167.4	12500.5
%՝ պետքյուջեի ընդամենը ծախսերի նկատմամբ	24.7	25.5	22.9	27.5	27.0	17.8
%՝ ՀՆԱ նկատմամբ	10.7	14.7	12.3	14.5	13.4	8.4

Ոլորտների միջև կապիտալ ծախսերի բաշխման և ծրագրերի առաջնահերթությունների վերաբերյալ որոշումների կայացման գործընթացում ԼՂՀ կառավարությունը հնարավորինս ձգտել է առաջնորդվել պետական քաղաքականության գերակայություններով՝ դրանք արտացոլելով պետական ծախսերի, մասնավորապես, կապիտալ ծախսերի ծրագրերում:

12.2. Կապիտալ ծախսերի ծրագրման սկզբունքները

2013-2015 թթ. կապիտալ ծախսերը ծրագրելիս ԼՂՀ կառավարությունը, հաշվի առնելով մակրոտնտեսական և հարկաբյուջետային շրջանակներից բխող ընդհանուր սահմանափակումները, առաջնորդվել է հետևյալ սկզբունքներով.

- կառավարության քաղաքականության նպատակներին և գերակայություններին համապատասխանություն,
- անվտանգության, ռազմավարական նշանակության և տարածաշրջանային մրցունակությանը նպաստող խնդիրների լուծում,
- մասնավոր հատվածի զարգացմանը (ներդրումների ներգրավմանը) նպաստում և տնտեսական աճի խթանում,
- պետության կողմից ստանձնած որոշակի (ներդրումային բնույթի) պարտավորությունների կատարում,
- կապիտալ ծախսերի առանձին ծրագրերի նպատակների և արդյունքների որոշակիություն, հստակություն և հիմնավորվածություն:

12.3. 2013-2015թթ. պետական կապիտալ ծախսերի շրջանակը

2013-2015թթ. պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրով նախատեսվում է կապիտալ ծախսերի գծով իրականացնել 55500.0 մլն դրամ հատկացումներ՝ 2013թ.՝ 14500.0 մլն դրամ, 2014 թ.՝ 19000.0 մլն դրամ և 2015 թ.՝ 22000.0 մլն դրամ:

Աղյուսակ 12.3.1. ԼՂՀ 2012-2015թթ. պետական բյուջեի կապիտալ ծախսերը

	2012թ.	2013թ.	2014թ.	2015թ.
	Բյուջե	2013-2015 ՄԺԾԾ		
Հնդամենը կապիտալ ծախսեր				
մլն. դրամ	12,500.5	14,500.0	19,000.0	22,000.0
%՝ պետքայից ընդամենը ծախսերի նկատմամբ	17.8	20.0	23.3	24.0
%՝ ՀՆԱ նկատմամբ	8.4	8.5	9.9	10.2

ԼՂՀ տնտեսությունն առայժմ գտնվում է կառուցվածքային փոփոխությունների փուլում և ծրագրելով նման մակարդակի կապիտալ ծախսեր՝ կառավարությունը, նախ և առաջ, հաշվի է առել այն հանգամանքը, որ մի շարք ոլորտներում մասնավոր հատվածի ներգրավումը գրեթե անհավանական է և պետական կապիտալ ծախսերը պետք է հանդիսանան մասնավոր ներդրումներին փոխլրացնող ու խթանող՝ հնարավորինս բացառելով մասնավոր ներդրումների դուրսման հնարավորությունը:

ԳԼՈՒԽ 13. ԱՅԼ ՃՅՈՒՂԵՐ

13.1 ՓՈՔՐ ԵՎ ՄԻՋԻՆ ԶԵՇՆԱՐԿԱՏԻՐՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ

Փոքր և միջին ձեռնարկատիրության ոլորտի զարգացման 2013-2015թթ. ՄԺԾԾ-ն ուղղված է «Փոքր և միջին ձեռնարկատիրության պետական աջակցության մասին» ԼՂՀ օրենքի պահանջների կատարմանը, համաձայն որի, փոքր և միջին ձեռնարկատիրության պետական աջակցությունն իրականացվում է տարեկան ծրագրերով, որը մշակվում է նշված օրենքով սահմանված հիմնական ուղղություններին համապատասխան՝ ելնելով զարգացման գերակայություններից:

Փոքր և միջին ձեռնարկատիրության ոլորտի ընդհանուր նկարագիր.

Կարևորելով փոքր և միջին ձեռնարկատիրության (ՓՄՁ) ոլորտի դերը երկրի տնտեսության զարգացման, նոր աշխատատեղերի ստեղծման, բնակչության կենսամակարդակի բարձրացման, հասարակության միջին խավի ձևավորման, երկրում սոցիալական և քաղաքական կայունության ապահովման գործում՝ ԼՂՀ կառավարությունը ՓՄՁ ոլորտը համարում է երկրի տնտեսության զարգացման գերակա ուղղություններից մեկը և շարունակական քայլեր ձեռնարկում ոլորտի պետական աջակցության և զարգացման ուղղությամբ:

ԼՂՀ-ում ՓՄՁ ոլորտը, ստանալով պետական աջակցություն, զարգանում է՝ տարեցտարի ավելացնելով ՓՄՁ սուբյեկտների թվաքանակը, ստեղծելով նոր աշխատատեղեր, դրանով իսկ ավելացնելով դրանց ազդեցությունը տնտեսական զարգացման գործընթացների վրա:

Երկրի տնտեսական զարգացման մակարդակը բնութագրող ամենակարևոր ցուցանիշի՝ ՀՆԱ-ի մեջ ՓՄՁ ոլորտի մասնակցության 2011թ.-ի ցուցանիշը կազմում է 32.5%, 2010թ. արձանագրված 31.4%-ի դիմաց: 2011թ. ընթացքում ստեղծվել է 827 նոր ՓՄՁ սուբյեկտ, այդ թվում՝ 728 անհատ ձեռնարկատեր՝ ապահովելով մոտ 820 նոր աշխատատեղ:

Ինչպես նախորդ տարիներին, այնպես էլ 2011թ. հետևողական աշխատանք է իրականացվել ԼՂՀ-ում ՓՄՁ զարգացման քաղաքականության ու ռազմավարության, ՓՄՁ զարգացմանն ուղղված ծրագրերի մշակման, ինչպես նաև ՓՄՁ պետական աջակցության ուղղությամբ ձեռնարկված համապատասխան միջոցառումների իրականացման ուղղությամբ:

2011 թվականին «ՓՄՁ սուբյեկտներին տրամադրված առևտրային վարկերի տարեկան տոկոսադրույթների մասնակի սուբյեկտավորում» ծրագրի շրջանակներում՝ Արցախի ներդրումային հիմնադրամի հետ համագործակցող առևտրային բանկերի միջոցներով ՓՄՁ սուբյեկտներին տրամադրվել է 3478.1 մլն դրամի չափով վարկ: ՓՄՁ սուբյեկտներին տրամադրված առևտրային վարկերի տարեկան տոկոսադրույթների սուբյեկտավորմանը Արցախի ներդրումային հիմնադրամի կողմից ուղղվել է 699.4 մլն դրամ:

2011 թվականին «ՓՄՁ սուբյեկտներին գործարար տեղեկատվական և խորհրդատվական աջակցություն» ծրագրի շրջանակներում իրականացվել են 5.2 մլն դրամ գումարով հետևյալ աշխատանքները. տպագրվել են բուկլետներ, թողարկվել է «Արցախաբերությունն Արցախում» 3-րդ տեղեկատվական պարբերականը, թարմացվել է «Ներդրողի ուղեցույց» տեղեկատվական գրքույկը, ՓՄՁ սուբյեկտների համար կազմակերպվել և իրականացվել են բիզնես-դասընթացներ:

2011 թվականին «ՓՄՁ սուբյեկտների կողմից քողարկվող արտադրանքի մասուցվող ծառայությունների/ շուկաներում առաջմղմանն աջակցություն» ծրագրին ուղղվել է 20.2 մլն դրամ, ապահովվել է ՓՄՁ սուբյեկտների մասնակցությունը մի շարք միջազգային միջոցառումների: 2011թվականի սեպտեմբերին Ստեփանակերտում կայացավ BRIDGE ARTSAKH 2011 հերթական տնտեսական համաժողովը:

«ՓՄՁ սուբյեկտների մոտ նորարարությունների և ժամանակակից տեխնոլոգիաների ներդրմանն աջակցություն» ծրագրի /2.4 մլն դրամ/ շրջանակներում ֆինանսական աջակցություն է ցուցաբերվել ԼՂՀ ԱՆ «Արմինե Փակումեանի անվան պոլիկլինիկա» ՓԲԸ-ին՝ ԼՂՀ-ում Տելեբժկության պիլոտային ծրագրի ներդրմանը: Ապահովվել է ԼՂՀ պատվիրակության մասնակցությունը Երևան քաղաքում կայացած «Դիջիթելք 2011» ցուցահանդեսին, որտեղ ԼՂՀ տնտեսական զարգացման նախարարությունը ներկայացրեց «Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կենտրոն» նախագծի շնորհանդեսը:

Փոքր և միջին ձեռնարկատիրության ոլորտի բնդիանուր խնդիրները.

Զարգացման միտումների հետ մեկտեղ ՓՄՁ ոլորտում առկա են մի շարք հիմնախնդիրներ, որոնց դեռ շարունակում են բախվել ՓՄՁ սուբյեկտները: Այդ հիմնախնդիրները պայմանավորված են ինչպես օբյեկտիվ, այնպես էլ սուբյեկտիվ գործուներով, մասնավորապես, ՓՄՁ սուբյեկտների համար ֆինանսական (վարկային) միջոցների անմատչելիությամբ՝ կապված վարկային միջոցների ձեռքբերման ապահովության առարկայի՝ գրավի բացակայության հետ, հատկապես գյուղական վայրերում, գործարար տեղեկատվության, խորհրդատվության ստացման ու կաղըների մասնագիտական ուսուցման հարցերում առկա դժվարություններով, ՓՄՁ սուբյեկտների արտադրանքի (ծառայությունների) շուկաներ առաջմղման հետ կապված խնդիրներով, ինչպես նաև սկսնակ գործարարների համար ձեռնարկատիրական գործունեություն ծավալելու հետ կապված գործարար հմտությունների պակասով:

ՓՄՁ ոլորտի զարգացման և պետական աջակցության նպատակներն են.

ՄԺԾԾ ժամանակահատվածում ՓՄՁ ոլորտի զարգացման և պետական աջակցության հիմնական նպատակն է պետական շարունակական աջակցությամբ նպաստել ՓՄՁ ոլորտի դերի աստիճանական բարձրացմանը երկրի սոցիալ-տնտեսական և տարածաշրջանային կայուն զարգացման ասպարեզում:

ՓՄՁ ոլորտի զարգացման և պետական աջակցության նպատակներն են.

- ✓ ՓՄՁ սուբյեկտների ֆինանսական և ներդրումային հնարավորությունների ընդլայնումը,
- ✓ ՓՄՁ սուբյեկտների նորարարական և արտաքին տնտեսական գործունեության ընդլայնումը,
- ✓ ՓՄՁ սուբյեկտների տեղեկատվական և խորհրդատվական ծառայություններից օգտվելու հնարավորությունների ընդլայնումը,
- ✓ գործարարությամբ գրադարձելու հնարավորությունների ընդլայնումը՝ նախապատվությունը տալով գյուղատնտեսական մթերքների արտադրությամբ, տեղական հումքի վերամշակմամբ, արտահանման ուղղաձություն ունեցող և ներմուծմանը փոխարինող տեղական արտադրատեսակներ արտադրող

տնտեսավարող սուբյեկտներին, ինչպես նաև զբոսաշրջության ոլորտում գործող կամ սկսնակ ՓՄՁ սուբյեկտներին:

Վերոհիշյալ նպատակները համահունչ և փոխկապակցված են ԼՂՀ կառավարության 2012թ. գործունեության ծրագրային միջոցառումների ցանկում ընդգրկված ՓՄՁ պետական աջակցության 2012թ. ծրագրի նպատակային ուղղությունների հետ, որոնք բխում են ԼՂՀ կառավարության գործունեության ընդհանուր նպատակներից և կրում են շարունակական ու կայուն բնույթ առնվազն միջնաժամկետ հատվածում:

Ընդ որում՝ վերոհիշյալ նպատակների իրագործումը նպատակառուղղված է ՓՄՁ պետական աջակցության 2012թ. ծրագրով նախատեսված միջոցառումների իրականացման շրջանակներում ավելի շատ ՓՄՁ սուբյեկտների ներգրավմանը և նրանց ցուցաբերվող պետական աջակցության շրջանակների ընդլայնմանը՝ միևնույն ժամանակ բարձրացնելով աջակցության հասցեականությունը և նպատակայնությունը: Ծրագրերի իրականացման ընթացքում նախապատվությունը տրվելու է արդյունաբերության ոլորտի լավագույն գործարար ծրագրերին: Բարձրացվելու է ԱՆՀ-ի կողմից հսկողության մակարդակը:

ՓՄՁ ոլորտում իրականացվելիք ծրագրերի գծով ծախսերի մակարդակի վրա ազդող գործունեութը

ՓՄՁ ոլորտում իրականացվելիք ծրագրերի (տվյալ դեպքում Փոքր և միջին ձևոնարկատիրությանը պետական աջակցության տարեկան (2013թ., 2014թ. և 2015թ.) ծրագրերի) գծով ծախսերի մակարդակի վրա ազդող գործունեութը պայմանավորված են ինչպես ՓՄՁ պետական քաղաքականության արդյունավետ իրականացմանը (ՓՄՁ սուբյեկտների թվաքանակի ավելացում՝ դրա հաշվին նոր աշխատատեղերի ստեղծում և հասարակության միջին խավի ձևավորում), այնպես էլ ՓՄՁ պետական քաղաքականության իրականացման հետ անմիջական առնչություն չունեցող գործուների առկայությամբ (բնակչության տեղաշարժեր, բնակչության սոցիալական կառուցվածքի փոփոխություն և այլն):

ՓՄՁ ոլորտի հետագա զարգացման, մասնավորապես ՓՄՁ ոլորտում իրականացվելիք ծրագրերի գծով ծախսային գործուների ազդեցության մեղմնան նպատակով տարեցտարի ընդլայնվում են ՓՄՁ ոլորտին ուղղված պետական աջակցության շրջանակները:

ՓՄՁ ոլորտում գոյություն ունեցող ծախսային պարտավորությունները

Գոյություն ունեցող ծախսային ծրագրերի իրականացումը մեծապես կնպաստի ՓՄՁ ոլորտի գերակայությունների և ՓՄՁ ոլորտի զարգացման և պետական աջակցության ծրագրային նպատակների իրականացմանը՝ հետևյալ հիմնական ուղղություններով.

- ✓ ՓՄՁ սուբյեկտներին աջակցության համապատասխան ենթակառուցվածքների պահպանում և ամրապնդում.
- ✓ ՓՄՁ սուբյեկտներին ֆինանսական աջակցություն.
- ✓ ՓՄՁ սուբյեկտների արտադրական հղորությունների վերագինմանն աջակցություն.
- ✓ Առևտրային բանկերի կողմից ՓՄՁ սուբյեկտներին տրամադրված վարկերի տարեկան սոլոսադրույթների մասնակի սուբյեկտավորում.

- ✓ ՓՄՁ սուրյեկտներին վարկային երաշխավորությունների տրամադրում.
- ✓ ՓՄՁ սուրյեկտների կապիտալի ֆինանսավորում.
- ✓ ՓՄՁ սուրյեկտներում նորարարությունների և ժամանակակից տեխնոլոգիաների ներդրմանն աջակցություն.
- ✓ ՓՄՁ սուրյեկտների կողմից բողարկվող արտադրանքի (նատուրալ ծառայությունների) շուկաներ առաջնային աջակցություն:

13.2 ՀԻՓՈԹԵՔԱՅԻՆ ՎԱՐԿԱՎՈՐՈՒՄ

Հիփոթեքային վարկավորմամբ բնակարան /բնակելի տուն/ ձեռք բերելու կամ վերանորոգելու պետական աջակցությունն իրականացվում է Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության քաղաքացիների բնակարանային պայմանների բարելավմանը նպաստելու և բնակարանային շինարարության զարգացումը խթանելու նպատակով:

2011թ. հիփոթեքային վարկավորմամբ բնակարան /բնակելի տուն/ ձեռք բերելու կամ վերանորոգելու ֆինանսական աջակցության ծրագիրն իրականացվել է հետևյալ ուղություններով.

➤ «Հիփոթեքային վարկերի տոկոսադրույթների սուբսիդավորում» ծրագրով 397 քաղաքացու տրամադրվել է 2538.7 մլն դրամի վարկ: Տարվա ընթացքում վարկերի տոկոսադրույթների սուբսիդավորմանն ուղղված գումարը կազմել է 282.5 մլն դրամ.

➤ «Հիփոթեքային վարկերի կանխավճարների նպատակային փոխառությամբ տրամադրում» ծրագրին ուղղվել է 25.8 մլն. դրամ.

➤ «Իրացնելու նպատակով բնակարանների /առանձնատների/ կառուցում և գնում» ծրագրին ուղղվել է 3131.6 մլն դրամ.

➤ «ԼՂՀ շրջկենտրոններում բնակվող քաղաքացիների կողմից բնակարաններ և բնակելի տներ ձեռք բերելու պետական ֆինանսական աջակցություն» ծրագրին ուղղվել է 507.2 մլն դրամ.

➤ «Հիփոթեքային փոխառություններ գյուղաքնակ քաղաքացիներին» ծրագրով 126 քաղաքացու տրամադրվել է 232.4 մլն դրամի վարկ:

2013-2015թթ. միջնաժամկետ ժամանակահատվածում հիփոթեքային վարկավորման ոլորտում նախատեսվում է իրականացվող ծրագրերի շարունակում:

Փոքր և միջին ձեռնարկատիրության ու հիփոթեքային վարկավորման համար ԼՂՀ 2013-2015թթ. միջնաժամկետ ժամանակահատվածում ծրագրով պետական բյուջեից նախատեսվում է յուրաքանչյուր տարվա համար 2000.0-ական մլն դրամ:

13.3 ՏՆՏԵՍՍԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՈԼՈՐՏ

2013-2015թթ. կիրականացվի մի շաբթ բարեփոխումներ ԼՂՀ կառավարության գործունեության ծրագրին համահուն:

13.3.1. ԱՏԱՆԴԱՐՏԱՅՈՒՄ, ԶԱՓԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՄԵՐՏԻՖԻԿԱՑՈՒՄ

Ոլրտի ընդհանուր նկարագիրը

«Ստանդարտացման մասին», «Զափումների միասնականության ապահովման մասին», «Համապատասխանության գնահատման մասին» ԼՂՀ օրենքների պահանջների ապահովման

պատասխանատու են հանդիսանում ԼՂՀ տնտեսական զարգացման նախարարությունը և նրա համակարգում գործող «Ստանդարտացման, չափագիտության և սերտիֆիկացման կենտրոն» ՊՈԱԿ-ը /Կենտրոն/, որի գործունեությունն ուղղված է ԼՂՀ-ում արտադրանքի և ծառայությունների որակի ապահովման աշխատանքներին աջակցմանը՝ միջազգային նորմերին ներդաշնակ ստանդարտացման համակարգի ձևավորմամբ, ստանդարտացման ու համապատասխանության հավաստման բնագավառներում միասնական տեխնիկական քաղաքականության իրականացմամբ, չափումների միասնականության ապահովմամբ:

Կենտրոնը հավատարմագրված է որպես պարենային արտադրանքի և սննդի ապահովման ծառայությունների սերտիֆիկացման մարմին: Ունի սննդամբերքի փորձարկման լաբորատորիա, որը հավատարմագրվել է 2008 թվականին: Ներկայումս կազմակերպությունը իրականացնում է ԼՂՀ կառավարության կողմից սահմանված պարտադիր հավաստման ենթակա ապրանքատեսակների և հանրային սննդի ծառայությունների համապատասխանության հավաստման, չափման միջոցների /կշեռքներ, կշռաքարեր, գազի ու էլեկտրական հաշվիչներ, վառելիքարաշխիչ աշտարակներ/ ստուգաչափման, տնտեսվարող սուբյեկտների կողմից մշակված տեխնիկական պայմանների գրանցման աշխատանքներ, ինչպես նաև սննդամբերքի ֆիզիկաքիմիական և մանրէարանական լաբորատոր փորձարկումներ:

Նպատակները

Ստանդարտացման, չափագիտության և սերտիֆիկացման ոլորտում 2013-2015թթ. ՄԺԾԾ-ի նպատակներն են՝

1) ստանդարտացման բնագավառում՝

-արտադրանքի, աշխատանքների և ծառայությունների որակի նկատմամբ պարտադիր պահանջների կատարելագործման աշխատանքների իրականացումը, որը կապահովի արտադրանքի, աշխատանքների ու ծառայությունների անվտանգությունը, շրջակա միջավայրի, բնակչության կյանքի, առողջության և գույքի պահպանումը, ինչպես նաև արտադրանքի տեխնիկական ու տեղեկատվական համատեղելիությունը և համափոխարինելությունը, ԼՂՀ տարածքում միջազգային /տարածաշրջանային/, միջպետական ստանդարտների, ինչպես նաև տեխնիկական կանոնակարգերի կիրառումը, արտադրանքի (ծառայությունների) տեխնիկական պայմանների փորձաքննության իրականացումն ու պետական գրանցումը,

-տեխնիկական պայմանների նախագծերի մշակման, քննարկման և ընդունման գործընթացում արտադրանք արտադրող և ծառայություն մատուցող կազմակերպությունների միջև փոխհամաձայնության ապահովումը,

-ստանդարտացման նորմատիվ փաստաթղթերի վերաբերյալ տեղեկատվության ապահովումը.

2) համապատասխանության հավաստման բնագավառում՝

- սերտիֆիկացման մարմինների, փորձարկման լաբորատորիաների (կենտրոնների) հավատարմագրման աշխատանքների կազմակերպումը,

-հավատարմագրված սերտիֆիկացման մարմինների և փորձարկման լաբորատորիաների (կենտրոնների) տեսչական վերահսկողության իրականացումը,

- համապատասխանության պարտադիր հավաստման ենթակա արտադրանքի և ծառայությունների սերտիֆիկացման աշխատանքների կազմակերպումը,
- արտադրանքի և ծառայությունների նկատմամբ սպառողների վստահության ապահովումը և նրանց թյուրիմացության մեջ գցող գործոնների կանխումը,
- ներքին և արտաքին շուկաներում հայրենական արտադրանքի մրցունակության բարձրացմանը աջակցումը.

3) չափագիտության բնագավառում՝

- չափման միջոցների վերահսկողության կազմակերպումը և իրականացումը, սահմանված ժամկետներում չափման միջոցների ստուգաչափումը և վկայագրումը,
- տեսչական փորձարկումների կատարումը,
- բարձր ճշտության չափումների կատարման հարցում հանրապետության կախվածության բացառումը այլ երկրներից,

-Կենտրոնի նյութատեխնիկական բազայի արդիականացումը և վերագինումը բարձր ճշտության ստուգաչափական սարքավորումներով և էտալոններով:

Ոլորսի հիմնական խնդիրները

Կենտրոնի կողմից ոլորտում դրված նպատակների իրականացումը կապված է որոշ խոչընդոտների հետ, մասնավորապես.

ա/ Ժամանակակից պահանջներին համապատասխան տեխնիկապես հագեցված չէ գործող լաբորատորիան,

բ/ Ստեղծված չեն բունարբանական և չափագիտական լաբորատորիաները,

գ/ համակարգը համալրված չէ համապատասխան որակավորում ունեցող անհրաժեշտ քանակությամբ մասնագետներով:

Նշված խնդիրների լուծմանն ուղղված՝ 2013-2015թթ. իրականացվելու են հետևյալ աշխատանքները.

- ստանդարտացման ոլորտում՝

ՀՀ «Ստանդարտացման ազգային ինստիտուտ» փակ բաժնետիրական ընկերության հետ համագործակցության նոր համաձայնագրի կնքում, որի համաձայն կազմակերպությունը հնարավորություն կունենա օգտվել ստանդարտների ազգային ֆոնդից, որոնք տրամադրելով ՀՀ տնտեսավարող սուբյեկտներին՝ կապահովվի ՀՂՀ-ում արտադրվող արտադրանքի և մատուցվող ծառայությունների պահանջվող որակը:

Համագործակցությունը կիրականացվի նաև հետևյալ ուղղություններով՝

-ազգային ֆոնդում առկա միջազգային (ԻՈՕ, ԻԵԿ), Եվրոպական (ԵՆ), միջազգային (ԳՕՍ), Ռուսաստանի Դաշնության (ԳՕՍ Ռ) և այլ երկրների ստանդարտների, ՀՀ ստանդարտացման ամենամյա ծրագրի, ՀՀ ստանդարտացման տեխնիկական հանձնաժողովների աշխատանքների մասին տեղեկատվության և խորհրդատվության տրամադրում,

-ՀՂՀ կազմակերպությունների տեխնիկական պայմանների փորձաքննության աշխատանքներին խորհրդատվության տրամադրում,

-ԼՂՀ կազմակերպությունների մասնակցության ապահովում ՀՀ ստանդարտացման տեխնիկական համաժողովներին,

ստանդարտացման ոլորտում ԼՂՀ մասնագետների ուսուցման և որակավորման կազմակերպում.

միջազգային և եվրոպական ստանդարտներին ներդաշնակ ստանդարտների, մասնավորապես տեխնիկական պայմանների մշակման աշխատանքների ապահովում, որը կհանգեցնի տեխնիկական կանոնակարգերի պարտադիր պահանջների կատարման, միջազգային շուկայում հայրենական արտադրանքի մրցունակության և շահութաբերության բարձրացման ապահովմանը.

- չափումների միասնականության ապահովման ոլորտում՝

ՀՀ «Չափագիտության ազգային ինստիտուտ» փակ բաժնետիրական ընկերության հետ համագործակցության խորացում,

աշխատանքային էտալոնների ձեռքբերում, Հայաստանի Հանրապետության էտալոնների հետ ելակետային չափման միջոցների բաղդատում, պահպանում և սպասարկում,

չափագիտական լաբորատորիայի ստեղծում և վերազինում անհրաժեշտ չափման միջոցներով և սարքավորումներով.

- համապատասխանության գնահատման ոլորտում՝

կազմակերպության ֆիզիկաքիմիական և մանրէարանական փորձարկումների լաբորատորիաների համալրում անհրաժեշտ չափման միջոցներով, սարքավորումներով, քիմիական նյութերով և ստանդարտ լուծույթներով,

բունավոր տարրերի, հակարիտավորության միկոտոքսինների, պեստիցիդների և ռադիոակտիվների փորձարկումների լաբորատորիաների ստեղծմանն ուղղված աշխատանքների իրականացում: Լաբորատորիաների վերազինմանն ուղղված միջոցառումների իրականացման արդյունքում լաբորատորիաները հագեցած կլինեն համապատասխան չափման միջոցներով, սարքավորումներով և օժանդակ նյութերով:

ՄԺԾԾ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԱՏՎԱԾՈՒՄ ԻՐԱԿԱՆԱԳՎԵԼԻՔ ԺԱԽՍԱՅԻԲ ԾՐԱԳՐԵՐԸ

2013-2015թթ. ՄԺԾԾ-ով ստանդարտացման, չափագիտության և սերտիֆիկացման ոլորտում նախատեսվում է՝

- Կենտրոնին ոլորտում իրականացվող աշխատանքների համար պետական ծրագրով 2013-2015թթ. ուղղել մոտ 4.4-ական մլն դրամ սուբսիդիա.

- սննդամթերքի փորձարկման և չափման միջոցների լաբորատորիաների տեխնիկական վերազինմանն աջակցության նպատակով պետական ծրագրով 2013-2015թթ. ուղղել 20-ական մլն դրամ:

13.3.2. ՀՆԴԵՐՁԻ ՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ

Ոլորտի ընդհանուր նկարագիրը

Լեռնային և լարաբաղի Հանրապետության ընդերքօգտագործման ոլորտի ուսումնասիրությունները թույլ են տալիս եզրակացնել, որ այն, ի շնորհիվ հարուստ մետաղային և ոչ մետաղային օգտակար հանածոների պաշարների առկայության, կարող է դառնալ տնտեսության

ավանդական ճյուղ: Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության օգտակար հանածոների հանքավայրերի և երևակումների մասին տեղեկություններում ընդգրկված է 285 հանքավայր, երևակում և հանքայնացման կետ:

Հանքարդյունաբերությունը ռազմավարական կարևորություն ունի Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության համար աշխատատեղերի և տնտեսական ակտիվության ապահովման տեսակետից, ուստի և արժանանում է պետության հատուկ ուշադրությանը:

Ոլորտի (համակարգի) նպատակները և գերակայությունները

- ընդերքի պահպանությունը, արդյունավետ օգտագործման ու վերարտադրության ապահովումը,
- բնական պաշարների հաշվառման բարելավումը:

Հիմնական խնդիրները

Պետության կողմից ոլորտի կառավարման արդյունավետության բարձրացումը՝ ուղղված պաշարների ռացիոնալ օգտագործմանը, հիմք կդառնա տնտեսությունում նոր և ավելի մեծ ավելացված արժեք ստեղծող ոլորտների ձևավորման համար: Սակայն պետությունը, հանդիսանալով ընդերքի բացառիկ սեփականատերը, դեռևս չունի օգտակար հանածոների հաստատված պաշարներ, ինչը գործնականում դժվարացնում է տվյալ ոլորտում պետությանն ամրագրված մի շարք կարևոր խնդիրների իրականացումը: Ընդերքօգտագործման արդյունավետության բարձրացման նպատակով համալիր միջոցառումներ պետք է իրականացվեն ընդերքի հետախուզման, ուսումնասիրության և պաշարների հաստատման, օգտակար հանածոների արդյունահանման և դրանց խոր վերամշակման ուղղություններով:

Սակայն հանրապետությունում առկա տեխնիկական ու կադրային հնարավորությունները քույլ չեն տալիս իրականացնել լայնածավալ և խոր երկրաբանական ուսումնասիրություններ: Նման պայմաններում այդ աշխատանքները պահանջում են այլ պետություններից մասնագետների և մասնագիտացված կազմակերպությունների ներգրավում, որը բավականին ծախսատար է: Ընդ որում՝ այդ ծախսումները ուղղված չեն լինի Արցախում երկրաբանական հետազոտությունների իրականացման հիմքերի ձևավորմանը՝ ոչ նյութական բազայի ստեղծման, ոչ էլ մասնագետների պատրաստման առումով:

Նշված հանգամանքներից եկեղեց՝ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության կառավարության 2012թ. փետրվարի 23-ի N 73-Ն որոշմամբ հիմնադրվել է «Արցախի երկրաբանական էքսպերիցիա» պետական ոչ առևտրային կազմակերպությունը, որի կանոնադրական նպատակներն են Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության տարածքում ընդերքի ռեսուրսային և տնտեսական ներուժի գնահատումը, օգտակար հանածոների հանքավայրերի որոնումը, հետախուզումը և գնահատումը, օգտակար հանածոների հանքավայրերի և երևակումների ֆոնդի ստեղծումը, օգտակար հանածոների հանքավայրերի ու հանքերևակումների կադաստրի և օգտակար հանածոների պաշարների հաշվեկշռի վարումը, հետախուզված պաշարների և ընդերքի մասին այլ տեղեկատվության պետական փորձաքննության իրականացումը:

Կազմակերպության հիմնադրման և 2012 թվականի պահպանման ծախսերի ֆինանսավորման համար ՀՂՀ 2012 թվականի պետական բյուջեից հատկացվել է 38.0 մլն դրամ: Իր աշխատանքների

իրականացման նպատակով կազմակերպությունը ապահովվել է համապատասխան կահավորում ունեցող շենքային պայմաններով և տրանսպորտային միջոցներով: Մասնավոր հատվածի կողմից ՊՈԱԿ-ին են փոխանցվել լաբորատոր սարքավորումներ: Շարունակվում է նյութատեխնիկական բազայի համալրման գործընթացը:

2012 թվականի ընթացքում կազմակերպության կողմից իրականացվել են երկրաբանական ուսումնասիրություններ. որոնողական, վերստուգիչ և լաբորատոր աշխատանքներ, ինչի համար ԼՂՀ 2012 թվականի պետական բյուջեով հատկացվել է 62.0 մլն դրամ:

Գոյություն ունեցող ծախսային ծրագրերը (պարտավորությունները)

2013-2015թ. միջնաժամկետ ժամանակահատվածում ոլորտի զարգացման կարևորագույն նպատակների իրագործման շրջանակներում իրականացվելու են ներքոհիշյալ ծրագրերը.

1. Ընդերքի ուսումնասիրմանը և օգտագործմանը նախատեսվում է հատկացնել. 2013թ.՝ 62.0 մլն դրամ, 2014թ.՝ 70.0 մլն դրամ և 2015թ.՝ 77.0 մլն դրամ:

Նշված գումարները կուղղվեն «Արցախի երկրաբանական էքսպելիցիա» ՊՈԱԿ-ի կողմից Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության տարածքում որոնողական և վերստուգիչ աշխատանքների իրականացմանը և երկրաբանական ֆոնդի ձևավորմանը:

2. «Արցախի երկրաբանական էքսպելիցիա» ՊՈԱԿ-ին նախատեսվում է հատկացնել. 2013թ.՝ 43,476.4 հազ. դրամ, 2014թ.՝ 44,018.0 հազ. դրամ և 2015թ.՝ 44,708.0 հազ. դրամ:

13.3.3. ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱՆԵՐԻ ՈԼՈՐՏԻ ԽԹԱՆՈՒՄ

Ոլորտի ընդհանուր նկարագիրը

ԼՂՀ կառավարությունը, կարևորելով տեղեկատվական տեխնոլոգիաների (SS) զարգացումը ոչ միայն որպես առանձին ոլորտ, այլ նաև որպես Լեռնային Ղարաբաղի տնտեսության ընդհանուր առաջընթացի, արտադրողականության բարձրացման և համաշխարհային տնտեսության մեջ նրանունակությունն ապահովելու հիմնական գործոն, հատուկ շեշտադրել է ԼՂՀ SS ոլորտի շարունակական աճի ապահովումը, տնտեսության այլ բնագավառներում ոլորտի արտադրանքի և ծառայությունների կիրառումն ու երկրում տեղեկատվական հասարակության ձևավորումը:

SS ոլորտում ԼՂՀ կառավարությունը առանձնացնում է մի շարք առաջնահերթ խնդիրներ և նպատակներ, որոնց իրականացմանն ել ուղղված են ծրագրի շրջանակներում նախատեսված միջոցառումները:

Ուղղական նպատակները և խնդիրները

- ✓ Նպաստել ոլորտում կազմակերպությունների ստեղծմանը և կայացմանը.
- ✓ Խթանել երկրում տեղեկատվական հեռահաղորդակցման տեխնոլոգիաների կտրուկ աճը/զարգացումը.
- ✓ Սեծացնել SS շրջանավարտների և բարձր որակավորմամբ աշխատուժի քանակը.
- ✓ Բավարարել երկրում առկա SS ոլորտի կաղրային պահանջարկը.
- ✓ Բարձրացնել հասարակության էլեկտրոնային գրագիտության մակարդակը.
- ✓ Բարձրացնել տեղեկատվական տեխնոլոգիաների օգտագործման հասանելիությունը ԼՂՀ հասարակության համար.

Գոյուրյուն ունեցող ծախսային ծրագրերը (պարտավորությունները)

2013-2015 թթ. միջնաժամկետ ժամանակահատվածում ոլորտի զարգացման կարևորագույն նպատակների իրագործման շրջանակներում իրականացվելու են ներքոհիշյալ ծրագրերը.

1. «SS ոլորտի կադրերի ուսուցմանը, վերապատրաստմանը, ցուցահանդեսների, համաժողովների կազմակերպմանն աջակցություն»

Այս ծրագրի հիմնական նպատակն է ուսումնասիրել առկա կադրային պահանջարկը և այդ պահանջարկի բավարարման հնարավոր ուղղությունները: Այդ նպատակով աշխատանքներ են տարվում տվյալների հենքի ստեղծման ուղղությամբ, որտեղ կարտացոլվի ԼՂՀ SS ոլորտում գործող կազմակերպությունների պահանջարկը և SS ոլորտի կադրերի առաջարկը: Հավաքագրված տեղեկատվության հիման վրա SS ոլորտի համապատասխան կադրերի համար կազմակերպվելու են ուսուցման և/կամ վերապատրաստման դասընթացներ՝ առկա պահանջարկին համապատասխանելու նպատակով: Ծրագրի շրջանակներում նախատեսվում է նաև օժանդակություն ցուցաբերել այն ֆիզիկական և/կամ իրավաբանական անձանց, որոնք ցանկություն կհայտնեն կազմակերպելու որևէ միջոցառում SS ոլորտում:

SS ոլորտի կադրերի ուսուցմանը, վերապատրաստմանը, ցուցահանդեսների, համաժողովների կազմակերպմանն աջակցության ապահովման ծրագրի իրականացման համար 2012թ. պետական բյուջեով նախատեսված է 3.0 մլն դրամ, իսկ 2013-2015թթ. ՄԺԾ-ով նախատեսվում է յուրաքանչյուր տարվա համար 10.0-ական մլն դրամ:

2. «SS զարգացմանն ուղղված խորհրդատվության ընդգրկում»

ԼՂՀ կառավարությունը կարևորում է համապատասխան ծառայություններից օգտվելու հնարավոր նախադրյալների ստեղծումը, ինչի մատչելիության բարձրացմանն ուղղված նախաձեռնում է ցուցաբերել պետական ֆինանսական աջակցություն SS ոլորտի զարգացման ծրագրերի մշակման և միջոցառումների իրականացման աշխատանքներում SS բնագավառի օտարերկրյա մասնագետների կամ կազմակերպությունների ընդգրկմանը:

SS զարգացմանն ուղղված խորհրդատվության ընդգրկման ծրագրի իրականացման համար 2012թ. պետական բյուջեով նախատեսված է 1.0 մլն դրամ, իսկ 2013-2015թթ. ՄԺԾ-ով նախատեսվում է յուրաքանչյուր տարվա համար 1.0-ական մլն դրամ:

3. «Արցախի տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կենտրոն»-ի ստեղծում

Արցախի տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կենտրոնի ստեղծումը և կայացումը մեկնարկային կետ կհանդիսանալ ԼՂՀ-ում SS ոլորտի զարգացման համար, այն բարենպաստ պայմաններ կստեղծի նաև արտասահմանյան մասնագիտացված կազմակերպությունների հետ կազմակերպության մի միջավայր, որը կնպաստի SS ոլորտի կազմակերպությունների ստեղծման և կայացման համար:

Արցախի տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կենտրոնի հիմնադրման և գործունեության ապահովման համար 2013-2015թթ. ՄԺԾ-ով նախատեսվում է յուրաքանչյուր տարի 20.0-ական մլն դրամ:

13.3.4. ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ, ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ ՆԱԽԱԳԾԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ծրագիրը նպատակ է հետապնդում իրականացնել ԼՂՀ տնտեսության և դրա առանձին ճյուղերի արդյունավետության բարձրացման և զարգացման ծրագրերի շրջանակներում անհրաժեշտ ուսումնասիրություններ, վերլուծություններ, հետազոտություններ, գեներացված բիզնես գաղափարների և դրանց գործնական կիրառումը հիմնավորող բիզնես նախագծերի մշակման աշխատանքներ:

Ծրագրի շրջանակներում նախատեսվում է ձևավորել տնտեսական քաղաքականության մշակման հիմք հանդիսացող տեղեկատվական բազա՝ ինչպես Նախարարության, այնպես էլ ներգրավված այլ մարմիններից, փորձագետներից և մասնագետներից, համապատասխան գործարար շրջանակներից ստացված տեղեկատվության հիման վրա: Նման պրակտիկան կիրանի նաև խորհրդատվական-վերլուծական ծառայությունների զարգացումը՝ որպես բիզնես ենթակառուցվածք, և միաժամանակ կնպաստի բարձր որակավորմամբ աշխատատեղերի ստեղծմանը:

Տեղեկատվության հավաքագրման, բիզնես ծրագրերի մշակման, մանրամասն հաշվարկների իրականացման առումով նշված աշխատանքներում կը նդգրկվեն նաև Նախարարությանն առընթեր գիտական ուսումնասիրությունների և վերլուծությունների կենտրոնի կազմում ընդգրկված բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների պրոֆեսորադասախոսական կազմի անդամները և ուսանողները, ինչը հնարավորություն կտա ԼՂՀ տնտեսական քաղաքականության, տնտեսական ծրագրերի մշակման աշխատանքներում ներգրավել երկրի համապատասխան գիտական և կրթական ներուժը, ապահովել տնտեսական ոլորտում իրականացվող բարեփոխումների գիտական ապահովածությունը, ստեղծել կադրային ռեզերվ:

Ծրագրի շրջանակներում նախատեսվում է նաև համակարգող մարմնի կողմից մրցութային կարգով ընտրված լավագույն նախագծերի և լավագույն աշխատանքների հեղինակների պարգևատրում՝ գրանտների տեսքով:

2012թ. պետական բյուջեով տնտեսական վերլուծությունների, հետազոտությունների և նախագծային աշխատանքների ծառայությունների ձեռքբերման համար նախատեսվել էր 10.0 մլն դրամ: Ծրագրի իրականացման համար 2013-2015թթ. ՄԺԾ-ով նախատեսվում է. 2013թ.՝ 10.0 մլն դրամ, 2014թ.՝ 7.0 մլն դրամ, 2015թ.՝ 7.0 մլն դրամ:

13.3.5. ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՈՒՅՔԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՈԼՈՐՏ

Ոլորտի ընդհանուր նկարագիրը

Չարունակվում է ԼՂՀ քաղաքացիական օրենսգրքով, «Պետական գույքի մասնավորեցման (սեփականաշնորհման) մասին», «Պետական գույքի մասնավորեցման 2010-2012 թվականների ծրագրի մասին» ԼՂՀ օրենքներով և այլ իրավական ակտերով, ինչպես նաև պետական գույքի կառավարման հայեցակարգով պետական գույքի կառավարման ոլորտում որդեգրած քաղաքականության իրականացումը՝ ԼՂՀ կառավարության գործունեության ծրագրին համապատասխան, ոլորտի կառավարման արդյունավետության բարձրացմանը, գույքի կառավարման սկզբունքների և գերակայությունների նպատակներին հասնելուն ուղղված մի շարք բարեփոխումների նախատեսմանը,

որոնք թույլ կտան ոլորտի գործառնություններն իրականացնել շուկայական մեխանիզմների լայնորեն կիրառմամբ:

Պետական գույքի կառավարման արդյունավետության բարձրացման նպատակով մշակվում է «Պետական գույքի կառավարման մասին» ԼՂՀ օրենքի նախագիծը, որը շուտով կներկայացվի ԼՂՀ կառավարության քննարկմանը:

Կառավարման սկզբունքները և նպատակները

Պետական գույքի կառավարման սկզբունքներն են.

- պետական գույքի կառավարման ոլորտում միասնական քաղաքականության վարում,
- պետական գույքի կառավարման թափանցիկության և հրապարակայնության ապահովում,
- պետական գույքի կառավարման ոլորտում գործող մասնակիցների գործառույթների և շահերի ներդաշնակության ապահովում:

ԼՂՀ-ում պետական գույքի կառավարման և մասնավորեցման գործընթացն ուղղված է հետևյալ նպատակների իրագործմանը.

- բարձրացնել պետական գույքի կառավարման արդյունավետությունը,
- ձևավորել պետական գույքի կառավարման միասնական համակարգ,
- զարգացնել պետական գույքի հաշվառման ու գույքագրման համակարգը՝ ապահովելով պետական գույքի նկատմամբ պետության սեփականության իրավունքների գրանցման աշխատանքների ավարտը,
- առևտրային կազմակերպությունների պետական բաժնեմասի կառավարման և մասնավորեցման արդյունքում, ինչպես նաև կազմակերպությունների գործարար ծրագրի միջոցով բարձրացնել ընկերությունների գրավչությունը տեղական և օտարերկրյա ներդրողների համար և դրանց գործունեության արդյունավետությունը,
- պետական գույքի մասնավորեցման միջոցով ապահովել ծրագրային, այդ թվում՝ մասնավորեցվող առևտրային կազմակերպություններում ներդրումների ընդգրկման և սոցիալական երաշխիքների ապահովման առաջնայնությունը,
- ավելացնել տնտեսությունում առևտրային կազմակերպությունների թիվը, ինչպես նաև պետական գույքի կառավարումից ու մասնավորեցումից ստացված միջոցների հաշվին ավելացնել պետական բյուջեի եկամուտները:

Ոլորտում իրականացվելիք ծախսային ծրագրերը (պարտավորությունները)

1. Պետական գույքի պահպանում

2013-2015 թթ. ՄԺԾԾ-ով նախատեսվում է պետական գույքի պահպանմանն ուղղել 2013թ.՝ 7.4 մլն դրամ, 2014թ.՝ 9.0 մլն դրամ, 2015թ.՝ 11.0 մլն դրամ:

2. Պետական գույքի կառավարման միջոցառումներ

Ծրագրի շրջանակներում նախատեսվում է կատարել՝ պետական սեփականություն հանդիսացող գույքի գույքագրում, ուսումնասիրման՝ տեղագննման միջոցով, գնահատման, հաշվառման, գրանցամատյանի վարմանն աջակցող աշխատանքների իրականացման աշխատանքներ:

Մասնավորեցման գործընթացի արդյունավետության բարձրացման նպատակով նախատեսվում է նախապես որոշել նպատակը, որը պետք է իրագործվի մասնավորեցվող գույքի օգտագործմամբ, մշակել ծրագիր, ահրաժեշտության դեպքում իրականացնել այլ նախապատրաստական աշխատանքներ, այնուհետև գույքը մասնավորեցնել այն սուբյեկտներին, որոնք ի վիճակի են իրականացնել առաջարկվող նախագիծը: Այդ նպատակով հատուկ ուշադրություն է դարձվելու պետական գույքի մասնավորեցման նախապատրաստական աշխատանքներին՝ կապված գույքն աշխատանքային վիճակի բերելու, բաժանելու, նախագծային, ճարտարագիտական լուծումներ տալու և այլնի հետ:

Նշված աշխատանքները նախատեսվում է իրականացնել մրցութային կարգով ընտրված առևտրային կազմակերպությունների ընդգրկմամբ:

Ծրագրի իրականացման համար 2013-2015թթ. ՄԺԾԾ-ով նախատեսվում է յուրաքանչյուր տարի 10.0-ական մլն դրամ:

13.4 ԶԲՈՍԱԾՐՁՈՒԹՅՈՒՆ

Զբոսաշրջության ոլորտի նկարագիրը.

ԼՂՀ գրուաշրջության զարգացմանն ուղղված աշխատանքների կատարման համար հիմք են հանդիսացել «Զբոսաշրջության և գրուաշրջային գործունեության մասին» ԼՂՀ օրենքը՝ ԼՂՀ գրուաշրջության զարգացման ամենամյա պետական ծրագրերը:

Զբոսաշրջության ոլորտի իրավական դաշտի կատարելագործման նպատակով 2010-2011 թվականներին ԼՂՀ կառավարության կողմից ընդունվել են մի շարք որոշումներ, այդ թվում նաև՝ «ԼՂՀ հարավային գրուաշրջային երթուղու զարգացման ծրագրը և ծրագրի իրականացման միջոցառումների ցանկը հաստատելու մասին», «Ստեփանակերտի օդանավակայանի վերագործարկման կապակցությամբ գրուաշրջության ոլորտում իրականացվելիք անհրաժեշտ միջոցառումների ցանկը հաստատելու մասին» որոշումները:

Կատարվեցին նաև օրենսդրական բարեփոխումներ: Հատկապես «Զբոսաշրջության և գրուաշրջային գործունեության մասին» ԼՂՀ օրենքում կատարվել են փոփոխություններ և լրացումներ, որոնցով սահմանվեց՝ ԼՂՀ տարածքում գործող բոլոր հյուրանոցային տնտեսության օբյեկտների համար իրականացնել պարտադիր հաշվառում, հստակեցնել հյուրանոցային տնտեսության օբյեկտների տարբերազատությունը, ինչպես նաև օրենքի կատարման վերաբերյալ վերահսկողության մեխանիզմների կատարելագործում:

Սինչև 2011թ. հոկտեմբերի 28-ը հաշվառվեցին ԼՂՀ տարածքում գործող բոլոր հյուրանոցային տնտեսության օբյեկտները: 2011-2012թթ. որակավորվել է 2 հյուրանոց:

Վերջին տարիներին գրուաշրջությունը Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունում արձանագրում է այցելությունների թվի կայուն աճ: Սկսած 2001 թվականից տարեկան այցելուների քանակը դեպքի Ղարաբաղ աճում է միջինը 20 տոկոսով: Պաշտոնական վիճակագրական և ԼՂՀ արտաքին գործերի նախարարության տվյալները փաստում են, որ 2010 թվականի համեմատությամբ, 2011 թվականին միջազգային այցելուների թիվը աճել է 43%-ով:

2009-2012 թվականներին, գրոսաշրջային ներուժի քարոզության նպատակով, Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունն առանձին տաղավարով շարունակել է մասնակցել միջազգային ամենահեղինակավոր գրոսաշրջային ցուցահանդեսներին: Նախադրյալներ են ստեղծվել միջազգային գրոսաշրջային կազմակերպությունների հետ գործնական հարաբերություններ սկսելու ուղղությամբ:

Չարունակվել են Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության գրոսաշրջային պաշտոնական կայքեջի (www.karabakh.travel) մշտական քարմացման և քազմազանացման, ինչպես նաև «Google Earth» համացանցային ծրագրի միջոցով Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության գրոսաշրջային ներուժի քարոզական աշխատանքները:

Պարբերաբար պատրաստվել և տարբեր հեռուստաալիքներով սփովում են Ղարաբաղի գրոսաշրջային ներուժը քարոզող տեսահոլովակներ:

Նկարահանվել է Ղարաբաղի մասին 30 բոպե տևողությամբ (հայերեն, ռուսերեն և անգլերեն լեզուներով) «Ղարաբաղ քաքնված գանձ» ֆիլմը, որը մեծ գրավչություն է ներկայացնում Արցախի գրոսաշրջության տեսակետից: Ապահովվել է ֆիլմի հեռարձակումը արբանյակային հեռուստաալիքով: Պատրաստվել է նաև Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության մասին 45 վայրկյանանց գովազդային տեսահոլովակ, որը սփովել է «Երկիր Մեղիա» հեռուստաթերթության միջոցով: Չարունակվել է հայերեն և անգլերեն լեզուներով «Ղարաբաղ» տեսահոլովակի հեռարձակումը Հայաստանի Հանրային հեռուստատեսությամբ և այլ հեռուստաալիքներով:

2009-2012 թվականներին տպագրվել և քարգմանվել են առանձին գրոսաշրջային օբյեկտներին նվիրված 10 անուն բուկետներ և գրքույկներ՝ մոտ 32000 ընդհանուր տպաքանակով:

Որպես տարածման համար անհրաժեշտ պարագաներ, պատրաստվել են գրոսաշրջային թեմատիկայով պայուսակներ և թղթապանակներ: Զբոսաշրջիկներին անվճար տրամադրելու նպատակով տպագրվել է նաև Ստեփանակերտ քաղաքի քարտեզ՝ 5000 ընդհանուր տպաքանակով, որը տարածվում է գրոսաշրջային տեղեկատվական կենտրոններում: Տպագրական գովազդ իրականացնելու նպատակով «Ներստ Վոյաժ» հանդեսում պարբերաբար հրատարակվել են նյութեր ԼՂՀ գրոսաշրջային գրավչությունների մասին:

Զբոսաշրջիկներին անվճար և հավաստի տեղեկատվություն տրամադրելու նպատակով, ի հավելումն Շուշիի գրոսաշրջային տեղեկատվական կենտրոնի, ստեղծվել և գործում են «KarabakhInformation» և երեք գրոսաշրջային տեղեկատվական կենտրոններ՝ Ստեփանակերտում, Ծաղկաշատում և Տիգրանակերտում:

«Ճանաչիր քո Երկիրը» գրոսաշրջային փաթեթների շրջանակներում կազմակերպվել են գրոսաշրջային այցեր Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիների՝ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետություն, 2013-2015 թվականներին տվյալ ծրագիրը շարունակական բնույթ կերպ:

2009-2012 թվականներին շարունակվել են դեպի գրոսագրավչության օբյեկտներ տանող մայրուղիների վրա ճանապարհային ցուցանակների տեղադրման և սպասարկման աշխատանքները:

Զրուաշրջության ոլորտի հիմնական նպատակներն են՝

2013-2015թ. միջնաժամկետ ծախսային ծրագիրը նպատակ ունի խթանել ԼՂՀ-ում զրուաշրջության զարգացմանը: Ծրագիրն ուղղված կլինի «Զրուաշրջության և զրուաշրջային գործունեության մասին» ԼՂՀ օրենքի հիմնական սկզբունքների և նպատակների իրականացմանը:

Ոլորտի հիմնական նպատակը՝ ԼՂՀ-ում ժամանակակից բարձրարդյունավետ և մրցունակ զրուաշրջային արդյունքի ստեղծումն ու միջազգային զրուաշրջային շուկա արտահանումն է, որին հասնելու համար 2013-2015թ. նախատեսվում է իրականացնել հետևյալ միջոցառումները՝

- զրուաշրջության ոլորտի իրավական դաշտի կատարելազործում՝ ուղղված ոլորտում կազմակերպչական և տնտեսական գործունեության համար բարենպաստ միջավայրի ստեղծմանը.
- զրուաշրջային ոլորտի տեղեկատվագովազդային ապահովման համակարգի զարգացում.
- զրուաշրջության ոլորտում մասնակցություն ցուցահանդեսներին և միջազգային համագործակցության կապերի ստեղծում.
- զրուաշրջային երթուղիների սահմանում, և դրանց ընդգրկումը ԼՂՀ տարարնակեցման և տարածքային զարգացման ծրագրերում.
- զրուաշրջության բնագավառում արդյունավետ մարքեթինգային քաղաքականության իրականացում, հայրենական զրուաշրջային արդյունքի պատշաճ ներկայացում միջազգային զրուաշրջային շուկայում.
- հայրենական զրուաշրջային արդյունքի կայուն որակի և մրցունակության ապահովում:

Ծրագրի շրջանակներում իրականացված միջոցառումների արդյունքում կապահովվի զրուաշրջիկների թվաքանակի կայուն աճ, կավելանա արտարժույթի ներհոսքը հանրապետություն և համապատասխանաբար պետական բյուջեն, կիրանվի միջազգային զրուաշրջային շուկաներում ԼՂՀ ինտեգրման գործընթացը:

Զրուաշրջության ոլորտում գոյություն ունեցող ծախսային ծրագրերն են՝

2013-2015թ. միջնաժամկետ ծախսային ծրագրի իրականացման համար նախատեսվում է տարեկան 35.0 մլն դրամ:

13.5 ԷՆԵՐԳՈՀԱՍՏԱԿԱՐԳԻ ՉԱՐԳԱՅՈՒՄ

Էներգետիկ համակարգը դիտվում է որպես տնտեսության զարգացման համար անհրաժեշտ ենթակառուցվածքի հիմնական մասերից մեկը: Թանկարժեք և անհուսալի էներգանատակարումը կարող է զգայի վտանգ հանդիսանալ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության տնտեսության զարգացման և բնակչության կենսամակարդակի բարելավման գործում: Ուստի էներգետիկայի բնագավառում իրականացվող քաղաքականության հիմնահարցերից մեկը հանդիսանում է՝ ժամանակակից էներգետիկ սարքավորումների կիրառմամբ ապահովել ցածր գներով հուսալի էներգանատակարում՝ միևնույն ժամանակ խթանելով էներգախնայողությունը:

Այս համատեքստում էներգետիկայի համակարգում իրականացվող Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության կառավարության քաղաքականությունը՝ ուղղված լինելով երկրի էներգետիկ անկախության ապահովմանն ու անվտանգության բարձրացմանը, հիմնականում մեծ ուշադրություն

կցուցաբերի «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության ջրային պաշարների յուրացում» և «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության Էլեկտրական ցանցերի վերակառուցում ու տեխնիկական վերազինում» պետական նպատակային ծրագրերի իրագործմանը:

«Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության Էլեկտրական ցանցերի վերակառուցում ու տեխնիկական վերազինում» պետական նպատակային ծրագրերի շրջանակներում 2012 թվականին ավարտվել է Զաշարաղի շրջանում 110/35/10 կՎ Ենթակայանի կառուցումը : 2013-2015 թվականներին նույնականացնելու ավարտին կհասցվեն 110/35/10 կՎ «Ստեփանակերտ» Ենթակայանի տեղափոխման և Ստեփանակերտ քաղաքի Հայկավան թաղամասի 110/35 կՎ Ենթակայանների շինարարական աշխատանքները :

Եներգետիկ անկախության ապահովումը սկզբունքային նշանակություն ունի ոչ միայն էներգետիկ համակարգի, այլ նաև հանրապետության տնտեսության կայուն զարգացման համար: Այս համատեքստում Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության կառավարության կողմից ընդունված ուսումնական նշանակություն ունեցող «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության ջրային պաշարների յուրացումը» հանրապետական ծրագրի 2013-2015 թվականների հիմնական խնդիրներն են՝ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության տարածքով անցնող գետերի վրա՝ կառուցվող Թրղե 3, Տեր-Տեր, Կարկառ և Տումի փոքր հիդրոկայանի կառուցումը : 2010 թվականին շահագործման է հանձնվել Թրղե կասկաղի 3 մՎտ հզորությամբ Թրղե 1 փոքր հիդրոէլեկտրակայանը, որը միջին հաշվարկներով տարեկան կարտադրի մինչև 15 մլն կՎտ/ժ էլեկտրաէներգիա: 2011 թվականին շահագործման է հանձնվել 5.9 մՎտ հզորությամբ Թրղե 2 հիդրոէլակտրակայանը, որի տարեկան արտադրության ծավալը կազմում է մոտ 25 մլն կՎտ/ժ էլեկտրաէներգիա, իսկ 2012 թվականին շահագործման են հանձնվել համապատասխանաբար 4.8 մՎտ և 3 մՎտ հզորություններ ունեցող Մատաղիս 1 և Մատաղիս 2 փոքր ՀԷԿ-երը, որոնց տարեկան արտադրության ծավալը կկազմի 29 մլն կՎտ/ժ և 18 մլն կՎտ/ժ էլեկտրաէներգիա:

Ելնելով վերոհիշյալց՝ 2013-2015 թվականներին Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունը էլեկտրաէներգիա ներմուծողից կրառնա էլեկտրաէներգիա արտահանող երկիր:

Կառավարությունն առաջնահերթ լուծում պահանջող խնդիր է համարում նաև գազամատակարարման ոլորտում մշակել ուսումնական նշանակություն ունեցող ծրագիր, որի առաջնահերթ նպատակներից է լինելու՝ գազամատակարարման ոլորտի բարելավումը, հանրապետության գազամատակարարման ցանցի ընդլայնումը, ծայրամասային բնակավայրերի գազաֆիլկացումն, ինչպես նաև կենցաղային նպատակներով օգտագործվող գազի սարքավորումների շահագործման անվտանգության ապահովումը:

13.6. ԿԱՊԻ ԲՆԱԳԱՎԱԾՈՒՅԹ

Ռայոնի եռուստահեռարձակում

ԼՂՀ կառավարության 2008թ. հոկտեմբերի 28-ի «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունում ուղիղի եռուստահեռարձակում բնագավառում հեռարձակման զարգացման և թվային համակարգի ներդրման» N729 որոշմամբ հաստատված ծրագրի շրջանակներում պետական բյուջեի միջոցների

հաշվին իրականացվող հեռուստառադիմորդումների հեռարձակման գծով ծառայությունների գնման պետական պատվերը 2013-2015 թվականներին կկազմի մոտ 600 մլն դրամ:

Արցախն աշխարհին ներկայացնելու նպատակով 2013-2015 թվականներին նախատեսված է արբանյակային հեռարձակմամբ իրագործել Արցախի «ԱՀ» հեռուստահաղորդումների ընդունումն արտերկրներում, որը կիրականացվի 3 փուլով՝

- 1 -ին փուլ - 2013 թ.
- 2 - րդ փուլ - 2013-2014 թթ.
- 3 - րդ փուլ - 2014-2015 թթ.

Առաջին փուլում (2013թ.) պետք է սկսվի ԹՀՏ (DVB-S և / կամ DVB-T2) հաղորդակների տեղադրումը՝ օգտագործելով վերերկրյա անալոգային հեռուստատեսային հեռարձակման գործող ցանցի ենթակառուցվածքները վերերկրյա ԹՀՏ հեռարձակումը, սոցիալական և կոմերցիոն փաթեթների հեռուստառադիմորդրագրերի տարածումը ԼՂՀ տարածքում: Փուլի վերջում վճարովի բաժանորդների թիվը պետք է հասնի 8000-ի:

Երկրորդ փուլում (2013-2014թթ.) պետք է սկսվի վերերկրյա ԹՀՏ (DVB-S և DVB-T2) հեռարձակումը հանրապետության բոլոր շրջաններում, ինչը թույլ կտա բնակչությանն ավելի քան 90%-ով ապահովել ԹՀՏ հեռարձակմամբ: Փուլի վերջում վճարովի բաժանորդների թիվը պետք է հասնի 9500-ի:

Երրորդ փուլում (2013-2014թթ.) պետք է արբանյակային հեռարձակմամբ իրագործվի Արցախի «ԱՀ» հեռուստահաղորդումների ընդունումն արտերկրում:

Դադարեցվում է անալոգային հեռարձակումը և ԼՂՀ տարածքում ավարտվում է հեռուստածրագրերի հեռարձակման անցումը թվային վերերկրյա հեռարձակման:

Հեռախոսական

Հանրայիշտությունում հեռախոսակապի ոլորտի ծառայություններն իրականացվում են «Ղարաբաղ Տելեկոմ» ՓԲ ընկերության կողմից, որը ձեռնամուխ է եղել 2012-2015թթ. Ստեփանակետ-շրջկենտրոններ հատվածում տեղադրել օպտիկանամրաթելային մալուխներ և գործարկել 3G սերնդի ցանց, որի համար ընկերության կողմից կկատարվեն ներդրումներ: Բջջային կապի ոլորտում նախատեսվում է փոխարինել ԼՂՀ տարածքում գործող թվով 45 2G տեսակի բազային կայանները նոր սերնդի 2,5G տեսակի կայաններով, ինչպես նաև 10 գործող կայաններում տեղադրել 3G տեսակի կայաններ: Արդյունքում ԼՂՀ տարածքը ապահովված կլինի 63 2,5G համակարգի և 20 3G համակարգի կայաններով, ինչը հնարավորություն կտա բնակչությանը օգտվել ավելի բարձրորակ բջջային կապից, ինչպես նաև նոր տեսակի ծառայություններից:

Կշարունակվի անլար հեռախոսակապի տեխնիկական միջոցների ներդրումը գյուղական բնակավայրերում:

Փոստային կառավագական

Փոստային կապի բնագավառում նախատեսվում է ընդլայնել ծառայությունների մատուցման տեսականին, բարձրացնել որակը՝ հասցնելով միջազգային չափանիշների: Ֆիլատելիստական ծառայությունների առումով՝ Եվրոպական փոստային օպերատորների ասոցիացիայի՝

«ՓոստԵվրոպայի» հետ ձեռք բերված համաձայնությամբ կշարունակվի «ԵՎՐՈՊԱ» խորագրով նամականիշների թողարկումը:

Փոստային կապի զարգացման ուղղությամբ կշարունակվեն իրականացնել փոստային կապի օպերատորի գործունեության շրջանակների ընդլայնումը, ինչպիսիք են նամականիշային, ֆինանսական և մանրածախ ծառայությունների մատուցումը, որոնք կնպաստեն եկամուտների բազայի ընդլայնմանը :

Տրանսպորտ

Տրանսպորտի բնագավառում 2013-2015թթ. ծրագրավորված տնտեսական քաղաքականության հիմնական նպատակը շարունակում է մնալ փոխադրումների իրականացման ապահովումը, սպասարկման որակի բարձրացումն ու հանրապետության ավտոմոբիլային պարկի թարմացման աջակցությունը: Կառավարության դերը շատ ավելի է կարևորվում մասնավորապես՝ կարգավորման, պլանավորման և քաղաքականությունների մշակման, ինչպես նաև տրանսպորտային ծառայությունների մատուցման արդյունավետության ապահովման հարցում:

ԼՂՀ-ն հանդիսանալով գյուղատնտեսական երկիր, իսկ գյուղմթերքների հիմնական սպառողական շուկան՝ մայրաքաղաք Ստեփանակերտը, առաջնային է համարվում և կիրագործվի ընդհանուր օգտագործման ավտոմոբիլային տրանսպորտով ուղևորների կանոնավոր փոխադրումների զարգացման ծրագիրը: Այդ գործընթացը բավարարելու և չսպասարկվող համայնքներն ավտորուսային երթուղիների ցանցում ընդգրկելու նպատակով իրականացնելու է սպասարկվող կազմակերպությունների խոշորացում և երթուղիների սպասարկման իրավունքի հատկացման համար փաթեթային մրցույթների կազմակերպում, որին կարող են մասնակցել այն կազմակերպությունները, որոնց տրանսպորտային միջոցների առնվազն 60%-ը կազմակերպությանը պատկանում են սեփականության իրավունքով:

Ներկա դրությամբ հանրապետությունում հաստատված 8 փաթեթներից 7 մրցույթը կայացել է: Նախատեսվում է մինչև 2012թ. վերջը իրականացնել ևս 1 փաթեթի (Մարտունո N2) մրցույթների անցկացում :

Համայնքների և շրջկենտրոնների միջև տրանսպորտային ցանցը ստեղծելու և ընդհանուր ներհանրապետական տրանսպորտային ցանցը բարելավելու համար կառավարությունը նախատեսում է զգալի ներդրումներ ներգրավել հանրապետության ավտորուսային պարկի թարմացման գործում՝ ներկրելով նոր ավտորուսներ և դրանք ներգրավելով ներշրջանային և միջշրջանային երթուղիներում :

Կառավարությունը նախատեսում է ներդրումներ ներգրավել նաև ավտոկայարանային գործունեության կազմակերպման մակարդակի բարձրացման ուղղությամբ, մասնավորապես Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության Մարտունի, Ասկերան և Հաղպութ քաղաքներում ավտոկայանների շենքերի կառուցման և Մարտակերտ քաղաքի ավտոկայանի վերանորոգման ուղղությամբ: Ոլորտում սպասարկման որակը բարելավելու ու երթևեկությունը ավելի կարգավորված կազմակերպելու նպատակով ճանապարհային հանգուցակետերում նախատեսվում է երթակարգավարական կետերի կառուցում:

13.7 ԱՆՇԱՐԺ ԳՈՒՅՔԻ ԿԱԴԱՍՐԻ ՈԼՈՐՏ

2010 թվականի պետական բյուջեով նախատեսված միջոցների հաշվին կոմիտեի կողմից իրականացվել են 9 ծրագրային աշխատանքներ, որոնց ֆինանսավորման գումարը կազմել է 264481.6 հազար դրամ: 2011 թվականի պետական բյուջեով նախատեսված միջոցների հաշվին կոմիտեի դեկավարությամբ իրականացվել են 9 ծրագրային աշխատանքներ 311881.3 հազ. դրամ գումարով, փաստացի կատարված աշխատանքների գումարը կազմել է 308400.5 հազ. դրամ, կատարողական՝ 98.9%:

13.7.1. Իրավիճակի նկարագրություն

ԼՂՀ տարածքում համայնքների, քնակավայրերի, 1:2000 մասշտարի տեղագրական հանութագրում և կադաստրային քարտեզագրում

Հանրապետության տարածքը ծածկված է 1963թ. կոռորդինատային համակարգում 1:10000 մասշտարի տեղագրական հիմքով մոտ 95%-ով, 1:50000 և 1:10000 մասշտարի 1942թ. կոռորդինատային համակարգում տեղագրական քարտեզներով 100%-ով, որոնք հրատարակվել են 1948-1988թթ. ԽՍՀՄ Գ.Զ.Վ.-ի և ԶՈՒ ՌՏՎ-ի կողմից, ու 1988թ-ից չեն քարմացվել, բացառությամբ թվով 6 1:50000 մասշտարի տեղագրական քարտեզների, որոնք քարմացվել են ՊԲ ՌՏԾ-ի կողմից:

2000թ-ից առ այսօր հանրապետության 163 համայնքներում իրականացվել է կադաստրային քարտեզագրում՝ քնակավայրերի սահմաններում 1:10000, իսկ վարչական սահմաններում սեփականաշնորհված տարածքները՝ 1:5000 մասշտարով:

Ելնելով հանրապետության տարածքի առանձնահատկություններից, տնտեսության զարգացման վիճակից և հեռանկարներից, ԼՂՀ-ում քազային մասշտարի քարտեզ կարող է հանդիսանալ 1:10000 մասշտարի տեղագրական քարտեզ, իսկ քնակավայրերի համար՝ 1:2000 մասշտարի տեղագրական հատակագծերը: Պետական մասշտարային շարքի մնացած քարտեզները՝ 1:25000-1:200000 կազմում է քազային քարտեզների հիմն վրա, որի ստեղծումը դասվում է պետական նշանակության աշխատանքների թվին:

ԼՂՀ շրջամանների և վարչատարածքային միավորների (համայնքների) սահմանների ամրացում

ԼՂՀ տարածքում կադաստրային քարտեզագրման աշխատանքները հիմնականում իրականացվել են 2000-2008 թվականների ընթացքում՝ հանութագրման ավանդական տարրեր եղանակներով (մենզուլային, տախեոմետրային):

Հանութագրման համար որպես ելակետեր են հանդիսացել ԼՂՀ-ում գոյություն ունեցող պետական գեղեցիկական ցանցի 1966 և 1984 թվականներին իրատարակված կատալոգների կետերի կոորդինատները, որոնք իրար նկատմամբ ունեն երկրի նկատմամբ կողմնորոշման որոշ շեղումներ: Այդ շեղումները հավասարակշռելու համար անհրաժեշտ է կատարել դաշտային հետազոտություններ և նախկինում ստեղծված խտացման և հանութային ցանցերը կապակցել արբանյակային տեխնոլոգիաներով նոր ստեղծված Ազգային գեղեցիկական ցանցի կետերին:

Տեղագրական քարտեզները ստեղծվել են տիեզերալուսանկարահանման, օդալուսանկարահանման և վերգետնյա հանութագրման եղանակով, որոնց համար որպես ելակետային հիմք են հանդիսացել արբանյակային տեխնոլոգիաներով ստեղծված բարձր ճշտության Ազգային

գեղեցիական ցանցի կետերի կոորդինատները: Բացի դրանից, մենզուլային և տախեռմետրային եղանակով ստեղծված քարտեզների և օդատիեզերալուսանկարահանման եղանակով ստեղծված քարտեզների միջև ևս կան որոշ շեղումներ: Դրանք իմնականում լինում են տեղանքի իրադրության կորագիծ տարրերի հանուրագրման ժամանակ, այսինքն նկարների վրա ճշշտ պատկերված են լինում իրադրության կորագիծ և ոչ ուղղագիծ տարրերը, իսկ այդպիսի մանրամասնությամբ գործիքային եղանակով հնարավոր չէ հանուրագրել:

Այս երկու տիպի քարտեզագրական աշխատանքները, ինչպես նշվեց վերևում, կատարվել են տարրեր տարիների ընթացքում, տարրեր կոորդինատային համակարգներում և տարրեր ելակետային տվյալների հիման վրա:

Տարրեր են նաև այդ քարտեզների օգտագործման նպատակները և կիրառման ոլորտները:

Սկսած 2004 թվականից համրապետությունում իրականացվել են վարչատարածքային միավորների (համայնքների) վարչական սահմանների ճշգրտման և նկարագրման աշխատանքներ: Իրավական փաստաթղթերի, նախկին հողօգտագործման իրավունքի պետական ակտերի, կադաստրային և տեղագրական քարտեզների հիման վրա ճշգրտվել են համրապետության բոլոր գյուղական և քաղաքային համայնքների վարչական սահմանները և տեղադրվել են տեղագրական քարտեզներում:

Նշված սահմանների նկարագրությունները արդեն իսկ հաստատվել են ԼՂՀ կառավարության համապատասխան որոշումներով:

Համայնքների վարչական սահմանների իրավական ձևակերպումից հետո, գործող օրենսդրության համաձայն, անհրաժեշտ է դրանց հանգուցային և բնորոշ կետերը սահմանված նմուշի սահմանանշերով ամրացնել տեղանքում (քնության մեջ) և կապակցել պետական գեղեցիական ցանցին:

LՂՀ աշխարհագրական անվանումների հաշվառում, գրանցում, պետական քարտադրանի ստեղծում

Ծրագրի հիմնական նպատակն է հանդիսանում «Աշխարհագրական անվանումների մասին» ԼՂՀ օրենքի պահանջներին համապատասխան ոլորտի զարգացման և արդյունավետության բարձրացման համար աշխարհագրական անվանումների հաշվառման և գրանցման աշխատանքների, ինչպես նաև պետական քարտադրանի վարումը:

ԼՂՀ կառավարության կողմից ստեղծված ԼՂՀ աշխարհագրական օբյեկտների անվանակոչումների և անվանափոխումների մասնագիտական հանձնաժողովի աշխատանքի արդյունքում կառավարության հաստատմանը կներկայացվի ԼՂՀ աշխարհագրական օբյեկտների անվանումները: Այս բնագավառում իրականացված աշխատանքների արդյունքում կիրատարակվի ԼՂՀ շրջանների աշխարհագրական անվանումների պաշտոնական տեղեկատունները (գագետիրները):

Հողի և դրա վրա գտնվող շենքերի և շինուրյունների, անշարժ գույքի շուկայի համակարգված դիտարկումներ

Ծրագրերով իրականացվում են անշարժ գույքի՝ հողամասերի և դրանց վրա գտնվող շենքերի, շինությունների միասնական համակարգված դիտարկումներ, որոնց արդյունքում ներկայացվում են առաջարկություններ հողերի, շենքերի և շինությունների կադաստրային գնահատման մեթոդիկաների կատարելագործման համար:

Կադաստրային գնահատման մեթոդիկաների մշակման և կատարելագործման նպատակով անշարժ գույքի վիճակի և արժեքի համակարգված դիտարկումներն իրականացվում են ԼՂՀ կառավարության 1999 թվականի մարտի 30-ի թիվ 63 որոշմամբ սահմանված կարգով՝ 2003 թվականից:

Դրանց արդյունքում գույքահարկի բազայի ձևավորման համար բացահայտվել են անշարժ գույքի վիճակի և արժեքի վրա ազդող էական գործոնները, որում են բերվել բազային արժեքները, սահմանվել են գնահատման կարգերը, շենքերի, շինությունների տարածագնահատման գոտիների սահմանները, գոտիների անցնան գործակիցները, բնակավայրերի հողերի օտարման նպատակով բազային գները և տարածագնահատման 9 գոտիները:

ԼՂՀ գյուղական համայնքներում գյուղնշանակության հողերի հարկի բազայի ձևավորման համար օգտագործվում են հողային կադաստրի ժամանակավոր արժեքները, իսկ 2013 թվականց, ԼՂՀ կառավարության 2009 թվականի նոյեմբերի 27-ի N 753-Ն որոշման համաձայն, կսկսեն օգտվել ԼՂՀ կառավարության 2009 թվականի մայիսի 21-ի N 331-Ն որոշմամբ հաստատված կադաստրային գոտ եկամուտներից, հասարակական և արտադրական հողերի համար՝ գյուղատնտեսական նշանակության հողերի միջին կշռված արժեքներից:

ԼՂՀ ԿԱ անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի աշխատակազմի տարածքային ստորաբաժանումներից հավաքագրված տեղեկատվության մշակումը, վերլուծություններն ու ուսումնասիրությունները հնարավորություն են ընձեռում իրականացնելու անշարժ գույքի և անշարժ գույքի շուկայի համակարգված դիտարկումներ, որի արդյունքում՝

1) մամուլում պարբերաբար հրապարակումներից՝ հասարակության լայն շերտերին կտեղեկացվեն անշարժ գույքի շուկայի վիճակի ու գնային իրավիճակի մասին կողմնորոշվելու և հավաստի տվյալներ ունենալու համար,

2) վերլուծական նյութերը կտրամադրվեն պետական կառավարման մարմիններին՝ համապատասխան որոշումներ կայացնելու, կողմնորոշվելու և հավաստի տվյալներ ունենալու համար:

ԼՂՀ ճանապարհային ցանցի քարտեզագրում

Նկատի ունենալով ԼՂՀ տարածքում գրուաշրջության զարգացման մեծ հեռանկարները և ճանապարհային ցանցի քարտեզի ստեղծման 2012թ. իրականացված աշխատանքների շարունակական գործնքացը, ինչպես նաև ցանցի պատկանելիության և նշանակության խնդիրները և նավիգացիոն սարքավորումների ներդրման և կիրառման բնագավառում քարտեզագրական նյութերի ոչ բավարար առկայությունը, խնդիր է առաջանում ստեղծելու ԼՂՀ տարածքի ճանապարհային ցանցի

թվային ձևաչափով քարտեզ: Այս բնագավառում նշված աշխատանքների կատարումը ներկա փուլում խիստ այժմեական է:

LՂՀ համայնքների վարչական սահմաններում գտնվող հողերի հաշվառում և հողային հաշվետվորումների կազմում

ԼՂՀ համայնքների հողերի հաշվառման և հողային հաշվետվորումների կազմման աշխատանքներն իրականացվել են՝ օգտագործելով 1972-1976թթ. կազմված հողաշինարարական քարտեզները և սխեմաները, ինչպես նաև համայնքների քարտեզագրման նյութերը:

Անշարժ գույքի կադաստրի վարման ավտոմատացում և տեղեկատվական բանկի ստեղծում

2010 թվականին ԼՂՀ ԿԱ անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի աշխատակազմի տարածքային ստորաբաժանումների կողմից արխիվացվել է շուրջ 14000 կադաստրային գործ և տեսաներածվել է 328 523 փաստաթուղթ:

2011 թվականի ընթացքում արխիվացվել է 9700 կադաստրային գործ, տեսաներածվել է կադաստրային գործերի 404020 փաստաթուղթ: 2012 թվականին ծրագրի ներդրման և արդիականացման նպատակով ձեռք է բերվել 6600.0 հազ. դրամի չափով համակարգչային տեխնիկա, նախատեսվում է համակարգչային ծրագրային փարեթների ձեռքբերում 800.0 հազ. դրամի չափով, կոմիտեի գերատեսչական ցանցի սպասարկում և արդիականացում 2822.4 հազ. դրամի չափով:

13.7.2. Ոլորտի հիմնական նպատակները, իրականացվող միջոցառումները և ակնկալվող արդյունքները

1. ԼՂՀ տարածքում համայնքների, բնակավայրերի, 1:2000 մասշտաբի տեղագրական հանութագրում և կադաստրային քարտեզագրում

Նպատակը

Քարտեզագրական աշխատանքների իրականացման հիմնական նպատակը մինչև 2004թ. ստեղծված կադաստրային քարտեզների վերակազմումն է ժամանակակից տեխնոլոգիաների և սարքերի կիրառմամբ, ինչպես նաև նշված քարտեզների և մինչև 2008թ. ստեղծված և նոր ստեղծվելիք կադաստրային քարտեզների ընդգծված տարածքների 1:2000 մասշտաբի տեղագրական հանութիւնի իրականացումը և կադաստրային քարտեզներում կատարված փոփոխությունների քարտեզագրումը, որը հանրապետության պետական, տարածքային և տեղական ինքնակառավարման մարմիններին, տնտեսության տարբեր ճյուղերին, ինչպես նաև գիտության, պաշտպանության և այլ բնագավառների ժամանակակից պահանջներին համապատասխան քարտեզագրական նյութերով ապահովումն է, ինչպես նաև տեղագրական, կադաստրային և թեմատիկ քարտեզների ու դրանց մասին տեղեկատվական բանկի ստեղծումն ու կառավարումը:

Առանց ժամանակակից քարտեզների անհնար է այնպիսի ճյուղերի բնականոն զարգացումը, ինչպիսիք են պաշտպանությունը, քաղաքաշինությունը, գյուղատնտեսությունը, անշարժ գույքի կադաստրը և այլն:

Քարտեզներն ու հատակագծերը առաջին անիրաժեշտության ելակետային նյութերն են քաղաքների ու գյուղական բնակավայրերի գիտակող հատակագծերի մշակման, նախագծվող բնակելի և արտադրական տարածքների տեղաբաշխման, քաղաքաշինական տարբեր խնդիրների լուծման,

բնական աղետներց (սողանքային երևույթներ, սելավ և այլն) և վնասաբեր ազդեցությունից խուսափելու համար ճարտարագիտական միջոցառումների մշակման, ավտոճանապարհների, ջրամբարների, ջրանցքների, բնակավայրերի գազիֆիկացման և ջրաֆիկացման նախագծերը բնույթյան մեջ փոխանցման, հողային ֆոնդի հաշվառման, հողօգտագործման արդյունավետության բարձրացման, հողերի գնահատման, ջրային ռեսուրսների կառավարման և այլն, որոնք ուղղված են ԼՂՀ կառավարության ուսումնական ծրագրերով նախատեսված խնդիրների լուծմանը:

Իրականացվող միջոցառումները

Հստ հանրապետության զարգացման պահանջների, անհրաժեշտություն է առաջանում ԼՂՀ բնակավայրերում իրականացնել 1:2000 մասշտարի տեղագրական հատակագծերի ստեղծման աշխատանքներ համապատասխան գեղեցիկական կոորդինատային համակարգում: Միաժամանակ, աշխատանքներն իրականացնելու ընթացքում դրանք պետք է համադրվեն արդեն ստեղծված կադաստրային քարտեզների հետ, որը առաջացած գույքի միավորները (շենքեր, շինություններ, ապօրինի կառույցներ) և պարտադիր սերվիսութի ենթակա տարածքներն արտահայտելու տեղագրական հատակագծերի վրա:

Կադաստրային քարտեզներում պետք է լրացուցիչ թվայնացվեն դաշտային աշխատանքների ընթացքում կատարված լրացումները և բացթողումները:

Յուրաքանչյուր բնակավայրի հանուրագրման համար անհրաժեշտ է կազմել տեխնիկական նախագիծ, որում պետք է արտահայտված լինեն աշխատանքների նպատակը, գեղեցիկական հիմքի ստեղծումն ու աշխատանքների կատարման եղանակները: Աշխատանքներն ավարտելուց հետո անհրաժեշտ է կազմել աշխատանքների իրականացման տեխնիկական հաշվետվություն, որից հետո ստեղծված նյութերը սահմանված կարգով հանձնել ԼՂՀ կառավարությանն առընթեր անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի աշխատակազմի «Տեղեկատվական կենտրոն» ստորաբաժանման՝ քարտեզագրեղեցիկական ֆոնդի ստեղծման և պահպանման նպատակով:

Ակնկալվող արդյունքները

Ծրագրի իրականացման արդյունքում կստացվեն ԼՂՀ տարածքի կառուցապատված և տնտեսապես ակտիվ օգտագործվող տարածքներում պետական, հատուկ և խտացման գեղեցիկական ցանցի խտությունը կիասմի մեկ կետ 12 քառ. կմ-ի վրա, իսկ չկառուցապատված տարածքներում մեկ կետ 20 քառ. կմ տարածքի վրա, բնակավայրերի պետական մասշտաբային շարքի 1:2000 մասշտարի տեղագրական հատակագծերն իրենց գեղեցիկական հիմքով: Ստեղծված նյութերը հիմք են հանդիսանալու գերատեսչական տարրեր ոլորտների, այդ թվում՝ քաղաքաշինության, բնապահպանության, արդյունաբերության, անշարժ գույքի կադաստրի, տարածքների պլանավորման, հողերի օգտագործման և գոտիավորման սխեմաների կազման, վարչական և տնտեսական գործունեության, արտակարգ իրավիճակների ժամանակ օպտիմալ և օպերատիվ որոշումների կայացման, գլխավոր հատակագծերի ստեղծման և առանձին տարածքների զարգացման օպտիմալ պլանավորման, ստորգետնյա և վերգետնյա հաղորդակցությների նախագծման և այլ խնդիրների լուծման համար:

2. ԼՂՀ շրջանների և վարչատարածքային միավորների (համայնքների) սահմանների ամրացում

Նպատակը

Հաշվի առնելով, որ հիմնականում քազային քվային տեղագրական քարտեզները ստեղծվել են ԼՂՀ համայնքների կադաստրային քարտեզագրման աշխատանքներն ավարտելով հետո տարբեր տարիների ընթացքում հանութագրման տարբեր եղանակներով ստացված նյութերի հիման վրա, այդ պատճառով նախկինում էլեկտրոնային եղանակով հնարավոր չէր կատարել նշված երկու քարտեզների համարման աշխատանքները: Ներկայիս տեխնիկական հնարավորությունները թույլ են տալիս այդ քարտեզները միմյանց հետ համադրել, որի արդյունքում ի հայտ են գալիս որոշ շեղումներ, որոնք հետևանք են վերը նշված պատճառների: Այսօր տարբեր խնդիրների լուծման համար շատ հաճախ անհրաժեշտություն է առաջանում այդ երկու քարտեզներում առկա տվյալները համադրել: Օրինակ՝ քանի որ հողամասերի իրավական սահմաններն արտահայտվում են կադաստրային քարտեզներում, իսկ տարբեր տեսակի նախագծերը և գլխավոր հատակագծերը կազմվում են տեղագրական քարտեզների հիմքի վրա, ապա անհրաժեշտ է, որ այդ երկու քարտեզները միմյանց հետ լինեն համատեղելի:

Ծրագրի նպատակն է իրականացնել տեղագրական և կադաստրային քարտեզների համադրում, հիմք ընդունելով հանրապետությունում քազային հանդիսացող 1:10000 մասշտարի տեղագրական քարտեզները: Համադրման համար առաջին հերթին անհրաժեշտ է ուսումնասիրել կադաստրային և տեղագրական քարտեզների ստեղծման համար հիմք հանդիսացած ելակետային կետերի կոորդինատային համակարգը և անհրաժեշտության դեպքում պետք է կատարել վերահաշվարկ՝ մեկ միասնական կոորդինատային համակարգի բերելու համար: Գրասենյակային պայմաններում հավասարակշռման ժամանակ տվյալները հստակեցնելու նպատակով անհրաժեշտության դեպքում կկատարվի նաև հավելյալ դաշտային չափագրումներ:

Ծրագրի հիմնական խնդիրն է համայնքների իրավական ձևակերպում ստացած վարչական սահմանների հանգուցային կետերն ամրացնել բնության մեջ, ինչը թույլ կտա համայնքներին ունենալ պատշաճ ձևակերպված և տեղանքում ամրացված վարչական սահմաններ՝ իրենց կոորդինատներով, որը հնարավորություն կտա ցանկացած պահին վերականգնել ոչնչացված սահմանայան գտնվելու տեղը:

Աշխատանքների իրականացման միջոցառումները

Ծրագրի իրականացման նպատակով հիմնականում անհրաժեշտ է ուշադրություն դարձնել երկու քարտեզներում առկա ճանապարհային ցանցին, ջրագրությանը, թաղամասերի արտաքին սահմանագծին, համայնքների վարչական սահմաններին, գծային օբյեկտներին և տարածքում առկա հստակ արտահայտված այլ խոշոր օբյեկտներին (շենք, շինություն, պարիսպ և այլն):

Այն փոփոխությունները, որոնք բնության մեջ իրենց հետ կարող են բերել տեղանքի ռելիեֆի որոշակի փոփոխության, այս դեպքում անհրաժեշտ է հաշվի առնել տեղագրական քարտեզներում ռելիեֆը հորիզոնականներով արտահայտելու առանձնահատկությունը և դրանք քարտեզում ճիշտ պատկերելու համար անհրաժեշտություն կառաջանա տեղանքում լրացուցիչ չափագրումներ իրականացնել:

Տեղանքում լրացուցիչ չափագրումներ իրականացնելու անհրաժեշտություն կարող է առաջանալ նաև կադաստրային քարտեզների և համայնքների վարչական սահմանների համադրման ժամանակ:

Ծրագրի իրականացման համար նախատեսվում է՝

ա) աշխատանքների իրականացման տեխնիկական նախագծի կազմում և համաձայնեցում ԼՂՀ ԿԱ անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի հետ,

բ) դաշտային դիտարկումներ, շրջադարձային և հանգուցային կետերի որոշում, նշահարում, արտաքին ձևավորում, ուրվագծերի կազմում,

գ) կադաստրային, տեղագրական և համայնքների վարչական սահմանների նկարագրման քարտեզների համադրում,

դ) շրջադարձային կետերի դաշտային դիտարկումների արդյունքների հավասարակշռում, կոորդինատների հաշվարկում, կատալոգի կազմում,

ե) տեխնիկական հաշվետվության կազմում:

Աշխատանքների իրականացումից ակնկալվող արդյունքները

Սահմանակից համայնքների միջև սահմանային հարցերի իրավական հիմքերի ստեղծումը, ինչպես նաև կունենանք համադրված տեղագրական և կադաստրային քարտեզներ, ԼՂՀ պետական գեղեցիկական ցանցում համայնքների սահմանների դիտարկված և հավասարակշռված շրջադարձային կետերի կոորդինատներ, կապակցված պետական գեղեցիկական ցանցի հետ, որը հնարավորություն կտա կարգավորել ցանկացած վիճահարույց հողային և սահմանային վեճ: Վերջապես ճշգրիտ հիմքերի արդյունքում կունենանք հանրապետության կտրվածքով ճշգրտված հողային հաշվեկշիռ՝ ըստ համայնքների և մարզերի:

3. ԼՂՀ աշխարհագրական անվանումների հաշվառում, գրանցում, պետական քարտադարանի ստեղծում

Նպատակը

Սույն ծրագրով նախատեսվում է իրականացնել ԼՂՀ աշխարհագրական անվանումների պետական քարտադարանի վարման և քարմագման աշխատանքներ, որը կրում է շարունակական բնույթ և բխում է «Աշխարհագրական անվանումների մասին» ԼՂՀ օրենքի պահանջներից:

Շարունակվելու է նաև ԼՂՀ շրջանների սահմաններից դրւու գտնվող աշխարհագրական օբյեկտների անվանումների տեղեկատվական բանկի ստեղծման աշխատանքները, որը բխում է «Աշխարհագրական անվանումների մասին» ԼՂՀ օրենքի պահանջներից և կարևոր նշանակություն ունի լրատվական, գիտական, կրթական, քարտեզագրական և այլ ոլորտներում:

Աշխատանքների իրականացման արդյունքում նախապատրաստված և հրատարակված տեղեկատուները նախատեսվում է ըստ անհրաժեշտության տրամադրել պետական կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմիններին, ինչպես նաև համապատասխան պետական հիմնարկներին:

Աշխատանքների իրականացման միջոցառումները

2013-2015 թվականների ընթացքում ոլորտի կարևորագույն միջոցառումներից է ԼՂՀ աշխարհագրական անվանումների քարտադրանի վարումը և քարմացումը, որը կրում է շարունակական բնույթ: Այս իր մեջ ներառում է աշխարհագրական անվանումների տեղեկատվական բանկի տվյալների անընդհատ քարմացում և լրացում:

Աշխատանքների իրականացումից ակնկալվող արդյունքները

2013-2015 թվականներին նախատեսվող աշխատանքների շնորհիվ ակնկալվում է ունենալ հետևյալ արդյունքները՝

- քարմացված ԼՂՀ աշխարհագրական անվանումների պետական քարտադրան,
- ԼՂՀ շրջանների սահմաններից դուրս գտնվող աշխարհագրական օբյեկտների անվանումների տեղեկատվական բանկ և հրատարակված պաշտոնական տեղեկատու:

4.Հողի և դրա վրա գտնվող շենքերի և շինությունների, անշարժ գույքի շուկայի համակարգված դիտարկումներ

Նպատակը

Միջնաժամկետ ծրագրերով իրականացվող հողերի և դրանց վրա գտնվող շենքերի, շինությունների համակարգված դիտարկումների և անշարժ գույքի շուկայի վերլուծությունների հիմնական նպատակն է անշարժ գույքի շուկայի իրավիճակի փոփոխությունների բացահայտումը և կադաստրային գնահատման կարգերի կատարելագործումը, այդ թվում.

Անշարժ գույքի միասնական գնահատման մեթոդիկայի և կարգերի կատարելագործման վերաբերյալ առաջարկությունների մշակում:

Գյուղատնտեսական նշանակության հողերի կադաստրային գնահատման մեթոդիկայի կատարելագործման վերաբերյալ առաջարկությունների մշակում:

Անշարժ գույքի շուկայի զարգացմանն աջակցում:

Աշխատանքների իրականացումից ակնկալվող արդյունքները

1. ԼՂՀ թնակավայրերի հողերի և դրանց վրա կառուցված շենքերի, շինությունների միասնական գնային իրավիճակի համակարգված դիտարկումների արդյունքում 2013-2015 թվականների ընթացքում՝

1) կմշակվի անշարժ գույքի միասնական գնահատման մեթոդիկայի վերջնական տարրերակը՝ հաշվի առնելով 2009-2011 թվականների անշարժ գույքի շուկայում վիճակի և գնային իրավիճակի վերլուծման արդյունքները,

2) կբացահայտվեն ԼՂՀ թնակավայրերի հողերի և դրանց վրա կառուցված շենքերի, շինությունների միասնական տարածագնահատման գոտիները և դրանց անցման գործակիցները:

2. Գյուղատնտեսական հողատեսքերի գնային իրավիճակի համակարգված դիտարկումների արդյունքում՝

1) կբացահայտվեն գյուղատնտեսական հողատեսքերի գնահատման մեթոդիկայում ներառված բազիսային գների և գործոնների ճշգրտման համար անհրաժեշտ տվյալները,

2) կրացահայտվի ըստ քաղաքների և գյուղական համայնքների գյուղատնտեսական հողատեսքների շուկայական միջին գների 2013-2015 թվականների մակարդակը,

3) կրացահայտվեն անշարժ գույքի շուկայում 2013-2015 թվականների գյուղատնտեսական հողատեսքների վրա էական ազդեցություն ունեցող գործոնները և գնային իրավիճակի փոփոխությունները:

Որպես արդյունք ակնկալվում է գյուղատնտեսական հողատեսքների գնահատման մեթոդիկայի կատարելագործման համար անհրաժեշտ տվյալների ստացումը՝ հաշվի առնելով 2013-2015 թվականների անշարժ գույքի շուկայում էական ազդեցություն ունեցող գործոնները և գնային իրավիճակի փոփոխությունները: Կրացահայտվեն հողակաղաքատրային գնահատման շրջանների գնագոյացնող գործոնների, գնահատման խմբերի միջին բազմային արժեքների հետ համընկնող և շիամընկնող արժեքները:

3. Անշարժ գույքի շուկայի 2013-2015 թվականների վիճակի և գնային իրավիճակի համակարգված դիտարկումների իրականացման արդյունքում հնարավորություն կընձեռվի.

1) շուկայական մեխանիզմների վրա հիմնված անշարժ գույքի միասնական գնահատման նոր մեթոդիկայի մշակման համար ստանալու վերլուծական և հավաստի տվյալներ,

2) անշարժ գույքի շուկայի մասնակիցներին, այդ թվում՝ պետական կառավարման մարմիններին՝ որոշումներ կայացնելիս օգտվել անշարժ գույքի շուկայի վերլուծական և հավաստի տվյալներից,

3) ապահովել տեղեկատվության անընդհատությունը՝ շարունակելու մամուլում, տեղեկագրերում անշարժ գույքի շուկայի վիճակի, այդ թվում՝ գնային իրավիճակի վերաբերյալ հողվածների հրապարակումները, վերլուծական ժողովածումների ստեղծումը՝ եռամսյակի, կիսամյակի, 9 ամիսների, տարեկան կտրվածքով:

5. ԼՂՀ ճանապարհային զանգի քարտեզագրում

Նպատակը

Վերլուծելով գոյություն ունեցող իրավիճակը նախատեսվում է 2013թ-ին ավարտին հասցնել ԼՂՀ ամբողջ տարածքի ճանապարհային ցանցի քարտեզագրում թվային ձևաչափով ճանապարհների հատվածի գոտու ընդգրկմամբ և ճանապարհային կառույցների մանրամասը խոշորամաշտար քարտեզագրմամբ: Ստեղծված նյութը հնարավորություն կտա արդյունքում օգտագործել նավիգացիոն սարքավորումների ներդրման գործում, ճանապարհների և ինեմեներական կառույցների նորոգման և շահագործման ասպարեզում:

Աշխատանքների իրականացման միջոցառումները

2013թ. նախատեսվում է իրականացնել ճանապարհային ցանցի քարտեզագրում այն սկզբունքով, որ նրանում ընդգրկվեն բնակավայրերի առանցքային ճանապարհները, պատմաճարտարապետական և բնական հուշարձանները, և սպասարկման ոլորտի օբյեկտները (հյուրանոցներ, մոդելներ, գազա և բենզալցակայաններ, նորոգման կետեր, բժշկական օգնության օբյեկտներ, սմաղի օբյեկտներ և այլն):

Աշխատանքների իրականացումից սպասվող արդյունքները

Աշխատանքների իրականացման արդյունքում ակնկալվում է ունենալ հետևյալը՝

- ա) ԼՂՀ տարածքի ճանապարհային ցանցի քարտեզը թվային ձևաչափով
- բ) ստեղծված քարտեզի հիման վրա ստեղծել ճանապարհային կադաստր
- գ) ներդնել նավիգացիոն սարքավորում
- դ) կետային օրյեկտների հատուկ թվայնացում
- ե) դասակարգել ճանապարհային ցանցը ըստ նշանակության և պատկանելիության սպասարկման մակարդակը բարձրացնելու նպատակով
- զ) կազմել ԼՂՀ տարածքի 1:200 000 մասշտաբի ճանապարհային քարտեզ
- Է) բազային երկրատեղեկատվական համակարգի ներդրման համար ճանապարհային շերտի պատրաստի փաթեթ:

6. ԼՂՀ համայնքների վարչական սահմաններում գտնվող հողերի հաշվառում և հողային հաշվետվությունների կազմում

Նպատակը

Հողային ֆոնդի հաշվառումն իրականացվում է ԼՂՀ հողային օրենսգրքի պահանջներին համապատասխան՝ ԼՂՀ կառավարության 2003 թվականի մայիսի 27-ի N 172 որոշմամբ հաստատված կարգով, կադաստրային քարտեզների ճշգրտման, վարչատարածքային սահմանների ամրացման աշխատանքների արդյունքում առաջացած նյութերի հիման վրա:

Հողերի հաշվառումը հանդիսանում է կարևոր պետական միջոցառում, որի նպատակն է ճշտել ըստ համայնքների և շրջանների վարչական տարածքների և համայնքների վարչական սահմաններից դրւությունը հատվածների հողերի փաստացի առկայությունը՝ ըստ սեփականության ձևերի, նպատակային և գործառնական նշանակության ու հողատեսքերի, որի տվյալները կնպաստեն անշարժ գույքի հարկման բազայի ճշգրտմանը, հողային հարաբերությունների կարգավորմանը, հողատարածությունների արդյունավետ օգտագործմանը:

Հողային հաշվեկշիռը հողերի ընթացիկ հաշվառման հիման վրա կազմվող յուրաքանչյուր տարվա հողային ֆոնդի առկայության և բաշխման մասին հաշվետվություն է:

Յուրաքանչյուր տարվա հողային հաշվեկշումը ընդգրկվում են ԼՂՀ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով իրականացված հողերի գույքագրման տվյալները, ինչպես նաև կադաստրային քարտեզագրումն ավարտված համայնքներում կադաստրային քարտեզագրման տվյալները:

Ծրագրի իրականացման ընթացքում կատարվող աշխատանքները

Աշխատանքները նախատեսվում է իրականացնել 3 փուլով՝

1. նախապատրաստական աշխատանքներ
2. դաշտային-հետազոտական, կորրեկտոր-արտանկարման աշխատանքներ
3. կամերալ-հաշվարկային աշխատանքներ

Նախապատրաստական աշխատանքների ընթացքում հավաքագրվում են անհրաժեշտ գրաֆիկական և տեղեկատվական նյութեր, ուսումնասիրվում դրանք, անհրաժեշտության դեպքում

դրանց հավաստիության վերաբերյալ պարզաբանումներ է ձեռք բերվում համապատասխան մարմիններից:

Դաշտային-հետազոտական աշխատանքների ընթացքում նախատեսվում է իրականացնել ներքոհիշյալ աշխատանքները.

ա/ հողի նպատակային նշանակության ճշտում,

բ/ հողի սեփականության սուբյեկտի ճշտում,

գ/ հողի գործառնական նշանակության ճշտում,

դ/ հողատեսքերի ճշտում,

ե/ հողերի շարժի, փոխակերպման /տրանսֆորմացիայի/ տվյալների ճշտում,

զ/ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով պետական, համայնքային սեփականություն հանդիսացող հողերի օտարման տվյալների ճշտում,

Է/ նոր անտառատնկումների և անտառահատումների տվյալների ճշտում,

թ/ նոր հողերի իրացման, բարելավման, բազմամյա տնկարկների հիմնման և քանդման տվյալների ճշտում:

Կամերալ-հաշվարկային աշխատանքների ընթացքում հաշվարկվում են երկրորդ փուլի ընթացքում ճշտված տվյալները՝ հողերն՝ ըստ նպատակային և գործառնական նշանակության, սեփականության սուբյեկտների, իսկ գյուղատնտեսական և անտառային նշանակության հողերն՝ ըստ հողատեսքերի գրանցվում են «Հողային ֆոնդի առկայության և բաշխման մասին» հաշվետվության օժանդակ ձևերում, ամփոփվում են և արդյունքում ստացված գումարային տվյալները գրանցվում են «Հողային ֆոնդի առկայության և բաշխման մասին» հաշվետվության ամփոփ ձևում: Լրացվում են նաև հողերի փոխակերպման /տրանսֆորմացիայի/ մասին տեղեկանքները:

Հողերի հաշվառման արդյունքում կազմվում և ամփոփվում է հողային հաշվեկշիռը և այն սահմանված կարգով համաձայնեցվում է համայնքի ղեկավարի ու ԼՂՀ ԿԱ անշարժ գույքի կաղաստրի պետական կոմիտեի համապատասխան տարածքային ստորաբաժանման հետ:

Հողային հաշվեկշիռը կազմվում է երկու օրինակից: Դրանցից մեկը հանձնվում է համայնքի ղեկավարին՝ հողերի ընթացիկ հաշվառումն իրականացնելու համար, իսկ մյուսը՝ ԼՂՀ ԿԱ անշարժ գույքի կաղաստրի պետական կոմիտե:

7. Իրավունքի գրանցում չստացած պետական սեփականություն հանդիսացող անշարժ գույքի հաշվառում /չափագրում/

Նպատակը

Անշարժ գույքի հաշվառման աշխատանքները կատարվում են գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման իրականացման նպատակով: Հաշվառման արդյունքում ստացված քանակական և որակական տվյալները իդենտիֆիկացնում են անշարժ գույքը և արտացոլվում են իրավունքի պետական գրանցման վկայականներում:

Առաջնորդվելով անշարժ գույքի հաշվառման այս հիմնական սկզբունքներով՝ իրավունքների պետական գրանցման ընթացքում կաղաստրի համակարգը նպատակ ունի լուծել օրենսդրությամբ առաջադրված կարևոր խնդիրներ, դրանք են՝ իրականացնել շուրջ 1100 միավոր պետական

սեփականություն հանդիսացող, իրավունքի պետական գրանցում չստացած, անշարժ գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցում, որից 900 միավոր՝ հիմնականում վերաբնակեցման գոտիներում գտնվող անշարժ գույքի միավորներն են, իսկ 200 միավոր՝ պաշտպանության բանակի տիրապետման տակ գտնվող անշարժ գույքը:

Վերոհիշյալ աշխատանքների կազմակերպման համար անհրաժեշտ է առաջին հերթին իրականացնել հաշվառման աշխատանքներ, առաջնորդվելով 2012 թվականի հուլիսի 1-ից գործող կարգերով:

Պետության կողմից գույքի նկատմամբ իրավունքների ճանաչումը ենթադրում է ԼՂՀ օրենսդրության պահանջների ճշգրիտ և անշեղ կատարմամբ ապահովել գույքի նկատմամբ դեռևս չգրանցված իրավունքների պետական գրանցում և այս իմաստով գրանցված իրավունքների երաշխավորման խնդրով է թելադրված իրավունքների պետական գրանցման, այսինքն՝ գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական ճանաչման ընթացքում օրենսդրության պահանջների ճշգրիտ և անշեղ կատարումը, առանց որի անհնար է երաշխավորել գույքի նկատմամբ գրանցված իրավունքները:

Ակնկալվող արդյունքները

2013-2015թթ. ընկած ժամանակահատվածում նախատեսվում է ավարտին հասցնել պետական սեփականություն հանդիսացող անշարժ գույքի միավորների հաշվառման և դրա հետ մեկտեղ գրանցման աշխատանքները:

2011թ. վերջում՝ պետական մարմինների կողմից ներկայացված տվյալների համաձայն պարզվել է, որ հանրապետության տարածքում առկա է մեծ քանակությամբ պետական սեփականություն հանդիսացող իրավունքի պետական գրանցում չստացած անշարժ գույքի միավորներ: Այդ գույքի մի մասը միշտ 2012թ. 1-ին կիսամյակի վերջը ստացել է իրավունքի պետական գրանցում, սակայն մեծ մասի նկատմամբ դեռևս հաշվառում չի իրականացվել: Քանի որ «Գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման մասին» ԼՂՀ օրենքի համաձայն 2012 թվականի հուլիսի 1-ից անշարժ գույքի հաշվառման աշխատանքներն իրականացվելու են որակավորված մասնագետների միջոցով, այլ ոչ թե համակարգի տարածքային ստորաբաժանումների հաշվառման մասնագետների կողմից, պետական սեփականություն հանդիսացող անշարժ գույքի նկատմամբ սեփականության իրավունքի գրանցման աշխատանքներն ավարտին հասցնելու համար, նպատակահարմար է հաշվառման աշխատանքները կազմակերպել պետական ծրագրի շրջանակներում, հաշվի առնելով չգրանցված գույքի առանձնահատկությունները՝ պաշտպանության բանակի գույքի տարածք մուտք գործելը և աշխատանքներ իրականացնելը:

Հաշվառման /չափագրման/ աշխատանքների իրականացման արդյունքում հնարավոր կլինի պետական սեփականություն հանդիսացող գույքի նկատմամբ իրականացնել իրավունքի պետական գրանցում:

8. ԼՂՀ աշխարհատեղեկատվական համակարգի ստեղծում

Նպատակը

ԼՂՀ տարածքում բազային աշխարհատեղեկատվական համակարգի ստեղծման աշխատանքներ շեն իրականացվել: Իրականացվելիք աշխատանքների հիմնական նպատակն

աշխարհագրական անվանումների, հողային ֆոնդի, անշարժ գույքի նպատակային, գործառնական նշանակության, հողատեսքների, ջրագրության, ռելիէֆի, գծային ենթակառուցվածքների օբյեկտների մասին քարտեզագրական և տեքստային տվյալների տեղեկատվական բանկի ստեղծումն ու կառավարումն է:

Ծրագրի հիմնական նպատակը հանրապետությունում ժամանակակից պահանջներին բավարարող բազային աշխարհատեղեկատվական համակարգի ստեղծումն է, որն անհրաժեշտ է պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններին տնտեսության տարբեր ոլորտների խնդիրների արդյունավետ լուծման, հանրապետության բնական և տնտեսական ռեսուրսների վերաբերյալ տվյալների (ինչպես քարտեզագրական, այնպես էլ տեքստային) պետական միասնական տեղեկատվական բանկի ստեղծման և հանրապետության ռեսուրսների կառավարման արդյունավետության բարձրացման համար:

Հանրապետության բնական և տնտեսական ռեսուրսների արդյունավետ կառավարման համար անհրաժեշտ է ունենալ հավաստի և ամբողջական տեղեկատվություն ԼՂՀ և նրա առանձին վարչատարածքային միավորների տնտեսության վիճակի ու բնական ռեսուրսների վերաբերյալ, այդ թվում հողային, ջրային, անտառային ռեսուրսների, օգտակար հանածոների, տնտեսական գարգացման, արդյունաբերական և գյուղատնտեսական ձեռնարկությունների, անշարժ գույքի, բնակչության տեղաբաշխման, ճանապարհային ցանցի ու ենթակառուցվածքների այլ տարրերի, էկոլոգիական վիճակի մասին:

Աշխատանքների իրականացման միջոցառումները

Բազային աշխարհատեղեկատվական համակարգի ստեղծման աշխատանքները ժամանակակից տեխնոլոգիական պահանջներին համապատասխան ստեղծելու և ներդնելու նպատակով նախատեսվում է 2013-15 թվականներին բազային աշխարհատեղեկատվական համակարգի ստեղծման համար իրականացնել հետևյալ միջոցառումները՝

1. Նշված տարածքների համար 1:1000 մասշտարի տեղագրական թվային արդիական իրավիճակով և ռելիէֆով հատակագծերի ստեղծում,

2. Ստորգետնյա մայրուղային հաղորդակցուղիների հանութագրում և համաձայնեցում շահագործող կազմակերպությունների հետ,

3. Բազային աշխարհատեղեկատվական համակարգի համար անհրաժեշտ շերտերի և տեքստային տվյալների ստեղծում և նույտագրում տվյալների բազա:

Աշխատանքների իրականացումից ակնկալվող արդյունքները

Ծրագրի իրականացման արդյունքում կունենանք ստեղծված բազային ԱՏՀ տեղեկատվական բանկ, որը հիմք կհանդիսանա գերատեսչական տարրեր ոլորտների, այդ թվում՝ քաղաքաշինական, բնապահանական, արդյունաբերական, անշարժ գույքի կադաստրի, տարածքների պլանավորման, գյուղատնտեսական հողերի հաշվառման, հողերի միավորման, հողերի օգտագործման և գոտիավորման սխեմաների կազմման, գույքահարկի և գնահատման բազաների ճշգրտման, վարչական և տնտեսական գործունեության, մելիորացիայի, երկրաբանական հետախուզական աշխատանքների,

անտառտնտեսության, արտակարգ իրավիճակների ժամանակ օպտիմալ և օպերատիվ որոշումների կայացման, հանրապետության շրջանների, համայնքների և առանձին տարածքների զարգացման, օպտիմալ պլանավորման և այլ ոլորտների խնդիրների լուծման համար:

9. Գույքի նկատմամբ իրավունքների առաջին պետական գրանցման, պետական և համայնքային սեփականություն համարվող շենքերի, շինությունների և մասնավորեցվող /սեփականաշնորվող/ անշարժ գույքի և ինքնական կառույցների նկատմամբ սեփականության իրավունքի պետական գրանցում

Նպատակը

1. Գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցումը կատարվում է պետության կողմից գույքի նկատմամբ գրանցված իրավունքների պաշտպանության, կադաստրային տվյալների մատչելիության, օբյեկտիվության, անընդհատության և կենտրոնացման սկզբունքների հիման վրա:

2. Առաջնորդվելով պետական գրանցման այս հիմնական սկզբունքներով՝ իրավունքների պետական գրանցման ընթացքում կադաստրի համակարգը նպատակ ունի լուծել օրենսդրությամբ առաջադրված կարևոր խնդիրներ, որոնք են.

1) իրականացնել շուրջ 14 000 միավոր անշարժ գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցում, որից 9000 միավոր՝ ընթացիկ գործունեության արդյունքում, իսկ 5000 միավոր՝ իրավունքների առաջին պետական գրանցման գործնթացի շրջանակներում,

2) Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության պետական կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմինների հայտերի հիման վրա կատարել շուրջ 700 միավոր գույքի և համայնքների վարչական սահմաններում կամ դրանցից դուրս գտնվող պետական կամ համայնքային սեփականության հողերի վրա կառուցված ինքնական կառույցների նկատմամբ համայնքների կամ պետության սեփականության իրավունքի պետական գրանցում,

3) գույքի և դրա նկատմամբ իրավունքների ու սահմանափակումների վերաբերյալ տեղեկատվական համակարգի ստեղծում:

3. Պետության կողմից գույքի նկատմամբ իրավունքների ճանաչումը ենթադրում է Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության օրենսդրության պահանջների ճշգրիտ և անշեղ կատարմամբ ապահովել գույքի նկատմամբ դեռևս չգրանցված իրավունքների պետական գրանցում և այս իմաստով գրանցված իրավունքների երաշխավորման խնդրով է թելադրված իրավունքների պետական գրանցման, այսինքն՝ գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական ճանաչման ընթացքում օրենսդրության պահանջների ճշգրիտ և անշեղ կատարումը, առանց որի անհնար է երաշխավորել գույքի նկատմամբ գրանցված իրավունքները:

4. Այս տեսանկյունից կարևորագույն նշանակություն ունի նաև կադաստրային քարտեզագրումն ավարտված տարածքներում անշարժ գույքի նկատմամբ իրավունքների առաջին պետական գրանցման գործնթացի արդյունավետ ավարտումը և նոր գրանցման համակարգի անցումը, որի ընթացքում կծառաչեն դրանց նկատմամբ իրավունքներն ու սահմանափակումները և յուրաքանչյուր սեփականատիրոջ անվճար կտրամադրվեն անշարժ գույքի սեփականության, օգտագործման իրավունքի գրանցման վկայականներ:

Ակնկալվող արդյունքները

5. 2013-2015թվականներին կոմիտեի աշխատակազմի տարածքային ստորաբաժանումների կողմից կգրանցվի մոտավորապես 20000 միավոր գույքի նկատմամբ իրավունք, որից 19000 միավոր՝ լնթացիկ գործունեության արդյունքում, իսկ 1000 միավոր՝ իրավունքների առաջին պետական գրանցման գործընթացի շրջանակներում:

6. Համակարգի առջև դրված խնդիրների լուծման համար անհրաժեշտ է շարունակել անշարժ գույքի նկատմամբ իրավունքների առաջին պետական գրանցման աշխատանքները, այդ թվում՝

1) հաշվառել սեփականության իրավունքով տնօրինվող անշարժ գույքը, այդ թվում՝ հողամասերը, շենքերը, շինությունները /անկախ սեփականության իրավունքի սուբյեկտներից/՝ ճշգրտելով դրանց օգտագործողներին, և հիմքեր ստեղծել հետագայում իրավունքների պետական գրանցման համար,

2) ճշտել օրենսդրության խախտումներով և անօրինական հատկացված, ինքնակամ զբաղեցված ու օգտագործվող հողամասերը՝ հետագայում Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով խոչընդոտները վերացնելու և դրանք իրավական դաշտ բերելու նպատակով:

7. Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության օրենսդրության պահանջների ճշգրիտ կատարումն ապահովելու և մերդուական օգնություն ցուցաբերելու նպատակով կոմիտեի աշխատակազմի գրանցման բաժնի աշխատակիցները պարբերաբար կգործուղվեն կոմիտեի աշխատակազմի տարածքային ստորաբաժանումներ:

8. Գույքի և դրա նկատմամբ իրավունքների ու սահմանափակումների վերաբերյալ տեղեկատվական համակարգի ներդրման, գույքի և դրա նկատմամբ իրավունքների ու սահմանափակումների վերաբերյալ տվյալների մատշելիության, օբյեկտիվության և անընդհատության ապահովման խնդիրների արդյունավետ լուծման նպատակով անհրաժեշտ է՝

1) կանոնակարգել պետական կառավարման մարմինների և իրավունքի սուբյեկտների միջև տեղեկատվության փոխանակման գործընթացը,

2) ձեռնարկել միջոցառումներ՝ ապահովելու տեղեկատվական բանկի, ավտոմատացված կադաստրի ներդրման աշխատանքների արդյունավետությունը:

**ՄԺԾԾ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ ՊԼՈՐՈՒՈՒՄ (ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ) ԻՐԱԿԱՆԱԳՎԵԼիՔ ԺԱԽԱՍԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԸ
(պարտավորությունները)**

Կադաստրի պետական կոմիտեի ՄԺԾԾ հայտում ներառված ծրագրերի իրականացման անհրաժեշտությունը պայմանավորված է ոչ միայն կոմիտեին վերապահված լիազորությունների լիարժեք իրականացման անհրաժեշտությամբ, այլև ոլորտի աշխատանքները կանոնակարգող նորմատիվ իրավական ակտերի և ստանձնած պարտավորությունների պահանջներով:

Հաշվի առնելով ոլորտի հիմնական գերակայությունները և նպատակները՝ 2013-2015 թվականների ՄԺԾԾ-ով նախատեսվում է 330.0 մլն-ական դրամ:

13.8. ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

13.8.1. ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Համաձայն «Պետական վիճակագրության մասին» ԼՂՀ օրենքի դրույթների, ԼՂՀ ազգային վիճակագրական ծառայությունը, որպես հանրային շահին ուղղված գործառույթներ իրականացնող պետական մարմին, պատասխանատու է տնտեսության և հասարակության մեջ տեղի ունեցող երևույթների, գործընթացների և դրանց արդյունքների վերաբերյալ վիճակագրական տեղեկատվության համակարգի կազմակերպման և պետական ու տեղական ինքնակառավարման մարմիններին, իրավաբանական անձանց, պետական իիմնարկներին և միջազգային կազմակերպություններին, ինչպես նաև հանրությանը վիճակագրական ամփոփ տեղեկատվությամբ ապահովման համար:

Համաձայն «Պետական վիճակագրության մասին» ԼՂՀ օրենքի դրույթների՝ ԼՂՀ տարածքում պետական վիճակագրության իրագործման հիմքը պետական վիճակագրական աշխատանքների եռամյա և տարեկան ծրագրերն են: Պետական վիճակագրական գործունեության ուղղությունները սահմանելու համար մշակվում է Եռամյա ծրագիր, իսկ այդ ուղղությունների իրագործումն ապահովող միջոցառումների որոշման համար՝ Տարեկան ծրագիր:

Եռամյա ծրագիրը հաստատվում է ԼՂՀ Ազգային ժողովի կողմից՝ ԼՂՀ կառավարության ներկայացմամբ, տարեկան ծրագիրը (այսուհետ՝ ծրագիր)՝ ԼՂՀ վիճակագրության պետական խորհրդի կողմից՝ պետական բյուջեի հաստատումից հետո մեկամսյա ժամկետում:

Ծրագիրը սահմանում է ԼՂՀ ԱՎԾ, ինչպես նաև նյու պետական մարմինների և այլ կազմակերպությունների՝ ԼՂՀ ԱՎԾ կողմից ընդհանուր համակարգման միջոցով իրականացվող պետական վիճակագրական հաշվառման մեջ ընդգրկված ցուցանիշների (և դրանց հաշվարկման, մշակման, ամփոփման, իրապարակման աշխատանքների) ցանկը, ինչպես նաև դրանց հաշվառման կատարելագործմանն ուղղված աշխատանքները:

Ծրագիրը մշակվում է վիճակագրական տեղեկատվության սպառողների պահանջարկի ուսումնասիրության հիման վրա, քանի որ երկրի ազատական տնտեսակարգին անցման պայմաններում տեղի ունեցող սոցիալ-տնտեսական վերափոխումները, տնտեսությունում տեղի ունեցող արագ տեղաշարժերը սկզբունքային անհրաժեշտություն են առաջացրել վիճակագրական տեղեկատվություն սպառողներին (օգտագործողներին) ապահովելու առավել ճշգրիտ, արժանահավատ և ժամանակի չափանիշներին համապատասխանող վիճակագրական իրապարակումներով:

Վիճակագրության կարևորագույն նպատակներից մեկը սպառողներին (օգտագործողներին), շուկայի պահանջարկին համապատասխանող, վիճակագրական արտադրանք տրամադրելն է:

Արդի հասարակությունում վիճակագրության առանձնահատկությունը բնութագրվում է այլ ոլորտների նկատմամբ տեղեկատվության ոլորտի առաջանցիկ գարգացման պահանջով, հետևաբար և՝ տեղեկատվական գործունեության և համակարգերի առաջանցիկ արժեքավորմամբ (թանկացմամբ):

Պետական վիճակագրությունը հիմնականում իրականացվում և համակարգվում է ԼՂՀ ԱՎԾ կողմից: Այն իրավական տեսանկյունով միասնական համակարգ է, կազմակերպական և

վարչատարածքային բաժանման (կամ տեղեկատվության հավաքագրման) տեսանկյուններով՝ երկաստիճան:

ԼՂՀ ԱՎԾ 2010-2011 թվականների զարգացման միտումներն ըստ «Պետական վիճակագրական աշխատանքների ծրագրի»

«2010 թվականի պետական վիճակագրական աշխատանքների ծրագրում» ներառված 284 ծածկագրերով (պարբերականությունը հաշվի առած՝ 1425) վիճակագրական աշխատանքները հիմնականում կատարվել են սահմանված ժամկետներում և պարբերականությամբ: Ծրագրով նախատեսված էր իրականացնել 7 վիճակագրական հետազոտություններ և փորձագիտական գնահատականներ, ևս մեկը ավելացավ տարվա ընթացքում կատարված լրացման հետևանքով:

Ծրագրով նախատեսված տեղեկատվահրատարակչական գործունեության մասով 2010 թվականին ԼՂՀ ԱՎԾ կողմից հրապարակվել են 165 անուն՝ ընդհանուր առմամբ, ավելի քան 3591 տպաքանակով և ավելի քան 233.6 հազ. էջ ընդհանուր ծավալով վիճակագրական և վերլուծական նյութեր, այդ թվում՝ 15 վիճակագրական ժողովածուներ և 7 անուն հետազոտության գեկույցներ, ընդ որում՝ «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության վիճակագրական տարեգիրք 2003-2009» վիճակագրական ժողովածուն հրապարակվել է հայերեն, անգլերեն, ռուսերեն, «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության շրջանները թվերով 2003-2009»՝ հայերեն և ռուսերեն:

Միաժամանակ, համաձայն ծրագրի, հրապարակվել են նախատեսված 8 անուն վիճակագրական տեղեկագրեր (ամսական, եռամսյակային, տարեկան պարբերականությամբ), 1 անուն տեղեկատվական եռամսյակային գեկույց /պարբերականությամբ՝ 4/, 104 օպերատիվ տեղեկատվություններ, 80 մամլո հաղորդագրություններ:

«2011 թվականի պետական վիճակագրական աշխատանքների ծրագրում» ներառված 305 ծածկագրերով (պարբերականությունը հաշվի առած՝ 1504) վիճակագրական աշխատանքները հիմնականում կատարվել են սահմանված ժամկետներում և պարբերականությամբ: Ծրագրով նախատեսված էր 2011թ. իրականացնել 7 վիճակագրական հետազոտություններ և փորձագիտական գնահատումներ:

Ծրագրով նախատեսված տեղեկատվահրատարակչական գործունեության մասով, 2011թ. ԼՂՀ ԱՎԾ-ի կողմից հրապարակվել են 190 անուն՝ ընդհանուր առմամբ, 3591 տպաքանակով և ավելի քան 261.6 հազ. էջ ընդհանուր ծավալով վիճակագրական և վերլուծական նյութեր, այդ թվում՝ 15 վիճակագրական ժողովածուներ և 5 անուն հետազոտության գեկույցներ, ընդ որում՝ «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության վիճակագրական տարեգիրք 2004-2010» վիճակագրական ժողովածուն հրապարակվել է հայերեն, անգլերեն, ռուսերեն, «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության շրջանները թվերով 2004-2010»՝ հայերեն և ռուսերեն:

Միաժամանակ, համաձայն ծրագրի, հրապարակվել են նախատեսված 7 անուն վիճակագրական տեղեկագրեր (ամսական, եռամսյակային, տարեկան պարբերականությամբ), 1 անուն տեղեկատվական եռամսյակային գեկույց/պարբերականությամբ՝ 4/, 128 օպերատիվ

տեղեկատվություններ, 81մամլո հաղորդագրություններ: «ԼՂՀ սոցիալ-տնտեսական վիճակը 2010թ. հունվար-դեկտեմբերին» տեղեկատվական եռամսյակային զեկույցը հրապարակվել է նաև ռուսերեն:

ԼՂՀ ազգային վիճակագրական ծառայության կողմից կատարվող բոլոր աշխատանքներն իրականացվել են ԼՂՀ ԱՎԾ աշխատակիցների ուժերով ԼՂՀ պետական բյուջեի միջոցների հաշվին:

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունում պետական վիճակագրության առջև ծառացած խնդիրները

- ✓ ազգային հաշիվների համակարգի բարելավում,
- ✓ 2015 թվականին հերթական մարդահամարի անցկացում,
- ✓ չհաշվառված տնտեսության գնահատման մեթոդանության կատարելագործում,
- ✓ բնապահպանության ոլորտի վիճակագրության բարելավում, ինչպես նաև ամբողջականացում, արդիականացում,
- ✓ վարչական ռեգիստրների ստեղծում և կատարելագործում,
- ✓ վիճակագրական տեղեկատվության մատչելիության, թափանցիկության մակարդակի էլ ավելի բարձրացում,
- ✓ միջազգային, ֆինանսական, տնտեսական, հասարակական և այլ կազմակերպությունների կողմից ընդունված, ինչպես նաև ազգային չափանիշներին համապատասխան վիճակագրության միասնական մեթոդաբանության ապահովումը:

13.8.2.ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՄԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ ՄՃԾ ԺԱՄՄՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ

13.8.2.1.Նպատակները

Վիճակագրության ոլորտի հիմնական նպատակն է. հանրապետության սոցիալ-տնտեսական գործընթացների, բնակչության և նրա կենսագործունեության ոլորտների վերաբերյալ տվյալների հավաքագրումը, մշակումը, կուտակումը, ամփոփումը, պահպանումը, ինչպես նաև փոխանակումը և վիճակագրական տեղեկատվության տարածումը:

Համաձայն «Պետական վիճակագրության մասին» ԼՂՀ օրենքի 11-րդ հոդվածի դրույթների՝ ԼՂՀ ազգային վիճակագրական ծառայությունը, պետական վիճակագրության իրագործման բնագավառում իր գործունեությունն իրականացնում է՝ հիմք ընդունելով պետական վիճակագրական աշխատանքների եռամյա ծրագրով սահմանված հիմնական ուղղությունները, և այդ ուղղությունների առարկայական իրագործման ենթատերսով պետական վիճակագրական աշխատանքների տարեկան ծրագրերով սահմանված միջոցառումները:

Ծրագիրը ներառում է երկրի տնտեսական, ժողովրդագրական, սոցիալական և բնապահպանական իրավիճակի դիտարկման համար անհրաժեշտ վիճակագրական տեղեկատվության ցանկը (հավաքագրման աղբյուրները, ներկայացման և աշխատանքի կատարման (ցուցանիշի մշակման) ժամկետները և իրապարակումները, որտեղ պետք է տեղադրվեն վերջիններս)` հաշվի

առնելով առկա ռեսուրսների սահմանափակումները, վիճակագրական տեղեկություններ տրամադրողների վրա դրվող պարտականությունների ծավալը և ծախսերի արդյունավետությունը:

Ծրագրով նախատեսված գործունեության ուղղություններն ու միջոցառումները պետք է հաշվի առնեն երկրի ցուցանիշների համադրելիությունը միջազգային վիճակագրական չափանիշներին, երկարաժամկետ միջակայրում միտումները բացահայտելու տեսանկյունով ապահովեն դրանց հնարավոր կայուն պարբերականությունը և տարեկան կտրվածքով պետական վիճակագրությանը հատկացվող ռեսուրսների հետ համաչափությունը:

13.8.2.2. Գերակայությունները

Պետական վիճակագրության բնագավառում 2013-2015թթ. գերակայությունները նախատեսվում են եռամյա ծրագրով և, ընդհանուր առմամբ, կարելի է ձևակերպել հետևյալ կերպ.

ա) վիճակագրության միջազգայնորեն ընդունված սկզբունքների պահպանման համատեքստում շարունակել վիճակագրության ինստիտուցիոնալ վերափոխման գործընթացները, հետամուտ լինելով նաև վիճակագրական հարաբերությունները կարգավորող օրենսդրական համապատասխան փոփոխությունների իրականացմանը.

բ) վիճակագրական մեթոդաբանության շարունակական կատարելագործման, միջազգային չափանիշների հետ դրա ներդաշնակեցման ու միասնականացման, ինչպես նաև վիճակագրական ցուցանիշների միջազգային համադրելիության ապահովման նպատակով շարունակել և ընդլայնել Հայաստանի Հանրապետության ազգային վիճակագրական ծառայության հետ համագործակցությունը.

գ) վիճակագրական տվյալների որակի եւ բափանցիկության ապահովման նպատակով շարունակել տեղեկատվության տարածման միջազգայնորեն ընդունված չափանիշների ներդրման ու կիրառման աշխատանքները (մասնավորապես՝ ըստ Արժույթի միջազգային հիմնադրամի կողմից մշակված Տվյալների տարածման հատուկ ստանդարտի), ինչը ենթադրում է նաև Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության ազգային վիճակագրական ծառայության պաշտոնական ինտերնետային էջի անխափան շահագործում և տեղեկատվության կազմի ու որակի, ինչպես նաև մեթոդաբանական տվյալների պարբերական արդիականացում.

դ) վիճակագրության մեթոդաբանության զարգացմանը գուգընթաց շարունակել ներկայումս գործող վիճակագրական դիտարկման փաստարդիքում արտացոլված ցուցանիշների կազմի ու բովանդակության վերանայման, վիճակագրական դիտարկման փաստարդերի միասնականացման աշխատանքները՝ միաժամանակ նպատակ ունենալով նվազագույնի հասցնել տեղեկատվության որակի, ամբողջականության և արժանահավատության վրա վերջինիս հնարավոր բացասական ազդեցությունները.

ե) համալրել արդիականացնել և ամբողջականացնել (նվազագույնը՝ ամենամյա պարբերականությամբ) բիզնես-ռեզիստրի տվյալների բազան (իրավաբանական անձանց և անհատ ձեռնարկատերերի մասով) և որպես դրա հետևանք՝ աստիճանական անցում կատարել տեղեկատվության հավաքագրման ընտրանքային եղանակների ներդրմանն ու կիրառմանը.

զ) շարունակել տեխնիկատնտեսական և սոցիալական տեղեկատվության դասակարգման ու կողավորման միասնական համակարգի մասը կազմող ազգային դասակարգիչների մշակման ու

ներդրման (այդ թվում՝ վիճակագրության համար տարածքային միավորների ընդհանրական դասակարգչի, անհատական սպառման՝ ըստ նպատակների դասակարգչի, վիճակագրական միավորների դասակարգչի և այլն), ինչպես նաև արդեն իսկ պետական վիճակագրությունում ներդրված ու կիրառվող դասակարգիչների կատարելագործման աշխատանքները.

է) անցում կատարել վարչական ռեգիստրմերի միջոցով տեղեկատվության հավաքագրման մեխանիզմի ամբողջական կիրարկմանը՝ հաշվի առնելով պետական վիճակագրական աշխատանքների տարեկան ծրագրերով սահմանված համապատասխան աշխատանքների իրականացման ապահովումը.

ը) տեղական (համայնքային) վարչական ռեգիստրմերի (այդ թվում՝ համայնքների անձնագրերի) ներդրմանը և վարմանը զուգընթաց կատարելագործել և ընդլայնել տարածքային վիճակագրության վարման համար անհրաժեշտ ցուցանիշների կազմն ու բովանդակությունը.

թ) շարունակել գեներային կտրվածքով վարվող վիճակագրության ամբողջականացմանն ուղղված աշխատանքները.

ժ) ցուցանիշների նախապատրաստման օպերատիվության ապահովման նպատակով աշխատանքներ իրականացնել տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ներդրմամբ և կիրառմամբ տեղեկատվության Էլեկտրոնային հավաքագրման ուղղությամբ.

ժա) շարունակել երկրի սոցիալ-տնտեսական վիճակը բնութագրող ցուցանիշների գծով վիճակագրական տեղեկատվություն պարունակող, ինչպես նաև ոլորտային ու տարածքային առանձնահատկությունները բնութագրող վիճակագրական հրապարակումների (տեղեկագրերի, ժողովածուների և այլն) բողարկումը, ինչպես նաև ընդլայնել դրանց կազմը, բովանդակությունն ու թեմատիկ ընդգրկումը՝ վիճակագրական տեղեկատվության սպառողների (օգտագործողների) պահանջարկի առավել ամբողջական և օպերատիվ բավարարման նպատակով.

ժթ) կատարելագործել վիճակագրական տեղեկատվության սպառողների (օգտագործողների) համար Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության ազգային վիճակագրական ծառայության պաշտոնական ինտերնետային էջից ժամանակի իրական ռեժիմով անփոփ տեղեկատվության ստացման մեխանիզմը:

Ծախսերի վրա ազդող գործոնները

ԼՂՀ ազգային վիճակագրական ծառայությանը վերապահված խնդիրների և դրանց իրականացման ֆինանսական ապահովման տեսանկյունից՝ որպես ծախսերի ավելացման հիմնական գործոններ, որոնք կարող են ազդել 2013-2015թ. ծախսերի վրա, քերևս կարելի է նշել ներքոշարադրյալները.

ա/ գործոններ, որոնք անմիջականորեն կախված են տվյալ ոլորտում վարվող քաղաքականությունից. աշխատողների պաշտոնային դրույթաշափերի, որոշ տեսակների բյուջետային ծախսերի կատարման նորմերի և նորմատիվների, փոխհատուցումների և սոցիալական ապահովագրության վճարների հաստատագրված չափերի փոփոխություններ, վիճակագրական

տեղեկություններ տրամադրողների դաշտի ընդլայնում, նոր ծրագրերի իրականացման անհրաժեշտություն,

թ/ գործոններ, որոնք անմիջականորեն կախված չեն տվյալ ոլորտում ԼՂՀ կառավարության կողմից վարվող քաղաքականությունից, այն է՝ գնվող ապրանքների, ծառայությունների և աշխատանքների գների և սակագների և այլ փոփոխություններ,

զ/ պետական կառավարման մարմնի համակարգին բնորոշ հատուկ գործոններ, որոնք տարանջատվում են.

- երկրի զարգացման առումով առանցքային նշանակություն ունեցող ռազմավարական բնույթի ծրագրերի իրականացման և մոնիթորինգի փուլերում կատարվելիք լրացուցիչ աշխատանքների ծավալը,

- տնտեսավարող սուբյեկտների քանակի աճը, ինչն անհրաժեշտություն կառաջացնի յուրաքանչյուր տարի համապատասխան փոփոխություններ կատարել նաև պետական վիճակագրական դիտարկման դաշտում ընդգրկված կազմակերպությունների և անհատ ձեռնարկատերերի համակցություններում: Ասվածը հիմնավորվում է նրանով, որ համաձայն պետական ռեգիստրում գրանցված իրավաբանական անձանց և անհատ ձեռնարկատերերի քանակների վերաբերյալ տվյալների, 2010-2011թթ. ժամանակահատվածում, վերջիններիս քանակի աճը կազմել է, միջինը, տարեկան 10%,

- նշվածից բացի, գործոնների շարքում, թերևս, առանձնահատուկ տեղ

է գրավում նաև միջազգային մեթոդաբանության, ինչպես նաև վարչական վիճակագրություն իրականացնող համապատասխան մարմնների կողմից կիրառվող մեթոդաբանությունների «փոփոխականությունը», ինչը որակական և քանակական փոփոխությունների անհրաժեշտություն կառաջացնի համապատասխան վիճակագրական ցուցանիշների հավաքագրման, մշակման, ամփոփման և հրապարակման վարույթներում:

Գոյություն ունեցող ծախսային պարտավորությունները

Համաձայն «Պետական վիճակագրության մասին» Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության օրենքի դրույթների՝ պետական վիճակագրական գործունեության ուղղությունները սահմանվում են պետական վիճակագրական աշխատանքների եռամյա ծրագրի հիման վրա, որը ներառում է պետական վիճակագրական գործունեության հիմնական ուղղություններն ըստ երկրի տնտեսական, ժողովրդագրական, սոցիալական և բնապահպանական բնագավառների:

2013-2015թթ. միջնաժամկետ ծախսային ծրագրով պետական վիճակագրության բնագավառի զարգացմանը կուղղվեն համապատասխան գումարներ: